

Vatra veche

Vatra veche

8

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul V, nr. 8(56), august 2013 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I.L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHĂ, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Număr ilustrat cu lucrări de Legnina Di Paolo

Antologie *Vatra veche*

ALEXANDRU PHILIPPIDE
(1859 – 1933)

VOX IN DESERTO

Noi existăm, nu viețuim. Dar oare
Nu este cel mai prețios secret,
În omeneasca lume-ntâmplătoare,
Să ne-nvățăm să viețuim încet?

Secretul totuși îl tăgăduim,
Febrili din leagăn pân'la țintirim.
Mașina s-o lăsăm să se grăbească,
Aceasta-i doar menirea ei firească.
Dar omul? Cu cât graba e mai mare
Cu-atâta viața s-a scurtat mai tare.
Păcat că toate-acestea își află un
răspuns,
Dacă cumva își află, abia când am ajuns
La poarta de la care privim în urmă cum

Trecutul ca un peisaj de scrum
Se-mprăștiie cu ultima suflare,
Când pierе totul, ritm, contur, culoare,
Când omul, fără țel și fără drum,
Tot singur moare.
Să-l mai împungă oare și-un ultim,
crud regret
Că n-a știut să viețuiască-ncet?

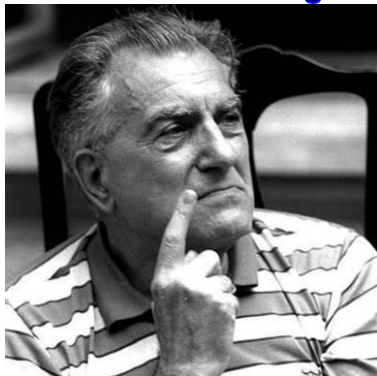
Vatra veche dialog cu Adrian Marino

SUMAR

Antologie Vatra veche. Alexandru Philippide, Vox in deserto/3
Vatra veche dialog cu Adrian Marino, de Aurel Dragnea/3
Eminescu și biserica, de Stelian Gomboș/4
Eminescu, evocare cinematografică... /de Răzvan Ducan/5
Poeme de Daniel Drăgan/7
Caragiale și Alexandrina Burelly, de Mihai Știrbu/8
Albatros și redescoperirea poeziei, de Marin Iancu/10
Discursul religios în opera lui N. Steinhardt, de Claudia Vașloban/11
Vera Călin, deconstrucția feminității, de Alexandra Veronica Vescan/13
Despre fenomenologia narativă a spiritului românesc (Mihail Diaconescu), de Monica Dușan/15
Vatra veche dialog cu Ion Brad, de Ilie Rad/17
Vicente Aleixandre, de Geo Constantinescu/19
Amurgul iubirii, de Aurel Codoban/22
Conjugarea verdelui. O piesă de teatru uitată (Nicolae Iorga), de Valentin Marica/23
Poeme de Viorel Chirilă/24
Cronica literară. „Craterul Platon” și puntea către „Substanțe interzise (Liviu Ioan Stoiciu), de Tudor Cicu/25
Ligia Ungureanu între viață și cuvânt, de Ion Ciocanu/26
Însințitul lemn al crucii (Mircea Dorin Istrate), de Răzvan Ducan/27
Poezia interogației și a însingurării (Emilia Popescu Rusu), de Eugen Axinte/28
Cuvânt însoțitor (Elena Stana), de A. I Brumaru/29
Indris în românește, de Liliانا Spătaru/30
O cronică a întâlnirilor cu moartea (Gligor Hașa), de Ladislau Daradici/31
Când trecutul devine prezent (Victor Știr), de Menuș Maximilian/32
Cronici regăsite (Nicolae Bărna), de Ionel Popa/33
Realismul incredibil al existențelor de sub pod (Zoltan Ternér), de Mihai Batog-Bujeniță/35
Mirări de înger (Mihaela Aionesei), de Calistrat Costin/36
Un secol din viața profesorului Albu Matei, de Menuș Maximilian/37
Lacrima dintre gene (Denisa Toma), de Livia Fumurescu/38
Țara mea (Julian Dămăcuș), de Augustin Tătar/40
Festivalul „Ana Blandiana”. Îngeri de cuvinte, de Silvia Nicole Pencu/41
Poeme de Melania Cuc/42
Documentele continuității. Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan Selejan, de Luminița Cornea/43
În chilia părintelui Teofil, de Adalbert Gyuris/44
Să nu iscodim judecățile lui Dumnezeu, de Nicolae Gheorghe Șincan/45
Despre ceea ce n-am văzut, dar am trăit (Maria Borzan), de Nicolae Băciu/45
Cantemireștii, de Lavinia Popescu, Bogdan Ciobanu/46
Starea prozei. Bunica Veturii, de Maria Tirenescu/47
La masa tăcerii, poem de Gabriela Mocănașu/47
Poeme de Emilia Popescu Rusu/48
Starea Prozei. Parabola vulturului..., de Lucia Oлару Nenati/49
Poeme de Adrian Botez/52
Oameni pe care i-am cunoscut. Teodor Mazilu, de Veronica Lerner/53
Poeme de Val Mănescu/54
Ancheta „Vatra veche”. Casa Memorială „Panait Istrati”, Brăila, de Luminița Cornea/55
Visele doamnei Pachet, de Anni Lorei Mainka/56
Poeme de Mihaela Malea Stroe/57
Starea prozei. Borderline, de Luca Cipolla/58
Poeme de Ion Pachia-Tatomirescu/59
Jurnal. Vietnam, de Alexander Bibac/60
Biblioteca Babel. Patricia Tenorio, de Flavia Cosma/61
Biblioteca Babel. Reinaldo Arenas, de Alice Valeria Micu/62
Biblioteca Babel. August Strindberg, de Dorina Brândușa Landén/63
Mozaic. Si Mohand, Chinua Achebe, Agostinho Neto, de George Anca/64
Biblioteca Babel. William Congreve, de Mihaela Mudure/65
Poeme de Claudia Voiculescu/67
Călătorie cu Zeppelinul spre America, de Elena Bran (Ediție îngrijită de M. N. Rusu)/68
Vatra veche dialog cu Lidia Kulikovski, de Raia Rogac/69
O mare de fântâni, poem de Marian Barbu/71
Portrete. Dimitri Poptămaș, de Claudia Șatravca/72
Poeme de Ioan Vasiliu/73
Asterisc. Școndrul, de Liviu Chifane/74
Catrene de Vasile Larco/75
Colțul lui Ștef/75
Curier/76
Vatra veche la Araci, de Luminița Cornea/79
Scrisoare deschisă, de Mihaela Aionesei/79
Arhiva. Petițiile lui I. L. Caragiale, de Carmen Sima/80
Literatură și film. Fidelitate cu orice preț, de Alexandru Jurcan/81
Reportaj. C.F.R. sau călătore..., de Iulian Dămăcuș/81
Vatra veche dialog cu Ioana Pioara, de Daniel Tache/82
Fețele satului (Ioan Măritic), de Viorel Savin/85
Galerii. Gabriela Moga Lazăr la Paris. Dialog cu Simina Lazăr, de Ana-Maria Sirghi/86
Legendina, artistă de legendă, de George Stanca/87
Lecțiile verii, de Corina Lucia Costea/88
Ilustrația numărului: Legendina di Paolo

Vatra veche dialog cu

Adrian Marino **„Ultima mea carte va apărea la cinci ani după moarte”**

(5 septembrie 1921 - 17 martie 2005)

Cineva spunea la un moment dat că, dacă Adrian Marino ar fi fost autor doar al lucrărilor închinat lui Alexandru Macedonski, „își merita cu prisosință locul de frunte între marii restauratori de valori literare incontestabile. Cel căruia îi datorăm în bună măsură cunoașterea dimensiunilor celor adevărate ale personalității și operei lui Macedonski este Adrian Marino”.

– Domnule Adrian Marino, activitatea dumneavoastră literară a cunoscut de-a lungul anilor o serie de neajunsuri și obstacole de tot felul. V-ați gândit vreodată să renunțați la scris?

– Chiar dacă au fost opt ani de închisoare, șase de deportare și 20 de ani cu interdicție de semnătură a vreunui articol, nu m-am gândit o clipă că aș putea să mă retrag din activitatea literară. Mulți ani, după 1963, când am fost eliberat din deportare, n-am avut nicio poziție socială în România, slujbă sau sarcină oficială. Din contră, am refuzat să fiu numit academician, doctor honoris causa sau să mi se facă volume omagiale. Toate aceste consacărări sau distincții sunt sub egida unor instituții conduse de oameni care aparțin sferei politice nociv dominante.

– Spuneți cu ceva timp în urmă că încercați să profitați cât mai mult de ultimii ani de activitate intelectuală pentru a transcrie în volume toate ideile dumneavoastră. Au existat proiecte pe care nu le-ați finalizat?

– Nu, dar ipoteza nu poate fi total exclusă. De exemplu, acum lucrez la o carte, care se va numi „Libertate și cenzură în România”, lucrare foarte importantă pentru mine, pe care am început-o acum un an. Ea conține pagini de istorie a ideilor, care urmăresc să demonstreze că tradiția gândirii liberale în țara noastră este mai veche decât momentul 1848.

– Ce v-a determinat să scrieți această carte?

– Am dorit s-o scriu din două motive. Primul este experiența personală. Am fost cenzurat cu „Viața lui Macedonski”, care fusese anunțată în 1946, în „Editura Fundațiilor Regale”, și a apărut 21 de ani mai târziu, în 1967. Al doilea motiv este acela că în paginile cărții vreau să realizez o demonstrație, care să dovedească existența obstacolelor împotriva libertății de expresie. Ea va apărea, posibil, la sfârșitul acestui an sau sigur la începutul lui 2005. Fragmente din lucrare au fost deja publicate în revista „Observatorul cultural”.

– În ce relații sunteți cu lumea literară actuală?

– Aceste relații sunt aproape inexistente, sunt foarte reci. Mulți dintre scriitori au rămas cu reflexele epocii ceaușiste. Nu spun că este vina lor personală, ci este efectul anilor în care s-au format. Eu m-am format într-o altă epocă, într-un climat din perioada interbelică, total diferit de al lor.

La ora actuală există preocuparea aceasta pentru publicitate, pentru ideea punerii în valoare a unui autor sau altul. Cărțile sunt recenzate în funcție de autori, de poziția lor în viața literară sau în societate. Bătălia se dă, în ultimă instanță, între cultura oficială și cultura liberal-alternativă, care trebuie să țină piept cenzurii, încă prezente, directivelor și ierarhiilor oficiale.

– Care este cel mai important titlu scris de dumneavoastră și care vă este cel mai aproape de suflet?

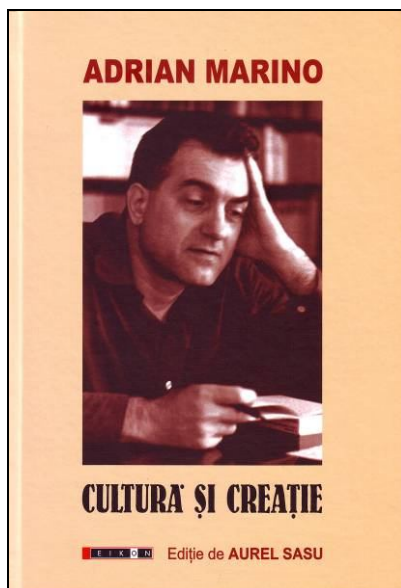
– Cea pe care am scris-o acum trei ani și pe care nu am publicat-o nicăieri: „Viața unui om singur”.

Cartea este o biografie culturală, este viața mea intelectuală, pornind de la debutul din 1939, în „Jurnalul literar”, și până în 1999. Lucrarea este una dintre cele mai lungi autobiografii românești și nu va fi publicată decât la împlinirea a cinci ani de la moartea mea. Este un mod de a mă apăra, deoarece paginile conțin o lume proprie, dură, neadaptată, plină de adevăruri netrunchiate din lumea literară, care cu siguranță că vor deranja.

Ea va fi publicată postum, pentru că nu vreau să nasc polemici, care la noi eşuează întotdeauna în dispute personale, pline de insulte și atacuri joase, care nu se ridică la nivelul discuțiilor de idei.

GABRIEL DRAGNEA

(Interviu realizat telefonic în 2004, din biroul redacției Cotidianului Național „Independent”, condus de Horia Alexandrescu și publicat în volumul „27 Dialoguri – Construcții incomplete”, Ed. Tiparg, 2013.)

EMINESCU ȘI BISERICA

(III)

Despre unchii și mătușile din mănăstire ale lui Mihai Eminescu

Aflăm așadar din studiile unor eminescologi, precum profesorii Nae Georgescu sau Theodor Codreanu, ca să-i pomenim acum doar pe cei din ale căror cercetări am extras informațiile ce urmează, că, de pildă, din familia poetului Eminescu au ales drumul slujirii lui Dumnezeu mai mulți membri. Astfel, doi frați și trei surori ale mamei poetului, Raluca Eminovici, au intrat în călugărie. Este vorba despre Calinic și Jachift, ultimul fiind chiar stareț, și de Fevronia, Olimpiada și Sofia, toate călugărițe la Mănăstirea Agafton, iar o altă soră a mamei lui Mihai Eminescu, Safta, avea o fiică, Xenia, care s-a călugărit și ea tot la Agafton. De altfel, Mihai Eminescu, în copilărie, cum arată profesorul Nae Georgescu, mergea foarte des la Mănăstirea Agafton, unde rămânea cu săptămânile, participa la viața de obște, asculta povești, cântece și întâmplări povestite de călugărițe, iar mătușa Fevronia l-a ajutat chiar să descifreze alfabetul chirilic și i-a înlesnit accesul la cărțile și manuscrisele din mănăstire. La rândul-i, maica Olimpiada Jurașcu, stareța de mai târziu a mănăstirii, l-a urmărit aproape toată viața pe poet, interesându-se la un moment dat de cumpărarea unei case în Botoșani pentru Mihai și sora sa Harietta, care îi îngrijea sănătatea.

Despre spovedirea și împărtășirea de la Mănăstirea Neamț

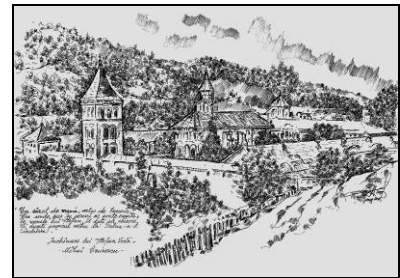
Tot cercetătorul Nae Georgescu vorbește într-unul din studiile sale despre un episod mai puțin cunoscut de lume din viața lui Eminescu, care la rândul lui atestă trăirea în comuniune creștină a poetului și primirea Sfințelor Taine. Este vorba de anul 1886, când Eminescu se afla la Mănăstirea Neamț de Sfinții Mihail și Gavriil, unde a cerut să fie spovedit și împărtășit de preot. Consemnarea preotului referitoare la acest moment a fost făcută cunoscută de către profesorul Paul Miron și citată de Nae Georgescu. Iată ce scria la vremea respectivă preotul: „Pe ziua de Sfinții Voievozi în anul 1886 m-au chemat la M-rea Neamțu, la bolniță, și l-am spovedit și l-am împărtășit pe poetul M. Eminescu. Și au fost acolo Ion Gheorghită, din Crăcăoani, care acum este primar. Iar Mihai Eminescu era limpede la minte, numai tare posac și

trist. Și mi-au sărutat mâna și mi-au spus: Părinte, Să mă îngropați la țărurile mării și să fie într-o mănăstire de maici, și să ascult în fiecare seară ca la Agafton cum cântă Lumină lină. Iar a doua zi...” Aici textul se întrerupe pentru că pagina următoare a cărții de rugăciuni pe care își făcuse însemnarea preotul s-a pierdut. Au rămas vii în schimb ecourile vibrante ale trăirilor din mănăstire ale poetului în sonetul „Răsai asupra mea”, de pe la anul 1879, din zona manuscris a cunoscutei „Rugăciuni”, cum spune Nae Georgescu: „Răsai asupra mea, lumină lină, / Ca-n visul meu ceresc d-odinioară...”

Poetul a gândit serios și sincer să se călugărească

Un alt aspect mai puțin cunoscut de către publicul larg se referă la faptul că la un moment dat Eminescu pare a fi dorit sincer să se călugărească. Despre acest lucru a vorbit cercetătorul Theodor Codreanu în volumul „Eminescu și mistica nebuniei”. Această alternativă a mărturisit-o poetul în perioada epuizantă de la „Timpul”, în luna iunie anul 1883, când era „stricat cu toată lumea”, iar Titu Maiorescu și Simion cloceau o viitoare internare „salvatoare” a lui Mihai Eminescu. Iată ce nota criticul referitor la intenția poetului: „Foarte excitat, sentiment al personalității exagerat (să învețe albaneza!), vrea să se călugărească, dar să rămână la București”. De ce dorea el o călugărire la București? Ne explică profesorul Codreanu: pentru că dorea avantajul „păstrării contactului cu marele centru cultural al țării”.

De altfel, gândul călugăririi l-a mărturisit și lui Zamfir C. Arbore, un confrate de la „Românul”, în anul 1882, când Titu Maiorescu nu-i descoperise încă semne de „alienat”. „Știi ce, dragul meu, hai să demisionăm, tu de la «Românul», eu de la «Timpul», și hai să ne călugărim, căci nu suntem făcuți să trăim între lupi. La mănăstire, în chiliile solitare, să scriem letopisețe în cari să înșirăm tot ce îndură nenorocitul neam românesc, pentru ca să se știe cât amar a suferit românul, cât a trăit pe acest pământ”, îi spunea poetul. În anul 1884, repetă gândul salvării prin călugărire, ecoul lui răzbătând într-o scrisoare a lui Petre Missir către Titu Maiorescu, pus însă pe seama nebuniei și luat drept glumă. Că nu putea fi vorba doar de o simplă glumă sau de un semn al alienării, o dovedesc eroii săi din „Sărmanul Dionis”, „Cezara”,

Grafică de Constanța Abălasei-Donoșă

„Povestea magului călător în stele”, aflați în ipostaza cea mai grăitoare, aceea a călugărului, cum susține profesorul Codreanu.

Tatăl poetului, fiu de dascăl, cu biserică lângă casă

Înceiem această succintă prezentare și abordare, citându-l și pe Corneliu Botez, cel care a avut inițiativa omagierii lui Mihai Eminescu, pentru prima dată de la moartea sa, la Galați. Iată ce scria acesta despre tatăl lui Eminescu, Gheorghe Eminovici, în lucrarea sa, „Omagiul lui Eminescu”, scrisă la 20 de ani de la moartea gânditorului, în anul 1909: „...obișnuia să-și invite rudele și prietenii la Ipotești, unde-i primea și ospăta bine, mai ales la sărbători mari, cum este la Paști ori la Sfântul Gheorghe, când își sărbătorea ziua numelui. Îi ducea la biserică, unde asculta slujba cu multă evlavie, căci atât dânsul cât și mama poetului erau religioși, nu lipseau duminica și în zi de sărbătoare de la biserică și se supuneau obiceiurilor religioase în mod strict”. Iar Nae Georgescu amintește și el că „tatăl poetului avea bisericuță lângă casă” și chiar „că era fiu de dascăl de biserică. Iar tatăl său, Vasile Eminovici, bunicul patern al poetului, a plecat din Blaj și s-a stabilit în Bucovina, la Călinești, prin anul 1802, unde a ridicat o casuță și, alături, o biserică din lemn la care a slujit. În București, Gheorghe Eminovici trăgea la o adresă din Strada Biserica Enei nr. 1, unde și Mihai Eminescu a locuit un timp”. Iată așadar adevărul despre modul în care familia Eminescu, poetul însuși, a trăit relația cu Ortodoxia, sincer și evlavios, cu speranță și respect, întocmai unor buni creștini. Și ca să nu mai fie niciun dubiu, acest lucru îl mărturisește însuși Mihai Eminescu, atunci când spune: „Istoria omenirii este desfășurarea cugetării lui Dumnezeu. Nu se mișcă un fir de păr din capul nostru fără știrea lui Dumnezeu...”

STELIAN GOMBOȘ

„Eminescu”, evocare cinematografică, sau filmul ce-și așteaptă realizarea!

„Setat” (ca să folosesc un cuvânt intrat de curând în uzualul limbajului cotidian, tern) pe pelicula cinematografică de lung metraj, „**Un bulgăre de humă**” (scenariu – Mircea Radu Iacoban, în colaborare cu Nicolae Mărgineanu; regia – Nicolae Mărgineanu), din anul 1989, am în „față” un Eminescu din perioada „revizoratului” școlar, apoi perioada gazetăriei, dar și perioada marilor sale capodopere și a marii sale iubiri, un Eminescu semănând izbitor cu cel știut din fotografii (un „Jan Tomáš”... maturizat!), un Eminescu interpretat magistral de regretatul actor Adrian Pintea, dar și o Veronică interpretată cu har de Maria Ploae, cu un anticar evreu (chiar figură prototipică de evreu, cu apariție meteorică, dar foarte convingătoare) prin interpretarea realizată de Marcel Iureș, foarte bun de asemenea Dionisie Vâtcu etc., toți, ca ambient, ca și „concatenări colaterale” hâtrului povestitor de la Humulești, Ion Creangă (interpretat excepțional de actorul-poet Dorel Vișan), voit, figura principală a filmului. De fapt, încă din titlu, se sugerează că este un film biografic, Ion Creangă. Așadar, doar colateral a apărut în film Eminescu, deși este o prezență cu minute bune în economia acestuia. Doar colateral. Nu aveam niciun film artistic dedicat integral lui Eminescu, așa cum nu avem nici despre Brâncuși sau Enescu, nici despre Brâncoveanu sau Vlaicu sau Henri Coandă sau Iulia Hasdeu sau Cioran sau Heliade sau Paulescu sau Tzara sau Ștefan Odobleja sau... Nadia Comăneci! Totuși, dacă luăm în calcul și pe frații de peste Prut, trebuie să cuantificăm și realizarea lui Emil Loteanu, cu filmul de lung metraj, „Lucefărul”, apărut în 1986.

Acea imagine a lui Eminescu, cu Adrian Pintea în rolul acestuia, a devenit imaginea prototip, ce în mintalul meu este asociată poeziilor sale, prozei, teatrului, articolelor, atitudinilor, vieții propriu-zise, cu iubirile și dezamăgirile, cu neajunsurile și aspirațiile sale.

Pretutindeni sunt urmărit de acel Eminescu din persoana lui Adrian Pintea, deși acesta a apărut (poate acesta a fost și scopul scenaristului și regizorului), nu ca să îl explice, ci ca să îl arate, învăluit în mister, cu întrebări și cu răspunsuri suspendate în alte întrebări, poate tocmai pentru a menține interesul, într-o iubire și căutare de Eminescu!

În urmă cu foarte puțin timp, un alt Eminescu se suprapune, în mintea mea, peste Eminescu invocată. Este un „**Eminescu – evocare cinematografică**”, gândit și realizat ca scenariu de poetul, prozatorul și eseistul ardelean, fost ambasador al României la Atena, **Ion Brad**, de profesoara de limba română, scriitoare și publicistă, **Cristina Crăciun**, și de **prof. univ. dr. Victor Crăciun**, reputat filolog, eminescolog de prestigiu, președinte al Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni, în cartea apărută sub umbrela protectoare a **Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni**, la **Ed. Semne, 2009**. Cartea a fost scrisă între 1987 și 1989 „mai întâi la București «pe furate» timp, căci fiecare aveam și alte îndatoriri” și la Câmpina „în atmosfera atât de tihnită a casei Moruzeilor (doctorul psihiatru Petre Moruzi, n.m.), cum îi alintam noi pe scumpii noștri prieteni” (după Cristina Crăciun). A fost o muncă sisifică, individuală și conjugată, dintre variante învingând cea care era în consensul tuturor. O spune aceeași Cristina Crăciun, soție a distinsului profesor și scriitor Victor Crăciun, care este, după academicianul Mihai Cimpoi,

„revigoratorul relațiilor cu românii din lumea întreagă”: „Fiecare detaliu din viața poetului era în amănunt cercetat din zeci de surse documentare... discutam îndelung, iar la finele unei atari analize se întâmpla ca scena respectivă să cadă, să nu mai fie considerată tocmai relevantă... Nu o dată frazele îndelung trudite, citite peste câteva ore, cu mintea limpezită, detașați de acea scenă, ne părea neconvingătoare. «Sună fals, Victore» – punea diagnosticul poetul. «E fără vlagă» – concluziona Victor. «Nu e ceea ce trebuie», recunoșteam și eu. Drept pentru care se lua de la capăt lucrul la acea scenă, până când totul – poveste, dialog, atmosferă - reușea să îl aducă pe Domnul Eminescu printre noi”.

Așa cum spuneam, este o carte copleșitoare, ce ni-l prezintă pe Eminescu, începând de la iubirea ipoteșteană față de „Floare-albastră” până la momentul bolii și sfârșitului, care este unul romantic, (ne)fidel realității obiective (!): „Poetul se îndepărtează, se îndepărtează tot mai mult, neînghițit de ape (e vorba de Marea Neagră sau poate că nu?! – n.m.), până când rămâne doar un punct infim, topit în focul apusului și în mișcarea valurilor. Un punct. Singur. Cel dintâi și cel al nesfârșirii...”. În tot scenariul, Eminescu este însoțit, în momentele sale de cumpănă, de alter-ego-ul său, **Archarus**, „bătrânul dascăl”, „«găselnița» noastră – cum spunea Victor Crăciun – personaj din proza lui Eminescu însuși, devenit un fel de umbră a marelui ziditor, prezent deci pretutindeni, acționând în fel și chip și desigur... și aceasta era frumusețea... îmbolnăvit în locul poetului care rămânea astfel teafăr și nemuritor, NEMURITOR peste nesfârșirea vremurilor”.

Așa cum spuneam, viziunea autorilor este una integratoare, adică de a rezolva puzzle-ul vieții poetului completând, între două cunoașteri, părțile „albe” ale necunoscutului, cu spuse și situații, logice sau veridice, într-un tablou fluid, credibil. Academicianul Mihai Cimpoi, în prefața cărții, sesizează greutatea unei asemenea abordări:→

RĂZVAN DUCAN

Grafică de Constanța Abălașei-Donosă

„Imperativul deosebit de delicat și greu, dacă nu imposibil de atins este găsirea unui liant organic între documentar și ficțional, între veridic și verosimil. Adică, în chiar termenii eminescieni, ai unei «drepte cumpene» între ceea ce a fost/este Poetul și modul în care este proiectat cu mijloacele celei «de-a zecea» arte».

Astfel, îl vedem copilandru, în „bătătura” Ipoteștiului. Îl vedem în cadrul familiei căminarului (cu membrii ei și cu problemele lor – mai ales lipsa de sănătate și banii neîndestulători), inclusiv cu o parte din aceasta la Praga, pentru „prima fotografie” a poetului. Sunt prezentate iubirile pasagere ale lui Eminescu: „Floarea-albastră”, Lina Popescu, Elisa (Elsa), Mite Kremnitz, pentru a se insista la iubirea lui cu Veronica Micle. Sunt prezentate peregrinările lui teatrale cu trupa lui Fanny Tardini-Vlădescu și apoi cea a Matildei și Mihai Pascaly, la Cernăuți, Brașov, Arad, Timișoara etc. Sunt consemnate întâlnirile cu autorul „Lepturariului”, Aron Pumnul, de la Cernăuți, revenirea la Cernăuți, inclusiv pentru a duce clandestin broșuri subversive pentru puterea imperială de acolo. Sunt consemnate întâlnirile cu Cotta și Cojocariu la hanul „Calul Alb”, de la Tg. Mureș, cu care pleacă la Blaj, invocându-se ulterior „măgăriul” din perioada blăjană, dar și trecerea în România prin „vămile cucului”. O „fulguire” este și (ne)întâlnirea cu Avram Iancu (întâlnire realizată, după un autor din localitatea Sebiș-Arad citit de subsemnatul – neconfirmată de documente – în munții Zarandului, „la Hălmăgel, în casa primarului Maxim”!). Ca adolescent, îl întâlnim și în port la Giurgiu, răzând cu răzătoarea banițele de grâu, pentru a fi apoi angajat ca sufleur, la București, în trupa lui Iorgu Caragiale. Îl vedem la Viena, cu activitatea sa esențială (de student „extraordinar”, apoi de organizare a studenților români în noua societate „România Jună”, de protest prin mai multe articole publicate în gazeta „Federațiunea” față de împilarea românilor din Transilvania subjucată și apoi de anchetare a sa de către autoritățile austro-ungare, de pregătire a sărbătorii de la Putna din august 1871, de cunoaștere a

Veronicăi, de plecare cu colindul la Döbling, la fostul domn Alexandru I. Cuza etc.). În vedem la Botoșani, apoi Berlin, apoi la Iași, ca director de Bibliotecă (Centrală), apoi ca „revizor școlar”, apoi ca redactor-șef la gazeta „Curierul de Iași” („Foaia vitelor de pripas”), apoi gazetar la București, la „Timpul” (așteptând telegramele Havas, „ca să scriu iar, să scriu de meserie, scrie-mi-ar numele pe mormânt și n-aș mai fi ajuns să trăiesc!”). Îl vedem debutând în revista „Familia” lui Vulcan, apoi întâlnindu-se cu Slavici și Negruzzi (la Viena), Iosif Vulcan (la Arad), Densusianu (Sibiu), Caragiale (la București), Titu Maiorescu (la Botoșani) etc. Îl auzim „spunând”: „Da, și fenomenul optic, și sanscrita, și psihologia popoarelor, și geografia fizică, și fiziologia nervilor, și... Toate mă interesează... Dacă s-ar face clipele veacuri...” Îl auzim spunând cuvinte devenite celebre prin memoriile și amintirile lăsate de prietenii și colegii lui, cu care de altfel îl și vedem alături, „cinematografic”: A. Chibici-Revneanu, Teodor V. Ștefanelli, Gheorghe Panu, Uilăcan, Alexandru Vlahuță ș.a. Îi vedem sursele „inspirațiunii” marilor sale poezii, dar și travaliul scrierilor și transcrierilor poeziilor: „Floare albastră”, „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie”, „Veneră și Madonă”, „Epigonii”, „Împărat și proletar”, „Oda (în metru antic)”, Scrisoarea III, „Luceafărul”, „Călin, file de poveste”, „La steaua”, „O, rămâi”, „Mai am un singur dor”, „Doina” etc. Le auzim „glasul” de sub „coaja devenirii”. Îl vedem sub teii Iașului și în Cișmigiu, alături de Veronica, dar și la vestita „Bolta Rece” într-o cununie cu aceasta, închipuită ad-hoc. Îl vedem ca victimă a frustrațiilor Petrino și Vizante (care ulterior va fugi din țară, în America, fiindcă îl aștepta pușcăria pentru delapidare de „mari sume de bani”), a ministrului liberal Cuțui, a intrigilor țesute de liberali, dar și a intrigilor din partea conservatorilor „lui”, referitor la iubirea față de Veronica. În vedem citind în seratele literare particulare sau în cele de la „Junimea”, de la Iași. Îl vedem iubindu-și cu patimă neamul și mai ales pătura de jos. Îl vedem scriind sub umbra faptelor marilor voievozi:

Mihai Bravu, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Brâncoveanu ș.a. Îl vedem refuzând să citească (poezia „Doina”), la Iași, în 1883, cu ocazia inaugurării statuii ecvestre a lui Ștefan cel Mare, în fața Palatului Domnesc, ca să o citească, seara, la „Junimea”. Îl vedem în Bojdeuca lui Creangă, apoi la Țicău, îl vedem la „Bolta Rece”, la un pahar de vin etc. Îl vedem refuzând compromisuri, îl vedem iubind, pătimind, visând, sperând, îmbolnăvindu-se și nemurind. Îl auzim înjurând neajunsurile de „neamul nevoii”, îl auzim salutându-și prietenii cu „Trăiască Nația”, sau răspunzând „Sus cu dânsa”, îl auzim glumind, făcând gesturi sau dând replici memorabile. Îl vedem chiar și la mare! Îl vedem și auzim trăind cât o sută de vieți și pătimind cât o mie. Toate acestea, într-o cronologie în consonanță cu realitatea, sau cu „realitatea” veridică, într-o țesătură credibilă, plăcută ochiului și auzului și, important, mereu surprinzătoare.

Foarte interesant este faptul că distinsul colectiv de creatori reia în această „evocare cinematografică” ideea dlui prof. univ. dr. Victor Crăciun și o transpune sugestiv, cum că primul drum al lui Eminescu în Transilvania s-ar fi făcut anterior celui de la Blaj din 1866, și anume în 1864, când Eminescu, ca sufleur în trupa lui Fanny Tardini-Vlădescu, a dat reprezentație la Brașov.

Nici nu știu dacă eu, personal, mai am nevoie de cele 24 de imagini fixe derulate într-o secundă de animație. Nu știu dacă mai am nevoie de succesiunea animației pe banda de celuloid. Eu am văzut filmul citind cartea, răsfoind-o cu frecvența meditației, cu cea a imaginației, cu cea a vederii cărnii personajelor „îmbrăcate în ștofă”, cum ar fi spus Nichita Stănescu.

Nu l-am văzut pe Eminescu prin ochii poetului „necuvintelor”, →

Remember

Prin agenda mea de telefon
Bate un vânt lugubru de casă pustie
Nu mai sunt cei care-ar fi trebuit să
fie
Voișii colegi de leat și etate
Coautori de parodii și păcate
La fel băieții și fetele mari
Cu care ne desfățam la facultate.

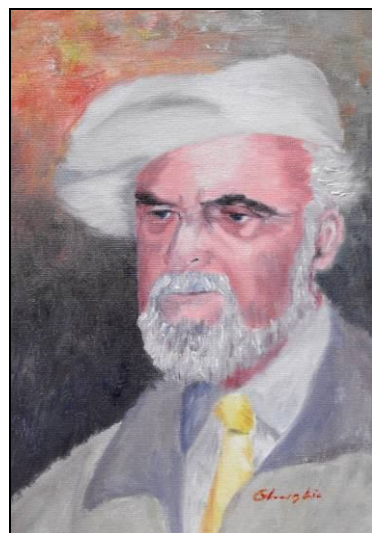
Au plecat în Canada Florida Tirol
Au rămas numai numele și numerele
lor.
Alții mai tineri decât mine și mai
vrednici mereu
Au plecat unul câte unul la
Dumnezeu.
Dacă formez numărul lor sună blocat
Sau răspunde o voce de străin
ofuscat:
„Domnul acela nu mai locuiește aici.
S-a mutat.”

Încerc să sun pe Ulici, Ermil,
Săplăcan,
Silvestru, Sorescu, Ghermanschi,
Apan,
Același semnal în cască vibrat
Telefonul blocat telefonul blocat.

Îi caut în memorie pe Mugur,
Modâlcă,
Pe Mircea și gândul se sparie
Văzând în convoiul de umbre pe
Darie
Lângă poetul prea cuvios și pururea
tandru
Bunul creștin Ioan Alexandru.

Fănuș se plânge că îl uită confrății:
Când dau pe undeva de băutură
Pregetă să arunce pe pământ o
picătură.
Se consolează el cu-un corn de lună
nouă
Și taie Calea Laptelui în două.

Pe Labiș îl văd sub o cușmă albă de
miel
Mai albă ca neaua și mult mai mare
ca el.
Nichita caută peste tot un ciocan
Să mutileze un cub năzdrăvan.
Pe Crăciun optzecistul îl văd
Pregătind o epură pe cant
Și cu treizeci de prozatori un desant.
Zâmbește sub mustață Tomozei
Cel ocolit de muze și iubit de zei.
Țeposu poartă și-acum bocancii lui
mari

Portret de Cristache Gheorghiu

Cu ținte alpine bocanci militari
Și-l văd măsliniu și frumos
Escaladând munții raiului curajos.

Erau tineri cândva și frumoși
Mai tineri ca mine și virtuoși
S-au grăbit

s-au grăbit

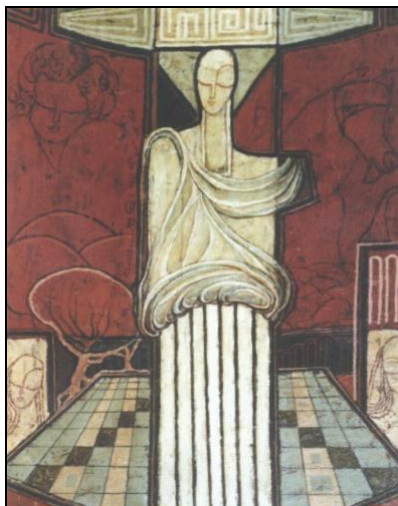
s-au grăbit

Agenda mea de telefon s-a ofilit.

DANIEL DRĂGAN

→care l-a privit în ochi pe
Arghezi, care la rândul lui l-a văzut
pe la vreo 9 ani, pe Eminescu, pe
Calea Victoriei. L-am văzut, în
schimb, pe Eminescu prin scrisul
conjugat al lui Ion Brad, Cristina
Crăciun și Victor Crăciun, care l-au
recreat pe Eminescu, fiindcă l-au
văzut! L-au văzut în versuri, în
atitudini, în paginile de proză și
teatru, în paginile de gazetărie, în
iubirile lui de bărbat, în iubirile lui
de poet, în iubirile lui de istoria
neamului și de românită, în
suferințele lui, în bucuriile lui, în
deznădejdiile lui, în speranțele și
predicțiile lui, în zeci de ani de
cercetare a *buchiilor* lui. L-au văzut
pentru că l-au iubit, căci Eminescu
nu se lasă văzut cu adevărat decât de
cei care îl iubesc cu adevărat!

Destinul acestui scenariu de-a
dreptul excepțional, format din două
părți gândite în complementaritate,
una celeilalte, ale aceluiași întreg
(„Dintre sute de catarge...” – prima
parte și „Porni Luceafărul...” – partea
a doua) este trist, atât din punctul de
vedere al conjuncturii „prinse”, adică
„marele deranj” din decembrie 1989,
care a făcut ca producția (ce urma

să fie finanțată, începând cu 1990)
să cadă, cât și al etichetărilor
ulterioare puse de neaveniți, gata
oricând să se prosterneze la orice și
la oricine, venit de afară și mai puțin
la lucrurile valoroase autohtone!
Astfel, în suma de libertăți prost
înțelese, „Eminescu a ajuns când
«Titii părosul», când frâna în calea
drumului nostru european – cum
spunea dna Cristina Crăciun în
prefața cărții, în materialul intitulat
„Povestea unui film nefăcut” – te

pomenești că din pricina lui nu avem
nici autostrăzi!? –, când efigia mult
prea poleită, dăruită a neamului, ba
simbolul suprem, unic și de neatin
al românismului, ba expresia
naționalismului troglodit, a
intoleranței – în funcție de mințile
înfierbântate care și-au construit pe
seama creatorului și operei cariere
dintre cele mai profitabile. Și tot așa
zgâlțâind dintr-o extremă în alta,
când tolerând jigniri și ofense
împinse de la mica insolență la
marea demență – venite de la cei de
profesie «detractori ai lui
Eminescu», când amestecând de
tămâierile fade și false ale tagmei de
lăudători, Domnul Eminescu așteaptă
răbdător... De la politicieni, nimic,
pentru că le știe năravurile de pe
vremea când se afla printre ei. Au
rămas la fel și nici nu sunt șanse ca
să se schimbe ceva... așteaptă
trezirea neamului său la bunul-simț,
cel de odinioară... așteaptă ca opera
să fie valorificată și mai ales
cunoscută... Și poate așteaptă
transpunerea pe peliculă a
zbuclumului său. Nu neapărat pe
baza acestui scenariu...”

29 iunie 2013

CARAGIALE ȘI ALEXANDRINA BURELLY

(II)

Văzându-l altfel de cum aflase că era, acea doamnă Smaranda regreta sincer că-l considerase un boem. Urmarea: Caragiale a luat tot ce a vrut din pod și din cămară, unde mai erau cărți rare și mobilă veche. În semn de sinceră recunoștință, pentru că aflase despre soțul doamnei că fusese prefect de Prahova în timpul domniei lui Cuza, dar murise doar cu gradul de maior, scriitorul a gândit o strategie care să repare cumva nedreptatea suferită de acel om care merita mai mult. A comandat la litograful Curtții regale – Mütznner, niște cărți de vizită care-l ridicau în grad pe fratele generalului Semeșescu, soțul mătușei soției lui: „D-na Smaranda Colonel M., născută Bucșan”.

După vreo 12 ani de zile, Caragiale avea de gând să-l avanseze pe răposatul colonel la gradul de general. Dar, din păcate, timpul n-a avut răbdare cu femeia înaintată în vârstă, care a închis ochii înainte de a se ști ajunsă și „doamna general”.

Fiind un om sensibil la farmecele doamnelor, prin viața lui Caragiale au trecut câteva, cu care nu s-a căsătorit. Una, dintre cele mai cunoscute, a fost nimeni alta decât Veronica Micle. Cu toate astea, între Caragiale și Eminescu a fost o prietenie care a rezistat, cu mici sincope, până la moartea poetului. La tristul moment, Caragiale scrisese necrologul „În Nirvana”, pe care l-a dat publicității în „Constituționalul” din 18 iunie 1889. Dovada iubirii frățești și a prieteniei dintre cei doi o descoperim în Jurnalul lui Maioreșcu, din 28 iunie 1883, ziua în care zăgazarile minții lui Eminescu s-au prăbușit, iar corifeul Junimii a consemnat: „Veni apoi Caragiale la dejun la noi, și aflând toate despre Eminescu începu să plângă”!

Cei doi se cunoscuseră în adolescență, pe când erau angajați la aceeași trupă de teatru. „Întâlnirea lor e unul din cele mai frumoase episoade ale vieții noastre literare. Un adolescent, cu studii întrerupte, setos de cultură, aruncat prea devreme în vâltoarea vieții, e pus față în față cu un tânăr pribeag, fugit de acasă, răzvrătit contra școalei și găsind timp, între munci istovitoare, să-și înzestreze sufletul cu o comoară de cunoștințe”, afirmă Ion Ionescu-Bucovu.

Despre Caragiale, însăși Veronica i-a scris lui Eminescu (prima dată în corespondența dintre ei), în ziua de 30 ianuarie 1880.

Din „*Scrisori de dragoste*” de Z. Ornea aflăm că: „Dar, brusc, ușurateca Veronica, plictisită să-l tot aștepte pe Eminescu, îl întâlnește la Iași pe Caragiale, între care se înfiripă o relație sentimentală, cum să-i spun? – corporală. Se pare că Eminescu a aflat, viitorul dramaturg nu făcea secrete din cuceririle sale”. De mirare etichetarea „ușuratecă”, dar dintr-o altă epistolă din 1876, redactată în franțuzește, reiese că atunci când Veronica se plimba prin parc (Copou), era „în societatea de ofițerași a unei artilerii considerabile prin mustățile sale mari”. („România literară” nr. 13-14/1999).

Veronica se arăta supărată pentru că fusese neglijată, și-l atenționa pe poet că doar „grație intervenției d-lui Caragiale, am căpătat după două săptămâni un răspuns de

la d-ta”. A urmat o răcire a sentimentelor lor, vreo doi ani, fapt consemnat tot de Veronica Micle: „Am rămas certați de la 9 april 1880 până la 23 decembrie 1881 când am venit la București la (H)otel Regal și m-am întâlnit cu el la Cameră”. În aceeași scrisoare, supărată fiind pe Eminescu, a făcut referire și la o traducere de a ei, ce urma a fi publicată în „Timpul”, intitulată *Creangă de liliac*: „într-o zi cu bună dispoziție de voi fi, o voi trimite d-lui Caragiale, cu care ocazie îi voi mulțumi de nespusa înrăurire pe care a întrebunțat-o asupra d-tale pentru a mă îndatori”.

Se pare că dramaturgul devenise omul de legătură dintre cei doi, răspunsul întârziat al lui Eminescu putând fi considerat favorabil viitorului rival la inima Veronicăi.

Poetul i-a răspuns Veronicăi prin epistola din 10 martie 1880, arătându-se nemulțumit de faptul că, deși îl adusesse (să-i fie de ajutor) pe dramaturg la ziarul „Timpul”, unde el era prim-redactor, Caragiale își neglija cu totul sarcinile redacționale: „Departa dar ca noua organizare să-mi fi adus vro înlesnire, sunt din contra silit ca zilnic să scriu, căci amicul meu nu mai lucrează decât exclusiv pentru «Scrânciobul» său încât am destule și prea destule cuvinte de a mă plânge de el”. După câteva zile, pe 14 martie 1880, supărat de schimbarea despre care crezuse că-i va ușura munca, s-a arătat și mai pornit împotriva prietenului său din adolescență, care se arăta cu totul indolent: „Caragiali nu mai lucrează nimic și abuzează, pot zice într-un mod extraordinar, de prieteșugul meu pentru el – ba are de gând să mai plece și la Iași, nu știu eu singur *pentru ce*”.

Nelămurirea lui Eminescu (*pentru ce*) ar putea fi elucidată prin spusele lui Cassian Maria Spiridon: „Din documentele publicate în recent apărutul album *Caragiale în Iașii Junimii* (coordonator Olga Rusu), inclusiv din cronologia finală, nu este marcată prezența dramaturgului la un eveniment anume, posibil de a fi evidențiat în presa vremii. Nu rămâne decât varianta unei călătorii strict personale, fapt ce ar putea argumenta drumul la Iași și prezența sa, intenționată și interesată pe lângă Veronica Micle, Caragiale jucând rolul prietenului comun, dornic să ajute pe cei doi aflați într-o comunicare sincopată, în fapt, se pare, încercând să o cucerească pe iubita poetului”. Dorind să și-o apropie pe Veronica, se pare că și dramaturgul sau interpușii săi au făcut astfel încât ea să afle despre escapadele amoroase ale lui Eminescu cu Mite Kremnitz (secretara particulară a regelui Carol) și Cleopatra Lecca Poenaru, care era – întâmplător sau nu – chiar verișoara lui Caragiale.

După vreo doi ani, perioadă după care Eminescu și→

MIHAI ȘTIRBU

Veronica se împăcaseră, firesc, poeta își dorea să intre în posesia scrisorilor pe care i le trimisese lui Caragiale. Printr-o scrisoare din 23 decembrie 1881, în naivitatea ei, arată că ea credea în cavalerismul autorului comediei „O scrisoare pierdută”: „Pentru un om care are ambiția cavalerismului, încetarea unei corespondențe trebuie să fie foarte semnificativă; eu nu voi face nici un demers ca să-mi capăt scrisorile, lucrul trebuie să vie de la sine”. Bineînțeles, Caragiale nu avea „ambitia cavalerismului” și nu i-a returnat scrisorile.

Într-un final, pentru a-și arăta adevăratele sentimente față de poet, și pentru a-l liniști în privința viitorului lor împreună, i-a trimis încă o epistolă: „Domnului îi voi scrie să-mi trimită scrisorile prin poștă, îi voi spune că e superflu de a mi le remite personal, și presupune-mi, te rog, atâta tact de femeie de a ști cum să-l pun în respect când întâmplător ar veni fără veste la mine. Dragul meu, am nesocotit persoane influente, jur pe cruce, pentru tine de care atârnă soarta mea și a copiilor mei, și te-aș uita, crezi tu, pentru domnul Cutare?”.

Se știe că în ultima perioadă a vieții, Veronica s-a retras la Văratec, unde era și Elisabeta Conta, sora filosofului Vasile Conta, care a înțeles-o, cunoscând-o bine. Ea avea să povestească despre marea amărăciune a Veronicăi Micle, „un caracter ferm și o inteligență ieșită din comun”.

Despre triunghiul amoros în care au fost înscrși Caragiale, Veronica și Eminescu, Ion Cristoiu concluzionează ironic-acid: „Eu însă, beneficiind de avantajul de a nu fi om de cultură, cred că Eminescu și Caragiale se deosebesc într-un plan mult mai pământesc: în cel al părerii despre femei. Eminescu idealizează femeile. Caragiale se culcă cu ele!”

O altă legătură vinovată, ultima sa iubire de fapt, a trăit-o Caragiale cu fiica minoră a bunului și vechiului său prieten, Barbu Ștefănescu Delavrancea. Cella, deși mai tânără cu 35 de ani decât maestrul, l-a fermecat cu talentul său de pianistă, și nu doar... Caragiale o poreclea pe Cella – Aghiuța.

Laudelor ditirambice le-a luat locul, spun gurile rele, o relație când Cella nu împlinise nici 15 ani. Era totuși o vârstă la care fetele erau nubile, iar în societatea vremii, relațiile sexuale cu fete de această vârstă nu atrăgeau nicidecum acuzația de pedofilie. Să nu uităm că cealaltă iubită a lui Caragiale, Veronica Micle, se căsătorise la 14 ani cu soțul său, profesorul universitar Ștefan Micle, iar la 16 ani a născut primul copil!

Caragiale era un mare admirator al talentului de pianistă a fiicei mai mari a prietenului său, Barbu Ștefănescu Delavrancea. El a fost cel care a anunțat succesul reputat de tână pianistă la München, unde fusese în sală împreună cu fiica sa, Tuschi (Ecaterina, care a trăit aproape 90 de ani, până în 1954. A fost cunoscută drept Ecaterina Logadi și a fost memorialistă. De la ea a rămas un manuscris, cu amintirile despre viața de familie alături de părinți și de fratele ei, Luca). Articolul său publicat în Universul din 4 Mai 1909,

începea cu „A fost odată un copil mintos...” și parabola se termina cu „...tânărul erou este Cella Delavrancea, monstrul sălbatic este arta, iar baba bătrână din poveste sunt eu, Ion Luca Caragiale”.

Se știe că dramaturgul și-a trăit ultima parte a vieții în Germania, datorită moștenirii (o moșie-n Vlașca) rămasă de la vara primară a mamei sale, Ecaterina Momolo, după un lung proces între urmași. Dar la Berlin a plecat cu orgoliul sângerând. Nu primise premiul Academiei, însă a continuat să scrie cu și mai mult foc. Tot fiica sa, Ecaterina Logadi, ne introduce în intimitatea creației tatălui său: „Aveam nouă ani când ne-am mutat la Berlin. Îmi amintesc odaia de lucru a tatii, unde și-a petrecut ultimii ani. Era orientată spre nord, căci tata nu suporta mult soare. În odaie era numai strictul necesar: un pat, un birou, câteva scaune, rafturi de cărți la care umbla mereu lăsându-le răvășite. Pe masa de scris o lampă verde ardea zi și noapte, luminând teancuri de manuscrise”.

Moartea l-a smuls pe Caragiale din plină fericire. L-a lovit dintr-odată și l-a luat de lângă blânda lui soție. Ea l-a găsit. A îndrăznit să intre în camera unde dormea singur. Suferea de insuficiență cardiacă, boli de bătrânețe ușoare, avea doar 60 de ani.

Notă: Pentru a nu umbri amintirea unor scriitori (scriitoare), care sunt niște nume, poate niște idoli ai cititorilor români, trebuie spus că voi evita să amintesc secvențele urâte din viața trăită de ei (ele), menționând doar sursele bibliografice.

BIBLIOGRAFIE

- Emil Niculescu, „Berarul, bibliofilul și colecționarul Caragiale”, în „Fereastra”, anul IX, nr. 7;
- Cassian Maria Spiridon, „Eminescu despre Caragiale”, în „Convorbiri-literare”;
- scritube.com/personalități Ion Luca Caragiale;
- Alexandru Țiclea, „Retorica”, curs universitar;
- „Moftul român” Joi, 15 Iulie 2010;
- Z. Ornea, „Scrisori de dragoste”, în „România literară” nr. 13-14/1999;
- <http://numarul1.net/2011/04/26/ion-luca-caragiale/>;
- Numărul 1 – 26.04.2011 „Ion Luca Caragiale”;
- <http://centenarcaragiale.radio3net.ro/?p=597> Posted By Pusa Roth On Sunday, June 24, 2012 06;
- jurnalul.ro Autor: Carmen Anghel 08 Iun 2012;
- <http://absentul.blog.com/2011/12/07/dinastia-caragiale-2/> dinastia caragiale* 07 DEC 2011
- ion_murgeanu MATEIU I. CARAGIALE: „PRIM ȘI ULTIM CARAGIALI”;
- ION LUCA CARAGIALE - BIOGRAFIE Joi, 15 Iulie 2010;
- ziarulnatiunea.ro serie nouă, Anul II „Caragiale și Eminescu”, publicat în 1 martie 2012 Ion Ionescu-Bucovu;
- TOTPAL’S DAILY NEWS Lucrețiu Tudoroiu – „Caragiale și ultima lui iubire”;
- jurnalul.ro „Doamnele domnului Caragiale” autor: Rodica Mandache 04 Mai 2012;
- Victoria Goga, „Un destin tragic: Veronica Micle” în „Formula AS”, nr. 836/2008;
- Gabriel Dimisianu, „Revelațiile cartofiliei”, în „România literară” nr. 22/2002;
- Ion Cristoiu, „Un bărbat care se pricepe la femei: Caragiale”, adevarul.ro 17 iun 2012

„Albatros” și redescoperirea poeziei

Deloc surprinzătoare, dincolo de spectacolul ironist pe care îl oferă într-o epocă preocupată de nesfârșite „reevaluări” și „reconsiderări”, poezia lui Geo Dumitrescu și a celorlalți aderenți ai grupării albatrosiste se dovedește foarte originală prin expresie și prin atitudinea fundamentală de sfidare și de revoltă față de tot ceea ce este ordine (existențială) sau canon (cultural). Reflectând o stăpânire a tehnicilor poetice și o dexteritate combinatorie surprinzătoare, creația lirică a acestor tineri scriitori nu mai e un simplu mod de exprimare, ci o posibilitate de a submina existența și de a demitiza lumea bolnavă de convenții și de elemente superflue de pitoresc. Sensibilizați de război și dezamăgiți de vechile tehnici ale poeziei tradiționale, scriitorii albatrosiști își adoptă un discurs liric de „nouă gravitate”, în care spiritul de contestație se manifestă printr-un „patos tenace” (Lucian Raicu). Deciși să se delimiteze de modernismul anterior interbelic, efortul dramatic al poezilor albatrosiști trădează o confruntare deschisă pentru implicarea mai profundă în real. Formula lirică adoptată este aceea a depoetizării și a respingerii accentelor patetice și căutat metafizice, reconstrucția ludică și ironică a poemului, cu umorul său negru și nevroza sublimată în parodie, fiind o expresie contextual – istorică, alegorică (în plan stilistic) a unei viziuni asupra unui cosmos degradat, a unei lumi bolnave. Stând sub semnul nonconformismului neoavangardist, literatura *Albatrosului* va surprinde astfel prin maturitatea gândirii și printr-un inedit și complex imaginar poetic: „...dar prietenii mei poezii...poezii...nu sunt numai pionieri de ironii gușate / Pentru că poezia lor, colțuroasă, ghimpată și mare, / e și altceva decât un salt, un asalt și o sfidare” (Virgil Ierunca, *Semnal pentru „Sârmă ghimpată”*). Exemplul unei asemenea libertăți de spirit avea efectul să reconforteze și să dea curaj. Era prin anii 1940-1943. În aceeași notă antiestetizantă, Ion Caraion a decretat despărțirea de „poezia de cabinet”, instituind, odată cu apariția volumului „Panopticum” (1943), angajarea în fluxul dramatic al unei lirici ce se dorea „murdărită și

fertilizată de viață”: „Noi am scris cu nevroză pe ziduri / și-am colindat neurastenia, să bem / igrasie din ploaie, rachiul din poem, / otrava murdară, țipătul spân” (*Antreul poemului*). În afara unei consistențe inconfundabile, nerepetitive și imposibil de substituit, poezia albatrosistă redobândește dintr-odată faimă, dacă nu neapărat prin aspectele ce țin de implicarea într-o actualitate tot mai tensionată, devine incontestabil esențială prin „semnele” de ordine estetică, integrate în ceea ce Pompiliu Constantinescu numea la vremea aceea „o inteligență ca poezie lirică”. „Suntem oameni inteligenți – și-e mai mare dragul!, / prietene, versul e otravă și pâinea e scumpă și rea...” (Geo Dumitrescu, *Romantism*). Refuzând unele forme devenite de acum perimate și stereotipizate, tot mai mulți dintre acești tineri aspiranți la gloria literară (Ben Corlaci, D. Stelaru, Tib. Tretinescu, Ion Caraion, Sergiu Filerot, Marin Sârbulescu, Elena Diaconu, Iulian Petrescu ș.a.) își susțin cu insistență dorința de a se impune în înfruntarea convenționalului și în afirmarea absolutei disponibilități a spiritului creator. Din cauza desuetudinii, poezia devenise facilă. Dacă poezii Cercului Literar de la Sibiu redescoperă balada, aderenții de la *Albatros* cultivă „o poezie a esențelor”, împacă socialul cu intimul, păstrând influențe din Rilke sau Mallarmé, din Valéry și Apollinaire, dar și din Lucian Blaga și, cu deosebire, din Tudor Arghezi. „Poezii contemporani la sugestiile felixanadamice, observă Emil Manu, nu mai captează prin versurile lor o magie, o alchimie lirică, formule de acum vetuste, ci numai atitudini de prestidigitatori raționali și ironici”. Literatura „cu clișeele ei prestigioase”, cosmosul – „spațiu

sacru al evaziunii lirice”, erosul lipsit de orizont metafizic rămân, în viziunea unor numeroși comentatori, „obiectele sacre ale poeziei tradiționale” (Eugen Simion) luate în derâdere de către poezii „generației războiului”. „Poezia lui Caraion, va mărturisii peste ani Geo Dumitrescu, poezia lui Corlaci, a Elenei Diaconu, a lui Sergiu Filerot, a lui Stelaru însuși, a noastră, a tuturor, a celor care descindem din *Albatros* și care formăm o unitate, poezia aceasta și-a făcut datoria. Aceea de a face, imposibil, ridicol, inadmisibil lirismul legionar și gândirist, ecourile semănătoriste și simboliste, decadentismul și sentimentalismul, aceea de a rezista cu versul abil, insinuant, disimulat, pe baricada – dacă voiți mai puțin incomodă decât lagărul și pușcăriia – a paginei revoluționare, a luptei și boicotului împotriva dictaturii și a fascismului.”

Privită dintr-o atare perspectivă, în profunzimea „istoriilor zigzagate ale membrilor ei” (Daniel Cristea-Enache), gruparea *Albatros* este o stare de spirit, o atmosferă dominată de „neliniște” și „agresivitate”. Constanta retoric-discursivă, suflul violent și, adeseori, chiar paroxistic al dicțiunii poeziei tinerilor bucureșteni alternează cu amplitudinea metaforică a unui discurs plin de sugestivitate în ordinea creării imaginilor artistice: „Cenușa vorbelor șuieră plumburie din crivățul grijilor / toate gesturile și semnele sunt sumbre, schingiuite și tăcute; / ferestrele ochilor au hârtie albastră, / țigările perforază auzul de venirea noilor țepeline...” (Iulian Petrescu, *Înfățișare*). Ațâțați și dezamăgiți, zeflemiști și autoironici, naivi și frenetici, imprudenți și dezordonati, dezinhibați și stăruitori, contribuția poezilor albatrosiști la promovarea unui „lirism de tranziție” (Gh. Grigurcu) nu poate fi sub nicio formă ignorată. Odată cu ei se încheie o epocă și se anunță, în esență, trăsăturile alteia. Cu adevărat nouă, în contextul perioadei în care a apărut, poezia „albatrosiștilor” face o impresie aparte, nu doar ca expresie, dar și ca accent și implicare, această grupare literară devenind produsul unui evident entuziasm sau, după cum afirma Valéry, al unei efuziuni de sentimente intense.

MARIN IANCU

DISCURSUL RELIGIOS ÎN OPERA LUI NICOLAE STEINHARDT

(I)

Pentru a înțelege semnificația discursului religios trebuie să intrăm puțin în sfera teologiei. Teologia este știința care se ocupă cu studierea cuvântului lui Dumnezeu. Și unde se poate studia cel mai bine dacă nu în biserică sau în instituțiile care sunt în directă relație cu aceasta. Numai că trebuie avute în vedere cele trei accepțiuni ale cuvântului Biserică, și anume: în primul rând Biserica este „o instituție divin umană”¹ în cadrul căreia se regăsesc toți cei care cred în Hristos, necontând naționalitatea acestora; în al doilea rând, Biserica este o „comunitate”² – o instituție care se organizează după anumite norme. Este o entitate unde credincioșii au aceeași credință, participă la săvârșirea aceluiași Sfinte Taine și sunt conduși de un preot care este sub ascultarea unui episcop; în al treilea rând, Biserica este și un lăcaș de cult unde credincioșii participă la Sfintele Taine, la Ierurgii și la Sfânta Liturghie. Un rol important în cadrul Bisericii ca lăcaș de cult îl ocupă discursul religios prin care se asigură activitățile desfășurate aici.

Acest discurs religios poate avea mai multe forme: Kerigma – predica în care se vorbește despre Sfânta Scriptură și Tradiție; catehismul – învățătura de tip didactic despre Sfintele Taine și activitatea misionară – în care elementul de principal este contactul direct cu credincioșii.

Fiecare dintre aceste tipuri de discurs religios a fost practicat și de Nicolae Steinhardt. Kerigma o întâlnim în volumul „*Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*”, în care Sfânta Scriptură și Tradiția sunt explicate inedit și în mod unic.

În ce constă această unicitate a predicilor părintelui Nicolae Steinhardt? Adrian Mureșan afirmă: „Steinhardt se numără printre puținii creatori care, în literatura română, au răzbit până la cel mai înalt nivel, în două domenii distincte: cel estetic

literar și cel teologic”³. Doar că cele două sunt în perfectă comuniune, datorită faptului că în eseurile sale eseistul întotdeauna ajunge la Dumnezeu, dar și în predicile sale teologul presară elemente din cultura sa literară și nu numai literară.

Referindu-ne mai departe la scrierile sale teologice, în care discursul religios se realizează în mod direct, putem spune că ele nu au fost valorificate cum ar fi trebuit, deoarece nu există o exegeză a acestor scrieri realizate de vreun reprezentant al bisericii. Dar aici intervine o altă problemă pe care o vom desluși-o într-un alt capitol.

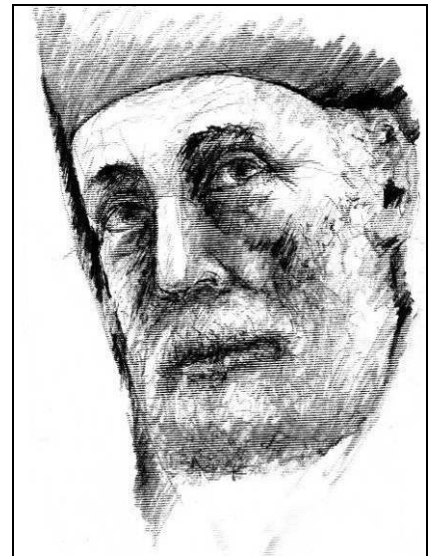
Revenind la volumul *Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*, se cuvine să explicăm în primul rând titlul și apoi conținutul acestor predici. Titlul volumului putem spune că este esența pe care o putem extrage dintr-o scrisoare a părintelui Nicolae adresată, pe atunci, părintelui Iustin, în care prezintă situația în care un stareț de mănăstire nu refuză să călugărească un tânăr cu toate că acesta recunoaște că nu are nimic: „nu am nici credință, nici lumină, nici esență, nici încredere în mine și nici nu cred că pot să-mi fie cu puțință să-mi fiu mie însumi de ajutor și cu atât mai puțin altora”⁴. Răspunsul starețului este cât se poate de surprinzător: „Ce-are a face! Nu ai credință, însă dându-o altora, o vei avea și tu. Căutând-o pentru altul, o vei dobândi. Pe fratele acesta, pe aproapele tău trebuie să-l ajuți cu ceea ce nu ai. Nu din prisosul, nu din puținul tău, ci din neavutul tău. Dăruind altuia ceea ce nu ai – credință, lumină, încredere, speranță – le vei dobândi și pentru tine”⁵. Astfel, *Dăruind vei dobândi*, iar în ceea ce-l privește pe Nicolae Steinhardt cuvinte de credință, cuvinte care să zidească în sufletul celor care le citesc sau le ascultă, credința în Dumnezeu. această situație relatată în scrisoarea sa, i se potrivește perfect și lui Steinhardt căci motto-ul *Jurnalului fericirii* este: „Cred, Doamne, ajută necredinței mele”⁶.

³ Adrian Mureșan, *Dăruind vei dobândi sau despre imposibilul care ne privește*, în *Revista Tabor*, Nr. 4, Anul III, Iulie 2009.

⁴ Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*. Editura Mănăstirii Rohia, 2006, pag. 397.

⁵ Idem, pag. 397.

⁶ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 11.

Portret de Gabriel Stan

Cartea *Dăruind vei dobândi* este alcătuită din șapte capitole. Fiecare din aceste capitole are un număr de predici pe care Nicolae Steinhardt le-a rostit la Mănăstirea Rohia.

Încă din primele sale predici se observă oarecum, ca și în *Prin alții despre sine*, că personajele alese de autor i se aseamănă întru totul. De ce? Primul, Nicodim, un fariseu „luminat de credință”⁷ este cel prin care ni se descoperă două adevăruri fundamentale: „a) caracterul extrem de neașteptat, paradoxal și surprinzător al învățaturii creștine;

b) imensa dificultate pentru rațiunea comună și cărturăria erudită de a-și asimila arcele acestei învățături”⁸.

Cea din urmă se bazează pe exemplul dat de Iisus într-o parabolă: „Mai lesne este a trece cămila prin urechile acului decât să intre bogatul în împărăția lui Dumnezeu” (Luca, 18, 25) și tot prin Nicodim ni se oferă „dovada cea mai bună a imposibilității culturii și inteligenței de a construi singure calea către Hristos. Cultura, inteligența ori știința nu-s piedici, dar nici elemente ajutoare”⁹. Doar după ce omul ajunge „la credință, cunoașterea și ascuțimea îi vor fi însă de folos, vor amplifica adânci și ageri credințe”¹⁰.

Oare nu același lucru se întâmplă și cu Nicolae Steinhardt? →

CLAUDIA VAȘLOBAN

⁷ Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi. Cuvinte de credință*. Editura Mănăstirii Rohia, 2006, pag. 21.

⁸ Ibidem, pag. 20.

⁹ Ibidem, pag. 21.

¹⁰ Ibidem, pag. 21.

¹ Vasile Răducă, *Ghidul creștinului ortodox de azi*, Editura Humanitas, București, 1998, pag. 16.

² Ibidem, pag. 16.

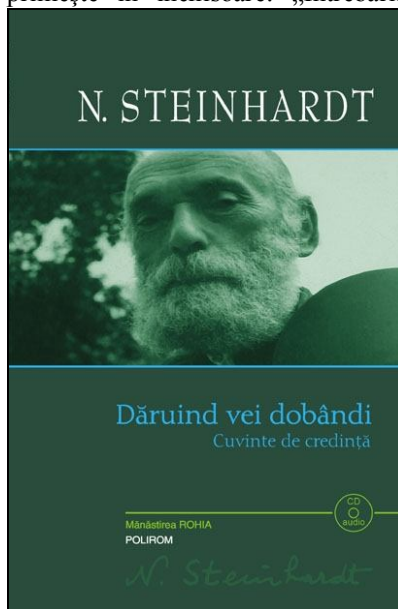
Înainte de a descoperi credința, înainte de celebrul botez „cu apă viermănoasă”¹¹ și prin „duh rapid”¹² ce scria Nicolae Steinhardt? Primul său volum, „*În genul...tinerilor*”, este o parodie, care nu are nicio legătură cu credința sau cu Dumnezeu. Deci, abia după descoperirea credinței ajunge să dea valoare scrierilor sale. Steinhardt este un cărturar, cu o puternică posibilitate de memorare, căruia nu îi lipsesc cultura, inteligența și știința, iar după descoperirea lui Hristos, acesta le folosește pentru „a-și adânci și ageri credința”.

La o primă lectură a textului, avem impresia că este o simplă explicație a momentului întâlnirii lui Nicodim cu Hristos, însă citind în profunzime textul referitor la acesta descoperim revelația întâlnirii cu Hristos a lui Nicolae Steinhardt.

Al doilea personaj care i se aseamănă este femeia hananeancă. Mântuitorul o supune unui test și anume verificarea credinței acestei femei, acest test făcându-se după anumite etape: „Prima neluarea în seamă, ignorarea.[...]A doua: respingerea intervenției mult iubitorilor săi ucenici. [...] A treia: declinarea de competență. [...] A patra: insulta, jignirea, ocară”¹³. Prin acest test trece și Nicolae Steinhardt. În ce sens? Pentru a răspunde la această întrebare trebuie să mergem la *Jurnalul fericirii*. Prima etapă a testului este cea în care el caută acel „ceva” și nu vine, este ignorat: „La Londra, totuși merg des la biserici, catedrale și biserici și ca să aștept. Să aștept ceva ce nu vine”¹⁴. Respingerea intervenției ucenicilor are loc în cazul nostru atunci când prietenul său Emanuel Neuman intervine pentru a-l ajuta să găsească ceea ce căuta: „Raționamentul lui Manole era simplu: de vreme ce ne-am născut ovrei [...], ovrei suntem. Să fim așadar ceea ce suntem” dar „mă rog, nu-i destul, ca să fii ovrei trebuie să faci ca toată lumea [...]: să aparții tradiției tale, adică religiei iudaice”¹⁵. Astfel, intervenția lui Manole nu are niciun rezultat. A treia etapă, cea a declinării competenței poate fi reprezentativă pentru momentul în

care este invitat să se împărtășească, însă acesta refuză: „merg și la biserica oaspetelui meu, unde nu mă împărtășesc, deși sunt poftit să o fac. Drept argument aduc faptul că nu m-am spovedit. Pastorul cunosător al catolicismului și al ortodoxiei(...) e impresionat de motivarea mea și nu stăruie”¹⁶.

Cea de-a patra etapă: insultele, jignirile, ocară, Nicolae Steinhardt le primește în închisoare: „Întrebările

țacăne repede, glasurile lucrează numai pe registre înalte, cuvintele devin exclusiv crude. Pe la cinci, aud în sfârșit: ticălosule, măgarule, pramatie ce ești”¹⁷. Datorită faptului că nu și-a trădat prietenii, pe cei din grupul Noica, dovedind că a trecut testul, începe să simtă „că Hristos este prezent în pușcărie. Nu-mi vine să cred că totul poate fi atât de complet, că am parte de atâta binecuvântat noroc”¹⁸. De aici începe să primească premiul de care vorbește în predica sa.

Astfel, credința începe să își facă simțită prezența la fel cum și femeia hananeancă dovedește prin credință, dezinteres, curaj, siguranță, bunăcuviință, smerenie, inteligență, că a trecut examenul la care a supus-o Iisus. Dezinteresul de care dă dovadă Nicolae Steinhardt este atunci când intră în închisoare pentru prietenii săi. De curaj dă dovadă în fiecare dintre seriile în care este interogată de securitate, înainte de a fi arestat: „Mă

țin dârz și eu”¹⁹, dar și de siguranța cu care merge la aceste anchete: „nu-mi vine a crede că eu sunt eu. Mi-am jucat, văd, rolul până la capăt”²⁰. Buna cuviință se întâlnește în felul în care Steinhardt vorbește cu anchetatorii, dar nu numai, ci și cu ceilalți colegi de celule. Smerenia este prezentă mai ales în momentul botezului, dar și inteligența, care ni se descoperă pe tot parcursul *Jurnalului fericirii*: „Botezul hotărât pentru ziua de 15 are loc așa cum stabilisem. [...] Trebuie să lucrăm repede și să acționăm clandestin în văzul tuturor. [...] La repezeală – dar cu acea iscusință preoțească, unde iuțea nu stânjenește dicția deslușită – părintele Mina rostește cuvintele trebuincioase, mă înseamnă cu semnul crucii, îmi toarnă pe umeri tot conținutul ibricului [...] și mă botează în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. [...] Mă nasc din nou, din apă viermănoasă și din duh rapid”²¹.

În urma acestui examen, femeia hananeancă „a luat premiul întâi cu cununa de la învățătorul”²², iar cununa pe care o primește Nicolae Steinhardt este cea a hainei monahale pe care și-o dorește din tot sufletul.

Un alt personaj oarecum asemănător lui este și femeia samarineancă: „Domnul în calitatea sa de vânător (de oameni) îndeosebi atras de vânatul dificil, de ucenici și ucenice de *caracter*, care opun rezistență, dar și sunt în stare ca acum chiar [...] să I se predea în duh și adevăr”²³. Astfel ne dăm seama că Dumnezeu caută oameni cu caracter, iar unul dintre aceștia este și Nicolae Steinhardt, care opune oarecare rezistență la început, datorită faptului că nu este încă hotărât pentru a face pasul către Hristos. Acest lucru îl mărturisește în *Jurnalul fericirii* atunci când la o întâlnire cu Părintele Cleopa: „Se stă până târziu de tot, de parcă somnul, odihna, oboseala, treburile, orarurile n-ar exista. [...] Eu însă plec îngândurat de ce ascult din afară toate lucrurile acestea îmbietoare, de ce mi-e teamă să fac pasul hotărât”²⁴.

¹¹ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, p. 83.

¹² Ibidem, pag. 83.

¹³ Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, ...pag. 45-46.

¹⁴ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, p. 74.

¹⁵ Ibidem, p. 119.

¹⁶ Ibidem, p. 74.

¹⁷ Ibidem, p. 51.

¹⁸ Ibidem, p. 58.

¹⁹ Ibidem, p. 50.

²⁰ Ibidem, p. 47.

²¹ Ibidem, p. 83.

²² Nicolae Steinhardt, *Dăruind vei dobândi*, p. 49.

²³ Ibidem, pag. 83.

²⁴ Nicolae Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, p. 147.

Vera Călin - deconstrucția feminității sau povestea unei emigrări ratate

Jurnalul Verei Călin, *Târziu – Însemnări Californiene 1986-1996* (Editura Univers, București, 1997), adună zece ani din viața unei femei care se stabilește în Statele Unite ale Americii în 1976 împreună cu cei doi fii ai săi, în speranța găsirii unei stabilități imposibile în România comunistă, însă de neregăsit într-un spațiu străin, departe de locuri și oameni care i-au marcat, se pare, atât de profund gândirea și felul de a fi.

Volumul devine astfel o încercare în van a regăsirii specificului european într-un spațiu dezamăgitor, ce nu poate concura cu aspirațiile unei intelectuale născute într-o familie cu renume. Vera Călin emigrează fără dorință de schimbare, fără a conștientiza procesele de acomodare pe care o astfel de hotărâre le implică, iar parcursul celor zece ani petrecuți în apartamentul din Los Angeles nu pare a schimba cu nimic atitudinea româncei care, convinsă că America nu va atinge niciodată măreția Europei, trăiește într-o constantă angoasă provocată de părăsirea continentului natal. Totuși, nu putem trece cu vederea momentele în care autoarea se bucură de alegerea făcută, însă prea adesea aceste scurte iluminări sunt cauzate de auzul unor vești proaste despre situația României sau de scurtele vizite în țară chiar după căderea regimului comunist, când situația părea a fi mai mizeră și mai alarmantă decât înainte. Vera Călin trece mai degrabă printr-o încercare de a se convinge pe ea însăși că plecarea din țară nu a fost o greșală și că a găsit cu adevărat o cale mai bună de a-și trăi viața. Totuși, inadaptarea, eșecul găsirii unei slujbe acceptabile și neputința de a se apropia de prieteni și familie fac din jurnalul acesteia o mărturisire perpetuă a unui regret, a unei emigrări ratate.

Construcția identitară a autoarei se conturează astfel în jurul unor experiențe negative. Jurnalul nu este unul fericit, ci un spațiu în care se varsă frustrări, regrete și încercări zadarnice de reușită. Neputința de a comunica într-un spațiu străin se poate resimți pe întreg parcursul textului,

însă nu e vorba despre o problemă cauzată de limbaj, ci mai degrabă de șocul cultural pe care Vera Călin nu îl poate estompa singură. Totuși, există și momente de liniște, în care autoarea nu se supără pe America, iar cel mai adesea acestea echivalează cu observații pe marginea cărților citite, în majoritate aparținând culturii europene. Vera Călin dorește să se refugieze în cărți, în amintiri din perioada adolescenței sale tumultuoase în timpul căreia făcea parte din grupul ilegaliștilor, în scrisori către prietenii săi, majoritatea emigrați cu succes pe alte meleaguri. Volumul pare să redea astfel impresiile unui om care trăiește exclusiv în trecut, ale unui om care face bilanțuri înainte de vreme și care vrea să își deconstruiască propria identitate.

Feminitatea Verei Călin este la rândul ei supusă unui proces de negare. Este de menționat faptul că aceasta emigrează la scurt timp după moartea soțului său, un medic renumit, iar însemnările ei nu vor mai menționa regăsirea unei alte iubiri. Dimpotrivă, lectura jurnalului dă impresia unei permanente încercări a autoarei de a se despărți de propria identitate, fie că vorbim de feminitatea acesteia sau pur și simplu de situarea ei în lume. Dacă la București, Vera Călin se bucura de statutul oferit de un post la catedra de literatură comparată a universității, în Los Angeles va avea ocupații mai puțin semnificative, deși nu de puține ori va fi solicitată de mai multe universități și va pleca chiar pentru doi ani în Israel ca profesor. Însă jurnalul spune povestea unei femei incapabile de adaptare, care deși mai are mult de trăit, începe să facă bilanțuri, să se izoleze în apartamentul ticsit de amintiri din România, să trăiască pentru scrisori și scurte conversații cu amicii din adolescență. Identitatea Verei Călin transpare în acest volum prin intermediul statutului de imigrant ce

își ratează destinul. Feminitatea ei este încetul cu încetul dată la o parte în favoarea opțiunii pentru o viață ce gravitează în jurul eșecului de a emigra, în jurul nostalgiei pentru România interbelică de mult destrămată.

Odată ajunsă la Los Angeles, Vera Călin pare a începe un proces de autoizolare de sine manifestat prin observație perpetuă și evitarea implicării atât în relațiile cu ceilalți, cât și în dobândirea unui statut social sau familial. Feminitatea autoarei dispare odată cu detașarea voită de ceea ce definește acest concept. Vera Călin observă cu acuratețe că moda femeilor din California diferă izbitor de cea a femeilor din România sau din Paris, oraș în care locuiește timp de un an înainte de stabilirea în America, dar poziția ei față de acest subiect este atât de distantă, încât o plasează în afară. Astfel, autoarea remarcă despre ținuta americanelor: „Femeile exhibau grade diferite de neglijență. Rochii de plajă, sub care se vedeau tricouri de culori violent contrastante cu restul, fuste de lungimi inegale, șlapi etc. Nu era un stil lejer sugerând *dolce vita*. Era o neglijență căutată, o nepăsare afișată de convenții și celebrațiuni.” (p. 36). Deși va spune că această viziune a americanilor despre modă o încântă pentru că exprimă un tip de libertate neregăsită în Europa, scepticismul autoarei nu poate fi trecut cu vederea nici în această situație. De asemenea, aceasta își va afirma mai târziu despărțirea de orice dorință de a-și exprima feminitatea prin modă, amintindu-și de vremurile în care acest subiect o interesa într-o oarecare măsură: „Ani de zile, T. obișnuia să mă tachineze spunând că eu îmi potoleam angoasele metafizice cumpărându-mi o fustiță și o bluziță [...] Până târziu în emigrație, remediul și-a păstrat eficacitatea relativă. Acum nu mai funcționează” (p. 234). Dezobișnuirea de acest șiretlic feminin nu e, iată, pusă pe seama bătrâneții care nu te puține ori poate atrage, în cazul unei femei, și o pierdere a siguranței de sine sau a feminității, ci mai degrabă pare a fi legată de emigrație. Acest lucru demonstrează, fără îndoială, faptul că întreaga construcție identitară așa cum reiese din jurnalul Verei Călin →

**ALEXANDRA VERONICA
VESCAN**

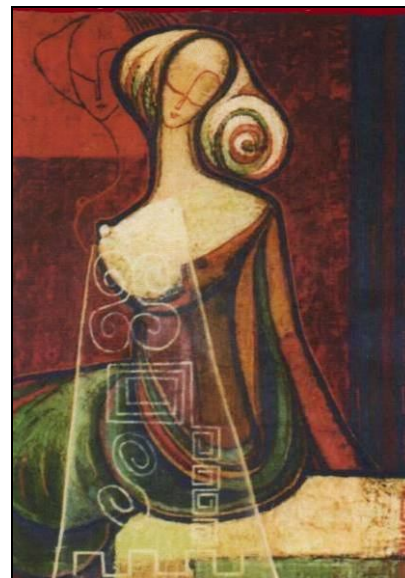
are la bază angoasa dezrădăcinării din care izvorăsc probleme adiacente precum singurătatea, evaporarea feminității sau bătrânețea.

Pierderea feminității poate fi astfel pusă în corelație cu plecarea din țară și cu pierderea unor valori ale stabilității și ale sentimentului apartenenței. Probabil că primul moment care a îndepărtat-o pe Vera Călin de aceste lucruri a fost moartea soțului său care, în mod evident, nu putea să aducă cu sine decât destrămarea parțială a familiei acesteia. Autoarea merge în America din dorința de a-și păstra familia cât se poate de întregă. Ambii săi fii se stabiliseră acolo, aveau soții și câte un copil. Probabil instinctul matern o îndeamnă pe Vera Călin să își caute copiii, să se implice în educația nepoților, însă și de această dată suferă un eșec, deoarece valorile societății americane, la care propriii săi copii par a fi deja adaptați, nu coincid cu ideile acesteia despre rolul mamei sau al bunicii în instituția familiei. Nu o dată, Vera Călin descrie relațiile cu fiii săi prin prisma unor convorbiri telefonice previzibile, telegrafice și lipsite de sentiment: „Invariabil începe cu *Hi!* Ce faci? Nu înregistrează că-i răspund. Dacă îi spun că mă simt bine, convorbirea se stinge; dacă îi spun că nu mă simt bine și mă duc la doctor să văd ce-i cu mine, mă întreabă ce mă doare, dar a doua sau a treia zi nu mă întreabă niciodată ce părere a avut doctorul” (p. 268).

Relația cu cei doi nepoți ai săi nu se arată a fi cu nimic mai profundă. Bunica încearcă să îi învețe pe aceștia câte ceva din cultura europeană. Îi învață franceza, le citește din Homer și se străduiește să le impună mândria de a fi european, însă fără succes. Este de menționat faptul că obsesia autoarei pentru originile sale, pe care le consideră mai mult sau mai puțin nobile, ia forme uneori exasperante în jurnal. Fără îndoială, izolarea și deconstrucția identității sale survin și din această convingere că America e un tărâm al superficialității și prostiei. Comparația continuă cu valorile europene o închid pe Vera Călin într-un snobism ce uneori pare să atenteze la propria fericire și speranță de acomodare. Cititorul poate avea cu ușurință impresia că nefericirea acestei femei este autoprovocată.

Deși se proclamă ca fiind liberală, deși își dorește să fie o femeie deschisă la minte, obsesia pentru moștenirea europeană nu îi dă pace. Se simte nefericită când unul dintre nepoții săi nu mai dorește să învețe franceza, este exasperată când prietena sa japoneză îi spune că nu a auzit de Homer. Vera Călin nu vrea să accepte varianta unei culturi alternative, iar acest lucru o transformă, o izolează. În loc să se acomodeze cu lejeritatea și toleranța față de nou a poporului american, respinge aceste valori afundându-se mai tare în lumea lecturilor europene cu greutate, a muzicii clasice, a culturii înalte, iar acest lucru o izolează de familie, de feminitate și, în definitiv, de posibilitatea fericirii. În loc să se destindă, autoarea își amplifică rigiditatea, devine minuțioasă, precisă și nefeminină: „Treceam drept o ființă dezordonată [...] După ce am ajuns în America, am simțit că trebuie să mă reorganizez, pentru ca să transform întrucâtva haosul care a urmat dezrădăcinării într-un cosmos inteligibil” (p. 298). Vera Călin își construiește astfel o existență riguroasă, dar desprinsă de realitățile spațiului în care trăiește.

Pentru această femeie, întâlnirea cu o cultură diferită pare a-i fi schimbat interioritatea complet. Se simte dezamăgită ca mamă, inutilă și neimportantă ca bunică, iar soluția pe care o găsește este rutina, robotizarea și scepticismul față de modul de trai american. Identitatea acestei persoane se conturează în paralel cu condiția sa de emigrant. Jurnalul Verei Călin nu pare a fi nicidecum o introspecție, o suită de confesiuni. Nu are nimic din intimitatea la care s-ar aștepta majoritatea cititorilor de la jurnalul unei femei, iar volumul ia mai degrabă forma unor însemnări despre politică, despre greșelile istoriei și despre superioritatea culturii europene în raport cu cea americană. Probabil singura urmă de feminitate rezidă în dorința perpetuă de a-și „înjgheba un *home*”, așa cum se exprimă nu de puține ori autoarea, însă acest *home* al Verei Călin nu este în niciun caz populat de copii, bucuria sărbătorilor și afecțiune, ci apare ca fiind mai degrabă ticsit de amintiri fără sens, de speranțe zadarnice și de nostalgii neconvingătoare.

Târziu – însemnări californiene este mai presus de toate povestea unei emigrări ratate, însă acest eșec aduce cu sine, în cazul Verei Călin, o dărâmare a propriei feminități. Probabil dezrădăcinarea, deteriorarea relațiilor cu familia și despărțirea de un trecut cultural atât de complex concentrează feminitatea autoarei într-o singură direcție, și anume, aceea a reîntâlnirii perpetue cu trecutul, a nevoii de păstrare a memoriei, de conservare a unor timpuri mai fericite. Speranțele Verei Călin sunt totuși deșarte, iar tragicul volumului transpare din acest lucru, deoarece autoarea își dorește reîntoarcerea în România, dar cu fiecare vizită în țara natală realizează din ce în ce mai tare că Bucureștiul la care visează a dispărut în vârtejul istoriei nefavorabile la care nu a luat parte.

Alaxandra Veronica Vescan s-a născut la 10.06.1990, a absolvit Universitatea „Babeș-Bolyai”, Facultatea de Litere, Cluj-Napoca, în 2012, cu lucrarea de licență *Imaginarul poetic al Generației beat, modul pedagogic*, urmează cursurile masterale la aceeași universitate, Facultatea de Litere, Secția Istoria imaginilor – Istoria ideilor. A publicat traducerea în engleză a unui articol în domeniul științelor mediului în revista „Studia Universitatis Babeș-Bolyai”, precum și un articol în revista „Vatra” pe marginea poemului *Howl* de Allen Ginsberg.

DESPRE „FENOMENOLOGIA NARATIVĂ A SPIRITULUI ROMÂNESC”

(I)

Întreaga operă a lui Mihail Diaconescu este rezultatul unei „literaturi cu program”, așa cum el însuși o numește, respectiv o creație epico-artistică, teoretică și științifică susținută de o consecventă afirmare a valorilor noastre istorice, naționale, patrimoniale, tradiționale și spirituale ortodoxe. Această operă surprinde unele momente marcante ale istoriei naționale. Din ea răzbat *permanențele* spirituale și forțele creatoare ale românilor. Această spiritualitate s-a perpetuat și a străbătut secolele, împotriva vicisitudinilor istoriei și a tragediilor care au marcat existența națională a românilor.

Toate cărțile sale comunică strâns între ele, formând un ansamblu armonios. Filonul care le străbate pe toate, unindu-le, este tocmai spiritualitatea românească, pe care autorul aspiră să o evidențieze. Această spiritualitate este evocată simbolic într-un impresionant șir de *parabole* epice, respectiv în romanele care formează „*fenomenologia narativă a spiritului românesc*”.

El s-a simțit îndemnat să arate, „*intuitiv și obiectiv epic*”, modul cum i se revelează esența noastră etnico-spirituală. Astfel, autorul evocă în romanele sale epoci spirituale, destine intelectuale și opere de cultură. Prin acestea a dorit să propună lectorilor săi unele convingeri despre destinul neamului românesc.

Mihail Diaconescu crede că arta epică are resurse suficiente pentru a realiza acest obiectiv. El crede, de asemenea, în puterea literaturii de a-i face pe oameni „*mai demni și mai buni*”.

Fiecare dintre romanele diaconesciene are o autonomie perfectă. Și totuși, ele comunică strâns între ele, oferind lectorului o riguroasă unitate în diversitate. Romanele respective revelează o concepție unitară, rafinat structurată, despre fenomenul spiritual și istoric românesc. Fiecare dintre ele e o unitate care face parte din întregul „*fenomenologiei narative a spiritului românesc*”, pe care Mihail Diaconescu a teoretizat-o în numeroase mărturii de autor, studii, articole, eseuri, interviuri, prelegeri universitare, conferințe publice.

Comentatorii au apreciat, din variate perspective, „*fenomenologia narativă a spiritului românesc*”: „*Opera lui a schimbat modul nostru de a percepe istoria spirituală în care ne înscriem (...). A evidențiat-o într-un impresio-*

Romancierul, istoricul și esteticianul Mihail Diaconescu, sacerdot al culturii române și apologet al Ortodoxiei, frescă de Grigore Popescu-Muscel (2012)

nant șir de parabole epice, respectiv în romanele care laolaltă formează fenomenologia narativă a spiritului românesc”.²⁵

Mihail Diaconescu consideră, de asemenea, că preocuparea pentru fenomene, în cazul său pentru evenimente și epoci istorice evocate epic, este o cale de acces spre realitățile profunde și permanente, respectiv spre *esențele* existenței istorice românești.

Mai consideră că esența existenței românești are caracter spiritual. Această lume a esențelor îl atrage, încearcă să o descopere și să o comunice lectorilor săi. Tocmai în legătură cu această preocupare, Mihail Diaconescu utilizează expresia „*fenomenologie narativă*”. El trece de la fenomene la această constelație a esențelor din ființa noastră istorică și spirituală. Mai afirmă că îmbinarea dintre eroic, tragic, spiritual, moral, misionar și sublim este componenta cea mai importantă a esențialității care se manifestă în fenomenul istoric românesc.

O descoperire principală pe care ne-o oferă studiul trecutului nostru este relația indestructibilă dintre istoria sfântă și istoria profană. Mihail Diaconescu trece în romanele sale de la istoria profană, de la datele concrete oferite de documente, la istoria sacră și implicit la reliefa dimensiunii spirituale a istoriei. Astfel, el ajunge prin studiul fenomenului istoric la *esența* acestuia, evidențiată artistic de „*fenomenologia narativă a spiritului românesc*”.

„*Trecerea de la aparențele fenomenale la lumea esențelor, scrie*

²⁵ Preot prof. univ. dr. Dumitru Radu, *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narative*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2005, cap. „Situarea în perspectivă contemplativă a scriitorului integral...”, p. 110.

părintele prof. univ. Dumitru Radu, *echivalează pentru Mihail Diaconescu cu înțelegerea tot mai profundă și mai nuanțată a caracterului spiritual creștin al existenței istorice românești. Această înțelegere l-a determinat să vorbească despre îmbinarea dintre eroic, tragic, moral, spiritual, sacru, misionar și sublim în existența etnică și istorică a românilor*.”²⁶

Dar să vedem în continuare în ce constau aceste dimensiuni eroice, tragice, misionare, morale, spirituale și sublime ale existenței românești.

1. Dimensiunea eroică a existenței românești

În fenomenologia narativă pe care a construit-o, Mihail Diaconescu a urmărit evidențierea a ceea ce e esențial, intern, ideal, stabil, premergător, ireductibil, misterios, unitar și necesar, dar mai ales fascinant în existența istorică românească. Într-o astfel de perspectivă, dimensiunea *eroică* a existenței noastre ca popor este considerată o trăsătură esențială și permanentă.

Românii locuiesc din străvechime într-un teritoriu bogat, așezat la cumpăna apelor, între fluviul cel mare al Europei (Dunărea) și Marea Neagră, binecuvântat cu un relief variat, de un pitoresc aparte, dar și cu bogății nenumărate, dintre care aurul, „ochiul dracului”, a fost în trecut poate cel mai râvnit. Este râvnit și astăzi de diverși ticăloși internaționali, fără rușine de oameni și fără teamă de Dumnezeu. De aceea, poporul român a trebuit să-și apere de-a lungul mileniilor acest teritoriu, sfânta sa vatră, cu propriul sânge. Ceea ce îi oferea acest spațiu i-a fost mereu de ajuns, nu a poftit la bogății străine, dar eroismul i-a fost de multe ori necesar pentru a apăra ceea ce era al său.

La începuturile istoriei noastre, dacii au fost cei care au luptat cu vitejie, Burebista fiind primul conducător care a reușit întemeierea unui stat centralizat, pe un teritoriu mai vast decât cel al României de astăzi. Ceva mai târziu, dacii lui Decebal au ținut piept cu mult eroism și multe jertfe, înainte de a fi înfrânți, unui imperiu care la acea dată se întindea pe trei continente. Eroismul lui Decebal a fost sublim, iar moartea sa nu a fost →

MONICA DUȘAN

²⁶ Preot prof. univ. dr. Dumitru Radu, *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narative*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța, 2005, cap. „O cale de acces spre lumea esențelor...”, p. 144.

sinucidere, ci o jertfă adusă poporului său, un îndemn pentru a continua lupta și a nu accepta înfrângerea și umilința. Mai mult de jumătate din poporul dac, în nordul Ardealului, în Maramureș și în partea de miazănoapte a Moldovei, n-a fost supusă niciodată. Ei au făcut posibilă adeseori ceea ce Blaga a numit „*revolta sufletului nostru nelatin*”.

Eroică a fost și rezistența domnitorilor români care au reușit să stăvilească la hotarele țării noastre tăvălugul Imperiului Otoman, ce amenința să zdrobească întreaga Europă. Dacă Europa Apuseană e astăzi ceea ce este, un merit îl au și eroismul, înțelepciunea și vitejia unor domnitori precum Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Radu al V-lea de la Afumați, Iancu de Hunedoara, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul, Ioan Vodă cel Viteaz, Radu Șerban. Mai târziu au apărut alte personalități eroice în istoria neamului: Horea, Cloșca și Crișan, Avram Iancu, tuturor acestora adăugându-li-se un șir aproape fără sfârșit de eroi neștiuți. Li se adaugă numeroși eroi ai credinței, pe care Biserica noastră Ortodoxă și strămoșească îi preamărește în rândul sfinților. Toți și-au dat partea lor de jertfă și de eroism pentru neatârnarea acestei țări. Istoria noastră abundă în figuri emblematice. Lor li se datorează existența miraculoasă a poporului român. Conform datelor sau contextului istoric în care a ființat, poporul român trebuia să dispară de mult timp de pe harta Europei.

De aceea, de multe ori s-a vorbit despre „*miracolul românesc*”, miracol care constă tocmai în *eroismul* fără seamăn al acestui popor, în puterea sa nemăsurată de jertfă, căci tot acest eroism a fost însoțit în timp de un nesfârșit *tragism*.

De-a lungul vremii, în fiecare român a trăit, a stat în așteptare „*omul eroic*”, cum îl numește marele poet, teolog ortodox, estetician și filosof al culturii, Nichifor Crainic. „*Omul eroic*” era gata să sară, la nevoie, în apărarea neamului său, el era gata oricând de jertfă. În acest fel, eroismul a ajuns un bun comun al poporului român, o emblemă purtată cu demnitate peste secole. Dar acest spirit eroic a fost susținut de credință. Este „*credința în idealul lucrului bine făcut, în valoarea creației sale, în dreptatea și demnitatea neamului său, în misiunea sa în lumea de azi și de mâine, dar, mai presus de toate, în Hristos Dumnezeu întrupat în istorie*”²⁷.

În romanele sale, Mihail Diaconescu, prin intermediul personajelor principale, ilustrează tocmai acest eroism întregit de puterea de creație, dar și de jertfă, prezent în toate epocile istorice. „*Eroismul personajelor diaconesciene, scrie părintele profesor Dumitru Radu, se realizează în sfera creației intelectuale la care sunt chemate și pentru care sunt dăruite. Toate misiunile în care ele se angajează eroic și definitiv adaugă un spor de frumusețe, de lumină și de putere de iradiere spirituală Țării Sfinte România și lumii întregi.*”²⁸

2. Dimensiunea tragică

Tragismul ne-a însoțit și ne-a marcat întreaga istorie. Îl găsim prezent și în romanele lui Mihail Diaconescu. Tragicul dă o atmosferă aparte conflictelor în care sunt angajați eroii săi reprezentativi. Contextul istoric în care aceste personaje evoluează este totdeauna dificil, tensionat, menit să scoată în evidență caracterul personajului, dar și partea tragică din existența noastră ca popor. În romanele sale *Călătoria spre zei, Depărtarea și timpul, Adevărul retorului Lucaci, Marele cântec, Culorile sângelui, Sacrificiul, Umbrele nopții, Speranța, Nopti și neliniști. Pseudojurnal metafizic*, istoria este tumultuoasă. Ea provoacă numeroase victime; este plină de tragism.

Acest tragism ne-a marcat evoluția istorică. Mereu hoardele de năvălitori au măturat în iureș sălbatic teritoriul țării, distrugând ceea ce întâlneau în cale. Românul și-a luat de fiecare dată bruma de avut ce-i permitea supraviețuirea – o existență ascetică, am putea spune – și pornea spre munte sau codru.

Muntele și codrul îi erau sprijin și ocrotire în vreme de restriște. El a reconstruit mereu ceea ce alții i-au distrus în pofta lor de cucerire și de stăpânire. În fiecare român a trăit un Meșter Manole ce a construit mereu după fiecare nouă invazie și pustiire. România întreagă, ne sugerează romanele lui Mihail Diaconescu, este o catedrală în zidul căreia au fost adăugați mereu toți eroii tragici, știuți sau neștiuți, ai existenței noastre istorice.

„*Sacrificiile acestor eroi tragici, continuă părintele profesor Dumitru Radu, nu sunt inutile. Ele rodesc excepțional de puternic în sufletele celor pe care acești eroi îi reprezintă. E un mod de a spune că spiritualizarea*

continuă a oamenilor implică sacrificiile. Nu există progres al spiritului uman fără conștiința propriilor valori și fără asumarea unui sens eroic al vieții, dar, mai presus de toate, fără asceză și fără sacrificii. Asceza potențează ceea ce este spiritual în om.”²⁹

După cum se poate observa, părintele profesor Dumitru Radu afirmă că sacrificiile și existența noastră tragică nu au fost fără rost. Chiar dacă nu am acumulat deosebite bunuri materiale, în schimb, am sporit în cele spirituale. Înțelegem astfel mai bine motivele pentru care românii sunt un popor cu o trăire demnă și profund creștină. Puține popoare din Europa sunt atât de profund și de firesc atașate de Biserica lor, precum românii. Ortodoxia este mediul spiritual firesc în care s-a afirmat tot ceea ce ni se înfățișează drept mărț, reprezentativ și durabil în istoria noastră.

Toate epocile noastre istorice au fost marcate de tragism, începând cu vremea năvălirilor barbare și până în secolul XX, în perioada sfâșietoare de impunere a comunismului. Este o perioadă care a fost, de asemenea, bogată în jertfe, eroi și martiri; mulți dintre ei încă necunoscuți și neprețuiți la adevărata lor valoare. Ei s-au sacrificat și au suportat incredibila prigoană a ideologiei comuniste, tocmai pentru păstrarea profilului nostru etnopsihologic, a spiritualității specifice a poporului nostru, a credinței noastre ortodoxe. Vârfurile elitei noastre intelectuale și-au sacrificat, în unele cazuri, zeci de ani de viață, în temnițele comuniste, alteleori chiar viața, pentru simpla lor orientare spre valorile noastre ancestrale.

Existența lor a fost marcată de *tragism*. Tragismul a marcat întreaga societate românească în epoca zisă socialistă.

Indestructibil legată de dimensiunea tragică a existenței românești, a existat și o trăire morală.

²⁷ Preot prof. univ. dr. Dumitru Radu, *Fundamentele teologice ale fenomenologiei narative*, Editura Arhiepiscopiei Tomisului, Constanța,

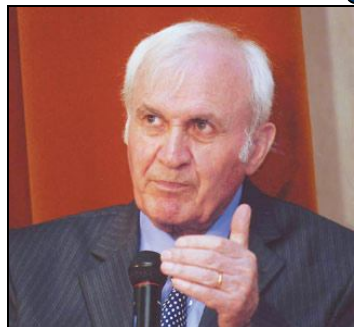
2005, cap. „Magul de la Vulturești» sau mitul Mihail Diaconescu...”, p. 371.

²⁸ *Idem*, p. 372.

²⁹ *Ibidem*, cap. „De la fenomenologia narativă la specificul național...”, p. 164.

Vatra veche dialog

Ion Brad

(III)

Am avut norocul ca, în clasa a VIII-a de liceu, fiind ales, după tradiție, președintele Societății de lectură, să mă bucur de îndrumarea atentă a „dascălului meu de poezie” (cum l-am numit într-o evocare largă din volumul *Printre oamenii Blajului*, 2006), el învățându-ne să iubim și să înțelegem marea poezie românească, începând, firește, cu Mihai Eminescu – adolescentul sosit la Blaj de la Cernăuți (la îndemnul lui Aron Pumnul), în primăvara lui 1866, când a exclamat, de lângă teiul care-i poartă azi numele: „Te salut din inimă, Mică Romă! Mulțumescu-ți, Dumnezeuule, că m-ai ajutat să o pot vedea!”. Dar Radu Brateș, ca și colegii săi, Nicolae Comșa, Virgil Stanciu, Virgil Fulicea, făcând parte din noua generație „anti-Grama” (canonicul detractor al lui Eminescu, din care Lucian Blaga avea să facă un adevărat simbol al criticului veninos și obtuz, ne iniția și în poezia marilor contemporani Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Bacovia, Ion Pillat, Ion Barbu, Aron Cotruș, Vasile Voiculescu și alții. La fel cum făcea o asemenea îndrumare și inițiere și profesorul de la Școala Normală de Învățători, Dionisie Popa-Mărginean, cu elevii săi, printre care se numărau atunci (refugiați după Diktatul de la Viena) viitorii scriitori Aurel Martin, Aurel Gurghianu, Remus și Ștefan Luca, Teodor Tanco, poate și alții, pe care i-am uitat. Cu Aurel Martin și Aurel Gurghianu ne-am reîntâlnit la Universitatea din Cluj, apoi, ca redactori, la *Almanahul literar*.

Observ că m-am îndepărtat poate prea mult de acel debut din *Gând tinerească*, o poezie care vădea, încă timid, ca și altele publicate mai târziu,

familiaritatea mea cu universul poeziei blagiene, cu obsedantele ecouri bacoviene, dar și cu influențele unor poeți cuprinși de Emil Giurgiuca în *Antologia poezilor tineri ardeleni*, apărută în 1942, la „Fundatiile Regale”, în același an cu ediția de opere „definitive” a *Versurilor* lui Lucian Blaga. (La cartea aceasta voi reveni mai târziu, ca la un izvor salvator pentru mine.)

În modesta revistă de la Alba Iulia (reluată în prezent de elevii Colegiului Național „Horia, Cloșca și Crișan”), tipărită pe hârtie de ziar, mai apăreau, pe lângă poeziile și corespondența mea de la Blaj, versuri semnate de elevul Ioan Bâscă. El avea să-mi devină coleg de facultate, semnându-și poeziile cu pseudonimul Ion Rahoveanu.

Am observat, cu uimire, la un moment dat, că în lista abonaților revistei figura și numele strălucitului teolog și orator dr. Ioan Suci, „Episcopul tineretului”, aflat pe atunci la Episcopia din Oradea, în locul venerabilului Traian Frențiu. Pentru că s-a opus public horthyștilor și refuzase să fie prezent la intrarea lui Horthy, pe calul alb, în oraș, la 30 august 1940, episcopul a fost alungat din scaun de guvernul de la Budapesta. S-a stabilit la Beiuș, unde a rămas până la moartea mitropolitului Alexandru Nicolescu, în 1941. A fost chemat la Blaj, unde a rămas până la 27 februarie 1947, când s-a întors la Oradea, în locul său revenind, ca Administrator Apostolic, dr. Ioan Suci.

Și dacă tot am ajuns să pomenesc numele acestui episcop martir (care a decedat, exact acum 60 de ani, la sinistra închisoare de la Sighet, trupul său fiind aruncat în groapa comună, ca și al lui Iuliu Maniu, în Cimitirul Săracilor, unde se mai încearcă zadarnic identificarea osemintelor), vreau să nu uit un alt moment revelator pentru destinul meu literar, aș zice norocos. În primăvara lui 1947, revenit în Blajul natal, „Episcopul tineretului”, care fusese coleg de catedră, la liceul nostru, cu Pavel Dan, de la moartea căruia se împlineau 10 ani, a ținut să-i cinstească memoria printr-un concurs al elevilor blăjeni, dedicat operei și vieții celui mai mare prozator al Câmpiei Transilvaniei, doborât de boli și necazuri la doar 30 de ani. Premiul întâi îl primeam eu, chiar din

mâna Preasfințitului. Citisem cartea unică a lui Pavel Dan, *Urcan bătrânul*, îndrumat, cum am spus, de celălalt coleg și prieten al său, Radu Brateș. Eram, pe-atunci, vicepreședinte al Societății de lectură „Timotei Cipariu” și elev-bibliotecar al liceului. Locuiam într-o fostă chilie călugărească, din spatele Catedralei „Sfânta Treime”, ușurință deosebită pentru tata Traian, copleșit de grija celorlalți 6 frați de după mine.

Între clasele a VII-a și a VIII-a, vara, am ucenicit la Biblioteca Arhiepiscopaliană a Blajului, învățând cum se cataloghează noianul de cărți, documente, publicații și chiar manuscrise ale celor mai mari și mai bogate biblioteci în carte veche românească din Ardeal, adăpostită în clădirea înălțată, încă înainte de 1918, pe locul fostei case a lui Timotei Cipariu.

Înalt, slab, puțin adus de spate, îndrăgostit peste măsură de viitoarea mea soție, elevă la Liceul de Fete „Sfânta Ecaterina”, Olimpia Alexandrina (Didi) Șuteu, absorbit de toate aceste solicitări, care depășeau obligațiile celorlalți colegi de școală, mă îndreptam, încrezător și încăpățânat, spre evenimentele nefericitului an 1948.

– În 1940, an dramatic pentru ardeleni, Dvs. vă începeați studiile liceale la Liceul „Sfântul Vasile cel Mare” din Blaj, unde ați stat 8 ani (1940-1948 – e vorba de gimnaziul și liceul de azi). Cum ați perceput Diktatul de la Viena?

– În 1940, când am intrat, prin concurs, la Liceul bicentenar „Sfântul Vasile cel Mare”, Blajul avea vreo 5000 de locuitori și vreo 5000 de elevi. Puțini dintre aceștia (copii de țărani, preoți, învățători și funcționari publici) încăpeau la internatele respectivelor școli (în afara liceului nostru de băieți, mai funcționau Liceul Comercial, Școala Normală de Învățători, Școala de Arte și Meserii – școlile de fete, fiind separate, funcționau în „Institutul Recunoștinței”), doar studenții teologi fiind obligați să locuiască la Seminarul Teologic, în cadrul descris de Ion Agârbiceanu în romanele sale: *Legea trupului*, *Legea minții* și *Arhanghelii*. Pe lângă problema spațiului, era vorba de taxele percepute la cele câteva internate, cărora li se adăugau taxele școlare, →

ILIE RAD

nu prea mici, în acei ani tulburi, la școlile confesionale ale Blajului. De aceea, cea mai mare parte a elevilor locuiau „în gazdă” sau „în cortel”, cum se spunea mai demult, aproape fiecare familie blăjeană câștigându-și pâinea prin organizarea unor astfel de „corteluri”. Printre cele mai renumite era cel de pe „Hula nouă”, în strada Simion Bărnuțiu, 32, unde se afla casa lui Vasile Jacodi, poreclit și „Văju”, de numeroasele serii de elevi, pe care îi adăpostise în cele 3 camere ale familiei, două mai mari și una mai mică. El și soția locuiau în bucătăria de vară, din colțul stâng al șurii, în celălalt aflându-se grajdul, în care, pe vremuri, ținea două vaci cu lapte.

În anul școlar 1940/41, locuiau acolo 10 elevi, din clasa întâi până într-a opta.

Eu am dormit în același pat, pe un străjac umplut cu paie, împreună cu Romul Mărginean din satul Spini, vecin Pânăzii. Ne acopereau cu *lepedeale* aduse de acasă și, peste ele, cu un *țol* din lână de oaie, țesut în casă și dat apoi la piuăle din Mărginimea Sibiului. Târnavă Mică și cea Mare, în care ne scăldam noi, nu aveau acele căderi de apă necesare unor asemenea operațiuni.

Colegul meu de pat de atunci este astăzi un venerabil „canonic onorific” al Bisericii noastre Greco-Catolice, slujind, încă, la Biserica Ursulinelor din Sibiu.

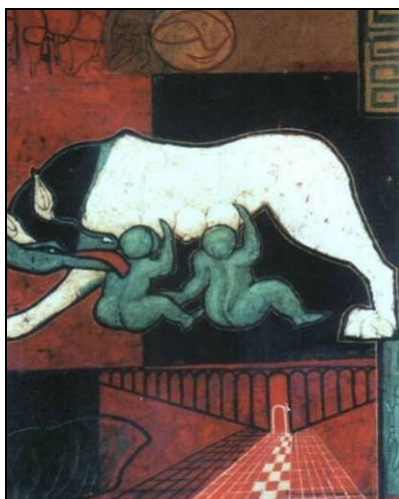
În aceeași cameră, rece și igrasioasă (fiindcă „Văju”, în loc să cumpere lemne uscate, topea banii plătiți de părinții noștri la crășma „Mielul alb”, de lângă „Podul Minciunilor”), locuia, împreună cu noi, în acel an școlar, elevul Hermann Martin, din clasa a III-a A, originar din Jidvei, de unde îl aducea la Blaj tatăl său, într-o căruță elegantă, trasă de doi cai ciolănoși, de Meklemburg, nu cum veneam noi, cu carele trase de două vaci „Simenthal”, bune și pentru muncă și pentru lapte. Din păcate, în anul școlar următor, „Moartii”, cum îi pronunțam noi numele, n-a mai apărut la Blaj. Se înscrisese în formația „Hitlerjungen” și a plecat în Germania și de acolo nu s-a mai întors.

Și-acum, despre modul în care am perceput Diktatul de la Viena, din vara lui 1940. La drept vorbind, abia când au început cursurile școlilor din Blaj am realizat dimensiunea umană a tragicului eveniment istoric, petrecut,

după cedarea Basarabiei, tot fără rezistență armată, pe care o preconiza regele Carol al II-lea. (Nu știu dacă e locul să pomenesc aici că l-am văzut la Blaj, în 1936, când se aniversau 75 de ani de la crearea ASTREI. Era, împreună cu „Marele Voievod de Alba Iulia, Mihai”, într-o mașină decapotabilă, iar noi, copiii și părinții veniți din satele vecine, îl salutăm aruncând comănele de paie în aer și strigând după vechiul dicton, „Vivat! Vivat! Vivat!”

Tempi passati! încă nu prea tulbure în acel îndepărtat an.

Primul contact cu elevii refugiați din Ardealul de nord l-am avut, înaintea deschiderii cursurilor, la tradiționalul „târg de carte”, care se desfășura pe strada ce lega piața istorică a Blajului de clădirea simandicoasă a Judecătoriei de oraș. Pe strada aceea se aflau și două librării, care vindeau și manuale noi, și cărțile necesare lecturilor particulare, recomandate de profesori în fiecare an. Dar, cum prea puțini copii aveau banii necesari pentru cărți noi, ei se mulțumeau cu cele vechi. De aceea, îmi amintesc că ne târguiam, în fața părinților, dar mai ales a elevilor mai mari, care locuiau cu noi în „cvartir”. Din clasă în clasă, se căutau mai ales exemplarele cu coperti mai bine îngrijite și paginile fără prea multe însemnări pe margine. Excepție făceau manualele de limba latină, unele având traduceri *ad litteram*, scrise cu creionul, ceea ce însemna un ajutor de înțelegere și însușire mai ușoară a unei discipline dificile, în reală concurență cu matematicile. Cel puțin pentru mine, încă un slab învățacel al „Școlii latinate”.

La acel tradițional „târg de carte” au apărut, printre noi, cu aere vădite de copii singuratici, primii colegi refugiați, pe care aveam să-i cunoaștem și să ne împrietinim de la bun început.

Numai în *Anuarul* liceului nostru din acel an școlar figurau nominal cei 90 de elevi refugiați, împreună cu părinții, iar 30 fără părinți. Adică, 120 din cei 800 de elevi ai Liceului „Sfântul Vasile cel Mare”.

Unii dintre aceștia se bucurau de bursele acordate de Mitropolie. Printre colegii mei de clasă figurau Vasile Herman, din Satu Mare, fiul unui preot-profesor de germană, viitorul compozitor eminent și muzicolog de la Conservatorul clujean.

De asemenea, Onoriu Rațiu din Toplița, care a condus mulți ani minunata Grădină Botanică din Cluj, modernizată, după 1919, de dr. Alexandru Borza, prestigiosul universitar plecat din Blaj, unde lăsase moștenire cea mai veche grădină botanică școlară din lume, înființată în 1887, de unul dintre studenții care-l întovărășiseră pe Eminescu în călătoria dinspre Bucovina lui spre „Mica Romă”.

Alt coleg, Ștefan Covrig, din Ungheni-Mureș, fratele mai mic al unui profesor de franceză, prefectul județului Târnavă-Mică, în scurta perioadă legionară, mutat și reabilitat la Sighișoara.

Din Sânger (Turda) ajunsese în clasa noastră „bătrânul” Vasile Turdeanu, cu studii ulterioare de istorie, ajuns director al Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj, urmat în post de regretatul meu frate, cel mai mic dintre cei 9 copii ai mamei, Traian, decedat de tânăr, după ce a reușit să înalțe, la Cluj, un adevărat „Templu al cărții” – actuala clădire a Bibliotecii Județene „Octavian Goga”.

Din Florești-Soroca, se refugiase și Cornel Piuțnițchi, basarabeianul care avea o frumoasă soră, colegă cu Olimpia Alexandrina Șuteu, viitoarea mea soție, refugiată și ea, împreună cu părinții și cei doi frați.

(Din volumul în curs de apariție: Ilie Rad, *Convorbiri cu Ion Brad*, Editura Eikon, Cluj-Napoca, 2013)

VICENTE ALEIXANDRE

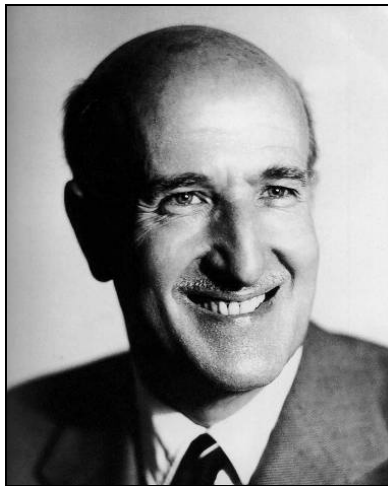
Vicente Aleixandre s-a născut în Sevilla, în 1898, deci în interiorul Peninsulei, dar și-a petrecut copilăria în Málaga, pe malul Mării Mediterane, loc binecuvântat, care va constitui, fără nicio îndoială, orizontul mirific al poeziei sale de mai târziu.

Aleixandre a debutat ca poet în 1928, cu volumul *Ámbito*, aflându-se sub influența moderniştilor Rubén Darío și Juan Ramón Jiménez, ale căror opere poetice impresionante i-au ghidat primii pași spre seducătorul mister al poeziei.

Dar poetul nu-și va împlini vocația în această direcție, chiar dacă tehnica modernistă îi va ghida pașii peste tot, în carieră. El va ocoli de la început principiile mimetice care încă stăpânesc această poezie și va căuta prin intermediul metaforelor alese inefabilul din universul interior și rezonanțele lui în lumea ce-l înconjoară.

Cu cel de-al doilea volum, *Pasión de la tierra* (1935), autorul descoperă în sine însăși dorința de a se cufunda în infinitul naturii, chemarea din toate părțile ale Marelui Tot, cu liniștea lui și armonia țâșnind de dincolo de clipa seducătoare și înșelătoare totodată, care este viața. În *Espadas como labios* (volum publicat în același an) poetul definește dragostea ca răspuns al ființei individuale spre întoarcerea spre unitatea originară a Ființei. Pentru el dragostea înseamnă „dejar de existir por separado, existir sólo en otro, en la unidad en que se han fundido los dos seres”¹.

În acest volum, dragostea ca dorință arzătoare de comuniune cu Cosmosul constituie singura realitate esențială a ființei. Simpla supraviețuire a individului separat de iubire, în stare neutră, este o alienare și, până la urmă, o degenerare. Dragostea conduce la un optimism teleologic, iar despărțirea „a un pesimismo con respecto a la parte alienada del mundo fenoménico”².

Esența destinului uman va fi, deci, dragostea, deci faptul de a trăi prin celălalt, ca o primă treaptă în cufundarea și contopirea cu Marele Tot. Iubirea este, deci, singura împlinire. Lipsa ei constituie surghiunul ființei în deșertul interior și mai ales condiția de a rămâne departe de perspectiva unificatoare și în armonie cu Cosmosul.

Spune poetul în *El más bello amor*: „Pero comprendí que todo era falso / Falsa la forma de la vaca que sueña / con ser una doncellita incipiente. // Falso lo del falso profesor que ha esperado / al cabo comprender su desnudo // Falsa hasta la sencilla manera con que las muchachas / cuelgan de noche sus pechos que no están tocados”.

Cum observăm, limbajul versurilor intră în conflict cu sensul comun, cu discursul cotidian, dar este foarte expresiv în propriul său univers. Poetul sugerează faptul că este falsă viețuirea în latura fenomenică a vieții, cea rătăcitoare, fără dragoste, fără dăruirea și contopirea în celălalt. Acest mod de a trăi, pribeag, inconsistent, pieziș în fața destinului, devine antifaza ființei. „La vaca que sueña / con ser una doncellita incipiente” își trădează condiția ontologică, „el falso profesor” nu-și înțelege propria esență, „su desnudo”, în căutările vane ale ocrotirii din partea oricăror convenții, sau a oricăror ornamente, mereu în exces și mereu vane. Goliciunea este esențială pentru condiția sa de îndrăgostit, pentru dăruirea totală ființei iubite și prin aceasta, naturii în general. „Las muchachas” care simt la rândul lor chemarea dragostei și din varii motive renunță la aceasta, constituie

o eroare nu numai a lor, ci și a naturii înseși, deci o abdicare de la propriul destin. Modul lor de a supraviețui îl vor constitui izolarea, îndepărtarea, iar, în final, degradarea condiției unității Totului.

Dragostea însăși dă la o parte ceea ce este complicat și inutil, măștile convenționale care împiedică comunicarea și armonia universale. Iubirea este însăși condiția esențială a goliciunii trupului: „los que dejan en la playa su desnudez dolida / y sobre las cubiertas del barco atraen el rayo de la luna” (*Poema de amor*). Cu goliciunea lui „dolida”, deci cu esența a ceea ce se cheamă dorință și sentiment, ființa umană ispitește dragostea perechii sale și prin ea armonia cosmosului care le trimite din înălțimi „el rayo de la luna”.

Dragostea depășește clipa unei vieți singuratice, rătăcitoare, fără busolă, care, văduvită de propriu-i destin, apare ca o altă moarte, fără rod. Dragostea este pentru poet aceea trăire prin altul, iar prin acesta, în tot și întru totul. Chiar simplul act de a se afunda, inocent, în sânul naturii: „me transforma en la pura brisa de la hora / en ese rostro azul que no piensa / con la sonrisa de la piedra / en el agua que junta los brazos mudamente / En ese instante último en que todo lo uniforme pronuncia la palabra / ACABA.” (*Acaba*). Este lumea în care concretul se amestecă cu abstractul („briza de la hora”), lucrurile inanimate dobândesc însușiri omenești („sonrisa de la piedra”, „el agua junta los brazos mudamente”).

În *Reposo*, poetul exprimă felul de a eșua al ființei individuale în risipire, fără posibilitatea de a renaște prin rod: „Yo aspiro a lo blanco o a la pared ¿Quién sabe? / Aspiro a mí o a ti o a lo llorado / aspiro a un eso que no se va perdiéndose / como diez dedos humo a lo ya atónito”. Construcția complementelor indirecte este disjunctivă. Semnificațiile lor sugerează cele două posibilități. A trăi prin dragoste moartea întru viață („lo blanco”, „a mí o a ti”) sau întru moartea fără dragoste, deci moartea fenomenică, a ființei rătăcitoare, fără puțința difuzării în tot („pared”, aici limitare, singurătată, „a lo llorado”, suferința neîmplinirii). Îmbogățirea semantică a mesajului se obține →

GEO CONSTANTINESCU

¹ Emil Volek, *Cuatro claves para la modernidad*, Análisis de textos hispánicos: Aleixandre, Borges, Carpentier, Cabrera Infante, Editorial Gredos, Madrid, 1984, p. 26.

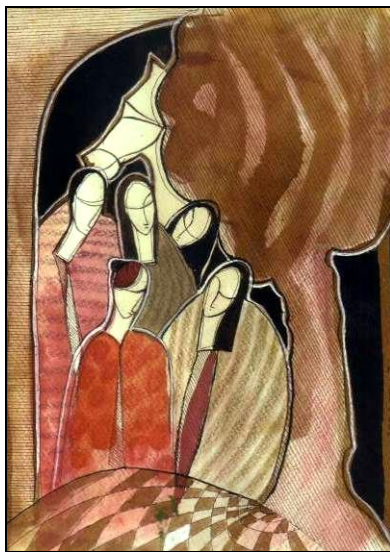
² Ibidem, p. 26.

exprimând complementul de mod printr-o unitate substantivală („diez dedos humo”) și complementul de loc printr-o formă adjectivală substantivată cu articolul lo („a lo ya atónico”). Continuă poemul: „Lejos veo el camino o el desprecio / ese desdén añido por la prisa / que se evade si acaso como pájaro/ como si nada ya valiente el vuelo. // Nardo jazmín o lúcidos rencores / luna mordiente o tálamo esculpido / todo lo falso vegetal que existe. // Oh esa luz sin espinas que acaricia / el postrer ignorancia que es la muerte”. Opoziția semantică se observă direct din titlu și din primul vers: reposo, substantiv (reprezentând semantic starea increată) și aspiro, verb (sârguință activă, tendința spre schimbarea statutului ontologic). Totul se acutizează în această a doua strofă, elementele care reprezintă semantic lumea fără finalitate, deci fenomenalul, superficialul sunt: „el desprecio”, el „desdén ceñido por la prisa”, „lúcidos rencores”, „lo falso vegetal”. Acestea se opun cuvintelor esențiale: „el camino”, „nardo, jazmín”, „luna mordiente”, „la luz”. Frontierele acestor lumi uneori vizibile, alteori doar se ghicesc sau se risipesc în mod inconștient.

Armonia cosmică se reprezintă, de asemenea, în *Mudo de noche*: „!Oh sí! La tierra es abarcable y los dedos lo saben / Ellos ciegos de noche se buscan por las antípodas / sin más norte oh caricia que sus labios cruzados”. De această dată, căutarea fericirii și a dragostei este conferită de invocarea elementelor nocturne, dionisiace: „los dedos” care mângâie și cunosc iubirea aprioric, fără nevoia de lumină, unde domnesc și oficiază los „ciegos de la noche” și „los labios cruzados”. În *Formas sobre el mar* întâlnim aceeași succesiune de metafore: „una canción que se desprende / de la luna reciente / blandamente eclipsada por el brillo de la boca...” Este aici reprezentat semnul cosmic îndreptat protector spre dragostea omenească: „la canción que se desprende de una luna reciente” căruia omul îi răspunde cu „el brillo de una boca”. Prin urmare, chiar și armonia cosmică se împlinește prin căldura umană. Astfel, rezultatul devine definitiv: „Así el mundo es entero / el mundo es lo no partido / lo que no puede separar ni el calor...”

Dragostea omenească dă sens dragostei universale. Omul fără iubire este precum bobul de grâu care, dacă nu moare, deci, dacă nu dă rod, rămâne singur. Universul însuși fără dragostea de o clipă a omului nu poate simți, nu se poate bucura, nu poate suferi.

Prin urmare, construcția oximoronică *Espadas como labios*, care dă titlul volumului, constituie ceea ce este esențial în această viziune a omului care se îndreaptă către dragoste cu aceeași fuziune cu care se îndreaptă spre moarte, spre care este tocmai uniunea totală, eternă cu viața întregului Univers.

Această viziune continuă în volumul *La destrucción o el amor*, scris în 1932 și publicat în 1935. Despre manuscrisul acestei cărți scrie Dámaso Alonso (în *Revista de Occidente*, din octombrie din 1932, numărul CXIV): „Lo que canta Aleixandre en *La destrucción o el amor* es la unidad amorosa del mundo, y todo en éste aspira a esa interrogación erótica, no sólo los seres animados – los hombres, los animales – sino incluso los inanimados: mares, montes, ríos, selvas, rocas... Todas las fuerzas, en suma, de la naturaleza. La importancia de la presencia activa, amorosa, de los animales en este libro se revela desde el primer poema, *La selva o el amor*, en el que surge ante el lector, un verdadero bestiario: el tigre, el león, la hiena, el elefante, la cabra, el águila, el cervatillo, el escorpión”.

Aici poetul revela microcosmosul omului, care e

dragostea, unde „la realidad vive / en el fondo de un beso dormido, / donde las mariposas no se atreven a volar / por no mover el aire tan quieto como el amor” (*Después de la muerte*). În teritoriul echilibrului și al păcii, al comunicării totale cu Universul, simpla prezență a fluturului (simbolul fugacității și al fenomenalului) poate să dăuneze. Dar nu se întâmplă aceasta: Destinul de-o clipă al frumuseții triumfătoare a naturii care e fluturile este de fapt chemarea spre cealaltă viață, cea a armoniei universale: „Todo pasa. / La realidad transcurre / como un pájaro alegre. / Me lleva entre sus alas / como una pluma ligera”. Imponderabilitatea penei este un mod armonios de integrare în Tot.

Pericolele care împiedică intrarea ființelor individuale în armonie, în dragostea ca moarte apar pentru metafora sugerată de „pez espada” din poemul *Sin luz* precum: „De nada sirve que un mar inmenso entero / sienta sus peces entre espumas como si fueran pájaros”. Marea este infinitul, deci calea integrării: El „pez espada” între „espumas” constituie fenomenicul, în rățacirile sale neintegratoare, efemere.

La fel se întâmplă cu eul poetic care se pregătește pentru nunta-moarte din *Mañana no vivirá*: „Así besándote despacio ahogo un pájaro, / ciego olvido sin dientes que me ama, / casi humo en silencio que pronto es lágrima / cuando tú como lago quieto tendida estás sin día”. Dragostea totală este sacrificiu („ahogo un pájaro”) este integrare („ciego olvido”) durere („humo en silencio que pronto es lágrima”) iubita însăși aici este „como lago quieto”. Suprapunerea imaginii ființei iubite peste sugestia apei, a lacului sau a mării răspunde credinței că feminitatea este principiul morții care dă viață. De multe ori apare în text forma veche de feminin a mării „la mar”, care răspunde mult mai bine în limba spaniolă sugestiei acestui principiu feminin totalizator.

Comunicarea cu ființa iubită este de fapt afundarea în uterul materiei fără putința reîntoarcerii la apolinica lumină a zilei. Comparațiile negative („Así besándote tu humedad no es pensamiento / no es alta montaña o carne, / porque nunca al borde del precipicio cuesta más el abrazo”)→

întăresc afirmațiile că dragostea-moarte constituie mult mai mult decât logica conștientului („besándote tu humedad no es pensamiento”), care depășesc sugestia fenomenalului reprezentat de formele de relief revelate de lumina zilei („alta montaña”) sau de cele ale efemerității organicului („carne”) și pentru care îmbrățișarea devine un stadiu limită al ființei întru trecerea dincolo, spre înveșnicire. Acolo unde limitele dintre lucruri dispar iar individul devine parte a Totului. Realitatea „cuando pasa ignora el mar que al fin ha podido: / esas aguas espesas que como labios negros ya borran lo distinto”. Iar felul de a se înveșnici este dionisiac, deci cufundare în adâncimea sufletului universal. Neparticiparea la această nuntă-moarte întâlnită atât de sugestiv în folclorul românesc înseamnă neîmplinire, tristețe, durere: „Qué tristeza un cuerpo desechado de noche, qué silencio, / qué remoto gemir de inoibles tañidos, / qué fuga de flautas blancas como el hueso / cuando la luna redonda se aleja sin oído” (*Noche sinfónica*). Liniștea armoniei este întreruptă de el „remoto gemir” al vieții rătăcitoare, los „inoibles tañidos” ale unei credințe fără obiect și „fuga de las flautas blancas como el hueso” constituie sugestiile morții totale, deci a celei fără dragoste, fără împlinirea în armonia universală. „Las flautas blancas” ale dragostei veșnice ale dragostei ajung să fie „hueso”, ca simbol al morții însingurate în fenomenal, fără comuniunea cu firul de nisip, deci cu micul și marele Univers. Lumina însăși a soarelui nu poate pătrunde în această unitate profundă: „luz o espada mortal que sobre mi cuello amenaza / pero que nunca podrá destruir la unidad de este mundo”.

Pentru acel „pez espada” imposibilitatea de a trăi dragostea-moarte este faptul de a nu putea „sentir en su carne la frialdad del fondo de los / mares...” (*Sin luz*). Continuă poetul în acest poem: „De nada sirve que un mar inmenso entero / sienta sus peces entre espumas como si fueran pájaros”. Mare rămâne infinitul, chemarea spre comuniune, dar nici acolo, los „peces entre espumas” precum nici „pájaros” în văzduh nu ajung până la integrare.

Contrariul se întâmplă cu eul personalizat în *Mañana no viviré*: „No me esperéis mañana – olvido, olvido –; / no, sol, no me esperéis cuando la forma asciende al negro día creciente”. Aici integrarea este totală. Ziua sa este neagră, pentru că e a comunicării dionisiace cu Totul; deci nu mai aparține luminii, apolonicului, formelor. Continuă poetul: „Sólo sonido extinto o sombra, el día me encuentra”. Eul e o umbră eternă a acestei comunicări absolute.

În *Ven, ven tú*, poetul personalizează pe cei doi protagoniști ai dragostei. Se îndreaptă spre iubită cu chemarea familială, colocvială. O invită „Allá donde el mar no golpea, / donde la melena sacude su melena de vidrio, / donde el aliento suavemente espirado / no es una mariposa de metal, sino un aire”. Dragostea se oficiază în locurile armoniei, ale liniștii. Apar elemente ale naturii precum: „el mar”, „un aire”. De asemenea, apar elemente abstracte: „tristeza”, „aliento” sau cele ale fiziologiei umane („hálito”) pentru a le însufleți. Mai departe se evocă semantic un amestec de forme și regnuri: „los árboles... cantan como si fueran aves”, „un pájaro dorado por la luz” care caută la rândul lor dragostea ca eliberare de condiția individuală, limitativă: „busca siempre unos labios por donde huir de su cárcel”.

La fel se întâmplă cu dragostea poetului. El caută eliberarea de suferința continuării unei vieți singurate, între limitele individualității. Caută dragostea ca pe o altă lumină, cea a nopții, sau cea a trupului iubitei: „Mirar tu cuerpo sin más luz que la tuya, / que esa cercana música que concierta a las aves, / a las aguas, al bosque, a ese ligado latido / de este mundo absoluto que siento ahora en los labios”. Lumina soarelui nu mai are valoarea înveșnicirii aici, cântecul corpului în noapte este mai frumos ca traiectoria în plină zi a păsărilor, a apei, a pădurii, e cântecul profund al naturii înseși.

Uneori, trupul femeii iubite nu mai este materie, ci este doar umbră, aer. Alteori este apă, râu, mare. Dragostea devine distrugerea iubitelui în noaptea sângelui iubitei până la integrarea amândurora în adâncurile Universului.

În această situație, formele ființei iubite se apropie de cele ale devenirii înseși naturii: „Amarte así como el suelo casi verde / que dulcemente curva un viento cálido / viento con forma de este pecho / que sobre tí respira cuando llora”.

Sentimentul beției dragostei este chemarea însăși a risipirii în Tot: „Quiero morir al límite de los bosques tendidos, / de los brazos que alzan los brazos. / Cuando canta la selva en alto y el sol quema / las melenas, las pieles o un amor que destruye” (*Sólo morir de día*).

Dragostea ca distrugere a eului are lumina proprie „mientras los ojos se cierran / mientras la luz dorada está dentro de los párpados”.

Elementele propice dragostei sunt: noaptea, lumina interioară a materiei, luna, stelele, aerul, păsările, cântecul, goliciunea trupului, piatra, nisipul, sângele, pământul, râul, peștii.

Sărutul și buzele precum spadele, totdeauna reiterate în aceste poeme, constituie esența celorlalte elemente ale vieții, evocate cu privire la integrarea în universul poetic.

Repetarea obsesivă a acestor cuvinte simbol, versul liber, dinamic și variat, uzul frecvent al verbelor principale, cu puține subordonate, constituie forța stilistică a acestor volume cheie ale poeziei lui Vicente Aleixandre. Discursul variază între valorile personale și dimensiunea referențială cu izbutiri aforistice. Abandonarea ordinii logice este compensată de acumularea de elemente emotive, modale, retorice. Segmentarea propozițiilor, variația ritmurilor, abundența juxtapuneriilor constituie cerințele necesare cucerite de modernism. Dar fondul poeziei lui Aleixandre este altul. Dragostea ca distrugere a ființei umane individuale și a formelor naturii are ca greutate viața, suferința, dorul, deci întreg conținutul poeziei romantice, niciodată abandonată de poetul spaniol, precum ceilalți colegi ai săi de generație: Federico García Lorca, Rafael Alberti, Dámaso Alonso etc.

Tocmai prin aceasta devine originală plină de valori estetice fundamentale poezia spaniolă din epoca marilor resurecții ale avangardismelor literaturilor europene.

AMURGUL IUBIRII

(IX)

Platon tratează problema dorinței mai ales în Banchetul (Simpozion), Fedru, Fedon și Republica. În toate aceste dialoguri dorința desemnează orice mișcare care ne duce la căutarea plăcerii sau posedării unui obiect. Instrumentul conceptual al tuturor analizelor platoniciene ale dorinței este raportul dintre suflet și corp. Există pentru el două formule ale dorinței, una legată de corp și lipsită de măsură, alta legată de suflet, a cărei formă exprimă temperanța. Natura și efectele lor sunt opuse și dezvoltarea uneia se face în detrimentul celeilalte. Iată cum distinge Platon între cele două forme de dorință ca forme ale iubirii în Simpozion: iubirea este „o (pro)creație (n.n.: o sporire) în frumusețe, atât după corp cât și după suflet”. Iubirea se exercită atunci în două forme, după fecunditatea corpului sau după „creșterea” (mărirea) sufletului întru adevăr și frumos. Dincolo de această fenomenologie însă, în ambele cazuri e vorba în fond de același obiect al iubirii: nemurirea. Dorința este deci dorință de nemurire, de imortalitate. Sau, cu alte cuvinte, dorința de Ființă, dorința de a fi Ființă.

Dorința de Ființă, ca dorință de Absolut, ca „dorință metafizică” nu este lipsită de ambiguitate: dorința de revenire a sufletului în cerul Ideilor pure implică moartea corpului, la fel cum, pentru o educație filosofică prin care omul se pregătește de moarte, mortificarea corpului, asceza, constituie o condiție a eliberării sufletului. Ambiguitatea „dorinței metafizice” platoniciene, ambiguitatea iubirii, provine din ideea că sufletul

nemuritor se află în corp ca într-un mormânt, că el trebuie să dorească moartea corpului, iar „moartea” mormântului devine condiția mișcării spre Absolut și a nemuririi depline. Dar chiar în absenta transcendenței, orice dorință rămâne în ultimă instanță dorință de moarte, pentru că orice dorință este dorință de a nu mai fi cel care suntem, de a ne depăși limitele noastre. Iubirea-pasiune înseamnă să lași ca destinul să depășească libertatea și responsabilitatea ta limitată și plicticoasă. Există în noi un fel de pasiune greu de reprimat pentru moarte: cu toții vrem să fim altceva decât ceea ce suntem, adică să murim ca formă individuală anumită. Libertatea și responsabilitatea ne condamnă să fim ceea ce suntem, ne reduc la ceea ce suntem. Iubirea-pasiune, ascunzând în spatele ei o astfel de voință de a părăsi plicticoasa lume a determinărilor, de a ne părăsi pe noi așa cum suntem prinși în finitudinea noastră, ascunde de fapt moartea.

Întrucât în acest fel orice dorință este, la urma urmei, o dorință de moarte, în inima dorinței metafizice se instalează echivocul unei identități între Ființă și Neant. Pentru multă vreme de acum încolo, în filosofia occidentală, Eros-ul și Thanatos-ul, iubirea și moartea vor fi jumelate din punctul de vedere al „dorinței metafizice”: „te iubesc” înseamnă: „mor de dorul tău” – cum se întâmplă în platonism cu corpul părăsit de suflet în favoarea Absolutului – și: „tu nu vei muri niciodată” de vreme ce pentru mine tu ești Absolutul. Totodată, marchează iubirea cu un paradox tragic: noi vedem în iubire, din perspectiva „dorinței metafizice”, Absolutul, adică ceva etern, cum este acel ceva spre care pare să se îndrepte ea. Dar ne înșelăm profund, pentru că iubirea, la fel ca dorința care contrapune Ființa și Neantul, este ceva de ordinul devenirii: esența ei este mișcare, ea nu se poatește și mai ales nu se oprește la nimic, niciodată. (Oricum, din perspectiva strictă a metafizicii iubirea este cel puțin ambiguă, întrucât este supusă devenirii, nu ființei, și impură întrucât presupune două principii, sufletul și corpul, nu unul.)

„Iubirea platonice” definește atracția spre lumea Ideilor, spre

lumea invizibilă a idealului. Să notăm că aceasta este și sarcina filosofiei platoniciene: de a ridica sufletul nostru de la lumea aparențelor sensibile spre lumea permanentă și pură, a Ideilor. Numai filosofia și iubirea au acest rol salvator. Pentru a întregi demnitatea erosului platonician să adăugăm că și el procedează prin trepte, ca întreaga metodologie filosofică platoniciană. Prima treaptă o alcătuiește frumusețea corpurilor cu atracția ei; deasupra ei se află, însă, frumusețea sufletelor iar, în fine, deasupra ei, frumusețea ideală a inteligibilului, a Ideilor pure. Iubirea platonice înseamnă străbaterea, prin depășiri succesive, a acestor trepte spre cea ultimă și semnificația cu care această formă a iubirii ni s-a transmis nouă este aceea de contemplație și infinit respect, detașate de lumea fizică, materială.

Imprecizia traducerii termenului eros este cea care numește dorința, iubire. Dar iubirea? De ce ne îndrăgostim? De ce ținem nemăsurat de mult la semenii noștri, femeii sau bărbatului? Vechiul și cunoscutul mit platonician al androgenului ne-o spune clar și explicit: la început, când zeii i-au creat prima dată, oamenii erau în același timp bărbat și femeie. Zeii s-au temut de perfecțiunea acestor creaturi care s-ar fi putut revolta și i-au despiciat în două, separând astfel din fiecare androgen, câte o femeie și un bărbat. Separarea corpurilor a însemnat și separarea sufletelor, care de atunci își „caută jumătatea lor”, „sufletul pereche”. Așa apare o dorință constituită sexual: iubirea. La fel ca pentru dorință, a cărei formă este, și iubirea este esențialmente o experiență a absenței, a lipsei. Atunci când ființa iubită lipsește, iubirea este mai intensă. Foarte târziu, aproape de timpurile noastre și odată cu estomparea sau dizolvarea Absolutului transcendent, filosofia devine gândire va da o formă mai precisă, aceea a absenței-prezenței a Ființei la Heidegger, obiectului adecvat al unei iubiri de durată. Satisfacerea iubirii înseamnă, pentru Platon, reconstituirea androgenului primordial, revenirea la indistinția originară, similară cu revenirea în cerul Ideilor pure și stingerea dorinței.

AUREL CODOBAN

O piesă de teatru uitată

Înainte de a fi autor dramatic, **Nicolae Iorga**, cu uimitoarea sa erudiție, e teatrolog. Va vorbi în conferințe publice despre sensul teatrului, pledând pentru eficiență artistică, accesibilitate, sobrietate, firesc, bogăție scenică, rezistența în timp a personajului dramatic, responsabilitatea dramaturgului în numirea esențialului vieții. Sprijinirea teatrului doar pe „artificii” ale distractivului este, în aprecierea lui Nicolae Iorga, zădărnice. La 20 de ani își exprimă cu claritate opinia privind atacurile asupra piesei *Năpasta*, numind-o un moment important în dramaturgia românească. I. L. Caragiale îi va scrie pe un exemplar al *Năpastei* următoarea dedicație: „Criticului inteligent și conștiincios, care a binevoit, ca om rar ce este, întâi să citească *Năpasta* și să gândească asupra ei și apoi s-o critice.”

Ca dramaturg, Nicolae Iorga este inspirat de amplitudinea istoriei și eroii ei civilizatori, de confruntările tragice din destinul popoarelor, de simboluri ale sacrificiului și biruinței. Replica unui personaj, „în sine fiecare poartă menirea lui”, iradiază, generic, înspre întreaga umanitate scenică, reprezentată de Minos, Casandra, Dante, Cleopatra, Ștefan cel Mare, Mihai, Tudor, Brâncoveanu, Cantemir.

Ștefan din piesa în cinci acte a lui Nicolae Iorga, *Învierea lui Ștefan cel Mare*, publicată în „Cultura Neamului Românesc”, în 1920, reprezintă afirmarea sinelui prin nădejdea ca formă de viitor sau credință în nemurire. Intrăm pe tărâmul lui Paul-Ludwig Landsberg care numea moartea *prezență absentă*, iar pe cel plecat în împărăția cerurilor *absență prezentă*. Ștefan este *absență prezentă*, moartea lui în înfruntarea dramatică de la Războieni-Valea Albă („O da, eram în luptă la Războienii morții!”) însemnând nu extincție, ci *înviere*. Ștefan învie după episodul de la Valea-Albă, căci numai un *domn viu* (nu „duhuri plângătoare”), în simbioza trup-spirit („isteța-i minte și brațu-i de ostaș”) poate apăra

legea cea veche. „Și nu se mai găsește ca tine un alt Domn”, spune vlădica Teoctist, fixând reperul axiologic întruchipat de voievod: „Că pe pământ e Ștefan și-n cer e Dumnezeu”. În acest fel a fost comentată piesa la *Simpozionul Muzeului din Târnăveni, Ștefan cel Mare – 500 de ani de la moarte*.

Personajul este înveșmântat în aură. Unicitatea mărturiilor consemnate de-a lungul timpului alimentează replicile piesei. Ștefan din *Învierea...* lui Nicolae Iorga este aceeași siluetă despre care Vartolomeu Măzăreanu, călugăr din vremea Mitropolitului Iacov al Moldovei, fost egumen la Mănăstirea Putna, spunea la 2 iulie 1762, când a fost organizată prima comemorare a voievodului, că „într-o turbare de valuri și de vifor cu sine liniște a adus”, voievodul pe care polonezul Dlugosz îl numea „cel mai vrednic să i se încredințeze conducerea și stăpânirea lumii”. *Fără-de-seamănu* personajului, dintr-un colind care circula în arealul mureșean, zona Bandului („Ștefan-Vodă, domnul sfânt / Cum nu-i altul pe pământ”), este invocat și în partitura dramatică a piesei lui Nicolae Iorga. Aceeași imagine a lui Ștefan ca *mare a bunătăților* este permutată de Iorga din scrierea sa monografică, *Istoria lui Ștefan cel Mare*, în edificiul dramatic, grandorii sabiei din paginile istoricului, adăugându-i-se grandorea sufletului în paginile dramaturgului. Coliziunea dramatică are loc în adâncurile ființei *celui sfânt*, monumentalizat prin suferința cristică în numele principiului răscumpărător al iertării. În finalul piesei, când Alexandru îl conduce spre jilțul domnesc, în murmurul mulțimii ce simte că prin învierea voievodului „Moldova a înviat!”, și când cel care îi urmează la tron îi mărturisește că se află în așteptarea poruncii sale, Ștefan, de pe socul personajului tragic, declamă: „Porunca mea e scurtă: eu iert, voi mă iertați!”

Cel încărcat de virtute, iscusința armelor și strategia luptelor, e împovărat de jertfa prin iubire și iertare: „Căci v-am iubit din suflet și când v-am făcut rău / Și mai ales atunci, fiind mai mare jertfa...” Îngenuncherea, semnul crucii și ruga sunt liniile de contur ale *celui sfânt*,

împovărat de „voința sorții”. Voievodul se dezvăluie mulțimii la Direptatea, lângă Suceava, unde îndură, aidoma lui Crist, ocara și unde își cere dreaptă judecată: „Să mă iertați de toate câte le-am săvârșit / Din slăbiciunea firii și din voința sorții...”

Sabia ia locul candeliei. Voievodul, purtătorul unui cod de valori, e sortit în *înfruntarea limitei* la măreție, dar și la suferință. Prin *iertare*, intră în ordinea superioară a destinației divine. Unicitatea vieții voievodului se prelungește în autenticitatea morții, ca și în poemul eminescian *Închinare lui Ștefan Vodă* în ale cărui versuri un *fulger* pulberă imaginea dezolantă a mormântului: „Din astă catacombă și mucedă și rece / Din ist sicriu de gheață în noapte-nfășurat / Cu giulgiul nepăsării un fulger iaca trece / Și de-a virtuții raze tot templu-i decorat...”

După Războieni, când în transcripția legendelor lui P. Ispirescu „răsunetul tunurilor, zingănitul săbiilor și al sulitelor” au adus iadul pe pământ, când echilibrului instituit de Voievod îi urmează neîncrederea, blestemele („ard mănăstiri în care se odihnesc strămoșii”), involburarea conflictelor la curtea domnească, deznădejdea soldaților, când timpul e prins în răscruce, învierea lui Ștefan e destinul omului și al istoriei: „*Acum, Doamne sfinte, acum, nu mai târziu!*”

Piesa are ritmul câmpurilor de bătălie, cu încleștări și acalmii. Sunt puse în exercițiu stilistic simetriile; începutul și sfârșitul piesei autentică imaginea hiperbolizată a lui Ștefan ancadrată în taina *învierii* și sublimul nemuririi. Alexandru îi mărturisește Mândrei, fiica episcopului domnesc Negrea, că „El e Domn aicea, /.../ Un mort care nu-și poate afla loc în mormânt, / Și-n somn vine la mine și-și cere *dreptul veșnic*...”

Piesa nu are o biografie scenică. Traumele ființei în desfășurarea vieții și a istoriei legitimează credibilitatea, frumusețea și îndrăzneala textului dramatic, despre cel numit *atletul lui Crist*; numai că, nota Mihail Sebastian: „Ce repede îmbătrânesc în teatru marile îndrăzneli”.

VALENTIN MARICA

NUMAI

La marginea cerului nostru
Doar liniște și mult praf –
Mutat ici-acolo de vânt.

Doar o vagă bănuială
Că nisipurile de aur
De pe plajele noastre
Ar proveni din oase de îngeri
Măcinate minuțios de valuri,

Că moleculele de sare
– Condimentând aerul serii –
Ar fi relicve
Din aura vechilor zei.

Nimeni nu-și mai amintește
Că amurgul ar fi fost croit
Din privirile paralizante
Ale Meduzei.

Aici, țipete flămânde
Descoperind numai resturi putrede,
Numai miasme de alge
În descompunere.

RĂZBUNARE

Iese din sine obosit
Întâi, cel care doarme de frică,
Cu somnul desenat pe frunte,
Cu enorme vedenii
Atârnând ca o trenă din pupile.

Te apropii de el și vezi
Miliardele de molecule ireale
Mișunând ca niște viermișori
Gata să devoreze realul din jur.

Vedeniile sunt încă umede, aburinde,
Pline de miresmele necunoscutului.

Curg din pupilele lui mai abundente
Decât o lavă lactescentă,
Anihilând cu lăcomie
Odaia sordidă în care s-a trezit,
Ecranul cangrenat al copilăriei,
Cușca orelor de serviciu,
Bucătăria mirosind veșnic a ceapă
Și a rântaș,
Conturile deschise la băncile
întunericului
Și toate celelalte anexe
Ale hazardului respirat
Lunimarțmiercuriioivinerisâmbătădum
inică.

FRESCĂ

Lăcomie anexând
Toate resursele, energiile, finanțele,
Puterea centrală și locală,
Toate statuile, toate simbolurile florale,

Mitingurile spontane și regizate.

Se inventează pârgșii de influențare
Site de triere, stâlpi de susținere.

Se scot la vânzare de toate,
Fabrici, case de protocol,
Altare și religii.

Se aduc samsari,
Voci de serviciu,
Flașnete de probă,
Trompete versate.

Se pregătesc vitrine colorate,
Bannere de zece etaje,
Tribune, stadioane,
Spectacole mirosind a mușegai.

Se vând vorbe, ziare, imagini retușate.
Prostia e plătită să aplaude
Zile și nopți.
Dormiți liniștiți,
Patria are grijă de visele voastre!

Pe ecrane: paiate de tot soiul
Cu gușile burdușite.

Vorba lui nenea Iancu:
„lume, lume, lume,
Vreme frumoasă – dever slab,
Criză teribilă, monșer!”

O VAGĂ DEFINIȚIE

El e
Parfumul, aburul
Ce se ridică de la subsol,
Acolo unde e distileria secretă,
Unde Athanorul își mistuie
Materiile sordide.

Cu urechile pline de moloz,
Cu limba dospind de gunoaie,
Cu ochiul poticnit peste măsură
În sângele crimelor.

Firavul mugur țâșnește
Din țeasta ta
Penetrând scoica de os
Ca un fascicul de raze roentgen,
Ca un cuib de străluciri stelare.

Apoi totul se volatilizează...
Rămâne mireasma
Geometria imaterială a trandafirului
În care să înnoptezi provizoriu.
Mereu provizoriu.

DIN GOANA

Din goana calului
Îngerii erau o foame mistuitoare.
Din goana mașinii
Îngerul e numai un rol,
O piesă de recuzită.
O îmbrăci cu simulată candoare,
Îl invocă cu gușa îmbuibată,
Fără să vibrezi fascinat
De polenul aripilor.

Cum nu mai coboară niciunul,
Mergi mai departe,
Obsedat de forfota urbei,
Claxonând la fiecare intersecție.

Cei ce-ți împiedică
Infailibila cursă
Cu mersul lor pedestru.

Nu-ți mai găsești locul
În seara sfâșiată de miresmele teilor.
Nu-ți mai descoperi drumul de
întoarcere,
Cărarea din copilărie
Pietruită cu țărâit de greieri.

Intelect triumfător –
Secătuind miezul materiei.
Confiscat de bățăliile clipei,
N-ai timp de popas,
Să mângâi inima lucrurilor,
Cețoasele făpturi desenate
În fibrele lemnului crud,
Acolo încrustată adânc:
Umeda urmă a zeului.

PENURIE

Încălzindu-ne ceaiul
La focul unui ultim poem.
Încălzindu-ne cafeaua amară
La jarul unei stele târzii.

Sufletul zbatându-se încă
Să mai înalțe zmeie
Peste prăpăstiile din văzduh,
Peste rupturile din real.

În rest doar liniște
Locul unde nu se întâmplă nimic.
Unde nimicul ține loc
De bine și rău,
De pâine și circ,
De o nouă dimineață.

VIOREL CHIRILĂ

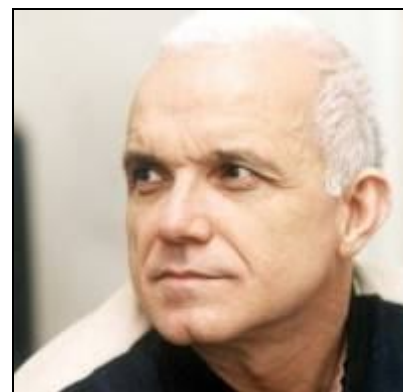

Cronica literară

„CRATERUL PLATON” ȘI PUNTEA CĂTRE „SUBSTANȚE INTERZISE”

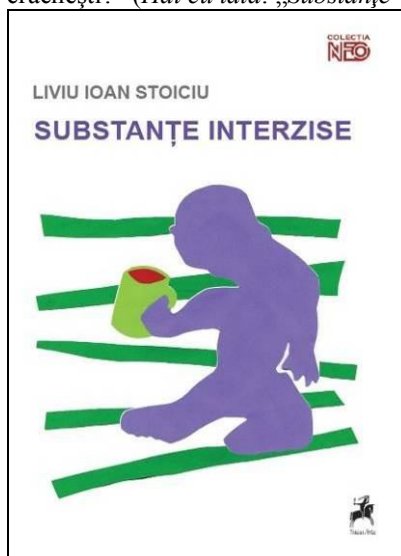
Cititorul, care a citit și „**craterul platon**” (Ed. Vinea, 2008) și „**Substanțe interzise**” (Ed. Tracus Arte, 2012), își poate imagina că există o punte ridicată, între cele două cărți de poezie ale poetului Liviu Ioan Stoiciu. În „*craterul platon*” i se dezvăluie o lume „la granița dintre vis și realitate”, cu întâmplări din vieți trecute ale unor ființe „ce căutau poarta spre o altă dimensiune”, în timp ce în „*Substanțe interzise*”, viziunea s-a schimbat: suntem în lumea acelor întâmplări din vieți recente, în care „unii vin din viitor, alții din trecut”, dar ce le e scris să se întâmple se va întâmpla. Pentru că așa le e scris. Dacă în primul volum întrezăream semne că acele ființe „își înecă / privirea în adâncul cerului” (*craterul platon*), ori „toți spun că văd lucrurile din cer, dar au rădăcini: unii / vin de la începuturile visului” (*celui plin*); în cel de-al doilea volum – în care viața și moartea sunt în interferență ludică –, „de vină sunt și / ciocnirile astea de particule elementare din/atmosferă” (*Pătruns de importanța sa*). Despre aceste deseme spre cer, ori semne cu frecvență „de undă mai înaltă” (*Spune o rugăciune: „Substanțe interzise”*), aș încerca să vă rețin atenția și eu (semne care pot hotărî viața și moartea) pornind de la acea împăcare homeriană cu soarta: „Împlinit e din partea lui Zeus / Tot ce-ai poftit înainte, când brațe ai-înălțat și fierbinte / Tu l-ai rugat” (*Iliada, C.18, v. 72-74*). Sunt zile, în viața noastră, în care moartea și viața sunt câteodată, precum două versuri, asemuite cu două comete, astre și ele pe cerul spre care privim uneori. Ce putem face?, mă poate trage de mânecă, ori chiar mă poate întreba, cititorul meu. Baierele sufletului i se deschid oricui „va deschide o poartă în cer și / te va reîntoarce/la sursă” (*vas crud: „craterul platon*”) – ori – când „sunt implicate / spații malefice, energii ale câmpului lui mental, / diferite lungimi de undă și frecvențe” (*Ce i-a mai rămas: „Substanțe interzise*”). Ce i-a mai rămas? Poate unele „mesaje cifrate recepționate din / necunoscut, din cine mai știe ce

dimensiune...” (*pași înghețați: „craterul platon*”). Da, am zice noi! Numai dacă și cel care privește cerul are conștiința curată. La ocnă, unul ca Dostoevski, întâmplător sau nu, descoperise că ceea ce desfigurează ori urățește, în chipul cel mai oribil, sufletul omului, nu este crima în sine, cât decăderea în catacombe a simțului său moral. Cu alte cuvinte, celui decăzut în imoralitate i se pot ierta fărâdelegile comise. „Mă hotărâsem tocmai să devin un om cinstit până la sfârșitul vieții (spune Dmitri Karamazov), când destinul, cu o lovitură de măciucă m-a dat peste cap”. Iată însă că trăsnetul s-a abătut asupra sa și a acceptat să fie „pus la stâlp” și înfierat în fața tuturor! Să fi fost pusă mâna Celui-de-Sus deasupra capului său, când rostea toate acestea? LIS spune într-un poem (îl cităm): „De unde atâta deznădejde... stăm de atâția ani împreună și păzim țara”, și mai că ne-am situa de partea sa, auzind mai apoi că „m-aș simți mai bine dacă sa uitării / cumineniile”. Care cuminenii?, ar fi spus Jim (eroul nostru din „*Comoara din insulă*” a lui Stevenson), imediat ce pusese piciorul pe puntea „Hispaniolei”. Știa el, că, în disputa cu Israel Hands, piratul, nu destinul dicta, cât demonii înfricoșați ai unei minți cât mai lucide. Vorbele piratului n-aveau cum să nu-l pună în gardă: „Treizeci de ani, cutreierat-am mările, văzut-am și cei bine și cei rău... A lovi întâi, asta-i firea mea: morții nu mușcă; astea-s credințele mele, amin!”. Ei, bine! „Cum să lupți împotriva gândurilor negre?” (*unde nu e voie: din „craterul platon*”) – ori – „Cum / să înduri atâta fără să crâcnești?” (*Hai cu tata: „Substanțe*

interzise”, se întreabă poetul, ca, mai apoi, tot el să ne răspundă: „lasă, nu-ți bate capul, orice moarte se uită în timp”. Acum, cititorule, e rândul nostru să ne zburlim la destin, precum Dmitri Karamazov. Aici, nu mai poate fi mâna Celui-de-Sus. Nu putem tăcea. Astfel, poetul ne adună cât mai aproape de ideile sale ca „în zilele când se adună vrăbiile pe garduri” (*scrisoare: „craterul platon*”) – sau – când „mireasa, încărcată cu străchini și câni, emite / radiații, intră și iese din ciubărul / plin cu țuică (și) toți bărbații se reped asupra ei” (*La nuntă: „Substanțe interzise*”), știind că abia acum va începe o mare sfadă a întrebărilor puse de unii și alții. Dar, despre ultima sa carte de poezie – „*Substanțe interzise*” – se poate spune că e o carte de amintiri apocaliptice, cu spaimele și prorocirile avute la anii maturității. Trebuie doar să ascultați vocea interioară a poemelor din „*Substanțe interzise*”. Poezia lui LIS vă face semn, imediat, să intrați pe tărâmul acesta nou, pentru a i se descoperi „urmele focului inimii, în mare secret”. Că „rămâne numai truda” celui ce a gândit aceste poeme, doar pe cei care iubesc poezia, când vor visa (și ei) toate cele cuprinse în cartea investită cu aură lirică, îi vom auzi, ciulind „urechea în liniștea nopții” să prindă ceva semnale din eter. Spune, undeva, poetul: „mă vezi, mă pierzi, mă auzi, mă afunzi” – e un Joc?” Da, poete! E un joc, pe care ni-l desfășura Arghezi ori Ion Barbu; un joc al horelor prinse în flori de mucigai, la Arghezi; în nadirul jocului secund, la Barbu; un joc al durerii și spaimelor, la Liviu Ioan Stoiciu. De aceea, credem (împreună, dragă cititorule!) că LIS va rămâne poetul care a imaginat și transmis, generației de după el, teme-idei-viziuni-revelații, pentru o nouă cale în poezie.

TUDOR CICU

Lidia Ungureanu între viață și cuvânt

Selecție din cărțile *Peisaje întârziate* (1991) și *Blues matinal* (2002) și din poezii aparte, publicate în presa periodică, placheta de versuri *101 poeme* (2012), apărută la Editura Biodova din București a Lidiei Ungureanu tinde să dea o imagine de ansamblu a scriitoarei. Aceasta se simte prinsă *între viață și cuvânt* și se declară *captivă pe vecie* a cuvântului inspirat.

Declarația nu e lipsită de unele temeuri, însă autoarei îi face onoare înțelegerea ceva mai realistă a lucrurilor, când recunoaște că *Zdrobită de-ndoieli, răsăr în cuvânt / Trăind o stare de prihană și osândă, / Un iamb m-alege cântec pe pământ, / Iar viermele pierzaniei stă la pândă...*

Ei da, *viermele pierzaniei* nu dormitează. Și nici vecia nu-i garantată sută la sută...

Oricum, Lidia Ungureanu e o poetă inspirată, una obsedată de dorul și dragostea pentru baștină, practic e nedespărțită de satul său natal Chetrosu; o constantă a poeziei sale fiind gândul la starea de azi și la destinul Basarabiei.

În acest context, ar putea fi enumerate multisoare strofe care-i fac cinste autoarei.

Parcela cel mai bine lucrată a întregii creații lirice a scriitoarei este poezia de introspecție, în care eul ei liric își scrutează necruțător sufletul aflat permanent în bătaia vânturilor sorții și, cu cât pătrunde mai adânc în stările care o macină și o torturează, cu atât apare ea mai sinceră, mai cutezătoare și, în fine, mai convingătoare și mai citabilă.

Încă în poezia inaugurală a plachetei, Lidia Ungureanu are conștiința eterogenității discursului său liric provenite din *neliniștea ce-mi dai / Și tainele ce-mi spui...* (autoarea conversează cu înseși poezia!), rezultatele din acestea fiind *cântece de mai / și sângerări pe grui* (sublinierile din citate ne aparțin. – I.C.). *Cântece și sângerări* ar fi un alt titlu potrivit pentru cronica de față.

Poate cea mai concludentă confirmare a unui titlu ar fi poezia *Autoportret*, axată pe conflictul ireconciliabil dintre conștiință și instinct: *Luptă mintea cu trupul turbat...*

Într-o altă poezie eul liric (să nu zicem autoarea) se simte literalmente o forță incredibil de mare – (*Ca vulcanul trăiesc!*). Conflictul, consemnat mai devreme, dintre conștiința lucidă și instinctul de neînving reappare în *trup robotizat*, din care e de-a dreptul imposibil să nu cităm: *Gându-n balamale iar scrâșnește-a dor, / Prinsă-n braț de-argint, nu respir, nici mor. / Robotul din mine urlă ca o fiară, / Teme-te, iubire, să nu-i cazi în gheară! // Teme-te, dar vino! Rupe vrăji, zăbrele, / Adă panaceul visurilor mele. / Cât nu e bărbatul pelinaș cosit / De al vremii valț, de-un tăiș sucit!*

La un moment dat, reappare – parcă nici nu putea să nu apară din nou! – *vulcanul* – (*Sunt femeia de aer și vânt. / Trupu-mi e vulcan, inima sfârâie... / Ador în taină ... /, Îmbrățișez și sărut pe bărbatul nopții / Și intru în sufletul lui colțuros...*

În ordine oarecum ascendentă, *vulcanul* pare a ceda locul său unui alt element de mare putere al naturii, raportat, bineînțeles, la natura umană. Femeia stăpânită în continuare de starea de conflict la care ne-am mai referit, e o pradă la mijloc de simțiri irezistibile (*Idealu-n ispită, /conștiința – de chin*) până se decide în favoarea *panaceul(-ui)*: (*Sălbătăcit Universul, / Sălbatică eu!*) și își încheie „spovedania” printr-o strofă neașteptată parcă nici în lirica cea mai deschisă destăinuirilor sortite aceluiași colțisor al inimii în care nu coboară nici stăpâna ei cât e de stăpână: *Bolnavă de tine, / Mă spânzur cu-n gând:/ De-ai veni! / Să descifrezi răsând / Cataclismul ce-aș fi!”*

Stăpânită de veșnicul și omniprezentul *zburător*, femeia din poezia Lidiei Ungureanu apare îndreptățită să spună pe șleau: *Mi-e dor de un poem ca de-un bărbat / Cu pașii lini, cu glasu-i viers... /, de / La care-n jar și-n culme femeile se bat / Țipând isteric, blestemând din mers...*

Ar fi normal să cităm în continuare din alte poezii de introspecție, adică de scrutare nemiloasă a sufletului încolțit de „doruri vii și patimi multe” – *Stare de apocalips, Oprește-te și cheamă-mă, Stres, Și precum o veste* –, dar ni se pare că apogeul poeziei de introspecție a Lidiei Ungureanu îl constituie destăinuirea lirică *Jaf*. Situația-limită încordată și comentariile autoricești par să ne conducă spre un deznodământ oarecum cunoscut anterior. Dar intervine o întorsătură menită să elimine starea de stres: *Scuipi viața-n creștet. Și-o palmă de adio / Dai hoțului, te speli de superstiții. / Scrii un sonet, rezști. Rezști cu brio – / Nu mori, ci sorții pui condiți!*

Ei da, înseși sorții pui anumite condiții, ca o ieșire din starea apocaliptică sau cel puțin de stres, la care ne-a făcut martori poeta.

Ne-a făcut martori ... Dar cât de bine a procedat ea?

Avem convingerea că a procedat sincer, inteligent, fără să tăinuască simțiri și obsesii pe care le încercăm în viață, dar evităm să le „cântăm” ori să le „plângem” în literatură. Iar dacă nu am fi cumva farisei, am invoca aici neapărat o întregă literatură așa-zis postmodernistă cu stări de-a dreptul animalice, prezentate într-un mod dezgustător de amoral, dar pe care o parte a publicului nostru cititor, chiar dacă n-o acceptă deschis și declarat, o „savurează” pe ascuns.

Poezia de introspecție, de tipul celeia pe care o cultivă Lidia Ungureanu în *101 poeme*, ni se pare o alternativă fericită îngrămădirii de episoade pornografice din literatura de această speță. Lirica ei, în linii mari decentă, versul autoarei este de o finețe salutară sub aspectul expresivității și incită la descifrarea unor simțiri și patimi adânc omenești pe linia veșnic actualului și incitantului poem al lui Ion Heliade-Rădulescu – *Zburătorul*.

ION CIOCANU

Însfințitul lemn al crucii

Înainte de 1989, poeziei patriotice i-a fost deturnat sensul acela profund de scriitură despre „iubirea de moșie”, sub toate aspectele, dându-i-se un caracter de clasă, un caracter partinic, care a culminat în anii 1981-1989, cu poeme fluviu în stil coreean, despre Kim Ir-sen-ul nostru carpatin și consoarta lui, savantă de renume mondial, care, așa cum spunea Margaret Thatcher, fost prim-ministru al Regatului Unit al Marii Britanii, „abia ar fi deosebit un poligon de un polimer”. Poeziile de acest gen au avut „scriitorii (lor) de vagoane”, care scriau la comandă politică, pentru primele pagini ale „Scânteii” și „Scânteii Tineretului”, dar și pentru momentele penibile de așa-zisă poezie, de la TVR, unde a excelat un actor (bun, de altfel), Ion Marinescu. Dar despre morți numai bine! Au fost însă și mari poeți, precum **Adrian Păunescu**, care a dat noi sensuri acestui gen de poezie, ridicând-o, în pofida unui parcurs nu totdeauna lin, la valențe dintre cele mai înalte de frumusețe. De altfel, nu a făcut decât să continue „linia” poeziei patriotice adevărate începută de **Ienechiță Văcărescu**, probată de **Coșbuc**, **Goga** ș.a. și desăvârșită de **Eminescu**. **Eminescu**, marele **Eminescu**, „**poetul nostru drag**”, cum îl alinta, plin de admirație, **Nichita Stănescu**, a lăsat, de altfel, nemuritoare poezii patriotice, de la „**Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie?**”, până la „**Doina**” și „**Scrisoarea III**”.

Exemplele sunt multe și „exemplificatorii” acestora mulți, chiar și din alte domenii artistice și de creație.

Poezia, „așa-zisă” patriotică (cu și fără ghilimele, deși orice poezie scrisă despre „**tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul...**” este poezie patriotică), a manifestat un anumit recul, imediat după Revoluția din 1989, pentru ca apoi, ca urmare a revendicărilor tot mai nesimțite ale extremismului maghiar autohton (în colaborare cu cel din Ungaria), să manifeste din nou interes. Acest interes, a apărut, așadar, (și) ca o necesitate obiectivă, de apărare și prin intermediul condeiului, al spiritului și obiceiurilor românești, al adevărului istoric, al limbii și teritoriului național.

În spațiul nostru mureșean, nu sunt mulți poeți care s-au încumetat să abordeze această „linie”, fiindcă, contrar aparențelor, este destul de greu să scrii original, fără să mergi pe drumuri deja bătătorite, fără să cazi în epigonism. Este greu să fii tu însuși, dar și să scrii inspirat, interesant și provocator, în același timp.

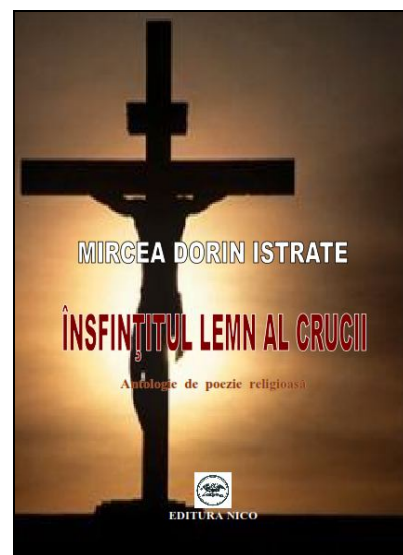
Unul dintre poeții care a manifestat constant o apetență spre poezia patriotică a fost **prof. Dorin Mircea Istrate**, pe care l-am premiat în urmă cu vreo zece ani, la Târnăveni, pe când organizam **Concursul Interjudețean de Creație literară „Elena din Ardeal”**. Am simțit imediat în versul său disponibilități către poezia patriotică de calitate. Ulterior, urmărindu-i în presă ascensiunea literară, m-am bucurat că nu m-am înșelat în privința lui. Ultimul volum publicat, **Însfințitul lemn al crucii**, **Ed. Nico, Tg. Mureș, 2013**, primit prin poștă, îi continuă trăirile în acest tărâm al istoriei nației, dar și al credinței strămoșești, subiect reverberat cu preponderență în volum. Recuzita lingvistică este aceeași ca și în volumele anterioare, înseși titlurile poemelor sugerând acest lucru: **Însfințitul lemn al crucii, Vă-ntoarceți icoane, A Maicii Domnului grădină, Ai grijă, Doamne, de părinți, Iertare, Dar ceresc, Vechea rânduială, Fariseii, Îngerei de miere, Vredniciții mei călugări, Pustnicitul, Veșnicit mă pus-a Domnul, Ne chemi la tine, Doamne** etc.

Lumea satului arhaic este o lume a permanentei reînnoiri. Așa cum în satele ardeleni, în centrul lor edilitar, se află, nu de puține ori, biserica, în centrul spiritualității românilor se află credința în Dumnezeu unic, trasfrontalier și atemporal, începutul și sfârșitul a tot și toate.

„**Înainte, spre izvoare**”, pare a spune **Mircea Dorin Istrate**, parafrazând titlul unei cărți a confratelui nostru, **poetul Lazăr Lădăriu**, „**Răurile se întorc spre izvoare**”.

Versurile sunt încrucișate și împerecheate, fără violentări de limbaj și fără derapaje, de la ceea ce numim poezie clasică.

Așadar, satul românesc ardelenesc și „**biserica ortodoxă** (care – n.m.) **este mama poporului român**”, cum o numea **Eminul Poet**, ce „**nu credea să-nvețe a muri**

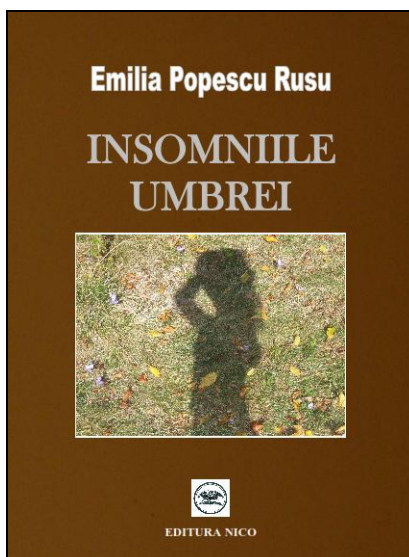

vredodată”, și prin aceasta însăși temelia Ardealului, sunt subiectele majore asupra cărora poetul reflectează în stihuri dulci, pline de miez și consistență. E o lume căreia autorul parcă îi spune: **Stai, nu pleca, încă nu ți-ai terminat rostul pe pământ!** Nu voi încerca să-mi exemplific argumentele cu frânturi de vers. Ar fi ca și cum aș fotografia, nerelevant, o absidă sau un zid dintr-o biserică, frustrând frumusețea întregului bisericii. De aceea voi reda, în întregime, un poem, greu de ales din numărul de frumoase poeme existente în carte. Așadar, poemul... **SFÂNTA ÎNVIERE**. „Miroase-a sfânt în coșul cu calzii cozonaci / Și a păgân miroase cea oală cu sarmale, / Iar ouăle-n cuiabarul culorilor de maci / Ne amintesc de-acuma, de vremurile tale. // Când cu poveți de bine umplut-ai reaua lume / S-o scapi din neputință și multele-i păcate, / Să fie, cum Tu vrut-ai, în veci de veci purure, / Curată, nălțătoare în vrednicite fapte. // Dar s-au găsit în juru-Ți și răi și multe Iude / Și temători că poate le va scădea mărirea, / Și lași și pricopsiții veniți de orișunde / Ce Te-au trădat, Iisuse, cercându-ți nemurirea. // Ai îndurat osânda cu multă demnitate / Și-ai coborât din viață în moarte în păcat, / Lăsând ca Tatăl Nostru să facă cea dreptate / Ca toți acești să vadă, cum El Te-a înviat. // Înfricoșați atunci, mi te-au crezut vrăjmașii / Că tu ai fost Mesia de-atâtea ori promis, / Și-n urma Ta aceștia îți tot sărută pașii / Să-i ierți, Tu, Iertătorul, să intre-n paradis.”

RĂZVAN DUCAN

Poezia interogației și a însingurării

Care ar putea fi, la o trecere sumară a lucrării omenești sub vreme, chemarea și adăstarea ființei întru lucrarea spiritului? „Chipul” ființei stă, în viață, sub semnul ambiguităților, al trecerii sub nestatornicia clipei, ilustrată în crâmpie de infidelități. Și acestea durează până când ființa simte că este purtătoarea unei drame colective, că trăiește departe de sine, într-o lume fragmentară, insolubilă. Atunci, în singurătate, descoperi că toposul tău ființial e, de fapt, altceva. O adiere, o șoaptă îți trezesc virtuțile din ne-timp și somnul tău, ontic, se revarsă în insomnii. Așa se întâmplă, desigur, și cu poezia Emiliei Popescu Rusu (născută la 25.10.1967 la Vatra Dornei, județul Suceava, profesor la Școala Gimnazială Crucea, județul Suceava), care, iată, simte că e chemată să iasă în lume în chipul poietic al insomniei, ce i-a fost hăruiată la naștere. Pentru că titlul cărții Domniei Sale, cel care dă acum rod către așteptarea lectorului, se intitulează **Insomniile umbrei**. O umbră care s-a trezit din somnul ființial, chemată fiind la „Cina de taină” a insomniilor. Pendulând între intrigă și fire, între vremuire și interogații, „pașii” Emiliei Popescu Rusu duc, cu certitudine, către reconstruirea universului ființial, a universului pierdut: „Peste umbră nu poți pași nici măcar în cuvinte. / Peste dureri și regrete poți pași doar cu gândul. / Dar peste dragoste? // numai îngenunchiat – / mereu învins.” (**Pașii**). Asumarea vădită a interogației, în redundanțe și recurențe, ținerea permanentă a trăirilor în fiorul expresiei necodificate, empatizarea stărilor ființiale prin „abaterea de la real a lucrurilor realului”, cum ar spune un Jean Tardieu, acesta făcând referire la „manipularea” ludică a realului, par a fi câteva dintre „cheile” în care se deschid oficierele și ispitirile poetei: „Am fost un bob de rouă / de sete ierbii stând // am fost fir de nisip / din care s-a născut o perlă // am fost clepsidra / iar tu, nisip de aur / noi am fost / începutul de la capătul infinitului.” (**Am fost**). „Locuirea” în tot ce o înconjoară, „locuită” fiind, la rândul-i, de acestea („Dacă ochii tăi / însetați, mă vor căuta / mă vor găsi / în frunza cea fragedă. // Dacă ochii tăi / întristați,

mă vor căuta / vor găsi / în frunzișul umed / o toamnă târzie. // Dacă glasul tău / cheamă în noapte / numele meu / îți răspunde marea / înmurmurând...” – **Dacă... ochii tăi**) revendică, în trăirea logopoietică, „rememorarea” pașilor pierduți în ontie. Memorabil ar fi acest scurt poem, intitulat **Lacrimi**, care ilustrează (atenție!) „ce nu se poate plânge” („Plâng, o vorbă nerostită încă – / preaplinul din pahar // adierea caldă a unei zile înSORITE / de primăvară / neastâmpăr așterne în fraged frunziș / tulpini, înalte și drepte / plâng – // ce nu se poate plânge.”), sugerând cât anume din ființa textului vrea să isprăvească întru „lacrima” elementalilor. Poezia Emiliei Popescu Rusu mustește de astfel de „peripeții”, să le zicem, ale descătușărilor ființiale, în iscusințele și fecundările limitei. Adică, se oprește aici, stă, numai și numai, în hotarul dintre contrapunct și innenarabilul clipei, salvată fiind doar de o perpetuă interogare a singurătății. Într-o înfățișare holonică (gr. **holon** = întreg, tot) spectrul captivității ființiale pare a cuprinde și textul, travaliul însuși, așa cum pare a se amprenta în fragilitatea fiecărei clipe. Am putea, păstrând proporțiile, să asemănăm întrucâtva poezia Emiliei Popescu Rusu cu cea a francezului Alain Bosquet: nu „incantarea” obiectelor primează aici, ci „numirea” și fascinația contradicțiilor. Dacă le-ar fi scris în duhul incantației, ar fi trebuit să renunțe la „reîntregirea” clipei, iar corul acesta s-ar fi risipit în eideza lumii. Ori poezia Emiliei Rusu nu vrea să se îndepărteze de innenarabil, de demersul retoric (ritoria) al

dicteului impus de un refugiu în „relieful” textului. Iată cum, totul pare a se risipi într-o interogație fără sfârșit („În nopți cu lună plină / coamele cailor / au umbre ciudate. / Căii mei / galopând în delir. / Foșnetul ierbii și murmurul pădurii / amuțesc / în muzica ielelor. / Când toată făptura se preface în apă și foc. / Brațele mele încă te mai pot cuprinde / și taine-mi stau a deslușire... / Când orologiul stă în crucea nopții / fecioare desculțe dănțuiesc frenetic // ce mai aștepți?” – **Ce mai aștepți**), subminată de oficierea unei nedeslușite așteptări.

Deslușirea „configurației” artistice stă numai și numai în conexiunea dintre „hимера” textuală lansată de autor și capacitatea lectorului de a adăsta în „epopeea” scripturală a acestuia. Iată cum, orice derapare de la acest consens poate să pară, la o primă lectură, neconsonantă cu, să-i zicem, „dogmatismul” lecturii/lectorului. Inventarul creației se va revărsa în text și, de aici, va căuta „transparenta” cititorului la lectură. Ispitirea cititorului cere, indisolubil, o anume deschidere către „comunicarea” semasiologică, convertind textul întru „supunere”. Iată o astfel de virtuoașă deschidere către lector: „Nu-mi judeca lacrima / greșind, când te iubește! / Nu-mi judeca vorbele / încă nerostite. / Judecă-mi absența!” (**Îndemn**), în care alcătuirea imaginației este suplinită de o tulburătoare cenzurare a suferinței. Stările ruiforme par a accesa până și seducția sintactică, oficiind semnificațiile semnului până la divergența metalimbajului și a „îngăduințelor” epistemologice. Hans Robert Jauss, în **Experiență estetică și hermeneutică literară** (Ed. Univers, București, 1983, p. 384), observă cum „Lirica în ipostaza de experiență a ceea ce ni se înfățișează altfel decât realitatea cotidiană dată păstrează ceva din orizontul lumii reale pe care o transgresează; ea poate atinge treapta alteralității numai și prin aceea că, pornind de la un motiv desprins dintr-o situație arhicotidiană, e în măsură să construiască un univers al limbajului poetic doar prin puterea de transfigurare a versului.” Autoreferențialitatea însă nu mai aparține observației jaussiene, nici chiar excerptului autobiografic, întrucât matricea „autoconținutelor”, așa cum o definește și Aurel →

EUGEN AXINTE

Ion Brumaru în **Ființa muzicală**, nu mai ține de un limbaj metodologic, ci de un limbaj „translativ și descriptiv” (Gilbert Durand). Acestea par a fi reperele prin care poezia Emiliei Popescu Rusu transgresează motivațiile lirice. Ruinarea sentimentelor este „conceptul”, autocratic și ligvistic, în care Emilia Popescu Rusu întemeiază relația dintre elementele solide ale naturii transgresate și propria-i ființă. Iată o astfel de convergență în poemul **Întrebare**: „O, ți-aș picta frumosul chip / doar cu argintul lunii... / O, te-aș dori atât de mult / pierdută-n brațele minciunii... / Ți-aș mângâia frumoșii ochi / lăsându-mă-n visare / de m-ai lăsa să te iubesc! / Și nu știi oare / că zi de zi, azi ca și ieri / eu mă tot mint că vreau să uit. / Să te iubesc? Să te urăsc? / E doar o simplă întrebare.” Și mai apăsător, ritualul îndurerării și al însingurării stau așternute în poemul **Blestem**, cu nimic mai prejos decât capodoperele lăsate nouă de tradiția populară: „Eu te blestem! / Să nu-ți găsești o clipă liniștea. / Și-oriunde-ai fi / tu să tresari! / Să-ți fie dorul-dor... / Blestemul se împarte. / Și lacrima-mi rebelă / ce cade pentru tine / să se prefacă-n fluturi / de suflat să-ți anine / să se prefacă-n cântec / în umbre și suspine / un fir de dor, subțire...”

Dincolo de eficacitatea sau neeficacitatea semnului semantic stă, totuși, îndemnul către semnificație, dar și limbajul semnificațiilor lingvistici. Iată de ce, divergența dintre limbajul natural și „codificarea” limbajului semnificativ poate altera receptarea lectorului. În orice cultură primează dogmatismul cunoașterii și al educației semantice și estetice. Conectarea limbajului propriu la ceea ce Martinet și Jakobson numeau „puterea materiei fonetice” este o problemă de metalimbaj cultural și nu o relație noetică între indivizii producători de „bunuri” lirice. Poezia nu trebuie să fie o componentă ierarhică a vieții, ci un „emițător” de noemă și un „receptacul” de sublimare, rezultate odată cu codificarea sintactică din interiorul limbajului semantic. Tocmai acest monolit axiomatic este ceea ce dă poeziei Emiliei Popescu Rusu un plus de vigoare, coerență sistemică și „vocație”, în sensul deconstructurării conceptelor și al eliberării din panoplia exclusivismului literar al

zilelor noastre. Iată un poem, **Numele tău... Iubire**, în care semnificantul semantic transcende, *in dictum*, dincolo de „ștafeta” consemnelor: „Vreau să te găsec / pasăre măiastră, în zbor / sau susur nesecat, de rece izvor / vreau să te numesc / ciocârlie / sau aur, vărsat pe flori de păpădie / vreau să te-ntâlnesc / baladă străveche, pe strune de vioară / și vreau să te numesc / amurg sau inserare / un nume mai sonor / un nume care doar al tău să fie // de-aceea te-am numit / Iubire.”, consfințind astfel mesajul vibratoriu al epistemei lingvistice. Dar iată și o altă fațetă a poeziei Emiliei Popescu Rusu, așadar o noutate a vibrației fonetice și a obiectivării ființiale: „Am rămas aceeași / o strună ce vibrează / chiar și-n tăcere / un sunet, mai contează? / În noaptea înstelată / doar marea murmura / alături de-o vioară / și, caldă, vocea ta.” (**Emoții**).

Aici, cu sentimentul avertizării că există și o altă instanță a „înălțării” în poezie, Emilia Popescu Rusu ne oferă o scurtă „reverență” despre posibilitățile sale scripturale. Pentru exemplificare, iată un poem tulburător, nepereche: „Vine o vreme / când mâinile mamei / neputincioase / abia mai pot / să ștergă o lacrimă / să mângâie icoana / zidită în altarul sufletului său. // Mamă / plămada ta de-a pururi / răsare din sămânța / nepângăritelor iubiri. // Mamă, mamă / crâng în floare / apă limpede-n izvoare / cer cu stele // fior al sărutului / poarta Infinitului / sfântă între sfinți / cu lacrimi fierbinți / și umbră de dor...” (**Odă închinată mamei**).

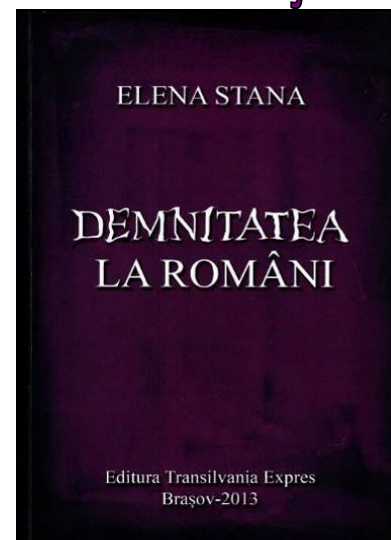
Prefața aceasta nu este nimic altceva decât o scurtă prezentare a posibilităților de exprimare și de afirmare a poeziei doamnei Emilia Popescu Rusu.

Debutul editorial al Domniei Sale este o certitudine și prefigurează câteva „linii de forță” ce par a da rod în lirica noastră contemporană.

De aceea, nu-mi permit să dau niciun „verdict” privind evoluția lirică a poeziei sale. Dar nici nu voi exercita nici cea mai mică intenție profană, în această instanță.

Timpul va adăuga sau va scădea, la/din ceea ce ne oferă acum poeta, cu talent indiscutabil și capacități lirice (unele dintre ele, memorabile) demne de Înălțare.

CUVÂNT ÎNSOȚITOR

Cu punctul de reper, dacă nu și de pornire ori de inspirație, în momentele lui I.L. Caragiale, scurtele scrieri de debut ale Elenei Stana - schițe sau (ca să revenim la Nenea Iancu) numai *mofturi*, mai voioase sau mai îngândurate – fac din placheta brașovencei, intitulată (cam prea grav, după gustul meu) **Demnitatea la români** (Editura Transilvania Expres, Brașov, 2013), un bun început în proza așa-zicând de situație. Deși bucățile trăiesc, cum ar spune G. Călinescu referindu-se la marele comedigraf autohton, o puternică viață verbală, menirea lor e totuși, la autoarea noastră, de a trage în satiră, cu mijloacele, așa zice, ale humorului critic, aspecte din viața economică și social-politică. Nu de puține ori răsar în aceasta scene moravuri și năravuri pilduitoare, înfățișate piperat, cum se și cuvine. Ca de pildă în **Pe bază de diabet**: „-Fată dragă, zicea astăzi doctorul că s-a agravat boala mea. Diabetul ăla mă înnebunește. La analize a ieșit foarte rău și zice că trebuie să mai iau și alte medicamente. – Da ! Și-a mai zis că parcă-i, Doamne iartă-mă , o molimă, că toată lumea se-mbolnăvește de diabet. Cică 53% din populație este predispusă. Oare ce-o fi însemnând 53% ? – E un procent, mamaie, mai mult de jumătate... – Procent ? Păi și aici e cu procente ? Că numai acolo la partide se mai zice așa ! - Toată lumea trebuie să facă procente ! - Astea se fac din boli sau cum se fac ? Că aud că dacă n-ai procente nu-i →

A.I. BRUMARU

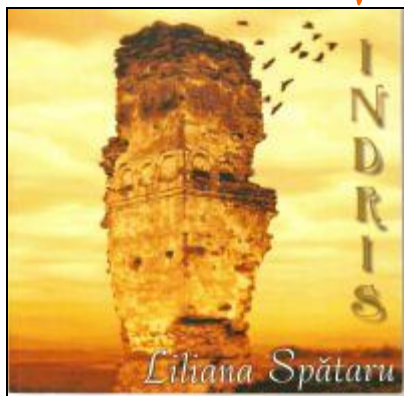
bine, sau nu-mi dau eu seama. – Nu mamaie, procentele se fac din voturi. – Aoleu ! Atunci săracii politicieni cu partidele lor cu tot, când este problema aia cu voturile cred că toți fac diabet. 53% fac diabet, așa-i ? ...”.

Schițele, cum se vede, sunt tratate scenic, ele ne apar, cu vorba criticului evocat mai sus, ca niște comedii miniaturale, mișcarea aci nu e cazul a fi regizată, ea e, mai mult, desfășurată în „amplificația” dialogului.

Introducerea în teme se face în multe din piesele sumarului prin prepoziția „la” (indică circumstanța, aci locul), mai toate titlurile fiind de felul: **La dentist**, **La CAR** etc., jocul narativ petrecându-se apoi exclusiv în direcție verbală, ignorarea afabulației fiind compensată acum de stenografierea replicilor (spiritul de observație al autoarei e în această ordine apreciabil), a dialogului de stradă, de piață, a stereotipului din rostirea curentă, adunând însă, toate, dramele neștiute, de regulă escamotate, ale omului mărunț ce suportă umilitatea și opresiunea cu discreție.

Transcriptul e ca de proces-verbal, de regulă acesta cuprinzând (prin învederarea automatismelor din rostire) tehnica înveselirii, a comicului, aici însă e – nota bene - cu semnul schimbat, arătând frecvent spre sufletele obidite. (Precum în piesa absolut remarcabilă pentru amărăciunea și durerea reținute, **La cofetărie**, precum, mai departe, aici, în schița aceasta, **La urgență**: „- Ce-i, mamaie ? – Am venit să vedeți ce-i cu mine că am amețit și-am văzut negru în fața ochilor. – Și ce, n-ai medic de familie ? – Am , maică, da are program numai mâine și mie mi-e rău acum. Ce să fac ? – Să te duci acasă, și s-aștepți până mâine. Aici vin numai cazurile grave, aduse cu Salvarea. – Nu știu dacă pot aștepta până mâine după-amiază. Mi-e rău tare ! – Ia, așează-te acolo pe pat...Să vedem tensiunea, așa...optsprezece cu zece, e puțin cam mare, da la vârsta asta ce să mai aștepți ? Apropo, câți ani ai ? – Șaptezeci și nouă. – Dă buletinul, eu văd că ai optzeci împliniți. Câtă cochetărie !...”). Personajele, deși extrase din straturi sociale insignifiante, au consistență psihologică, le recunoaștem fără de efort analitic. Sunt conturate cu o neașteptată siguranță.

INDRIS ÎN ROMÂNEȘTE

Se cuvine ca la începutul acestor considerațiuni despre **Iubirile Indris** ale Liliane Spătaru (Editura Zeit, Brăila, 2013) să-i dau cuvântul mai întâi marelui absent, prietenului nostru (prin urmare și al autoarei), poetului singular Eugen Axinte, care se pregătise pentru acest moment (al lansării în lume a cărții) scriindu-i prefața, dar îngerul morții l-a răpit nu de mult în nor, vorba Psalmistului – prin urmare astăzi lipsește și ne va lipsi până la sfârșitul veacurilor. Mustind de tropi, de imagini și de simboluri, de trăiri materne peste vremelnicii și freământul existențial (ar fi spus Eugen Axinte) noul volum de versuri al Liliane Spătaru adaugă încă un plus de vitalitate conținuturilor afective, însoțind fragilitatea și dimensiunea clipei cu gravitația stărilor. În aceeași manieră - continuă Eugen Axinte – infuzia doctă a cenzurii cuvântului amprentează umbra eminesciană, într-un poem tulburător, poema **Indris, lui Eminescu**: „Îmi caut umbra. Seri cu lună mă cuprind / și-mi e totuna de pot, acum, să mă aprind / ori să mă sting în versul de-din-urmă. // Cuvântu-mi este gol. Căzut / lângă plopii fără de soț // Luceferi ning / pe-al lumii nimb”. Citind altă piesă din volum, **Poem Indris**, Eugen Axinte observă că în lirica Liliane Spătaru sentimentul întomnării cuvintelor (frumoasă spusă) pare a fi o spovedanie întru iubire, întru trecerea din zădărnice în eternitatea iubirii. Care ar fi așadar chipul și peripețiile textului – se întreabă el – dacă nu aceste ființări scripturale, himerice uneori, ale exersării infidelității, pentru o absență din lume? Evocând pe Gaston Bachelard cu **Psihanaliza focului**, Eugen Axinte zice că orice ieșire în lucrarea spiritului poartă o amprentă a focului lăuntric, a mistuirii întru regăsirea sinelui. În concluzie, multe poeme, precum **Învăț**,

Acolo, E tot ce știu, Toamnă, Ninge, Lumi. Ego, Haiku, Rubayat, adaugă acestui nou volum al poetei restructurări metaforice scăldate în lumini originare, o diversitate binevenită a anxietăților resorbite din pulsul binefăcător al emoției și al solitudinii, câteva remarcabile originări ale reliefului textual, prin epurarea balastului lexical. Noua carte de versuri a Liliane Spătaru – încheie Eugen Axinte – câștigă un neprețuit suflu, întru regăsirea sinei și resuscitarea vocației semantice a textului. Comentând un pasaj din *poetica* lui Maurice Blanchot, Eugen Axinte ne-a reamintit de Rainer Maria Rilke care anunța pretutindenaritatea cântului: lumea toată cântă, pe urma modelului orfic. Așa e. Cu cântul poetic suntem la originea cântecului inițial, nu, cum s-ar chema, la împlinirea în cuvânt, adică la text. Dar suntem astfel la/în ceva mai tainic și mai exigent: severitatea curată a începuturilor. Numai poezia ca urmă a cântului (R.M. Rilke vedea un Dumnezeu ca *urmă infinită*) își îngăduie a inversa metamorfozele: transformarea vizibilului în invizibil, vestind deschiderea către ființă. O „deschisă revelație”, - cum ne încredințează însăși autoarea într-un **Rubayat**.

Indrisul, *indriso*-ul hispanic, cultivat de Liliana Spătaru (o invenție a spaniolului Isidoro Iturat, un brăilean, Gheorghe Lupașcu, inventând și el *iambirul*) e o speță lirică rară și rafinată, conține adică subtilități secrete, ca în rostirile nipone din ritualul *ceismului* – prepararea și savurarea ceaiului în reuniuni tainice; sau din ceremonia și coregrafia enigmatică și sugestivă a gheișelor. Precum în acelea, micile poeme ale Liliane Spătaru ne livrează prin aluzia erotică îngânărilor (dar și îngândurării) din zorii ființei. Iată poema **Am ales**, care pare deja, în această ordine, un program: „Am ales și mai aleg / să mă-ntorc în punct / să visez, să mai visez // am ales catren efeb / contemplare și dorință / și-n conturul unui verb // să fiu poem // eu am ales”.

Să încheiem cu aceste stihuri din poemul **Necuprins** care ascunde sub grație înfiorarea în fața misterului necuprinderii: „Spuneți-mi voi, ce-i bine pentru mine? / Eu, până-acum, socot că-i tânguială / tot ce-am parcurs // e doar o ceață ce-nconjoară // și, dincolo de ea, nu știu / și nu vom ști-o poate niciodată / genunile, de-or mai străbate // acest cuprins în necuprins de șoapte”.

A.I. BRUMARU

O CRONICĂ A ÎNTÂLNIRILOR CU MOARTEA

Cele două volume de versuri ale lui Gligor Hașa, *Spovedanii târzii* (2010), respectiv, *Versuri răzlețe* (2013), pot fi considerate, fără tăgadă, cărți-testament ale omului care, în dubla sa ipostază de dascăl și de scriitor, a considerat în permanență limba și literatura română drept a doua sa patrie, cea de suflet. Primul volum este dedicat „celor care, iubind, au trăit Raiul pe pământ”, al doilea fiind prilejuit de aniversarea a 75 de ani a artistului.

Lucrările surprind nu doar pentru că ne relevă o nouă dimensiune a personalității creatoare a scriitorului, consacrat mai ales ca prozator, eseist și publicist, dar și pentru că ne dezvăluie fără reținere complexitatea sufletului unui bărbat care își reconsideră cu onestitate și curaj destinul, din perspectiva dragostei și a morții.

La apariția *Spovedaniilor târzii*, Gligor Hașa își însemnase de-acum pe răbojul vieții nu mai puțin de șapte decenii de existență, dintre care cel puțin cinci dedicate literaturii (atât în calitate de profesor, cât și de creator), lucrarea cuprinzând aproape o sută douăzeci de poezii grupate tematic pe cinci cicluri: *Dragoste nostalgică*, *Spovedanii târzii*, *Întâlniri cu moartea*, *Poeme răzlețe*, *Țara din suflet*. Tot pe cinci secțiuni este structurat și volumul *Versuri răzlețe*, dovedind o aplecare a scriitorului pentru continuitate, simetrie și echilibru: *Poeme răzlețe*, *Idilice și paseiste*, *Sfântă dragoste de țară*, *Biblice și profane*, *Irmoase și hazoase*.

Am ales pentru această „încercare” ciclul median al primului volum, *Întâlniri cu moartea*, fiind cel mai apropiat ideaticii și simbolisticii prozei fantastice pe care o scriam eu în tinerețile mele și pe care însuși Gligor Hașa o considera, într-un studiu realizat pe marginea volumului meu *Întâlnire cu cei care am fost*, publicat în *Arhipelag*, „un fel de roman al vieții în moarte”. Și dacă prozele mele ofereau o perspectivă oarecum stranie, dinspre moarte, a *ceea-ce-am-fost*, poemele lui Gligor Hașa oferă o perspectivă a morții considerată din amurgul existenței omului (provocatoare abordări, parcă în oglindă, ale raportului viață-moarte a doi scriitori aparținând unor generații și stiluri

diferite).

„Întâlnirile” lui Gligor Hașa „cu moartea” sunt concretizate în douăzeci și șase de poeme, scriitorul punând accent pe adevărurile fundamentale ale existenței, oscilând când între duioșie și sarcasm, când între acceptare și revoltă, deseori neezitând să ia însăși moartea „peste picior”. Dar dincolo de aceste nuanțe, atitudinea sa în fața morții e cea a omului simplu dintotdeauna, resemnat și lucid, nostalgic și nu rareori hâtru. Moartea devine reală, de-a dreptul palpabilă, apărând într-o viziune naiv folclorică, confruntarea dintre ea și poet fiind, în același timp, tragică, dar și anecdotică. Astfel, în *Premoniție*, poetul își imaginează un dialog onest cu Moartea („o hârcă și-o coasă / mi-au pătruns mișelnic în casă”), adresându-i, retoric, întrebarea: „Cine ești, ce vrei și de unde vii?” Atitudinea devine resemnată, înțeleaptă, discursul fiind lipsit de ornamente, pe poet interesându-l plasticitatea imaginii, forța ideii, puterea în sine a cuvântului, versul devenind, în ciuda refuzului oricăror manifestări de modernism, aproape arhegian.

Ceea ce îi răspunde moartea e cunoscut din timpuri străvechi: fiecare om își are propria clepsidră, urmând apoi călătoria prin „promise livezi / fără frunze, fără poame și flori”, până la judecata cea din urmă („te voi preda, ca pe un colet fără de preț / Celui ce-n Ceruri mai face județ”). Finalul e dezarmant: făcând „hârșt” cu cutea pe coasă, „seceretorea de vieți cu hârca hidoasă” râde lugubru, aidoma unei cățele în pustiu, poetul promițându-i, aproape docil, s-o urmeze.

În *Secerîș*, moartea apare sub chip de „tânără sulfină” pe care poetul o culege, declanșând amintirea unor iubiri de odinioară; reapare același motiv al clepsidrei, golită de data asta, atitudinea poetului fiind tot de acceptare: „Nu mă mai tem că va să vie...”

Mihail Sadoveanu era de părere că moartea prietenilor noștri reprezintă începutul morții noastre; se pare că Gligor Hașa îi împărtășește crezul (amicii sunt tot mai puțini, „zăvorâți în case / Și-ntâlnesc tristețea doar la parastase”), în același timp constatând cu amărăciune câteva dintre paradoxurile morții din zilele noastre: cea mai nouă „minune” a lui Dumnezeu e că „îi lasă pe răi, îi cheamă pe cei buni”, între timp moartea devenind o afacere de-a dreptul profitabilă: „Groparii, prosperi, își ridică vile / Astăzi, când prea des se moare cu zile.” (*Crește cimitirul*).

În *Ispitire*, asistăm la cea de-a treia înfățișare a „hădei”, devenind tot mai insistentă („Mi-a bătut la poartă hâda și m-a ispitit cu șoapte: / – Ești acasă, domnul Hașa? Aș putea să vin la noapte?”), în cele din urmă poemul transformându-se într-o spovedanie a păcatelor scriitorului, femeile și vinul pentru care Dumnezeu ar putea să-l ierte (o idee care apare și în alte lucrări ale ciclului): „Tu, Mărite, ce din toate câte ceva mi-ai sortit, / Zi cuvintele din urmă: Te-am iertat căci ai iubit.”

Făcând abstracție de simbolistică și motive, versurile amintesc, prin ritm și franchețe, de onestitatea lui Bolintineanu, dar mai ales de harul lui Ion Budai Deleanu din *Țiganiada*, scriitorul ardelean aducând astfel un omagiu înaintașilor săi, a căror →

LADISLAU DARADICI

admirație declarată i-a însoțit desti-nul. Lirismul e nesofisticat, precum în poeziile noastre populare, textele fiind explicite, practic lipsite de ceea ce obișnuim să considerăm, în termeni moderni, „poezie” (lirismul rezultând mai degrabă din intensitatea trăirilor, simplitatea adevărilor, onestitatea și duiosia care ne inundă când citim/ ascultăm aceste versuri).

Ca și în mitologia populară, moartea e reprezentată când ca o „hârcă”, când ca o floare gingașă de sulfină, apropierea ei fiind prevestită, progresiv, de mierlă, hulub, cioară ori corb (*Angoase*).

În *Se întomnează*, în ciuda faptului că „vipia verii” mai pâlpâie în poet, „semnele toamnei fâgașe și-au făcut”, iar „cosașa își așterne culcușul”; imaginile sunt dezolante, căci zăvorul e ruginit „la gărbova ușă”, lăsat „la putreda poartă” și în timp ce „hapsăna cu coasa adastă pe lună”, poetul are senzația că el însuși s-a strămutat, de veacuri, în stele.

În *Avertisment*, poetul devine sfătuitor, soluția pentru amânarea sorocului fiind zăvorărea ușilor și coborârea obloanelor, vicleana putându-se arăta în „felurile chipuri”, „când zâna-fecioară, când muma-pădurii”, interesantă fiind perspectiva neutră a morții ca „furnizor de suflete” atât pentru Iad, cât și pentru Rai, făcând „un fel de navetă”: „Aici se află un fel de răscruce, către Jos și către Sus, / Fălfaie aripi de pajură și gata..., te-ai dus...”

Întâlnirile „cu moartea” continuă „la poarta unui cimitir municipal” (*Mi-am dat întâlnire*) și, parcă tot mai des, în visul devenit, de-acum, coșmar, ca în poemele *Târzuire cu moartea*, *Se apropie*, *Închipuita judecată*, *Vis urât*.

Raiul, în comparație cu toate plăcerile pe care ți le oferă viața pe pământ, pare de-a dreptul neatrăgător: „E plictiseală mare-aici, în Rai, / Doar cântece popești, cu vai și vai; / Heruvinițele sunt toate fără nuri, / Când ele n-au podoabe, ce să furi?” (*Sosia*), interesantă fiind și perspectiva prezentării Purgatorului, „un fel de pronaus și de Iad salvatoriu / numit de creștinii latini Purgatoriu”, unde „femeile sunt lipsite de sex, bărbații nu mai au putere, / săracii sunt bogați, bogații n-au avere; / Dracii, clădiți otova, din mușchi și din tendoane, / Se împreună de-a valma cu îngeri, pe sub icoane” (*Purgatoriul*).

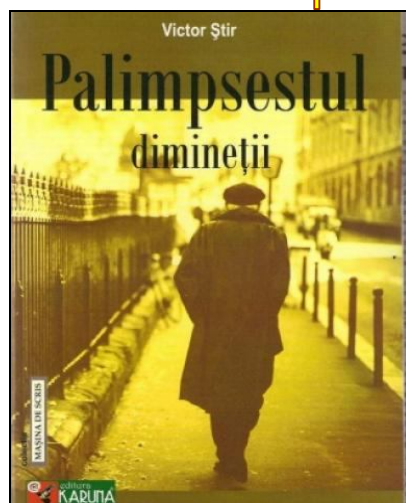
O frumoasă poezie este și *Cântă*

cucul..., în care motivul păsării se încarcă de o multiplă simbolistică: cea a omului lăsându-și „sămânța” în cuib străin, în cele din urmă trezindu-se, la „plecare”, fără urmași, dar și a înaripatei care îți poate număra anii și a cărei plecare echivalează cu dispariția noastră din lume: „Cu-cu-cu, tot mai departe, mai încet, mereu, mereu / Mă-mpresoară gânduri negre. El fusese cucul meu?”

„Întâlnirile” lui Gligor Hașa cu moartea sunt ale unui bărbat care, după ce o viață întregă a „poftit” la frumusețea femeii, „întomnindu-se”, este silit să se confrunte – până și în vis – cu „hârca”, cu „hădă cu coasă” care-l întreabă, parcă obsesiv: „Ești pregătit să vii, amice?” Iar poetul îi răspunde, glumind cu amărăciune: „Mereu sunt gata, cum s-ar zice, / Nespovedit, netămâiat, / Eret, țuicar și-afemeiat / Și încă iubitor de trai...”

Poemul *Feminătate*, din final, e un elogiu neastâmpărat adus frumuseții și perfecțiunii femeii, menit parcă să repare dezechilibrul creat de hidoasele fațete ale morții din aceste „întâlniri” care, în cele din urmă, devin și ale noastre, ale tuturor... Inevitabile întâlniri, trecute, prezente, viitoare cu această „doamnă hădă” pe care o bănuim cu toții, negând-o în adâncul sufletului și, în cele din urmă, acceptând-o, acesta fiind lucrul cel mai cuminte pe care noi, muritorii, îl putem face – iată sfatul resemnat și înțelept al lui Gligor Hașa din aceste cutremurătoare poeme.

Când trecutul devine prezent

Romanul „Palimpsestul dimineții”, apărut în Colecția „Mașina de scris”, la Editura Karuna, sub semnătura scriitorului Victor Știr,

este fără îndoială una dintre cele mai premiate cărți ale anului 2012. Romanul surprinde viața tumultuoasă a cetățenilor care locuiesc sub Poalele Tâmppei într-o vreme în care isteria pentru Dracula era înlocuită de problemele sistemului comunist. Un roman al socialului, cu personaje bine conturate, care prezintă o lume tumultuoasă, cea a răsturnării sistemelor. În acest cadru, Mihai, unul dintre personajele cărții, lucrează la un tratat de fericitologie care, probabil, am crezut cu toții, că este pus pe rol la Revoluția din 89, însă în anumite aspecte ne-am înșelat îngrozitor. În acest mediu își fac loc personaje de toate felurile, care oglindesc statutul românilor din acea perioadă, declarată de unii epoca de aur, de alții a cenușului. Impresionează, la Victor Știr, detaliile asupra portretelor personajelor, dar și a stărilor prin care trec aceștia: „mintea lui se vâlui ca un fum”. O mare parte a acțiunii se petrece la Uzina Tractorul sau în alte medii muncitorești, cu personaje care, în lupta pentru supraviețuire, ajung în situații de multe ori compromițătoare. Aici se petrec și poveștile de dragoste netrucate precum cea dintre Leila și Ionică, denumită codul „viermele din măr”. De altfel, în roman nu lipsesc scenele explicite de dragoste în care personajele, între două schimburi pentru binele patriei, mai au timp și de scene fierbinți: „am trăit deflorarea în mașina IJTL-ului”, spune unul dintre personaje.

Sub însemnele steagului roșu și ale secerii cu ciocanul se ascund destine, povești de viață, interacțiuni pe care Victor Știr încearcă să le surprindă în cele mai mici detalii.

Romanul este o oglindă fidelă a acelei perioade, în care lumea era supusă unui anumit travaliu, ajungând la epuizare: „să-l f... pe Ceaușescu”. Un roman scris cu nerv, dialogurile fiind vii, surprinzând frustrările, dar și realizările oamenilor „cenușii”. Victor Știr a reușit să așeze în literatură acele timpuri astfel încât generațiile viitoare să aibă o viziune clară prin intermediul trăirii personajelor, a vremurilor în care totul era „regizat” de sistemul comunist.

O carte care, cu siguranță, va avea multe lucruri de spus la nivel național.

MENUȚ MAXIMINIAN

Cronici regăsite

(III)

Micile eseuri ale volumului **Ipostaze ale modernizării prozei rurale** (Ideea Europeană, 2009), semnat de Nicolae Bârna, sunt grupate în două secțiuni: prima de teorie și istorie literară, a doua aplicativă. În eseurile din prima parte, criticul caută originea și evoluția în literatura (cultura) noastră a binomului antinomic *rural/citadin*. Autorul pornește la drum (pe urmele Sultanei Craia, „Orizontul rustic în literatura română”, 1985) cu necesarele precizări terminologice-conceptuale: sat, rural, rustic, idilic, bucolic / oraș, urban citadin; tradițional/modern.

Criticul ajunge la un adevăr cunoscut de toată lumea: „proza rurală nu e, în mod evident, una care se «întâmplă» la țară, ci una despre țărani, despre săteni (inclusivi ne-săteni) și care privește satul ca univers de viață”. Principalul obiectiv al acestor pagini este schițarea împrejurărilor și a cauzelor pentru care literaturii de inspirație rurală i s-a refuzat ralierea la modernitate, pe de o parte, iar, pe de altă parte, combaterea acestei prejudecăți. Cel mai consistent eseu este „O dezbateră de ideologie culturală și efectele ei în receptarea «profesionistă» a literaturii”. În tehnica compendiului, autorul eseurilor trece în revistă „mișcarea ideologiei literare românești din prima jumătate a secolului XX: sămănătorism, poporanism, sincronizare, modernizare în grila binomului tradițional/modern.” „Dosarul chestiunii” fiind complex, criticul este atent la exprimarea clară și cursivă (totuși folosește multe și ample paranteze) și preocupat să aducă în analiza problemei nuanțări. Una din observațiile criticului care ar trebui reținută este următoarea: „teoria” despre opoziția sat/oraș, despre literatura de inspirație rurală este o creație a ideologiilor citadine, perverse, deoarece, pe de o parte, caută să se folosească politic de conținutul și caracterul ei național și social, iar pe de altă parte, constată doar demagogic înapoierea satului și a țaranului.

Până la 1920, proza noastră a fost dominată absolut de tematica rurală sub diferitele ei chipuri și de povestire ca specie literară și tehnică

narativă. Mulți săraci în har scriitoricesc au dat opere modeste și mediocre. În mod paradoxal, acest humus literar este necesar pentru că face vizibilă existența valorilor scriitoricești: Creangă, Slavici, Sadoveanu etc. În confruntarea tradiționalism/modernism au fost implicate marile personalități ale vremii: Iorga, Ibrăileanu, Lovinescu, Camil Petrescu, Călinescu. Autorul eseurilor face popas în preajma ultimilor trei amintiți.

Acuzele lui Lovinescu la adresa literaturii de inspirație rurală pornesc de la rebuturile sămănătorismului și poporanismului. În 1912, el afirmă, nu fără temeii: „...literatura unei țări civilizate nu se poate țărni pentru totdeauna în poveștile mucegăite ale lui moș Gheorghe sau ale cuconului Andrieș; literatura întregă numai în pășaniile mătușii Rada, din zugrăvirea scenelor de crăciun sau a dragostei Domicăi cu popa satului, din aventurile logofeților de moșie...” La rândul său, Camil Petrescu, în 1927, este la fel de categoric în respingerea literaturii rurale. Dacă avem în vedere că la momentul respectiv romanul, care avea doar câteva realizări de marcă, în sensul tare al termenului, (*Mara, Ion, Pădurea spânzuraților, Fecioare despletite, Concert din muzică de Bach*), era copleșit de prozele mediocre cu țărani decorativi și cuminți într-un decor etnografic, cu mărunți țârgoveți și intelectuali în general ratați în „locuri unde nu se

întâmplă nimic”, atunci autorul *Patului lui Procust* are dreptul să afirme: „Cu eroi care mănâncă trei săptămâni cinci măslina, care fumează doi ani o țigară, cu cârciuma din târgușorul de munte și gospodăria cu trei cotețe a dascălului din Moldova nu se poate face roman și nici măcar literatură. Literatura presupune firește probleme de conștiință. Trebuie deci să ai mediu o societate în care problemele de conștiință sunt posibile.” Camil Petrescu exagerează în credința sa că problemele de conștiință sunt atributul doar al societății citadine. Sper deosebire de Lovinescu, dar mai ales față de Camil Petrescu, Călinescu are o altă poziție în problemă. În „Camil Petrescu teoretician al romanului” (1939) divinul critic afirmă: „Ecuatiile acestea țaran – om rudimentar, orășean = ființă complexă dovedesc o judecată falsă și un snobism caracteristic nației noastre de rurali. [...] În aceste judecăți se confundă complexitatea cu finețea [...] între un țaran sănătos și d-l Camil Petrescu nu e nici o deosebire de complexitate, ci numai una de finețe. Dar finețea nu formează obiectul romanului. Țăranul și Kant își pun exact aceleași problem, cu deosebirea că cel din urmă le rezolvă cu altă tehnică. Între țaran și Kant e deosebirea dintre socoteala pe răboj și aceea după regulile calcului. În lumea satului, există toată scara valorilor morale, ca în orice societate, însă fără cărturărisim.” Călinescu aduce dezbateră în plan estetic. Pentru autorul *Enigmei Otiliei*, scriitor de formație clasică și realist-balzaciană, obiectul romanului este omul ca ființă morală. În aceste fraze, vorbește cunoscătorul literaturii universale. Pe baza acestei culturi își formulează el ideile. Oare, dacă ar fi scris aceste rânduri în 1912-1913 sau 1927 și având în față numai proza românească a vremii, ar mai fi exprimat aceleași idei?

În „Dipolii «rural – citadin» și «arhaic – modern» în proza literară: →

IONEL POPA

de la antonomie la conciliere”, criticul formulează câteva concluzii la cele prezentate în celelalte eseuri. În formularea concluziilor, introduce în ecuație bibliografia de ultimă oră: Virgil Nemoianu, *O teorie a secundarului* (1997). Consider că era benefic dacă în această parte a studiului autorul ar fi insistat și pe deosebirea dintre *tradiționalismul vechi* promovat de „Sămănătorul” (și afiliații) și *tradiționalismul recent* promovat de „Gândirea” (și afiliații). În prima parte a volumului, criticul nu face altceva, mărturisește chiar el, decât să expună un „scenariu abstract”.

Partea a doua, după un preambul, „«Modernizarea» prozei rurale”, cuprinde trei studii de caz: Pavel Dan, Marin Preda, Sorin Titel. Este partea de la care cititorul așteaptă contribuția personală a criticului. Preambulul motivează alegerea celor „trei cazuri cu valoare exemplară”: cei trei prozatori sunt cunosători ai existenței rurale din interiorul ei; au scris o proză rurală de bună calitate, de incontestabilă valoare estetică, modernă; s-au despărțit de mimetism. Concluzia: proza rurală scrisă de ei se situează pe același plan valoric cu marea proză citadină. Cele trei micromonografii sintetizează, în numele tezei cărții, cele mai pertinente opinii critice despre opera celor trei scriitori.

Fiecare din cei trei scriitori reprezintă momente, considerate de critic hotărâtoare, în procesul de modernizare a prozei rurale. În principiu, autorul are dreptate, dar îmi permit să formulez câteva întrebări și, chiar, să fac câteva observații. Se putea acorda o pagină *părintelui* modernizării literaturii de inspirație rurală începută înainte de anul 1920, prin proze scurte precum: *Răfuiala*, *Proștii*, *Nevasta*, *Dintele*. În paginile despre Pavel Dan se insistă, în mod justificat, pe prezența elementului expresionist. De asemenea, se face observația acceptabilă că „viziunea lui Pavel Dan nu este una socială sau politică, ci filosofică”. Mai afirmă criticul că personajele scriitorului transilvan sunt capabile de contemplație și meditație, că își pun întrebări existențiale majore, că scriitorul se reîntoarce la arhetipuri, că opera lui are o dominantă etică și ontică. Astfel de afirmații, drepte, nu vin în contradicție cu aceea care decretează că proza lui Pavel Dan este

„destul de pesimistă”? Or, viziunea filosofică și expresionismul nu atrag în sfera lor mai degrabă tragicul decât pesimismul?

Fiecare are preferințe literare și o părere strict personală despre opera unui scriitor, dar în actul critic acestea trebuie lăsate deoparte în favoarea obiectivității și a respectului pentru valoare. Nicolae Bârna manifestă cu insistență prea multă empatie pentru opera lui Marin Preda, creând impresia că autorul *Moromeților* ar fi **singurul mare** prozator postbelic. Oricât de valoroase sunt prozele scurte din volu-

mul *Întâlnirea din pământuri* (1948) totuși, este nejustificată o apreciere de felul acesta: „Superioare celor ale lui Rebreanu...” Nu este nejustificată că este vorba de Rebreanu și nu e locul aici și acum să combatem asemenea afirmații „tranșante”, doar amintim că în artă (în toate compartimentele ei) nu se poate vorbi de **progres**, ci de **evoluție**. Nimeni nu neagă valoarea estetică și importanța literară a *Moromeților I* (1955), dar Preda nu este **singurul** care a creat, la noi, romanul psihologic rural, iar cei care îi urmează nu sunt toți epigoni. Pentru mine au rămas neconvingătoare paginile în care *Moromeții II* este pus pe același palier valoric cu *Moromeții I* și caracterizarea foarte „pozitivă” a personajelor. Nu le mai enumăr! De asemenea, era bine dacă se aducea în discuție și „pornirea” polemică a lui Preda la adresa „prozei rurale” a lui Rebreanu și Sadoveanu. În felul acesta, s-ar fi înțeles mai bine caracterul de „excepție – excepțional” al personajului Ilie Moromete. Meritul criticului stă în analiza mijloacelor și tehnicilor literare prin care romanierul descrie modern lumea lui Ilie Moromete și o face modernă. Un alt merit al criticului este acela că nu s-a alăturat acelor care au făcut din Ilie Moromete un filosof. Undeva în studiul său, Nicolae Bârna afirmă în

mod corect că „în cadrele civilizației sătești tradiționale nu există scriitori, ci rapsozi sau povestitori talentați.” Sigur că Nicolae Bârna este de acord și cu adevărul: filosoful este produsul **cetății**, iar **satul** produce doar înțelepți.

Prin faptul că folosește, e drept cu dibăcie, tehnici specifice „noului roman” în opere care se referă și la lumea satului, Sorin Titel a contribuit în mod major la modernizarea prozei rurale. La finalul analizei acestei proze, criticul ajunge la următoarea concluzie pe care o poți sau nu accepta: „oricum, ceea ce ne interesează este că Sorin Titel, făcând pe subiecte în mare parte rurale proză modernă, cu mijloace și viziune artistică proprie modernității a aruncat o privire critică asupra unor aspecte ale modernității, a «redescoperit» de pe un nou palier (modern, «urban» valoarea unor aspecte ale gândirii tradiționale și în același timp – și tocmai prin toate acestea – și-a deschis drumul literar către post-modernism.” Ca și în cazul lui Preda, și în cazul lui Sorin Titel modernizarea care i se atribuie nu este specifică doar romanului de inspirație rurală, ci romanului în general, care din varii cauze a trebuit să renunțe la realismul tradițional, devenit canonic. În cazul romanului nostru, mai putem adăuga necesitatea dezicerii totale de realismul socialist. Treptat modernizarea romanului și-a mutat accentul de pe izvorul de inspirație, dar fără să-l desconsidere, pe tehnicile românești. În romanul din modernitatea târzie care, cu toată împotrivirea unora, există și azi, s-au petrecut schimbări mari în sfera problematicei prin focalizarea pe interioritatea individului pus în relație cu istoria, cu moartea (cu variatele ei măști), cu problema divinității, cu responsabilitatea etică ... Modernitatea, fie din romanul rural, fie din cel urban nu înseamnă doar o simplă redescoperire și revalorizare a mitului (așa cum rezultă din fraza de la p. 161).

Recuperarea și revalorizarea „ingredientelor” amintite este un proces artistic și ideatic complex și înseamnă, într-un cuvânt, căutarea ontologicului, întoarcerea la el.

Dincolo de observațiile critice sau tocmai datorită lor, volumul lui Nicolae Bârna își arată valoarea și utilitatea.

Mediaș, martie, 2013

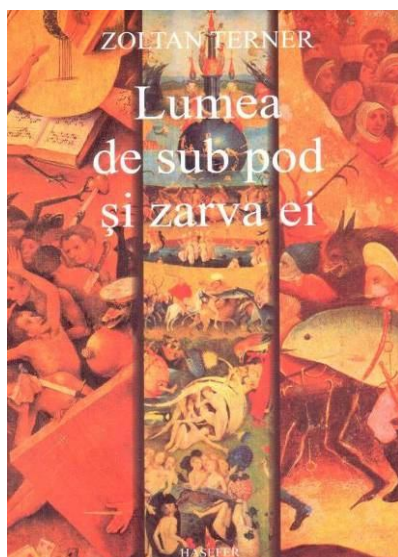
Realismul incredibil al existențelor de sub pod

Aflasem de mai multă vreme că Zoltan Terner lucrează la o carte, însă, din păcate, începusem să devin puțin sceptic în privința apariției acesteia. Știam cât de ocupat este autorul, un foarte vrednic publicist, cu apariții aproape zilnice în diferite ziare și reviste, dar cu adevărat îngrijorat nu eram. Aveam convingerea că, la un moment dat, va veni și rândul cărții.

În consecință, nu mică mi-a fost uimirea și bucuria când, la începutul acestui an, am primit nu una, ci chiar două cărți scrise de Zoltan Terner. Una din ele însă îmi incitase curiozitatea, fiindcă aflasem, vinovate fiind indiscrețiile noastre specifice, de titlu, iar acesta avea ceva care mă fascina la el: **Lumea de sub pod și zarva ei**. Încă din ziua când am primit-o am început să citesc, lăsându-mi eu treburile la o parte, mărturisesc, chiar cu o oarecare plăcere. Știu cu toții că tihna unei lecturi suplinește în bună măsură necesitatea îndeplinirii unor sarcini care, ca orice obligații, te invită parcă să le lași, măcar pentru un timp, la o parte.

După prima lectură, dacă nu aș fi știut că Zoltan Terner este un scriitor profund, inteligent, un eseist de forță și un analist subtil al relațiilor interumane specifice societății moderne, aș fi fost tentat să cred că această scriere e un minunat roman absurd, acel absurd care în tinerețea noastră, mdeh, cam îndepărtată totuși, făcuse mare vogă. Cum însă, eram convins, nu putea fi asta, m-am reîntors la text pentru a-i putea desluși tainele. Iar acestea nu erau puține și nici nu-l dezmințeau pe autor.

Am aflat că puse intenționat într-o lumină stranie, fantastică, uneori macabră, însă totdeauna fascinantă, poveștile cuprinse în volum, fie că sunt spuse de un „povestaș” sau de un alt personaj cu referire la o anumită întâmplare din viață, iar ele erau, toate, teribile avertismente, sub o altă formă desigur. Autorul dorește să ne spună, folosind repetiția pentru o mai bună înțelegere, că viața noastră, a tuturor, se desfășoară într-un continuum spațio-temporar, iar evenimentele acestuia, inclusiv personajele care le înso-

țesc, nu sunt trecătoare, ci ne vor întâmpina, într-o obsesie a revenirii, pe întregul parcurs al vieții, dar și dincolo de ceea ce înțelegem noi prin termenul „viață”. Fiindcă, așa cum subtil dar insistent ne sugerează el, firul vieților nu se rupe niciodată complet. Se răsușește doar în eternitate precum acel mister pe care fiecare copil îl poate face dar nimeni nu l-a dezlegat până acum: bucla lui Moebius, spațiul cu o singură suprafață.

Frumoasă dar și foarte incitantă această metaforă a buclei, una dintre multele ce pot fi găsite în carte și, de ce să nu recunosc, absolut specifică stilului lui Zoltan Terner, un scriitor ale cărui rânduri, departe de a ne explica problema abordată, ridică atât de multe întrebări, încât puțini sunt cei care au puterea de a merge până la capăt. Spun aceasta cu o neascunsă admirație, dar mai afirm și că metoda este benefică pentru că acei trudnici care reușesc traversarea textelor, unele dintre ele de-a dreptul hermetice, și au la sfârșit o iluminare, fapt care, fără îndoială, chiar dacă nu o va afla niciodată, îl va bucura neșpus pe autor. Poate că lectura unora din scrierile lui Zoltan Terner nu este facilă, însă este fascinantă, iar asta îl așează alături de alți scriitori, și mă gândesc acum doar la Umberto Eco, al căror succes nu este dat de numărul cititorilor, ci de calitatea acestora.

Dar, oare la ce ne mai îndeamnă să gândim lectura? De exemplu, la faptul că existența fiecăruia dintre noi nu este deloc liniară, așa cum învățăm la școală, dintr-un trecut ubliabil către un viitor indicibil. Nu, este omniprezentă, în acel continuum

spațio-temporar de care vorbeam și, - mare atenție! - greșile făcute nu se uită și nici nu se prescriu, ci ne însoțesc pretutindeni, amintindu-ne mereu de ele. Mai ales atunci când suntem, simultan, și tată și fiu și iubit (iubită) și trecut și prezent. Nu ne aflăm iremediabil sub metaforicul pod (hai, să-i spunem, pentru simplificare, existența cotidiană), ci am putea fi și pe pod, dar mult mai frecvent sub acesta. Ba mai mult, putem nutri uneori speranța că am putea fi deasupra podului, într-un necunoscut care ne atrage totuși, spre deosebire de necunoscutul conceput ca atare în viața de zi cu zi. Autorul ne ispitește cu multă finețe să ne imaginăm, funcție de trăirile de sub pod, pe cele, probabile, de deasupra, dar ne și avertizează, subtil, că mult mai bine ar fi să reflectăm la cele de dedesubt, lectura căpătând astfel profunzimi filosofice, deși, de cele mai multe ori, neliniștitoare.

În acest continuum numit „sub pod”, intră și ies, uneori în cel mai tragic mod, personaje de tot felul, fiecare cu câte o poveste, dar și cu nevoia de a o spune. Un fel de confesiune benevolă și, potențial, eliberatoare. Doar că, la un moment dat, te întrebi dacă nu cumva toate aceste personaje sunt, în fapt, unul singur și chiar ai uneori spaima că acela, ești chiar tu, cititorule. Sub diferitele tale ipostaze din viață, când ai vrut să fii poate pictor, poate regizor, sau când ai fost tată, iubit ori o simplă aventură. Dar și când îți dai seama că aparent bizara întâmplare cu pisica cea mult iubită, pentru care ți-ai amputat întreaga viață, este doar o cumplită metaforă despre o iubire inutilă. La final, ai tentația să te gândești că nu cadavrul măcelărit al pisicii stă sub privirile tale, ci însăși viața ta, pe care ar fi trebuit să o înobilezi cu fapte și nu să o mutilezi oribil cu ideea falsă a unui sacrificiu fără rost.

Un alt personaj, Ologul, este schilodit de tatăl său, dar nu inutil, ci cu speranța, împlinită de altfel, că numai astfel va obține o slujbă bună, profitabilă. Înflorător, gândim, în modul cel mai firesc, fiindcă așa suntem educați să gândim. Inadmisibil! Da, dar de câte ori nu ne-a fost mutilată libertatea, mult mai importantă decât un picior, pentru exact același scop. Și mă mai gândesc... E oare Terner un cinic, un om lipsit →

MIHAI BATOG-BUJENIȚĂ

de cea mai elementară compasiune și omenească înțelegere sau doar un maestru sfătuitor care nu vrea să dea impresia dezagreabilă a unui atotcunoscător moralist, plicticos și pisălog, lăsându-ne pe noi singuri să descoperim adâncul adevărurilor pe care ni le spune și să dibuim, cu sacrificiul de rigoare, drumul, asumându-ne astfel și răspunderile inerente?

Cutremurătoare este și povestea unei fete, Miriam, cea blestemată să fie fericită și care chiar a fost, un timp, până când un atentat a trecut-o în neființă. Iar blestemul se întoarce asupra celui care-l rostise, ca pe o glumă, în tinerețe. Iar cum cei doi, legați prin iubire, nu puteau fi totuși despărțiți de jocul hazardului (judecătă?) crud și nedrept, se impune o rezolvare, poate extremă, dar absolut necesară. Desigur cel care povestește, în narațiune, Vagabondul, va lua o decizie, intervenind în jocul destinului hărăzit de o altă putere, și, asumându-și păcatul suprem al sinuciderii, va încerca să corecteze tragicul mers al sortii. Dar oare va reuși? Nu vom afla niciodată însă, rămâne ca o tristă temă de reflexie...

Vom mai afla doar că iubirea este cea care ne dă adevărata imagine a realității, de multe ori fantomatică, iluzorie, ornată excesiv cu false truisme sau înțelepciuni calpe, de duzină, că uneori căutările sinelui rătăcit sunt precum mersul printr-un labirint în care lesne te poți pierde, însă refuzul de a iubi este echivalentul unei damnațiuni.

Dar și că excesul de iubire, indiferent de motivație, devine o povară insuportabilă și care echivalează cu o privare de libertate. De fapt, libertatea este o temă majoră a tuturor poveștilor de sub ipoteticul pod, acea libertate individuală, care nu ar trebui să lezeze libertatea aproapelui nostru, aceea asumată cu răspundere, dar de care, incredibil, ne pasă atât de puțin, încât nici nu vrem să observăm că lipsa ei este în fond preluul morții în această lume.

Poate că, dacă am avea intenția de a povesti unui prieten cele citite în *Lumea de sub pod...* ne vom uimi la un moment dat când am observa că ne povestim viața noastră, straniu de asemănătoare narațiunii, deși, pe timpul lecturii, ni se părea că parcur-

gem doar o narațiune fantastică, născută dintr-un exces ideatic.

Poate intra în discuție și faptul, foarte posibil în fond, ca tot ceea ce eu mi-am închipuit că am înțeles din lectură să fie numai și numai interpretarea mea, valabilă doar pentru mine. Da, este posibil și așa ceva, numai că nu regret deloc clipele în care această lectură m-a purtat pe sub pod, sau cine știe, pentru câteva clipe sper, chiar și pe pod. A meritat!

Mirări de înger...

ANOTIMP (I)LEGAL – LUMINA, noua plachetă de versuri semnată de MIHAELA AIONESEI, vine dintr-un debut – CERȘETORI DE STELE (2011) – considerat de către comentatori matur, esențial și, cum aprecia în cronica sa Cristina Ștefan, „la (Mihaela) versul nu este numai plăcere audibilă dar și judecată dreaptă, raționament existențial obiectiv”.

Încă foarte tânără, poeta scrie cu har, armonios, feminin („ne-am iubit – și-n clipa de grație creșteau aripi”) preocupată și de o situație exactă a travaliului creatorului de poezie: „etern truditor de cuvinte/ precum fântânarul/ adâncit în groapa înfricosătoare/ până aude cu urechea sufletului mormurul apei” (*Poetul*) – artă poetică pe care oricare împărimit în știința versului ar contrasemna-o; Mihaela Aionesei nu face risipă de

cuvinte, cu toate că s-ar cuveni unele descărcări de surplusuri, reformulări, în avantajul textului. Inspirat comunicator de „stări”, unele paradoxale, stilul autoarei se mișcă lejer în orizontul dramatic al firii: „brusc simt nevoia să ies din trup/ s-arunc pielea/ asta de șarpe” – înțelegând, noi, că poeta se simte înconfortabil în casa ale cărei „ziduri se apropie” amenințător și „oamenii sunt tot mai departe”. Într-un Destin revoltat, „cerșetoarea de stele” amintește de „petecul ăsta de viață/ cu fiecare zi cusută pe dos”, pomenind altundeva de „jefuiții de sărăcie”, de „taxa mizeriei”, de „trupuri strivite înghițând disperarea”. Evident, o deziluzionată, nemulțumită de mediul în care evoluează (și-n care „cade biciuită de verdict”), „pasăre îngenunchiată de furtuni”. Totul în juru-i îi pare apocaliptic, catastrofic: „templul e îngenunchiat”, „luna e răstignită între doi copaci”, care copaci „îngenunchiați (și ei) cerșesc o înverzire”, asemenea, însuși „cerul va îngenunchea”! Neîndoielnic, în confesiunile acestea tulburătoare se spovedește o biografie complicată de decepții („simt gust amar de neputință”), resemnări și neîmpliniri („frunza vândută pe talanți/ cu umilință mă strigă: întoarce-mi rădăcina înapoi la cer/ și iartă-mi nerodirea”), din fericire toate aceste dezamăgiri generând o bună literatură.

Dar dincolo de atari unde de dezolante neliniști, Mihaela Aionesei știe să se bucure de anii vârstelor sale, ca în *Cineva încă mă ține de mână*, o povestioară sentimentală, limpede spusă, amintiri dintr-o pruncie de demult: „...cât de senină lumea aceea/ nici nu știam./ nici eu...”. Alte texte perfect izbutite: *Pulsul amintirii*, *Adie o mirare de înger*, *Primăvara cu suflet pe buze*.

O mențione aparte pentru titlurile dezvoltate în manieră niponă („arbori și ape/ se prelinge un geamăt/ luna senchină”), concentratele lirice convenindu-i de minune („de-atâta dăruire/ înfloresc și ghimpii/ din săruturi”), atestând, ca de altfel întreg volumul o îndrăgostită de viață, cu toate necazurile ei...

CALISTRAT COSTIN

Un secol din viața profesorului Albu Matei

Mulți dintre noi credem că a trăi un secol de viață este doar un vis. Sunt însă oameni care, binecuvântați de Dumnezeu, ajung vârsta de 100 de ani. „Un secol de viață In honorem Albu Matei” este volumul care aduce laude unuia dintre cei mai apreciați profesori ai Văii Bârgăului care, de curând, și-a aniversat centenarul alături de cei dragi. Un secol de viață în slujba învățământului, a comunității și a țării este oglindit în acest volum omagial, coordonat, îngrijit și prefăcut de scriitorul Nicolae Vrăsmaș. Un portret despre dascălul, directorul și Cetățeanul de onoare al comunei Prundu Bârgăului, scris cu suflet de

către cei care au avut șansa de a colabora cu ilustrul profesor. Biografia, informațiile despre membrii familiei, amintiri, articole din presă, imagini din arhiva personală, brevete, medalii, diplome și fotografii, toate sunt inserate în acest volum care cuprinde peste 60 semnături ale celor care au dorit să-i aducă un omagiu profesorului Albu.

Din 1975, de când a ieșit la pensie, și până în prezent, Albu Matei este mereu activ, fiind implicat într-o serie de activități care subliniază spiritualitatea plaiurilor pe care trăiește. Își începe activitatea ca învățător la Școala din Măgura Ilvei, apoi la Prundu Bârgăului și Pietra Fântânele. În toamna anului 1940, după cedarea și ocuparea Ardealului de Nord de către armata horthystă, la Prundu Bârgăului s-au petrecut unele fapte opozante, printre care și tragerea clopotelor la biserică, la care se spune că ar fi participat și învățătorul. În urma unor avertizări, acesta se căsătorește în grabă cu Sabina Albu din Prundu Bârgăului, cu care pleca în refugiu la Vatra Dornei. Ajunge apoi cadru didactic în localitatea Mădăraș, lângă Turda. După război, Matei Albu revine în Prundu Bârgăului, fiind încadrat ca director la Școala Generală din localitatea, iar mai apoi director al Căminului Cultural.

„Printre numele dascălilor strălucite unul: Albu Matei, profesor cu o pregătire temeinică. Ani la rând a fost inițiatorul și animatorul vieții

cultural-artistice de pe Valea Bârgăului”, declară Doru Toader Crișan, primarul comunei Prundu Bârgăului, în gândurile așezate în cartea omagială. „Mă copleșește emoția unei aniversări de care foarte puțini muritori au parte, aceea pe care o numim centenar. Suntem obișnuiți cu diverse centenare: ale unor instituții, ale diverselor publicații, dar mai rar avem ocazia să participăm la centenarul unui om în viață, un om ca oricare altul, dar mult diferit decât ceilalți”, declară Constanța Neuc, director Liceul „Radu Petrescu”.

Dochia Tonea, Leon Hogiu, Virginia Brănescu, Ioana Zamfir, Constantin Andrițoiu, Leonida Ștefănescu, Mircea Platon, Ștefan Vlad, Titus Wachsmann Hogiu, Adrian Mănarică, Raveca Repta, Dumitru Ciupa, Ioan Someșan, Dinu Dragotă, Ioana Suci, Rafila Mureșan sunt câteva dintre numele care semnează în acest volum. Impresionează, în mod deosebit, amintirile scriitorului Radu Petrescu rămase în jurnalele acestuia despre domnul Albu: „De când suntem în Prund ne-a purtat cea mai delicată prietenie”.

Cartea va rămâne, peste timp, ca un reper pentru modul în care dascălii știau să-și aprecieze munca, fiind adevărați stâlpi ai comunității. Dintre aceștia, Albu Matei rămâne o oglindă a frumuseții cuvântului dascăl în deplinătatea lui.

MENUȚ MAXIMINIAN

LITERATURA ROMÂNĂ, Dicționarul autorilor români contemporani

A apărut recent, la Editura ARIAL, Ploiești, 2013, unul dintre cele mai complete dicționare din ultimii ani, care adună, în cele peste 300 de pagini, date biografice și altele despre opera scriitorilor români contemporani.

Coordonator principal al proiectului, Alina Kristinka, secondată de Heliadora Cătunescu și Carmen Cătunescu, a reușit să construiască un puzzle literar valoros, și care aduce în atenția criticii literare, dar mai cu seamă a publicului larg, autori de cărți și redactori de reviste literare din România, dar și din diaspora românească. O lucrare amplă, la care și-au mai dat concursul și alte nume, colaboratori importanți, fiecare pe segmentul său din carte (Ioana Werwr, Adela Colceag, Dan Ioan Alexandru, Liviu Ludovic Rutescu, Sintia

Socăcescu, Ion Lungu, Paul Dumitriu, Maria Niță, Elena Barbu, Serghei Trăistariu, Vanda Turcu, Daniela Mirescu, Ana Dumitrescu, Dan Dumitrescu, Diana Stoleru, Dora Turcescu Voinescu, Vladimir Săndulescu, Dorin Alin Bucur, Ioana Ioanescu Moisescu, Nicoleta Nicolale, Constantin Gheorghe, Adela Istrate, Viorel Rădulescu, Gabriela Codrescu, Florina Dinescu, Mihai Gabriel Trancu, Cora Vanesa Ștefan, Ioana Ștefănescu, Jan Ștefan Jianu, Marcela Dumitrașcu și Antonela Milea). Am trecut toate aceste nume pentru că travaliul scrierii unei astfel de cărți nu este ușor. Datele odată culese, verificate și trecute în fișele respective, au făcut obiectul unei munci de echipă ceea ce dă greutate lucrării în sine.

Scriitori de linia întâi, sau alții, doar debutanți sau (și) cu cărți mai mult sau mai puțin obscure, au beneficiat de spațiu tipografic, astfel că, odată citind paginile *Dicționarului*, îți poți face o

păreră despre starea literaturii actuale din România. Marșând mai mult pe datele personale și pe cele care țin de fișa literară, dar și, din loc în loc, punctând cu aprecieri preluate din critica literară serioasă, lucrarea de care vorbim are toate șansele să intre în bibliotecile din țară și din spațiile de dincolo de hotare, unde trăiesc români.

În prefăța volumului, Carmen Cătunescu scrie printre altele: „...avem, slavă Domnului, scriitori deosebiți, extrem de înzestrați, unii de-a dreptul geniali. Din păcate, chiar realizată fiind opera de excepție, afirmarea vine greu” (...) „Dicționarul nostru consemnează cele realizate, văzute, palpabile, iar despre truda scrisului va nota mai puțin.”

Îi felicităm pe coordonatorii acestei lucrări ample, le mulțumim pentru grija și seriozitatea, profesionalismul cu care s-au aplecat asupra fiecărui autor de cărți cuprins în pagini.

MELANIA CUC

LACRIMA DINTRE GENE

„Cu alesături de aur
timpul curge prin albastru

.....
Curge timpul prin înalturi,
astru poartă lângă astru,
răzbunându-mă-n albastru .”

(Cântec sub stele – de Lucian Blaga)

Într-o lume în rostogolire, în care se negociază sentimente false în culisele ceptoase ale intereselor meschine, avem nevoie și de cărți „de suflet”, urzite din profunde trăiri, depănând amintiri și vibrând nostalgii, în încercarea de a opri dispariția a ceea ce a fost și rămâne autentic și profund.

În acest demers scriitoricesc se înscrie volumul „**Lacrima dintre gene**” (Ed. Eubeea, Timișoara, 2009) al doamnei Denisa Toma, oferind cititorului cultivat aurite punți de comunicare între sufletele care se regăsesc în lumina spiritului.

Titlul cărții trece dincolo de semnificația metaforei, concentrând tresăriri de dor, proprii oamenilor ale căror sensibilități și profunzimi se topesc în lacrima confesiunii despre ce a fost, căutându-și alinare și regăsindu-se prin cuvânt, melodie și culoare. Coperta, reproducând tabloul „Lângă Lacul Starnberger”, de E. Frank, sugerează tămăduitoarea fuziune a prezenței feminine cu natura, cu involburarea vrăjită a valurilor, sub zborul spre libertate al pescărușilor.

Doamnă a cărților, autoarea și-a găsit adevărata vocație între rafturile bibliotecii, slujind cuvântul tipărit, a cărui chemare o marcase din copilărie. Cele treisprezece „planete” din cuprinsul volumului se unesc într-o mixtură originală, căci, în bună parte, ele stau **sub semnul cărții**, ca depozitară de cunoștințe, gânduri și trăiri, îmbogățindu-ne viețile, oferindu-ne refugiu și alinare, în ceasurile de cumpănă. Primele zece sunt confesiuni la persoana I, în care autoarea pendulează între prezent și trecut, între gând și suflet, trezindu-ne interesul pentru neașteptatele conexiuni introduse firesc, cu deschiderea omului de cultură, a cărui erudiție își caută drum înspre receptivitatea unui cititor avizat.

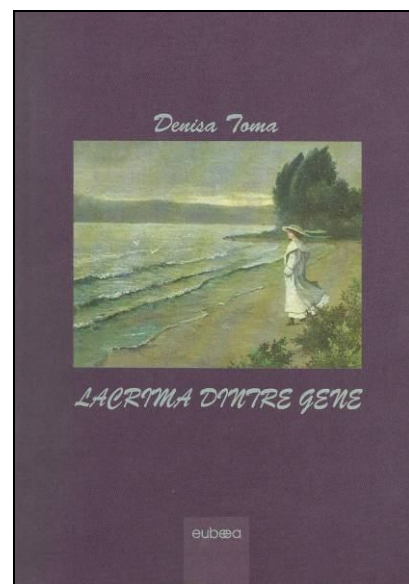
Lirismul acestor secvențe autobiografice își pune amprenta și asupra ultimelor trei povestiri din volumul amintit, în care epicul înnoadă și

deznoadă bucurii și suferințe, urcând și coborând pe scara viețuirii, căci oamenii sunt supuși destinului, hazardul influențându-le viețile. Trăirile și abisurile sufletești ale EI sau ale LUI dezvăluie abilitățile de investigare psihologică ale scriitoarei, care pare a fi traversat Golgota autenticelor sentimente de iubire, supuse conjuncturilor istorice sau numai întâmplării. Plecări, despărțiri, zadarnice așteptări, regrete, prăbușiri sufletești, acceptarea a ceea ce nu mai poate fi schimbat, fac ca personajele să fie tributare unor trăiri retrospective intense, care neutralizează parțial dezamăgirile prezentului.

„Îți amintești de anul de răscruce?
De-atâtea ori a despărțire
Un ceas de cumpănă ne încerca.”

(*An de răscruce* - Lucian Blaga)

În „*Va, pensiero...*”, așteptarea prelungită a lui Octav, cu care urma să meargă la Operă, declanșează în mintea și sufletul femeii clicul amintirii unicei și totalei iubiri pentru Dan. Chiar titlul, desprins din „*Corul robilor*” al operei „*Nabucco*” de Giuseppe Verdi, sugerează „*zborul gândului pe aripile aurite ale dorului*”. În alternanța secvențelor la timpul prezent, care relevă amăgirile în relația cu Octav, cele retrospective declanșează „filmul” iubirii, în care firul epic e segmentat de pasaje introspective. Sunt întrebări cu sau fără răspuns ale unui suflet sensibil, zburciomat, pentru care iubirea înseamnă dăruire, generozitate, înțelegere, bucurie. Ceasul măsoară timpul în așteptarea lui Octav, dându-i EI posibilitatea de a rememora, cu aceeași intensitate de altădată, fiorii primei iubiri, cu schimbul de priviri, cu acea „*căldură stranie în tot corpul*”, cu codul cifrat al tacitei înțelegeri, cu emoția primelor atingeri nevinovate, cu nerăbdarea așteptării întâlnirilor, a plimbărilor și a popasului pe aceeași bancă, cu frisonul primului sărut, cu vizionarea acelorași spectacole de operă, dar și cu premoniția ultimei însemnări din caietul lui Dan, că „*viața îi va fi o continuă așteptare*”. Fragmentele plimbărilor cu Petrică, precum un traseu inițiat pentru EA, care era o compensare a frustrării pentru copilul pe care el, victimă a exagerărilor istoriei, nu l-a avut, sunt „*debușeuri*” sufletești, proprii omului superior, al cărui spirit se îmbogățește în contact cu semenii, pe spirala timpului hulpav. Căsătoria cu Dan,

concertul și plimbarea ca un „*voiaj de nuntă pedestru*”, bucuria de a fi soția omului iubit, vacanța la mare cu „*miracolul îmbrățișării*”, în acel „*conglomerat de rituri, de culturi și de destine omenești*” sunt borne ale traseului erotic. Sintagmele neobișnuite, în care intensitatea trăirilor sufletești se topește în cuvânt, dezvăluie un remarcabil talent literar. „*Repatrierea*” evreilor, frecventă în acea perioadă, și plecarea lui, declanșează avalanșa de întrebări, cu argumente și contraargumente pentru hotărârile LUI sau ale EI, sfâșiindu-i sufletul într-o „*zvârcolire de animal rănit*”.

Metaforele sunt încărcate de dureroase zbateri în „*lupta sfâșietoare*” și în disperarea tinerilor căsătoriți. Generozitatea din iubire o determină să nu stăvilească dorința LUI de a-și urma familia și de a-și regăsi rădăcinile, motiv pentru care nici nu-i spune că în EA „*freamătă*” rodul iubirii lor. Zburciumul iubitei se dezvoltă într-un crescendo dureros, o adevărată pagină antologică a puterii de a renunța la fericire din iubirea pentru partener. După plecarea lor, ca o echilibrare ciudată a disperării EI, decesul și privegherea lui Petrică în capela de la Bellu îi răscolesc sentimentele filiale față de cel care fusese o victimă a trecutului.

Intercalările care să justifice întârzierea lui Octav sunt reci, raționale, mature, neavând nimic din vâlvătaia unicei iubiri, de la 20 de ani. Relația lor e ascunsă, „*nu are nicio perspectivă*”, se consumă într-un fel „*bizar, hoțesc și ascuns*”. →

LIVIA FUMURESCU

Revenind în planul trecutului, EA retrăiește disperarea din actul al doilea al operei „Tosca”, ultima văzută împreună cu Dan, când simte amplificat durerea despărțirii, trăind cu intensitate și întoarcerea spre casă, ultima cină și zâmbetul malițios al soacrei. Aflase că după zece ani de așteptare, EL se căsătorise, și avea un copil, deși EA plutea în aceeași aură a iubirii, pe care nu reușise s-o uite. Octav era omul în prezența căruia se va amăgi, gândindu-se, de fapt, la Dan. Amărăciunile, dezamăgirile și frustrările ei se diluează în rememorarea ariilor, melodiilor și scenelor din operele a căror vrajă o împărtășise cu sufletul pe care l-ar fi dorit, pentru totdeauna, pereche.

Finalul concentrează dureroasa realitate a femeii care rămâne fidelă primei iubiri, într-o continuă rememorare și zadarnică așteptare...

Oceanul, văzut cu EA prima oară, este clicul care declanșează amintirile LUI în povestirea „*L-air du temps...*”, într-o „*senzație acută de întoarcere în timp*”, ca o sfidare a „*legământului nerostit că vor rămâne împreună*”.

Scrierile Denisei Toma debolează trăiri omeneste, pe care instabilitatea afectivă a zilelor noastre, în care se vinde și se cumpără sentimente, le consideră desuete. Și totuși, în această rostogolire existențială, au valoare doar simțirile sufletești și luminile spirituale, care dau dimensiune umanului.

Fără să vrea, privind Oceanul Atlantic, faleza de la Deauville și plaja fără sfârșit, bărbatul șterge obstacolul anilor și rememorează prima întâlnire cu EA, din acea toamnă, anotimp al desfrunzirii și melancoliei. Etape firești altădată de apropiere între tineri se regăsesc și în sensibila împletire a secvențelor retrospective și introspective, căci iubirea are alte căi de apropiere între oameni. Pretextul de a o întâlni pe EA, atingerea mâinilor, farmecul plimbărilor, interiorul apartamentului în care EA locuia la tante Catherine, ceaiul devin jaloane afective a ceea ce a fost. Motivul horațian „*labuntur anni*”, îi sfedelește inima, când înțelege că „*nimic din ceea ce a simțit atunci nu avea să se mai repete niciodată, cu nimeni*”. Concertele și plimbările lor prin Parisul anilor 1930, castanele prăjite, apropierea de

pe cheiul Senei, ambianța plăcută din librăria Shakespeare's, transformă Parisul într-un adevărat „*tezaur de cultură a lumii*”. Jocurile copilărești de pe poduri, conversația lor, vocea EI caldă, vizita la Luvru, excursia în Normandia îi apropiase așa mult, încât „*nu-și mai imaginau viitorul decât unul cu celălalt, indiferent unde*”.

Vizita la București în vacanța de Paște a anului 1940 e ca o promisiune a viitorului lor împlinit. Drumul cu birja, acceptarea EI de către familia LUI, slujba Învierii cu tot miracolul ritualului, corul Învierii, bucuria de a-i arăta Bucureștiul, taraful lăutarilor, audiția de la Ateneu îi conving de trăinicia sentimentelor. Despărțirea lor din Gara de Nord, de pe scara vagonului, a fost urmată de evenimente istorice care i-au despărțit pentru totdeauna - frontul, detenția, domiciliul obligatoriu. Revenirea LUI, după 50 de ani, pe coasta Normandiei, asaltul amintirilor, alternanța planurilor glisante - a prezentului și trecutului - îi dau senzația stranie că nu e singur. Se amăgește zadarnic la gândul reîntâlnirii cu EA în Cafe des Tribunaux...

Punctele de suspensie de după cele șase titluri din volumul doamnei Denisa Toma deschid cale imaginației, care să completeze gândul nerostit despre amintiri a ceea ce a fost și nu trebuie uitat.

Tot în literatura mărturisirilor se înscrie și povestirea „*Trenul pierdut*”, construită pe aceeași variantă a hazardului, a întâmplării, care, adeseori, schimbă destinul oamenilor. EL, deținut politic, închis când era elev în clasă terminală pentru că însoțise un văr-student la o întrunire a tineretului liberal, eliberat în anul 1964, după 17 ani petrecuți în închisoare, se trezește om matur, fără nicio meserie, ocolit de prieteni, într-un oraș schimbat, între oameni altfel îmbrăcați, cu ziare scrise parcă într-o altă limbă. EA divorțase, absolvise școala tehnică de contabilitate, plecase să lucreze în construcții, unde se asprise, devenise dură și trecuse de prima tinerețe. Rudele LUI pun la cale o întâlnire între cei doi, dar EA pierde trenul, EL interpretează totul ca un refuz, pleacă la Constanța și se căsătorește cu „*prima ocazie... cu o femeie pe care n-a iubit-o niciodată și cu care... are doi băieți*”. După un

timp, „*actorii aranjamentului ratat*” se întâlnesc din întâmplare și intră într-un „*joc amăgitor*”, ascultând de „*glasul inimii*”. De atunci, viața lor „*este o permanentă așteptare între două întâlniri*”, respectând condiția impusă de EA, ca să nu-și încarce conștiința, și anume ca el să nu divorțeze. Autoarea surprinde admirabil nevoia de afecțiune a femeii, completată cu nevoia de confesiune a bărbatului, care simte că urmările detenției și vieții lui plate ar putea fi corectate prin puterea de regenerare a unei adevărate iubiri, de care nu avusese parte până atunci. De aceea, îi „*povestea tot, de la întâmplări de fiecare zi la amănunte ce țineau de intimitatea lui cea mai tainică, era ca un fel de spovedanie*”, fiindcă găsea în EA o confidentă care știa să-l asculte și să-l înțeleagă, căreia putea să-i mărturisească ororile suportate între zidurile reci, fără teama că ar divulga faptul că EL a încălcat angajamentul semnat la eliberare de a nu povesti nimănui prin ce trecuse. Sunt surprinse gradat gesturi și cuvinte care pun în lumină bucuria regăsirii. Tăcerile, muzica lor preferată și dorința lui de a nu fi condus la trenul de Constanța, cartea „*Fiul risipitor*”, pe care i-o alesese, ca de obicei, „*ca să aibă ce citi în tren*”, sporesc durerea despărțirii.

Nu întâmplător, unele personaje din ultimele trei povestiri nu au nume, fiindcă EL și EA îi întrușchipează pe mulți din jurul nostru, iar cititorii își descoperă propriul suflet prin retrăirea unor experiențe din viața eroilor. Scriitoarea sondează profunzimi sufletești, răscolite de subconștientul incontrollabil, care răbufnește adeseori intempestiv, peste vrerea semenilor.

Pentru Denisa Toma, scrisul este un act de eliberare a zbuciumului lăuntric, o experiență a ființei care se descoperă prin mărturisire, căci „*durerea se cere eliberată, e un preaplin care plesnește*”. Realitatea obiectivă este percepută la nivel emoțional, ceea ce explică vibrația sufletească declanșatoare a numeroaselor asocieri livrești, muzicale sau din arta plastică.

„*Lacrima dintre gene*” se citește și se recitește cu bucuria descoperirii unor adevăruri care nu trebuie uitate, care nu pot fi uitate, fiindcă au marcat vieți, influențând adeseori destinul multor oameni.

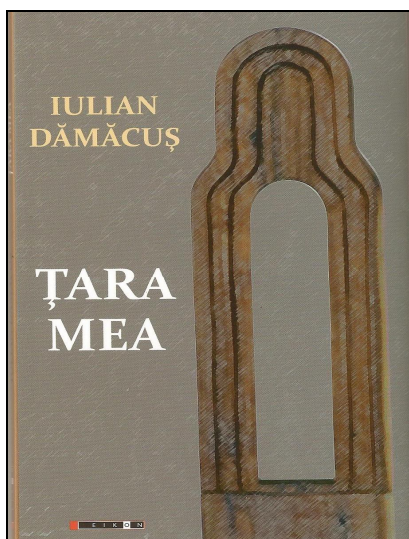
Țara mea

Linia de interes a discursului literar contemporan a concretizat, nu de puține ori, orientarea exegezei înspre modele diverse, constructive și puternic simbolice, de obiectivare a spațiilor originare, desfășurate prin mijlocirea instrumentarului poetic. De remarcat în acest caz apariția, în cadrul publicațiilor de succes ale Editurii clujene Eikon, a volumului de poezii „Țara mea”, semnat de Iulian Dămăcuș, membru al Uniunii Scriitorilor din România, scriitor apreciat la nivel național și internațional, cu o activitate distinsă cu numeroase și valoroase premii. „Țara mea este satul în care m-am născut”, avea să spună cel care, privilegiind detaliile spațiului rural, în volumul citat, a concretizat semnificațiile majore ale introspecției în gestul de a recupera, selectiv, experiențe ale realului fragmentar, într-o perspectivă prietenoasă, sinceră și matură.

Spațiu privilegiat, volumul *Țara mea* e propus ca o invitație de a explora o arhitectură de structuri conceptuale complexe, demersul epistemic relevând, constant, aspectele semnificative ale itinerarului exegetic.

Astfel, pentru distinsul critic literar, Al. Cistelecă, „*Țara mea e, cum s-ar zice, o mică monografie de devoțiune, un arc nostalgic destinat. Dămăcuș se întoarce și-n locurile și-n timpurile copilăriei. Problema cu nostalgia e că nu mai poate regăsi timpul pe care-l caută, dar Dămăcuș plonjează în amintire cu o anumită fervoare care-l reînvie. Amintirea scăldată în afecte tandre, e atât de acută încât traduce absența în concrete imediate (personaje, scene, istorii locale, stări reaprinse). Pe fond și-n întreg, cartea e un imn, dar fără retorică imnică.*” (op. cit. în „*Cuvânt înainte*”, p. 6).

În mare parte miniaturale, cele 31 de poeme cuprinse în volum deschid orizontul unor meditații de înalt rafinament artistic: „*Mereu nesigur, mereu neliniștit / Ochii albaștri erau ai bunicii, / ori ai cerului de deasupra / casei noastre?*” („*Ochii*”). Configurațiile de sens desfășoară, subtil, la nivel de sugestie, conturul unei linii narative ce situează, în planuri suprapuse, distanțe tonale, ample des-

fășurări tematice în chipul unei perspectivări detașate de anteriorarele curente literare. Dincolo de orizontul sinuos al arhitecturii imagistice, cu minuțiozitate relevat în cadre de maxim interes, discursul literar evoluează în direcția de a reconstrui originale edificii textuale, de a așeza semnificații peste ordinea unui timp ce se refuză obiectivării: „*În iarba trecătoare / dintr-o lume într-alta / labirint prin care grăbesc / pașii plecați dup-o iubire / lungă cât viața bobului de rouă... / Și pașii mamei alergând / spre fântână / Urmele lui Ion care / pleacă-n armată ducând / în cușor o batistă și doi ochi / albaștri...*” („*Cărări*”).

Uneori, discursul literar împrumută tonalitatea gravă a poemului popular, caz în care, ca dominantă, va accentua intenția unei localizări în universalitatea spațiului pastoral, ca dimensiune originară. E cazul poemului „*Doina*” în care: „*Soarele scade / păstorii se duc / glasul de fluiet / în frunza de nuc. / Pe fruntea cerească / un nor / de decor / Se roagă sihastrul / și rugile dor...*”. Chipuri de demult privesc, parcă, din vechi fotografii, înspre răvășitele pagini de jurnal ale prezentului, oglindite în detaliile semnificative, relevate în tușele dominante ale poemului în proză: „*Badea Feri Țiganu' îmi răspundea la salut: / – Mai mergi, mai mergi? / Locuia singur în căsuța lui care n-avea horn / înăuntru, loc de-un pat, o masă pripornită în / lutul întotdeauna măturat, o sobă cu vatră*” („*Feri Țiganu'*”).

Discursul literar concretizează etapele mai semnificative ale itinerarului epistemic; mărcile predominante, reperatele concretului subsumează

detaliile de conținut: realitatea relevată e, dincolo de aparența unei succesiuni de cadre experimentate, modulate, eventual bricolate, evocarea unei arhive acceptată ca o reușită a semnificării, un spațiu convertit la o retorică a originarului: „*Ca o piramidă încașă ține / soarele pe creștet, Dealul Continutului / clădit / în jurul izvorului și-ntărit de pașii / a mii de turme, încondeiat cu iarbă și / cu părelnice ninsori / El adapă cirezile / din trei sate, iarba mereu verde și plânsetul / greierilor alungați de sâsăitul de șarpe / al secerii. Pe acoperișul său albastru / a fost pecetluit cu plumbi pasul fecioarei / când luminile s-au despărțit! Nici cărările / albe – șerpi încolăcind Dealul – / nu s-au putut împotrivi!*” („*Izvoare*”).

Subtile migrații semantice, în forma unei alegorii deschid un prețios prilej de meditație asupra vieții, se fac lizibile în consistența spațiului textual și în poemul „*Fântânarul*”: „*Pe patul alb, de spital, / fântânarul conectat la perfuzii / crede că aude murmurul apei / Îl caută într-un vis nedeslușit / cu pești pândind stelele căzătoare și luna / plină / dar susurul bănuie unde va, în adânc / nu trădează izvorul... / – cum, Doamne, s-a întâmplat?! / Aduceți-mi degrabă cumpăna din lemn de / corn, / cumpăna mea cu fir de argint – / tovarășii mei de-o viață / și / veți vedea izvorul strălucind / E aici, / îl aud, îl simt cum se zbate să iasă / în cântecul ursitoarelor / gata să-și înfrunte destinul. / Începeți săpatul! Noi / nu ne-am înșelat niciodată!*”

Volumul de față e cartea unui destin matur ce se rescrie pe sine prin perspectivarea pe argumentele a ceea ce constituie realitatea detaliilor de substanță, „o călătorie în interiorul ființei” (Hatos Vasile), o construcție simbolică și un edificiu literar de actualitate construit după chipul acelor urme pe care nisipul din noi le lasă...

Aspectul grafic al cărții a fost conceput de sculptorul Simion Legian, alături de Ioan Moldovan (prelucrarea fotografii), iar cartea introductivă e semnată de criticul Al. Cistelecă. Volumul s-a bucurat de o reală atenție și apreciere în cadrul Festivalului de Carte Transilvania, Cluj-Napoca, 22 iunie 2013, unde a fost prezentat de Al. Cistelecă și Alexandru Jurcan.

AUGUSTIN TĂTAR

Festivalul "Ana Blandiana"

Îngeri de cuvinte

Un amestec infernal de culori îmi străbate mintea într-o clipă. Prin urechi vuiesc sunete macabre, fășăieturi fine, ce se aud undeva, prin cameră, deși sunt singură.

Întinericul se lăsase de câteva ore. Cu toate acestea, reclamele viu colorate transmiteau raze fine de lumină, ce se reflectau pe peretele din fața mea. Stăteam cu ochii pironiți pe acele culori, imaginându-mi fel de fel de forme și imagini, modelându-le cu nuanțele pe care le aveam.

Imaginația îmi zbura precum un fulg, creând un Univers paralel cu realitatea neagră în care mă aflam.

"Oare mâine va fi diferit?" se întreba încontinuu mintea mea.

Trecuse atât de mult timp de când eram singură, încât nu mai știam cu exactitate de când. Noaptea se încheiau toate în același mod: din încercările disperate de a-mi crea imunitate împotriva virusului singurătății, înecându-mă mereu în vinuri roșii de peste 5 ani, sfârșeam mereu prin a auzi zgomote ciudate ce îmi penetrau urechile violent, ce nu făceau decât să îmi accentueze starea de panică în fața necunoscutului.

Cum ajunsesem să mă lepăd în totalitate de cei pe care îi iubeam? Nu era greu de răspuns la această întrebare. Visul de a deveni procuror, dorința de a-mi depăși limitele și de a sfida barierele impuse de țara în care mă născusem mă făcuseră să-i sacrific pe cei apropiați în detrimentul împlinirii profesionale a eului meu.

Egoismul meu, ce a vorbit și acționat în tot acest timp în locul meu, nu a făcut altceva decât să mă arunce într-o lume rece, goală, în care cei pe care îi rănești nu supraviețuiesc, nerămânând decât tu și ambițiile tale exagerate, ce te depărtează și mai mult de umanitate, creându-ți o viață căreia începi să nu îi mai găsești rostul odată rămas singur în fața sorții.

Diminețile nu diferă niciodată una de cealaltă. Toate sunt precum o repetare inutilă a nopții, diferența fiind făcută numai de prezența luminii și de starea de beție interioară, ce este prezentă oriunde, chiar și atunci când sunt pe punctul de a descoperi

adevărul din spatele unui caz de omucidere.

Trupul îl simt întotdeauna greu, condus parcă de o forță interioară, ce dictează întotdeauna fiecare pas ce urmează să fac. Teleghidat asemeni unui robot, fiecare minut din timpul unei zile ți se pare o adevărată eternitate, ce precedă apariția unei noi lumi, fără sentimente sau trăiri.

Nu era cu nimic diferită nici acea zi de duminică. Era un weekend ca oricare altul, iar privirea mea măsura cu atenție fiecare colț al camerei. Telefonul începu să sune. Acea melodie, acel sunet uitat de atâta timp erau percepute din nou de urechile asurzite. Având corpul înlemnit de uimire, l-am lăsat să sune, fără ca măcar să reacționez. După câteva secunde, revenindu-mi din starea de șoc, am reapețat numărul atât de cunoscut, dar totuși uitat de timp.

Vocea mamei nu se schimbase, dar cine îți poate garanta că în cealaltă parte a lumii, după atâta timp, oamenii nu s-au schimbat? Neputându-mi controla frica, această încercare de a-mi trezi sufletul înlănțuit a eșuat în doar câteva secunde, apelul întrerupându-se numai la o simplă atingere de buton din partea mea.

De ce mă temeam de cei pe care îi iubeam? Frica de a încerca să dai explicații pentru faptele săvârșite, de a poza într-o persoană veselă pentru a nu crea o imagine proastă, într-un cuvânt teama de a nu te prefăce în fața celor ce îți cunosc doar latura frumoasă, m-au făcut să mă feresc și de această conversație, așa cum făcusem cu multe altele.

Camera era la fel de goală. Dar de ce mă plâng? Nu am încercat niciodată să îmi schimb în vreun fel situația. Ce este în fond comunicarea? Aș zice că poate avea mai multe laturi. În primul rând, este o slăbiciune. Prin ceea ce spunem ascultătorul descoperă părți din ființa noastră pe care în mod normal nu le-

am expune, dar care involuntar ies la suprafață prin mimică, gestică, și de ce nu prin afirmațiile pe care le facem, și care reprezintă produsul gândirii noastre. În plus, comunicarea nu e nimic mai mult decât un drog. Asemeni marijuanei, e ceva ce se consumă la început din plăcere, curiozitate - vorbim din dorința de a face conversație, dezbatem diverse teme filosofice, dar în final ajungem să ne dorim mai mult. Din marijuana se ajunge treptat la cocaină, aceasta coincinzând cu frica de singurătate, creșterea din ce în ce mai tare a dorinței de a vorbi, ca mai apoi doza de heroină să fie mortală. Astfel, din lipsa de companie, individul devine asemeni unei bombe cu ceas, al cărei timp se prelungește întotdeauna într-un moment fatal, nelăsându-l pe acesta nici măcar să moară.

Dar, pe lângă aceste efecte negative, comunicarea e asemeni unei virtuți. Totul constă în a avea măsura necesară și a nu te arunca prea mult cu capul înainte. Să vorbești devine treptat un medicament pentru probleme, inclusiv pentru singurătate.

Încă mai mă aflam în aceeași poziție, meditănd asupra rolului pozitiv sau negativ al comunicării în viața unui om, și deși mă blocasem la un singur argument în favoarea acesteia, ceva parcă striga disperat în mine: "Te înșeli amarnic! Comunicarea e un dar divin!"

Din încercarea mea de a lămuri rolul vorbirii în viața unui om, reușisem mai mult să ambiguizez termenul și nu să îl fac mai ușor de înțeles. Dar nu cred că poate ceva să explice mai bine un lucru decât modul în care o fac faptele.

Cu ochii pironiți pe reclamele publicitare ce începuseră să lumineze camera întunecată de obicei, un ultim apel îmi zdruncină toată ființa, începând să îmi erodeze precum un acid mortal toate temerile și măștile false, create pentru a mă apăra de întineric și singurătate.

Răspunzând fără ezitare, doar un gând ce era pe punctul de a se lega ulterior prin fapte, mai circula prin mintea mea: "Un dar divin... comunicarea... îngeri de cuvinte!!!"

SILVIA NICOLE PENCU

Clasa a XI-a

**Colegiul Național "Mihai Viteazul"
Slobozia, prof. coord. Alina Roman**

Sezonul

Peste cabaret se lasă
O dimineată răgușită și cu albeață la
ochi.
Mahmură este și teigheaua cu pahare
murdare
Și locul unde am exersat nonstop
Cu orchestra de swing.
Până la noaptea următoare
E timp berechet
Pentru a ne muta cu toții
În cartierul de Vest.
Fumăm cu chiștocul ascuns în podul
de palmă
Sub podul peste care
Pantofiorii dansatoarei exotice
Caligrafiază arabescuri pe aer.
În urma nopții de distracție
Trec bărbații,
În negru și cu pălărie fără calotă.
La urma urmei,
Toată casa mea este ocupată
De calabalăcul pe care l-am adunat în
viață.
Vând la licitație publică
Recuzita de scenă
Și lingurița de alpaca,
Tot obiecte dragi mie
Și de care
Absolut nimeni în lume
Nu mai are nevoie.

Moștenire

Sunt proprietarul unui lan de ovăz
înflorit,
Stăpânul unui loc în care
Cal și călăreț odihneam
Ca o pereche de dieci bătrâni
În strana de dinaintea altarului.
Corul enoriașilor ridica imne de slavă
spre cer
Și alte semne despre furtuna
probabilă
Veneau în picaș peste noi.
Veștile cad și azi
În moara ce... le prinde,
Le zdrobește laolaltă cu uleiul
Din semințe de floarea soarelui.
Visul alunecă ușor
Prin povestea asta de duminică
dimineată.
În răstimp, pe stadion, scorul a ajuns
1-1.
Este un meci decisiv
Între amnezica care sunt azi
Și funcționarul de la biroul de obiecte
pierdute.
„S-a rătăcit un mînz cu corn în
frunte.
Găsitorului, oferim recompensă”.
Completez formularul cu atenție
Și semnez: Indescifrabil.

Migrații

Un cârd de cocori îngrășați cu nutreț
concentrat
Este cerul peste care orhideele pufăie
polen.
Miroase oțet sub pomul-cunoașterii
Și cu frâu de mătase joacă-n buiestru
Partea mea din blestemul universului.
Bat din copită, sângerez în zăbală
Prin aburul pâinii din ce în ce mai
amară.
De fapt, nici nu mai există tată și
mamă
În rezervația pentru care
Uniforma de pază este prea strâmtă,
prea nouă.
Joia viitoare migrăm în echipă
Cu toată țărâna adunată sub unghiile
De la mâini și picioare.
Și inelul de logodnă și cerceii mei cu
smaralde,
Podoabele de logodnă
Dorm în caseta
Ca un câine bătrân în lanțul ruginii.

Curaj

-Văâând petrol lampant la promoție!
Țip pe sub ferestrele cu jaluzele
lăsate.
Îmi fac meseria în partea asta de lume
Unde geana luminii e tot o funingine.
Între timp a nins în munți și
E bocnă gheara ursului care,
Mai anul trecut,
Pe jărătic.
Nu-mi pasă!
Sunt ultimul negustor de hidrocarbură
periculoasă
Și în casa cu carii rumegând talașul
ușii
Mușuroiul tăcerii mele crește,
Dospește precum prescura duminicii.
La timpul potrivit și din nisip se
ridică
Spinarea mea de termită.
-Nu-ți fie frică!
Îmi strigi disperat
Din mormanul de cioburi de sticlă.

Un mulaj luat la timpul viitor

Am dreptul să mor fără să vă cer
Documente care să certifice pasul
meu
Înafara lumii domestice.
Un sigiliu din ceară roșie e gura care
tace
Pentru a salva ce se mai poate salva
Din pudra râncezită în cutia Pandorei.
Maladii și bani-gheață,
Lacrimi și triumf efemer...

Iată, câteva dintre cele o mie de
detalii
Ale animalului falnic
Care azi
Stă resemnat în cârligele măcelăriei
din colț.
Vine și veterinarul.
Omul care îi va lua mulajul în viitor.
Nimic nu se pierde, nici nu se câștigă
În teorema din care am purces cu
dinți tociți
Și numărul din ce în ce mai mare
Pus pe un pantofior de copil.
Pe stelaj,
În caserola cu ghips și bandaje noi
E liniște ca într-un bec de neon.

Cămara cu șunca

Nu știu mai nimic despre lume.
De aceea aș putea fi fericită
Ca pasărea de celofan
Cuibărind pe borcanul cu gem de
agrișe.
O firimitură din viața mea
Stă în oglindă cu felia ta de pâine.
Între noi doi
Cuțitul strălucește ca un dinte de aur.
Nu mă vrei cu tine la masa rotundă
Și singurătatea mea
Crește peste măsură.
Cămara cu șunca și vinul îmi sunt
prieteni
Cărora le citesc Epistolele către
Corinteni.
Vin nepoftiții
Și întreaga galerie a echipei de fotbal
Se așează pe cele douăsprezece
scaune

Fără spătar.

Ochiul ferestrei este o gemă de sare
Pe care tu pictezi Triada și sfinții
apostoli.
Eu?
Sunt ignorantă,
Nu știu mai nimic despre lumea în
care
Chelnerul poartă pe o tavă de aur
Capul lui Ioan.

MELANIA CUC

DOCUMENTELE CONTINUTĂȚII

Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan Selejan

Arhiepiscopul Munților

„Pe Cruce, Hristos scrie ecuația celei mai mari iubiri: Eu sunt tu” (II)

L.C.: Este o problemă foarte grea, mai ales în epoca noastră, când fiecare strânge pentru el, pentru familia lui – strângem bunuri materiale, fără să ne gândim dacă aproapele nostru duce lipsă; mai mult, nu-i dăruim nici măcar un zâmbet când îl vedem îndurerat.

Î.P.S. Ioan: Crucea este o culme a geometriei romane. Pe ea, Îl vedem pe Hristos, cu brațele întinse, Care ne descoperă îmbrățișarea universală a iubirii Sale. Crucea este altarul iubirii lui Dumnezeu. Prin Cruce, noi evadăm din viață în iubire. Crucea de pe Golgota este un mare semn în univers. Până aici merg toți pământeni. De aici, drumul veșniciei se despică în două: unul urcă, iar celălalt coboară în adâncul durerii. Hristos arată cu brațele Sale sensurile vectoriale ale vieții omului. Un mare istoric al antichității spunea că „dăcii își zidesc munții”. Hristos a început zidirea Bisericii Sale pe Muntele Golgotei, El fiind „Piatra din capul unghiului” (cf. Matei 21, 42; Efeseni 2, 20). După cum casa părintească este un spațiu al permanenței, Biserica este un spațiu al veșniciei.

L.C.: Și fizic clădirea bisericii într-un sat rezistă timpului mai mult decât clădirea oricărei case din satul acela; sper să nu fie deplasat exemplul meu.

Î.P.S. Ioan: Pe Golgota, putem spune că a început rezidirea lumii, căci opera lui Dumnezeu nu poate fi retușată. El a zidit din stâncă altarul Golgotei, Și-a adus lemnul și tot El a aprins jertfa din iubirea Sa. În noaptea Învierii Domnului începe o nouă eră - **era luminii**. Hristos devine Astrul care va alunga întunericul din univers. **Întunericul este simbolul păcatului.** În Împărăția lui Hristos nu va mai fi noapte, nu va mai fi păcat. În această noapte a înviat Hristos, dar a înviat și noaptea. Ea s-a umplut de lumină. Întunericul nopții a căzut în veșnicia luminii. **Dumnezeu a urzit lumea din iubire.**

Adesea, trandafirul își scrie memoria nu cu frumusețea, ci cu spinii săi. Hristos i-a lăsat Crucii o poruncă: să nu-și scrie memoria cu piroanele, ci cu iertare. Să nu rămânem în seara vieții, ci să pășim în dimineața veșniciei. În dimineața zilei celei dintâi a săptămânii, zorii sunt aduși de lumina Învierii lui Hristos. Lumina soarelui devine umbra luminii Învierii lui Hristos.

L.C.: Sărbătoarea Învierii Domnului este în ziua întâi a săptămânii. Vă rog să-i marcați semnificația.

Î.P.S. Ioan: Ziua Învierii este prima zi când omul lucrează în Rai. Este prima zi când omul lucrează în Cer, când lucrează pe ogorul Împărăției lui Dumnezeu, în

Î.P.S. Selejan, cu premianții la Concursul „Bucuria de a fi creștin”.

Biserica Sa. Ziua Învierii este orizontul unde Cerul sărută pământul. Este ziua când ești îmbrățișat de Hristos cu mâinile Sale cele străpunse de piroane. Să nu-L căutăm pe Hristos între cei morți, așa cum L-au căutat mironosițele, căci „El este Calea, Adevărul și Viața” (cf. Ioan 14, 6). Să nu ne căutăm părinții în morminte, ci în Împărăția lui Dumnezeu.

De aceea îndemn creștinii să sărute crucea maicii lor, în cimitir, dar să n-o mai caute acolo, căci ea este în Împărăția lui Dumnezeu. Pe crucea ei, tu ai scris ziua când a trecut la Domnul. Atunci au fost paștile maicii tale. De sărbătoarea Învierii, prăznuim Paștile Domnului nostru Iisus Hristos, mâine, paștile părinților noștri. Și apoi ne apropiem fiecare de paștile noastre. Doamne, trece-ne și pe noi în pace la Tine și fă să avem toți un Paște fericit!

Să ne împărtășim din Paștile Domnului, căci s-a făcut bucurie în cer și pe pământ. Această bucurie s-a revărsat și peste porțile cele ferecate ale iadului, ajungând vestea Învierii lui Hristos și acolo, la cei din adânc. Binecuvântat să fie Dumnezeu, că vestea cea bună a Învierii ajunge întotdeauna și la noi, cei ce trăim în munții cei zidiți de Dumnezeu și de strămoșii noștri.

L.C.: Vă rog, *Înaltpreasfințite Părinte Arhiepiscop, să vă axați pe câteva concluzii în legătură cu tot ceea ce ați spus până acum.*

Î.P.S. Ioan: Doamne, mai varsă o picătură din coasta Ta însângerață peste focul neînțelegerilor dintre frați și dintre popoare! Noi plângem și azi

în aceeași limbă românească. La Sfântul Praznic al Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, am scris cuvinte de mângâiere. De azi, voi scrie fără cuvinte, căci, abia atunci când scrii fără cuvinte, începi să-I scrii lui Dumnezeu. Să cugetăm mereu la Jertfa lui Hristos de pe Golgota, căci numai atunci când vom gândi fără gânduri, vom începe cu adevărat să ne gândim la Hristos. Tuturor celor ce trăiesc în Cetatea Munților, har, pace și binecuvântare de la Înviatul Hristos. Să-i binecuvânteze cu mâinile Sale cele pironite, să le vindece rănile trupești și sufletești cu scump Sângele Său!

Bucurați-vă, căci Hristos, în ziua sfântă a Învierii, ne-a îmbrăcat pe toți cu aripile veșniciei!

A consemnat **LUMINIȚA CORNEA**

În chilia Părintelui Teofil la Mănăstirea Brâncoveanu

La 15 august se sărbătorește la creștini Adormirea Maicii Domnului.

Cu o lună înainte, între 13-15 iulie 1993, împreună cu un grup de studenți făcând parte din ASCOR, Asociația Studenților Creștini Ortodocși Români din Timișoara, am făcut un pelerinaj la Mănăstirea Brâncoveanu de lângă Sâmbăta de Sus.

În acea perioadă, copiii mei Casiana și Claudio, au fost la școala de muzică „Ion Vidu” din capitala Banatului. Așa se face că în fiecare duminică îi duceam de la Bocșa la Timișoara, până la apartamentul fratelui meu, unde ei au locuit, și în fiecare vineri mergeam după ei până la gara de nord din orașul rozelor de pe Bega. Cu această ocazie, am cunoscut mai mulți tineri din orașul meu, care erau studenți la Timișoara. Printre ei, s-a numărat și Serafim Dan Vuc, cu care ne-am împrenit, atât eu cât și fiul meu.

El era student la matematică. În Bocșa, nici nu locuiam departe și în plus, cu ani în urmă, când am lucrat la uzina din oraș, am fost coleg cu tatăl său, un om tare de treabă.

Serafim mi-a vorbit că dorește să meargă la mănăstirea Sâmbăta. Am vorbit cu fiul meu și ne-am hotărât și noi să ne alăturăm grupului.

După o călătorie destul de obositoare din cauza trenului, mai ales al „personalului” Sibiu-Brașov, murdar, plin și cu mulți dintre călători vorbind urât, am ajuns în stația Voila. Aici, grupul format din 16 persoane, majoritatea fete, am plecat pe jos spre mănăstire.

Spre bucuria noastră, am fost luați cu toții, desigur pe rând, în diferite mijloace de transport, majoritatea străini. Ultimii ajunși la destinație am fost eu și Ilie, conducătorul nostru. Ilie Miron, care la data aceea era student la electronică și mai târziu a terminat teologia. Am discutat cu acest tânăr inteligent diferite subiecte și mi-aș fi dorit ca drumul să fie cât mai lung. Acum, Ilie este Părintele Iustin – sta rețel mănăstirii Oașa, județul Alba.

Vecernia nu se terminase. După slujbă imediat, tot grupul a fost întâmpinat de Părintele duhovnic Teofil Părăianu. Părintele, orb din naștere, cu vocea lui blândă, ne-a impresionat pe toți. Cina a fost servită în trapeza mănăstirii.

A doua zi, a fost pentru mine un mare privilegiu, am reușit să vorbesc cu

părintele Teofil în chilia lui micuță și modestă. Am avut mari emoții și chiar acum după mulți ani când mă gândesc la această întâlnire și binecuvântare, mă încercă aceeași duioșie !

Mi s-a adresat cu „Dragă !” și mi-a ținut mâinile mele în palmele domniei sale, m-a ocrotit ca și mama mea când am fost copil ... Mama m-a ocrotit toată viața!

Zilnic au fost oameni care au stau la rând pentru a fi primiți de Părintele duhovnic Teofil. Am avut noroc și Mulțumesc Bunului Dumnezeu pentru această întâlnire de suflet cu un OM deosebit !

Cât am stat în prejma dumnealui, am simțit că în jurul meu, părintele m-a înconjurat cu o energie, ce m-a făcut să mă simt mai ușor. Mi-a vorbit cu dăruire și dragoste, mi-a spus că n-am mai fost la el, că nu sunt ortodox și îmi vorbea, răspundea înainte de a pune eu o întrebare... Știa ce am în gând...Cred că și stricam momentul dacă aș fi spus ceva, mi-a fost de ajuns să-l privesc și să-l ascult ! Acum, orice aș scrie e prea puțin pentru ce a reprezentat părintele Teofil ca preot și om.

Mă bucur din suflet că am avut un astfel de noroc să stau de vorbă în chilia modestă cu un mare duhovnic, fiind mai aproape de Bunul Dumnezeu...

După această întâlnire dumnezeiască, am vizitat întreaga așezare. Această mănăstire din județul Brașov este adăpostită sub înaltele pridvoare de piatră ale munților Făgăraș, pe vârful care se vede aproape tot anul zăpada. Chiar și noi am văzut în luna lui Cuptor neaua, sus pe Fereastră Mare.

Meșterii s-au apucat în 1696 la zidirea acestui lăcaș de cult, pe temelia pusă mai înainte cu 40 de ani, de vornicul Preda Brâncoveanu, unchiul viitorului domnitor, ctitorul bisericeii de lemn, cu care începe istoria acestui așezământ.

Între anii 1962-1963, s-au făcut mari lucrări de renovare și consolidare a monumentului și mai târziu după 1989. În 15 august 1992, când cu prilejul hramului celui Mare al Mănăstirii ctitorite de Constantin Brâncoveanu la

Familia Vuc la chilia părintelui Părăian (Foto Dan Vuc)

Sâmbăta de Sus, s-a făcut canonizarea Sfinților Martiri Brâncoveni din Ardeal, fiind prezentată poporului și icoana lor, pictată pe sticlă de ieroschi-monahul Calinic din obștea Mănăstirii.

În muzeul Mănăstirii, părintele Teofil ne-a ținut o adevărată lecție despre IUBIRE. Spre bucuria noastră, părintele ne-a oferit înregistrarea discursului făcută pe o casetă de 90 minute.

Seara, din nou ceva deosebit, ne-am întâlnit cu Părintele Paulin Lecca, care ne-a vorbit despre Rugăciunea lui Iisus sau Rugăciunea inimii: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul Lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine păcătosul !”

Am vizitat și atelierul de pictură, unde am stat de vorbă cu pictorii de icoane pe sticlă.

Am locuit în chilii și ne-am simțit ca și călugării la ei „acasă”.

În a treia zi, după slujba de dimineață, am plecat în grupuri, spre casă.

Eu, fiul meu, Serafim Vuc cel care mi-a înlesnit această călătorie și prietena lui, am rătăcit un timp prin plantația de vișini care se află mai jos de complexul Sâmbăta.

Pe drum, am fost „culeși” de o mașină care ne-a dus până la Făgăraș. Apoi cu trenul, am ajuns seara târziu la Timișoara. La 15 august 1993, s-a sărbătorit hramul Mănăstirii - Adormirea Maicii Domnului - au participat foarte mulți credincioși din întreaga țară, precum Prea Fericitul Patriarh Ecumenic Bartolomeu de la Constantinople, Istanbulul de azi.

A fost mai mult de o excursie și, spre bucuria mea, o întâlnire cu doi călugări de excepție Părintele Teofil și Părintele Paulin Lecca.

Mulțumesc Bunului Dumnezeu de această întâlnire ! Trebuie să amintesc că prietenul meu Serafim și Liliana peste un timp s-au căsătorit. Au reușit să-și cumpere un aparat de fotografiat cu care au făcut câteva poze cu Mănăstirea de la Sâmbăta și mai ales cu Părintele Teofil. Câteva dintre aceste fotografii pot fi admirate în expozițiile care apar sub genericul „De dragul Părintelui Teofil”, expoziții unde expun și alți prieteni ai Părintelui.

ADALBERT GYURIS

Despre ceea ce n-am văzut, dar am trăit

Nașterea și botezul, două dintre cele mai minunate lucruri care i se întâmplă unui om cu credință în Dumnezeu, nu ni le putem aminti. Cel puțin noi, cei mai trecuți prin vreme, fiindcă acum, oricine poată să-și vadă filmul nașterii, al botezului... Dar e altceva, nu e amintirea propriilor trăiri, e povestea acesteia.

Am crezut în mitul cu barza și așa mai fi fost ușor de păcălit, dacă, într-o iarnă, când nu mai era fulg de barză prin preajmă, a venit pe lume un copil al vecinei noastre. Încet, încet, am aflat adevărul acestui miracol, pus, din pudoare, în seama unei inocente berze.

Cei din generația mea ne-am născut acasă, moșiți de o femeie de ispravă, cu prea puține cunoștințe medicale, dar cu multă îndemânare, asistată de alte femei, care asigurau tot ce era de trebuință ca nașterea să fie după datină, cu bucuria venirii pe lume a unui nou suflet.

N-am apucat să aflu prea multe despre propria-mi naștere, pentru că cea care mi-a dat viața a plecat prea repede la Domnul.

Nu știu ce mi-au hărăzit ursitoarele la naștere, dar cu siguranță că imaginarul tradiției populare n-a fost zgârcit, iar ce era de urmat, în ritualul

nașterii, a fost pe măsura unui loc riguros în a respecta rânduielile.

Credința era la ea acasă în lumea nașterii mele, iar ritualurile erau respectate cu sfințenie.

Botezul meu a fost și el disputat, pentru că fiecare dintre bunici vroia să-i port numele, așa că părinții n-au avut de ales și încă de la început au acceptat cele două prenume, cu întreașa lor sfințenie, Ioan (bunicul dinspre mamă) și Nicolae (bunicul dinspre tată).

În aceste condiții, botezul din biserica satului, cu siguranță, a avut parte de totală satisfacție, eu fiind singurul care aveam să duc mai departe numele înaintașilor mei.

Neîndoios, s-a întins masă mare, iar nașii de botez au adus darurile lor, noului ... „finuț”.

Preot ar fi trebuit să fie Ion Orășanu sau Vasile Ursucaș, n-am găsit date și nici nu mai aveam pe cine să întreb cine slujea ca paroh în sat atunci când am fost botezat.

Spațiile necompletate ale acelor evenimente le completez mereu din imaginația mea.

Nașterea și botezul copiilor mei și-au mai diminuat din spectaculosul tradiției, iar nașterea și botezul nepoatei sunt deja circumscrise altor obiceiuri, cu vagi ecouri în tradițiile de altădată.

De aceea, o carte despre naștere și botez în spațiul tradițional românesc este o necesară recuperare și restituire, ca a unui tezaur de spiritualitate și civilizație.

Peste ani, toate aceste mărturii, adunate cu respect pentru tradiție și pentru moștenirea etnofolclorică, de către o împătimită a valorilor acestui neam, cercetătoarea și profesoara Maria Borzan, director al Muzeului Etnografic din Reghin, vor avea parte de prețuirea ce se cuvine.

Până la urmă, tăvălugul globalizării nu poate șterge memoria culturală, identitară. Dar pentru aceasta e nevoie de dovezi.

Această carte este o minunată DOVADĂ.

NICOLAE BĂCIUȚ

Să nu iscodim judecățile lui Dumnezeu

Se povestește că avva Antonie, cu mintea ațintită la adâncul cel necuprins al judecăților lui Dumnezeu, a întrebat într-o zi: Doamne, cum de mor unii tineri și alții la adânci bătrâneți? De ce sunt săraci unii, iar alții se îmbogățesc? De ce nedreptii se îmbogățesc, iar dreptii sunt săraci? Și iată că o voce i-a zis: Antonie, ai grijă de tine. Căci acestea sunt judecățile lui Dumnezeu și ție nu ți se cade să le știi.”

“Un părinte din pustie, care cugeta întru sine că ajunsese la desăvârșire, s-a rugat lui Dumnezeu ca să îi descopere felurile Lui judecăți privitoare la viețile oamenilor. Dumnezeu atunci i-a pus în gând să meargă la un bătrân îmbunătățit, care viețuia foarte departe și să îl întrebe despre aceste lucruri. Dar, mergând el pe cale, un înger al lui Dumnezeu, luând chip de om obișnuit, s-a alăturat lui, zicând că și el voiește să meargă și să îl cerceteze pe același bătrân. Călătorind ei așa împreună, au ajuns la casa unui om temător de Dumnezeu, care i-a primit cum nu s-a putut mai bine, așternându-le să mănânce dintr-un talger prețios de argint. Sfârșind ei masa, îngerul a luat talgerul și l-a aruncat în mare. Monahul a rămas uimit văzând această nedreptate, dar a tăcut. În a doua zi, ei au ajuns la casa altui om ospitalier, care i-a primit cu bucurie și cu cinste, ca pe niște rudeni

ale lui. Dar mai înainte de a pleca, omul l-a adus la ei pe fiul lui, ca să primească binecuvântare. Îngerul Domnului a apucat atunci copilul de gât și l-a sugrumat. Monahul, atunci, mâniș, l-a întrebat pe însoțitorul lui cine este și cum poate să comită astfel de crime și fărădelegi? La acestea, îngerul i-a răspuns cu blândețe astfel: „Primul om la care am ospătat este plăcut lui Dumnezeu întru toate, neavând nimic necurat în casa lui, afară de acel blid de argint, dobândit cu nedreptate. Prin judecata lui Dumnezeu, eu am aruncat acel blid furat în mare, astfel încât omul acela să se afle drept înaintea lui Dumnezeu întru toate. Celălalt om la care am ospătat este și el plăcut lui Dumnezeu, neavând nici el nimic necurat în casa lui, afară de propriul lui fiu care, dacă ar fi ajuns la maturitate, ar fi fost un mare criminal și un vas al satanei. De aceea, prin judecata lui Dumnezeu, eu am sugrumat copilul la timp, ca să i se mântuiască sufletul, de dragul bunătăților tatălui lui, și ca să se mântuiască și tatăl de multe nenorociri. Iată, astfel sunt tainele și judecățile cele nepătrunse ale lui Dumnezeu. Iar tu, bătrâne, întoarce-te la chilia ta și nu mai iscodi zadarnic în taine care sunt numai ale lui Dumnezeu”.

Să ne supunem cu smerenie vocii lui Dumnezeu și să nu iscodim judecățile Lui, căci ne putem astfel vătăma mintea. Judecățile lui Dumnezeu nenumărate sunt și de nepătruns. (Sursa: *Proloagele de la Ohrida*, Sfântul Nicolae Velimirovici)

PR.DR. NICOLAE GHEORGHE ȘINCAN

Cantemireștii

Perioada cuprinsă între 1685-1711, în istoria Moldovei, este dominată de familia Cantemir. Domnia lui **Constantin Cantemir** (1685-1693) este una din cele mai lungi ale perioadei, venirea sa la tron datorându-se sprijinului domnitorului muntean Șerban Cantacuzino.

Provenind dintr-un modest neam de răzeși, din satul Alișteni, județul Fălciului, Constantin slujise în armata polonă în cadrul „steagurilor moldovenești” și, deși nu avea carte, dobândise multă experiență politică și militară. Despre alegerea sa, cronicarul spune că: *“Au socotit cu toții pre Constantin Cantemir Clucerul fiind un bătrân ca de 70 de ani și om simplu, mai de gios, că nici carte nu știa, socotind boierii că l-or purta precum le va fi voia lor și de va fi rău încă nu va trăi mult că era bătrân”*³⁰.

Pe plan intern, pentru a aduce liniștea în rândul grupărilor boierești, Constantin Cantemir recheamă din Polonia pe fostul mare logofăt Miron Costin și-l numește staroste în Putna. Pe fratele acestuia, Velicico, îl face hatman, iar pe cei trei fii ai săi îi „boierește” (le dă dregătorii). Între timp, chiar domnul încearcă să-și creeze o grupare boierească proprie „cu cei rădicați din neamuri proaste”, cum spune Ion Neculce.

Pe plan extern, rămâne însă fidel otomanilor, în condițiile în care era conștient că nu se poate baza pe sprijinul polon, iar fiul său cel mare, Antioh, era ostatec la Constantino-

pol³¹. S-a dovedit că bătrânul domnitor avusese dreptate, deoarece expedițiile organizate de Polonia între 1685-1691, prin Moldova, spre Dunăre, nu au reușit să depășească linia Soroca-Iași-Cetatea Neamțului. Fidelitatea față de turci reiese și din tratatul secret încheiat la Sibiu la 5/15 februarie 1690, prin care împăratul Leopold I recunoștea domnia pe viață a lui Cantemir, însă, domnul moldovean promitea să rupă relațiile cu Poarta Otomană numai atunci când trupele imperiale ar fi ajuns la Brăila și Siret³². În ceea ce privește relația sa cu Rusia, domnul Moldovei intervine pe lângă țar, membru al Ligii Sfinte, într-o manevră diplomatică favorabilă Porții Otomane, pentru a încheia pace separată cu aceasta.

Participarea bătrânului domn alături de oștirea otomană, condusă de Mustafa Daltaban pașa, vechi prieten al Cantemireștilor, i-a grăbit moartea, care a survenit în ziua de 13/23 martie 1693.

Deoarece dorința fostului domn fusese ca unul din fiii săi să-i succeadă la tron, „*Divanul cel mare*”, boierii, mitropolitul și slujitorii, îl vor cere domn pe Dimitrie, iar un agă al vizirului „*au luat un căftan ș-au pus în spateli lui Dumitrașco beizadeaua*”³³. Domnia lui a fost însă de doar douăzeci de zile, pentru că domnul muntean Constantin Brâncoveanu, prin influența sa politică și pungile cu bani date Porții Otomane, obține tronul pentru Constantin Duca, viitorul său ginere. Întors la Constantinopol, alături de fratele său Antioh, Dimitrie avea să-și continue studiile întrerupte doi ani, cât a stat în Moldova.

Domnia lui **Constantin Duca** (1693-1695) va fi însă de scurtă durată, pentru că Moldova, devastată de luptele dintre poloni și turco-tătari, ajunsese în mare sărăcie, incapabilă să-și îndeplinească obligațiile față de Poarta Otomană. În aceste condiții, el este înlocuit cu **Antioh Cantemir** (1695-1700), fratele cel mic, Dimitrie, năzuind la obținerea tronului Țării Românești, pe calea mazălirii lui Brâncoveanu. Deși Antioh va încerca să stingă dușmănia

lui Constantin Brâncoveanu prin căsătoria cu una din fiicele acestuia, va întâmpina însă un refuz categoric din partea acestuia, fiind considerat de domnul muntean, „*de neam prost*”. Cu toate acestea, profitând de pacea încheiată de otomani la Karlowitz în 16/26 ianuarie 1699 și de atenuarea conflictelor, Antioh va urmări să consolideze poziția familiei sale printr-o răsunătoare alianță matrimonială. În mare secret, pentru a nu afla rivalul său Constantin Brâncoveanu și a-i zădărnici planurile, el pune la cale căsătoria lui Dimitrie cu fiica fostului domn, Șerban Cantacuzino, refugiată în Transilvania.

Căsătoria lui Dimitrie cu Casandra îl va îngrijora mult pe domnul muntean, deoarece aceasta avea cunoștință despre legăturile sale cu imperialii, dar și despre banii datorăți răposatului Șerban Vodă. De aceea, va interveni pentru detronarea lui Antioh. Cel care va reuși totuși să provoace aducerea la tron a lui Constantin Duca (1700-1703), va fi ambasadorul imperial, venit la Constantinopol, pentru ratificarea păcii de la Karlowitz. Nemulțumiți de starea țării, boierii îl vor alege domn pe Mihai Racoviță (1703-1705), fost cumnat al lui Antioh, trecut acum în tabăra adversarilor lor.

Venirea lui nu a pus capăt rivalității dintre Brâncoveanu și Cantemirești pentru tronul Moldovei. Brâncoveanu, dorind reducerea la tăcere a lui Dimitrie, obține în schimbul banilor oferiți dregătorilor otomani un firman pentru prinderea și surghiunirea lui. Prevenit la timp, el a reușit să evite acest episod, pentru ca mai apoi să ajungă ținta intrigii lui Scatlat Ruset și Toma Cantacuzino. Ocuparea, la un moment dat, a funcției de mare vizir de către personaje favorabile fraților Cantemir și ostile lui Brâncoveanu, îl determină pe acesta din urmă să ajungă la o înțelegere cu cei doi și să se resemneze cu revenirea la tron a lui **Antioh** (1705-1707). În plus, Brâncoveanu se angajează să nu mai susțină niciun alt candidat sau pretendent la tronul Moldovei, să se →

LAVINIA POPESCU,

prof. gr. I Școala Gimnazială
Adrian V. Rădulescu, Murfatlar, jud.

Constanța

BOGDAN CIOBANU,

clasa a XII-a, Liceul Teoretic
„Dimitrie Cantemir”, Iași

³¹ *Istoria Românilor*, vol. V., *O epocă de înnoiri în spirit european*, coord. V. Căndea, Ed. Enciclopedică, București, 2003 p. 297, (în continuare se va cita: *Istoria Românilor*, vol. V).

³² *Ibidem*, p. 298.

³³ *Ibidem*, p. 302.

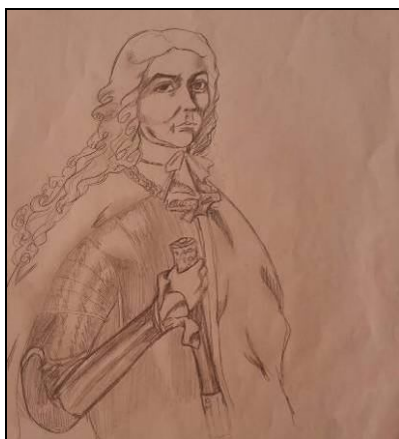
³⁰ Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, Ed. Albatros, 1984, p. 87.

împace cu Dimitrie și să-i plătească câte 10 pungi cu bani pe an, în schimbul moșiilor din Țara Românească ce-i reveneau soției acestuia, Casandra, de pe urma tatălui ei³⁴.

Pe plan intern, sunt impuse dări noi, *“orânduiele multe și satarale și hârtii și fumărit, câte un zlot de toată casa”*, vădrăritul și cornăritul. În primăvara lui 1707, în timp ce se afla în serviciul Porții, spre a da ajutor la repararea cetății Tighina, el primește vestea mazălirii, provocată de **Mihai Racoviță** (1707-1709), doritor de a-și reluat tronul. Aflând de legăturile pe care Mihai Racoviță le avea cu miniștrii țarului și fiindu-le teamă de o intervenție rusă în Moldova, turcii îl mazilesc punând în locul lui pe Nicolae Mavrocordat (1709-1710), fiul marelui dragoman, Alexantru Exaporitul.

În condițiile în care în vara lui 1710 raporturile ruso-turce făceau tot mai evidentă o confruntare militară, otomanii caută să-și întărească pozițiile în Țara Românească și Moldova, socotite viitor teatru de război. De aceea, hanul tătar, bun prieten și susținător al lui Dimitrie Cantemir, propune înlocuirea lui Nicolae Mavrocordat *“fiind grec”* și nepotrivit pentru *“vreme de oaste”*, cu protejatul său. Dimitrie primește totodată misiunea de a supraveghea pe domnul Țării Românești și de a-l aresta atunci când va primi poruncă, făgăduindu-se și scaunul Țării Românești³⁵. În acest climat, domnia lui Dimitrie Cantemir (1710-1711), menită de turci să contracareze emanciparea Moldovei, dovedește, din contră o hotărâtă atitudine antiotomană.

Pe plan intern, el își întocmește Sfatul domnesc din boieri credincioși familiei sale. Își alege colaboratori dintr-o generație mai tânără, cu care se înrudea, ca de exemplu Ion Neculce, cronicarul, *“cel mai de credință”* și de folos *“la toate trebile domniei”*. Domnul scutește pe boieri de plata deseatinii și ia măsuri de degravare fiscală a păturilor sociale cele mai încercate: reduce *“birul steagului”* cu un sfert, iar mazălilor rămași fără slujbă le înjumătățește plata dărilor³⁶. El susține ideea unei monarhii stabile, ereditare, conducerea revenind principelui

luminat, care colabora cu nobilimea ce trebuia să i se subordoneze. Încă de la urcarea la tron a ținut să atragă Biserica de partea sa și a reglementat raporturile cu mănăstirile închinete Sfântului Mormânt, printr-o înțelegere cu patriarhul Ierusalimului, Hrisant Notara³⁷.

Domnul a întărit stăpâniri de pământ, în cea mai mare măsură în beneficiul unor boieri mici, breslași sau târgoveți, manifestând o anumită rezervă față de marea boierime în care nu avea încredere și pe care dorea să o țină sub ascultare. În timpul domniei, Cantemir a fost preocupat atât să promoveze dreptul ereditar în Moldova, în favoarea familiei sale, dar și legitimitatea pretențiilor lui asupra scaunului Țării Românești, în calitate de ginere al lui Șerban Cantacuzino. Astfel, pe pecetea proprie, alături de bourul Moldovei, se afla și acvila cruciată a Țării Românești. În diploma acordată la Luck (Polonia) de țarul Petru I, la 13 aprilie, printre alte prevederi se preconiza păstrarea *“din neamul său în linie bărbătească și în acea cărmuire și domnie a Moldovei, fără schimbare, cu titlul de domn”*, iar *“boierii mari și toți supușii principatului Moldovei să fie datori a se supune tronului”*³⁸. Cum aceste puncte au fost supuse ratificării boierimii moldovene, *“atunci Iordache Ruset vornicul și cu o samă de rude ale sale, (...) au început a ajunge cu cleвете asupra lui Dumitrașcu vodă, cum că nu este bine să fie domn vecinic, pre neam, în Moldova, ci este bine să se schimbe după cum va pofti țara, adică precum este și acum, domniile de la turci (...). O samă de boieri țineau însă*

*partea lui Dumitrașcu vodă...”*³⁹. Negocierile cu boierii au dus la recunoașterea domniei ereditare, dar și la angajamentul că domnul avea voie să-i mazilească pe boieri decât dacă erau găsiți vinovați de mari pricini.

Pe plan extern, fiind considerat un fidel reprezentant al intereselor Porții Otomane, trebuia să facă pregătirile necesare în zaherele, corvezi și mobilizare de forțe armate, pentru a ajuta oștile sultanului în război împotriva Rusiei. Ținând cont de duplicitatea Porții, de entuziasmul popoarelor creștine din Balcani la vestea războiului ruso-turc, de dorința sa de a ridica Moldova la un statut mai apropiat de monarhiile europene, Cantemir va decide să treacă de partea rușilor. La cristalizarea deciziei au colaborat atitudinea unei mari părți a boierimii, partizană a colaborării cu Rusia, precum și evoluția evenimentelor politico-militare, care erau favorabile luptei antiotomane⁴⁰.

Se pare că și rivalitatea cu Constantin Brâncoveanu se va diminua, în condițiile în care și acesta era un aliat tainic al țarului și, deși nu se poate vorbi de prietenie între cei doi, cert este că domnul Țării Românești îl împrumută pe Dimitrie Cantemir la 3 iunie 1711, cu 1000 de zloți.

El reușește să obțină învoirea Porții Otomane de a iniția legături cu comandanții ruși și chiar intermediază, în mare taină, corespondența dintre ambasadorul rus Tolstoi, închis la Edikulé, și țar, ajungând *“în mare cinste și dragoste la Petri Alexeevici împăratul Moscului”*⁴¹.

Pentru a perfectă în scris înțelegerile cu Rusia, Dimitrie Cantemir, trimite în tabăra țarului de la Iaroslav, în Polonia, pe logofătul Ștefan Luca. Se va acorda astfel *“diploma”* de la Luck, prin care Petru I garanta prevederile celor 8 articole de politică internă, 6 de politică externă și două garanții personale⁴². Urmările imediate ale acestora au fost abandonarea legăturilor sale de vasalitate cu Poarta Otomană și o comportare prudentă față de turci până la intrarea trupelor țarului în principat. Pe termen lung, se garanta →

³⁴ *Ibidem*, p. 311.

³⁵ *Ibidem*, p. 315.

³⁶ *Ibidem*, p. 316.

³⁷ *Ibidem*, p. 317.

³⁸ Paul Simionescu., *Dimitrie Cantemir*, București, Ed. Enciclopedică română, 1969, p. 47.

³⁹ Ion Neculce, *op.cit.*, p. 228

⁴⁰ *Istoria României*. Ediție revăzută și adăugită, București, Ed. Corint, 2005, (M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ș. Papacostea, P. Teodor), p. 223.

⁴¹ Ion Neculce, *op.cit.*, p. 523.

⁴² *Istoria Românilor*, vol. V. p. 322.

instaurarea unei monarhii ereditare în hotarele întregite ale Moldovei, în cazul victoriei rusești. În planul de campanie, Petru I conta atât pe alianța cu Cantemir, cât și pe sprijinul lui Brâncoveanu în oameni și provizii. Vestea răzvrătirii lui Cantemir împotriva turcilor a dus la executarea lui Iane, capucehaia domnului și la represalii asupra lui Antioh⁴³.

Cantemir va adresa o înflăcărată proclamație locuitorilor Moldovei, document unic prin valoarea sa pragmatică, cerând tuturor supușilor să-i fie alături. Faptul că Petru I a considerat expediția sa din Moldova ca un episod secundar al războiului împotriva Suediei, neacordându-i atenția cuvenită, se va face simțit în bătălia care va urma. În consecință, „defecțiunea cantemiriană” determină Poarta Otomană să apeleze la formula politicii fanariote. Asaltul turcilor, dezlănțuit la 9 iulie la Stănilești, pe Prut, se soldează cu pierderi grele de ambele părți. În tabăra rusă aflată în încercuire, situația era critică, soldații suferind de pe urma lipsei de provizii, furaje și apă potabilă. Otomanii, necunoscând cu precizie adevărata situație a armatei ruse, și aflând și despre căderea cetății Brăila în mâinile generalului Ronne, vor fi de acord cu pacea, înclinând spre moderație, cerând retrocedarea cetății Azov, cale liberă prin Polonia pentru Carol al XII-lea și suedezii săi și extrădarea lui Cantemir, care „s-a hainit” față de sultan. Tratatul de pace se va semna la Vadul Prutului, la 12/13 iulie 1711, fără ca rușii să-l predea pe domnul moldovean conform cererii.

Părăsind câmpul de luptă într-o caretă a țarinei, neștiut de nimeni în afara cuplului imperial, Cantemir își va evacua familia și va lua drumul Rusiei, încheind astfel o domnie care durase puțin peste jumătate de an.

BIBLIOGRAFIE

Istoria României. Ediție revăzută și adăugită, București, Ed. Corint, 2005, (M. Bărbulescu, D. Deletant, K. Hitchins, Ș. Papacoste, P. Teodor).
Istoria Românilor, vol. V., *O epocă de înnoiri în spirit european*, coord. V. Căndea, Ed. Enciclopedică, București, 2003.
NECULCE, ION, *Letopisețul Țării Moldovei*, București, Ed. Albatros, 1984.
SIMIONESCU, PAUL, *Dimitrie Cantemir*, București, Ed. Enciclopedică română, 1969.

⁴³ *Ibidem*, p. 324.

Starea prozei

Bunica Vetuța

Într-un cabinet de limbi moderne s-au adunat, în jurul unei cutii cu biscuiți și al câtorva cești de cafea, câteva profesoare. Era vacanța de iarnă și nu aveau ceva concret cu care să își consume cele cinci ore de prezență în școală.

După ce a sorbit puțin din cafeaua fierbinte, o profesoară care preda limba română, aflată în școală încă de la înființarea acesteia, a avut o idee:

– Fetelor, să vă povestesc ce am vorbit ieri cu bunica Vetuța!

Colegele venite de curând nu știau nimic de bunica despre care li se propunea să fie în centrul atenției, dar nici nu au avut ocazia să o cunoască mai bine pe Margareta.

– Voi, astea mai tinere, nu știți că bunica soțului meu locuiește cu noi. E o bătrână simpatică, foarte discretă și bisericoadă. Mariana, fata noastră, ține foarte mult la dumneai. Cu ea a crescut, că noi eram mai mult plecați la școală, la cumpărături, eram ocupați cu grădina, gospodăria...

– Știu cum e, spune profesoara de fizică. Și eu am avut o bunică...

– Ieri, bunica Vetuța a zăbovit mai mult la masă. Ședea pe scaun și mă privea cum adun vesela și cum o spăl, cum o aranjez în dulap.... Am privit-o și ea a oftat. Am întrebat-o la ce se gândește, ce o macină. Mi-a spus că și ea se descurca foarte bine cu gospodăria, dar acum nu mai poate. Și, pentru prima dată, mi-a vorbit despre faptul că și-a pregătit tot ce e necesar pentru lungul drum fără întoarcere pe care trebuie să-l facă.

– Bătrânii se gândesc și la asta. Acceptă cu seninătate această situație.

– A ieșit din bucătărie cerându-mi să o aștept puțin. A revenit cu o legătură. Mi-a spus că acolo sunt hainele cu care trebuie să o îmbrac. Inutil îi spuneam că mai este timp, că mai avem multe lucruri de făcut. A insistat și mi-a arătat ce era în pânza legată la colțuri. Erau haine făcute de ea: un ciupag, un cișcineu, poale, un opreg și un șorț. Avea și un brâu tricolor, țesut de ea. Mi-a atras atenția să-i aranjez cu grijă cișcineul, că la vecina de vizavi nu i-a stat cum trebuie. Să-i aranjez frumos șorțul, să nu uit să-i pun o batistă. Mi-a arătat-o.

– S-a gândit la toate...

– Da, avea și prosoapele și batistele pregătite. A spus că trebuie să-i punem pomană, să facem sarmalele, m-a între-

La masa tăcerii

Am avut un vis -
Se făcea că-ți primeneam trupul cu dragoste,
că feluri de aripi se-ncovoiau pe gleznele mele,
că furtunile toate câte se pregăteau să cadă înaintea noastră
își potoleau ninsorile cu seninul ochilor tăi

-îmi vorbeai deslușit despre somn,
despre tăcerea din somnul păcatelor,
mă-mbiai să beau șoapte,
să beau șoapte din jarul încins pe snopii de stele

Se făcea că eram cu îngerul păzitor la masă,
că ne săturam din banale cuvinte despre vreme și poeme cu sori

Am avut un vis
în care cuvintele se dezgoleau

miez tare și plin
pe masa tăcerii

GABRIELA MOCĂNAȘU

bat dacă am comandat colacii, lumânările, dacă am anunțat să aducă prapurii... Eram depășită de situație, nu am reușit să scot niciun cuvânt.

– Grăbită...

– Da, grăbită. A sărit peste etape. Am încercat să-i spun că mai este destulă vreme. Aproape că s-a răstit la mine spunându-mi că acușica vine popa și noi nu suntem gata. Am încercat să-i spun că nu vine popa, că nu e nimeni mort. A rămas pe gânduri. Nu mult. Și-a dat seama că nu avem niciun mort în casă.

– A fost luată de val, dar și-a revenit la timp.

– Dimineață, când și-a băut ceaiul, mi-a șoptit că nu a murit nimeni. Tot ea i-a povestit, cu zâmbetul pe buze, lui Gigi ce i s-a întâmplat ieri.

– E bine că are simțul umorului.

– Bunica Vetuța a muncit mult în viața ei, acum are mult timp liber. Prea mult.

Dezbaterile ar fi continuat dacă nu ar fi sunat soneria școlii, semn că erau chemate la o ședință scurtă în cancelarie.

MARIA TIRENESCU

Uitare

Ți-am uitat ochii
pe câmpia însângerată de maci,
glasul în șoapte de vânt,
gândul rătăcit prin păduri
umbra ta...
lângă mine.

Visare

Gânduri dezbrăcate de negre
hlamide
hălăduind...
pe cărări sărutate de melancolicul
vânt
primăvăratec,
cărări aburind în curcubeie.
Toate duc spre tine.

Vinovăție

Pașii rătăcitori... petrecându-mă
departe
unde... cerul aprinde focuri peste
apele tale
și clipa dăinuie veacuri... unde
săruturi înălțau făclii
până după soare.
Pogorându-se în calde ploii
îmbrăcând în rod câmpia
semănată de tine cu semințe
miraculoase.

Infinit

Dimineața arunc mângâieri
nevăzutului
soarele în copșitoare minune
triumfă pe ierburi dinaintea pașilor
străbătând cu cântarea lor
albastru nepotolit al nemărginirii.
Dimineața mă rog... toamnei
să rămână primăvară.
Mă rog izvorului să-și clădească
fântână
pe corola viselor.

Rătăcire

Neguri colindând păduri
siluete de ceață
rătăcesc prin hățșurile acestei iubiri
îndrăznind spre idealuri.

Când mi-e dor

Îți întâlnesc privirea...când mi-e dor
în mugurii dimineților senine.
Glasul frântură de aripi
culorile gândului oglindind amiezi
orbitoare în scâncetul încins al
iertării

îmi ascund plânsetul
în stropi de ploaie năpustiți
asupra înserării.

Crez

În izvor să mă prefac
izvor să plâng ...
izvor să mă ascund sub pietre și
să tac
în fir de apă argintie...
să pot străbate o câmpie
din răcoarea-mi viorie
să prindă viață
pas de căprioară.
Inima mea.

Idilă

Lasă-mă!
Să iubesc diminețile,
dar atât de frumos stă așezat
apusul
că aș putea iubi nopțile albastre
ochii tăi... scânteind
peste diminețile
adormite...
în cuiburi de rouă.

Dincolo de zare

Dacă... va veni clipa
să plec dincolo de zare
vreau să mă îmbăt cu apa
verde
din fântânile tale.

Să mă prefac
în albul imaculat
în albastru de VORONET
în clopotul Putnei
să răsun la ceas de vecernie.
Când numai stejarii și fagii
mă vor jeli...

Sfințenie

Păstrez eternitatea clipei,
în care împovărat de ierni
dorurile

te vor călăuzi
spre sfințenia sufletului meu
îngenunchiat.

Lângă tine

Să nu te sperii!
când noaptea... o lumină
îți mângâie chipul
sunt în preajmă-ți
învăluită în vise...
nu tresări, mângâierilor mele!
Dormi !
Eu murmur o cântare divină...
de pe gene mi se vor ninge fulgii
îngropându-te-n ninsorile care
odinioară...
Le doreai numai pentru mine.

Nonsens

Chipul durerii sfredelindu-ne
sufletele
ziua infruptându-se din noi
savuroase... esențele vieții
lacrimile noastre,
mâini în rugăciune...
aripi conturează același zbor
printre corăbii, munți, ape,
stăvilare.

Declarație de...

Îndrăzneam a te iubi
în zori de zi, în lumini orbitoare
...
până ochilor mei erai pereche
câmpului și frunzelor atât de
neastâmpărate.

Oglindid... chipul tău
în oglinda sufletului meu
ochii tăi ...ascunzișurile
ierburilor foșnitoare
sunet de liră
atingere nepătrunsă.

Atunci

Poate... dacă vei simți între stele
liniștea
sunt eu... gândurile mele.
Dacă lacrimile mele ard
atunci...
sunt stele
și tu simți aidoma
sunt eu
fericită.
Că dorul de tine cântă.

EMILIA POPESCU RUSU

Starea prozei **PARABOLA VULTURULUI** sau **ROCHIȚA CU PLASTRONUL ROȘU**

Era o persoană care, în principiu, nu putea arunca lucrurile și privea cu jind și cu mare mirare, dar și cu invidie la tipul de om occidental care știe cum se aruncă ceea ce nu-i mai trebuie. Avea o secretă curiozitate față de acesta, neputând înțelege cum, de unde știe acela atât de precis că nu-i mai trebuie un anumel lucru și că niciodată, dar absolut niciodată, n-o să-i mai trebuiască. Oare nu se gândea că poate, într-un moment anumel, o să-i trebuiască exact acel lucru pe care l-a aruncat cu o atât de sfidătoare siguranță? Cum de puteau arunca mereu la gunoi lucruri bune, încă funcționale, posibil utile, rupând zeci de hârtii, dispensându-se de haine sau veselă sau mobile care, dintr-o dată, au devenit cu claritate vechi, caduce?

Ea, Cezara, făptură născută și formată în România acestei vremi, cu toate contorsiunile și implicațiile personale ale acestei istorii intense, traumatizante, nu avea această siguranță și o râvnea cu patimă ca să-și poată descurca și ușura viața, să poată limpezi traseele, structura și funcționalitatea casei sale unde nu mai putea găsi nimic cu ușurință, căci toate lucrurile prezentului erau amestecate cu zeci de alte obiecte venind din trecut și de care nu se putea despărți, deci avea mereu o problemă serioasă atunci când trebuia să facă ceva cu repeziciune. Probabil se manifesta aici și efectul dificultății cu care obținea de obicei ceva, orice lucru cumpărat fiind urmarea unei munci trudnice pe care o prestase mereu în schimbul banilor dobândiți, niciodată în chip speculativ sau prin alte mijloace mai lejere. Poate de aceea fiecare lucru îngloba în el și acest efort prin care a fost procurat. Așa că hainele din dulapurile ei stăteau amestecate cu altele din vremi de altădată dar care cică puteau să revină la modă sau să-și ofere șansa unei noi utilizări. Căci și vocația nerisipirii o avea Cezara, care detesta profund pe cei ce disprețuiau inconștienți șansele, resursele, ocaziile, în sfârșit, merindea oferită de Pronie fiecărei existențe și despre care credea că e însemnată cu misiunea sporirii Talantului.

Dar, mai ales, era în cauză neputința despărțirii de trecut, de trăirile, izbânzile, succesele, ratările, înfrângerile încă nerecuperate, nedreptățile încă nereparate petrecute de-a lungul vieții sale intense, doldora de contrarii. Ea trăia, de fapt, permanent în mai multe zone ale timpului, nu numai în prezent, precum majoritatea oamenilor. O anumel rochie vaporosă în culoarea mării îi amintea cu acuitate de o oază de fericire trăită cândva la malul mării și privind-o, auzea parcă, într-o cochilie cântătoare dusă la ureche, cântecul ritmic al valurilor ce aduceau eternul în proximitatea existenței omenești. Un colier de mărgelile îi amintea de momentul, apus fără urmă, când i-a fost dăruit, într-o vreme când era plină de planuri mărețe pentru un viitor minunat ce trebuia desigur să devină cândva prezent dar, mai ales, era teribil de frumoasă și plină de energiile luminate ale tinereții ce se răspândeau ca niște efluvii în jur și cuprindeau în raza lor oameni, copaci, obiecte etc., care parcă se transfigurau sub amprenta acestei stări. Colierul ca și alte obiecte din acea vreme îi amintea nu numai de acel timp magic din trecut, dar în aceeași măsură, și de acel viitor imaginat atunci și care nu s-a mai întrupat și de care încă îi este dor și azi și mai poartă uneori colierul ce conține parcă în sclipirea mărgelilor lui reflexe ale acelui visat viitor edenice alternativ rămas concentrat în acele boabe rotunde precum stejarii netrăiți în ghindele uscate.

Un șal cu ciucuri de mătase îi aduce aproape una dintre numeroasele zile când era înconjurată de oameni ai spiritului înalt pe care-i asculta cum vibrau și comunicau idei unice, incandescente, la o altitudine amețitoare care țeseau în jur o atmosferă parcă densă de substanța acelei spiritualități inegalabile. Iar atunci când venise rândul său să vorbească, ea reușise să le capteze atenția, să se facă prezentă și prețuită de ei, să se încorporeze, parcă organic, acelei atmosfere speciale, omogene. Emoția pe care o simțea atunci se revărsa asupra ciucurilor de mătase ai șalului pe care-l mai păstra și azi, parcă impregnat de efluviile sublime ale acelei zile. O mapă de vinilin, numai bună de aruncat pentru oricine altcineva, purta în ea ecoul

unei ședințe grotești în care canaliile timpului vieții sale, (căci se pare că fiecare timp al vieții omenești își are repartizată cota ei specifică de canalii pentru încercarea tăriei omului și pentru asigurarea caracterului palpitant al acțiunii!) îi judecau activitatea, umilind-o perfid și străduindu-se cât mai eficient s-o submineze, să-i umbrească meritele, practic, s-o desființeze, pentru ca în final s-o poată deposeda de ceea ce dobândise prin muncă tenace și prin talent. Și, de fapt, s-o pedepsească pentru că era frumoasă și strălucitoare și că nu se supunea dorințelor lor tulburi și poate nici măcar conștientizate.

Mapa cu notițele pe care le luase atunci pe niște bucăți de hârtie, doar ca să-și poată ține ochii plecați în jos și să nu-și înrăutățească situația fulgerându-i pe nemernici cu tăișul privirii, ardea încă de jetul acelor priviri ațintite cu obstinație doar asupra acesteia, cu o intensitate ce părea ca ar putea aprinde hârtia, așa cum o lupă ținută destul în soare produce ca din senin o flăcăruie în patele adunate laolaltă. I se părea chiar că vede câteva rotocoale mai închise de parcă ar fi fost umbra unor mici ruguri provocate de privirile ei concentrate acolo, doar acolo. Cum acele lucruri ce se petrecuseră atunci nici acum nu fuseseră restabilite în marea dreptate restauratoare, cum adevărul faptelor încă gemea ascuns sub straturile acum mai complicate și sofisticate ale mistificării și josniciei, cum ea își ferise mereu privirile să nu cadă asupra acelor canali incendiu-i, de frica de-a nu deveni astfel o asasină, acel trecut încă-și țipa arderea dureroasă.

Ca atare, extinzând în extremis chestiunea, viața ei devenise un adevărat bazar în care, ca să găsească ceva anumel, cineva trebuia să știe să caute cu răbdare ca să afle marea, →

LUCIA OLARU NENATI

unica surpriză și valoare ce stătea, ca orice cal năzdrăvan, ascunsă printre multe elemente aparent nefolositoare. A încercat să facă acest lucru, ca orice om modern și conștient, căci nu era o persoană lipsită de luciditate, dintre cele care, cică, sunt în mod patologic stăpânite de mania acumulării neselective. A făcut curățenie, a mai aruncat câte ceva și, mai ales, s-a străduit să-și amuțească vocea trecutului ca să poată trăi în prezent și, nu în ultimul rând, în viitor. Și-a amintit întru aceasta de parabola vulturului, pasăre longevivă, care știe să facă un mare sacrificiu ca să poată continua să trăiască. Pentru că după niște decenii de viață, ciocul, ghearele și penele sale devin prea mari și prea grele ca să le poată purta în zbor, el se retrage, cică, pe un munte unde stă multe zile și-și lovește ciocul de stâncă până cade, lăsând locul altuia nou cu care își tocește ghearele și-și smulge penele grele pentru a dobândi altele noi și ușoare cu care continuă să zboare încă multe zeci de ani.

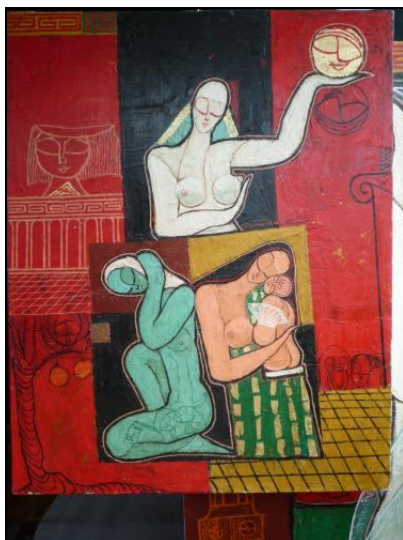
*

A dat din casă, de pildă, lucrurile copiilor, rămase mici față de trupurile lor devenite adulte. Pentru că tot veneau pe la ușă tot felul de cerșetori care se plâneau că au mulți copii și nu au cu ce să-i încălze și să-i îmbrace, ea a făcut pachete din lucrurile copiilor ei de odinioară și le-a dat acelor oameni cu gândul că o să le fie de folos și o să mai diminueze nevoile pe care aceia le descriau atât de catastrofale. Le-a mai dat și câte ceva de-ale gurii și, desigur, niște bani. După ce a închis ușa în urma lor, a trăit un sentiment de ușurare și de confort sufletesc, același de fiecare dată când dăruia ceva cuiva, fie că făcea pomeni nevoiașilor care știau pe de rost ușa ei, fie că făcea daruri ingenioase și prețioase unor persoane care-i merituau prin ceva atenția ori afecțiunea.

Dar acest confort sufletesc nu avea să dureze prea multă vreme, ci avea să fie brutal zdrobit de o descoperire întâmplătoare. Ieșind din casă să meargă la cumpărături, ea a descoperit vis-a vis, pe o plintă de piatră ce înconjoară un părculeț retras, o parte dintre acele hăinuțe ale copiilor ei pe care le dăduse nu cu multă vreme în urmă acelor nevoiași plângători. Stăteau pur și simplu atârinate pe acel gard, ori risipite pe

iarbă, căci, se vede treaba, acei nevoiași nu erau chiar așa de nevoiași, de vreme ce lucrurile bune primite în dar nu i-au interesat, ori nu aveau copii așa cum pretindeau, ci doar doreau să obțină banii trebuitori porției zilnice de băutură, iar argumentul cu copiii care plâng de foame și de frig era doar un element de recuzită, bine conceput pentru a stârni compasiunea potențialului donator care să fie îndemnat a da prețiosul ban, nu în sine, ci ca anexă a altor lucruri pe care în mod ingenios se punea accentul.

Destul că, iată, hăinuțele de altădată ale copiilor ei în loc să încălzească și să bucure pe alți copii, așa cum își imaginase ea când făcuse jertfa de-a se despărți de ele, fuseseră aruncate, deci disprețuite și decăzute din statutul de importanță pe care o aveau în ochii ei. I s-a făcut, pur și simplu, rău și s-a așezat acolo pe gârduțul de piatră, respirând îndelung și încercând să-și stăpânească lacrimile care îi izvorau șuvoi, spre mirarea discretă a celor câtorva trecători pe trotuarul de lângă ea. Se simțea atât de umilită, de deprimată, de lovită în adâncul sufletului, acolo unde păstra amintirile cele mai dragi, mai intime, intangibile, așa precum e relația sacrosantă cu copilul propriu cu care există o legătură de-o intensitate și de-o calitate ce n-a fost încă descrisă pe măsură de nimeni. E un secret dulce și tandru și foarte personal, o taină dintre cele despre care spune religia noastră creștină că sunt câteva importante, botezul, cununia ș.a.m.d. Acesta, cordonul ombilical energetic și indestructibil

toată viața care leagă o mamă sau, de ce nu, și un tată, de copiii lor este o taină dulce și sacră și mai ales, de neînțeles din exterior. Iar acum această taină, acest sanctuar sufletesc, fusese maculat, sfărâmat, expus în mod impudic privirii publice și vulgarizării, profanării. Plângea acolo jos, cu hăinuțele în mâini, fără să-i mai pese de privirile curioase ale trecătorilor dintre care unii vor fi fost niște cunoscuți care știau cine e, adică, totuși, o persoană respectabilă în comunitatea urbană unde-și executa stagiul existențial al destinului. Vrând-nevrând, își amintea de momentele minunate și acum învelite ca într-o aură de haloul amintirilor, când copiii fuseseră îmbrăcați în acele lucruri. De pildă, când drăgălașa Aura, ființă dulce, meditativă, delicată și niciodată atinsă de urma vreunei murdării, oriunde și cu ce s-ar fi jucat ori ce ar fi mâncat, alergase odinioară îmbrăcată în această rochiță cu plastron roșu, în întâmpinarea ei când ea venea de la truda zilei de muncă, plină de dorul copilei. Mirosul de atunci al copilului indicibil de dulce, atingerea mătăsoasă a părului moale și blond pe fața ei îngropată între brațele pufoase ale copilei ce o săruta și striga cu un glas ca o petală de crin cântătoare, abia învățând să articuleze cuvintele: mami, mami iubit, era o senzație copleșitoare de fericire (oare acesta e cuvântul? Dar ea chiar că nu avusese timp atunci de analize semantice, avea de trăit acel sentiment neasemeni!) decât care nu-și amintește să existe altceva mai divin. Sau bluzița aceasta albastră cu floricele portocalii cu care umblase îmbrăcat mezinul ei, Ruxandrel, cel atât de încântător →

energic și drăgălaș, veșnic antrenat într-o inițiativă, atunci când învăța emoționat să conducă tricicleta și-i arăta ei mândru cum a reușit, îi provenea din amintirea unui timp când - acum abia știa asta – se aflau cu toții într-un echilibru al vieții care, privit din afară, avea mireasma fericirii, purta pecetea stării de împlinire. Iar acum, când își amintește acele scene, ele devin și mai intense și mai copleșitoare, tocmai pentru că nu mai sunt reale, ci aparțin trecutului definitiv și iremediabil dispărut, lichidat, intrat în neexistență.

Căci copilașii cei de atunci, cu dulceața lor și cu parfumul lor de cireșe coapte culese din pom, nu mai există nicăieri în această formă, ei sunt azi niște oameni mari, adulți, tineri, frumoși, dulci și iubitori, dar sunt *altcineva* decât ființele de atunci, cu farmecul toropitor al copilăriei. Și mai ales, sunt acum departe, foarte departe, cum e datul copiilor de azi când cresc mari și capătă aripi și obligatoriu zboară altundeva, de parcă ar exista o lege nescrisă, dar imperioasă în acest sens ca să plece de lângă părinți și să se împlinescă în alte zări, pe picioarele lor, pe puterile lor, luând lupta vieții mereu de la început, dar de fiecare dată altfel, inimitabil.

Deci ființele lor de atunci, din copilărie, când și ei, părinții, erau tineri și le părea de la sine înțeles viața infinită sau, mă rog, măcar plină de nenumărate virtualități și promisiuni și de un noian de șanse ce le stăteau la dispoziție pe-ndelete - și deci aveau de unde alege și risipi! - ființele lor de copii se transformaseră în altceva, în alte ființe din care câte ceva mai amintea de acelea de odinioară. Doar lucrurile în care fuseseră îmbrăcați rămăseseră constante, nu se schimbaseră, nu deveniseră altceva. Era aceeași rochiță, pepita cu puncte roz și bleu și cu plastronul roșu, care parcă reușea să realizeze imposibilul, adică să mai păstreze ceva material din imponderabilul, perisabilul stării, statutului existențial al realului de atunci. Iar dacă stătea îndeajuns de mult cu fața adâncită în țesătura ei, reușea parcă să-i perceapă și mireasma aceea de odinioară, ca de pâine caldă, ba nu, de măr copt, ori de scorțișoara sărbătorii de Crăciun dar, de fapt, incompara-

bila, îmbătătoarea aromă a trupului copilului tău adorat...

Iar acești cerșetori ipocriți nu le prețuiseră, nu înțeleseseră valoarea incomensurabilă a acelor lucruri, (e drept că nici nu aveau cum!), și n-au putut înțelege că ea le dăduse cu sentimentul că se rupe de ceva foarte prețios doar ca să facă un bine cuiva, să fie de folos cuiva cu acele lucruri care nu mai foloseau concret în casa ei, dar care puteau îmbrăca alți copii nevoiași.

Stătea acolo și suferea concret, fizic și nu se putea smulge din acea stare de suferință, de umilință, de maculare a celui mai scump ascunziș al ființei sale. Apoi, într-un sfârșit, adună hăinuțele laolaltă, le băgă în geantă și plecă cu ele acasă. Nu, e limpede, nu se va putea niciodată despărți de trecutul ei depozitat în lucrurile aparent netrebuitoare. Îi era sortit să caute la nesfârșit atunci când avea nevoie de ceva, printre maldărele de haine, de obiecte care nu spuneau nimic altcuiva decât ei, dar nu putea să suporte această batjocorire de către alții a celor mai dragi amintiri, a celor mai senine și edenice trăiri ale vieții sale păstrate în substanța obiectelor ce le animaseră odinioară.

Cu regret înțelese că nu-și va putea smulge penele vechi căci povara trecutului atârnată de ele îi era organic atașată. Va trebui să încerce să „zboare” mai departe amestecându-și penele noi cu cele vechi, atât cât se va putea, căci nu putea să-și salveze viața de azi sacrificându-și viața de ieri.

Dar tot nu putea înțelege cum atâția alți oameni, mai ales cei din occident, puteau să trăiască veșnic numai în prezent, să arunce senin, cum ar arunca niște coji de ceapă la gunoi, învelșurile timpului lor de odinioară, adică să-l mai ucidă încă o dată.

PSALMODIERI ÎN VÂRFUL MUNTELUI POET MĂRTURISITOR

(I)foc fără de pricină ori de reazem

foc al mării și întreg rodirii
foc respirat de îngerii clădirii
foc înghețat pe culmile uimirii

trecând prin somn spre cumpăna
privirii
în nevăzut întemeind fiindul
în nevăzut – Mireasmă-a
Fericirii
întâiași dată contemplându-și
gândul

viu în tăceri – lumină negrăbită
în nori Tu contenind
neconținerea
același mugur – firea și nefirea

sub legi dezvăluind neîngrădirea
...doar către Tine - Duhu-mi se-
umilește
și cântec neaflat silabisește

PSALMODIERI ÎN VÂRFUL MUNTELUI (II)cu sânge scriu pe creier vii psalmodii

ființătoare dincolo de mine
precum e aurul căzut din rodii
însămânțând izvoare de lumină

îmi strâng la piept credința –
unic strai
azvârl uitării toilul zvârcolirii
sunt cavaler al soarelui privirii
când amurgirile întemeiază rai

un vârf de munte este pisc de
cântec
de-aceea m-am oprit – oprindu-
mi lumea:
jertfesc minunea – pieptu-adânc
mi-l sfârțec

în locul inimii își face templu
harul
arhanghelii îmi pritolesc
amarul:
beau vinul nemuririi – din
genune!

ADRIAN BOTEZ

OAMENI PE CARE I-AM
CUNOSCUȚ

Teodor Mazilu

(11 august 1930 - 30 aprilie 1980)

Nu împlinise încă 50 de ani când ne-a părăsit.

L-am cunoscut prin anii 70, la Casa de Creație de la Mogoșoaia, la care aveam acces datorită mamei care era membră a Uniunii Artiștilor Plastici.

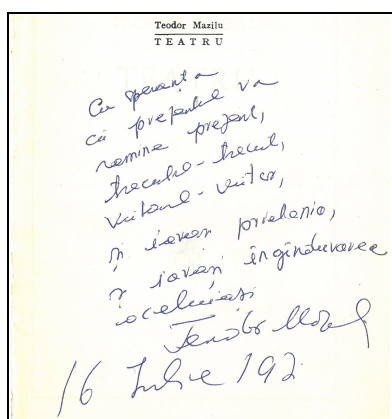
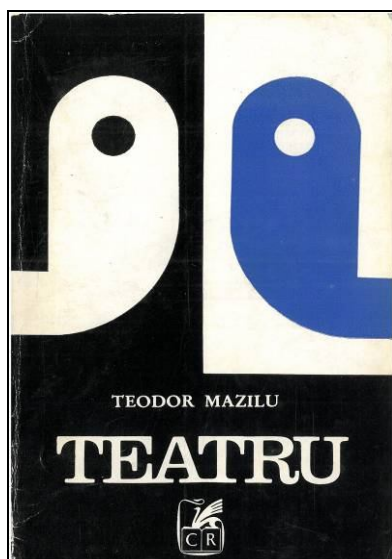
Teodor Mazilu era prieten cu talentatul pictor Florin Pucă și, când se întâlneau, se așezau ore întregi și consumau cantități apreciabile de alcool.

Mazilu era un singuratic, de foarte multe ori ședea singur la masă, dar de câteva ori am avut și eu ocazia să fiu în preajma lui, împreună cu alți câțiva scriitori sau scenariști.

Teodor Mazilu era un omuleț mic de statură, foarte slab, cu o privire șireată și cu un zâmbet ironic ce trăda sarcasm, dar și o profundă tristețe. Fuma tot timpul. Mi-a rămas în memorie imaginea lui învăluită în fum de țigări. Când abia mai putea ține între buricele îngălbenite ale degetelor chiștocul rămas, atunci zâmbetul lui dezvăluia o dantură pe care nicotina lăsase urme vizibile. Avea o privire inteligentă, vioaie și pătrunzătoare, care pornea din niște ochi albaștri care râdeau cu subînțeles.

Rostea cuvintele în șoaptă și tot ce spunea erau ironii. Avea un puternic simț al umorului și ridiculiza orice urmă de prostie, ignoranță sau "limbaj de lemn" pe care le observa. Povestea cu lux de amănunte dialoguri. Cred că, în timp ce vorbea, își scria în cap piesele. Ne-a povestit o dată despre o tânără care avea numai liceul și cu care, din câte am înțeles, avusese o aventură. Ea stătea cu mama ei într-un apartament la bloc. Felul în care descria mobila din apartament și dialogul dintre ele erau exact ca în piesele lui. Sunt absolut convinsă că își "folosea" așa zisele lui "aventuri" ca material de inspirație. Ne povestea chiar cum vroia să-și "provoace" partenera la anumite discuții, tocmai pentru a-i putea savura "perlele".

Astăzi, recitind piesa "Proștii sub clar de lună" (Editura "Cartea Românească", 1971), mi se pare că îl

reaud vorbind pe Teodor Mazilu, al cărui umor mi se părea apropiat de al lui Caragiale. Iată un exemplu (pag. 110-115):

"GOGU: ...Nu plânge, Clementino... Ne aude vecinul de la parter și o să creadă că ne certăm. Nu ne potrivim, Clementino..Asta e..

CLEMENTINA: Gogule, de ce nu vrei să înțelegi că m-am sacrificat pentru tine? De dragul tău m-am retras din câmpul muncii. Te credeam golan cu sufletul curat...Ca să-mi dau seama, pe urmă, cu cine am de-a face, un om fără principii.

GOGU: ...m-ai văzut o dată, ai schimbat câteva cuvinte cu mine și gata, ți-am și căzut cu tronc...Iubirea cea mare!...Clementina, recunoaște că te-ai luat după aparențe.

CLEMENTINA: Nu-i așa de simplu, Gogule. Sentimentul se naște fără să vrei. Sentimentele nu vin la comandă, Gogule. Acuma râzi, Gogule... O să te lovească odată și pe tine, atunci o să vezi tu, Gogule, ce-i durerea....."

Mai departe, în aceeași piesă, Ortansa, prietena Clementinei, i se destăinuiește:

"ORTANSA:... Dragă Clementina, au intervenit prea multe schimbări... E mai greu ca pe timpul burgheziei...Nu-i suficient să ai trup frumos, îți trebuie și un suflet ca atare... Și puțină căldură sufletească... Și puțină dragoste de oameni... Și puțin respect pentru realizările regimului...Din când în când, azeziunea la un ideal superior. Trebuie să te preocupe munca bărbatului, să-i împărtășești aspirațiile. Dacă nu-i împărtășești aspirațiile, nu te invită la niciun local. Dacă el crede în socialism, trebuie să crezi și tu; oricum, e soțul tău...E foarte greu, Clementino...

.....
Mi-e și teamă să discut cu el. N-aș vrea să am pe conștiință viața unui salariat disciplinat...Dar n-am ce face. Trebuie să-mi trăiesc și eu viața... Chiar astăzi o să-i spun: "Stimate tovarășe Emilian, soția dumneavoastră, plină de influențe ale moralei burgheze, nu vă mai iubește". Asta și este realitatea. Nu-l iubesc. Nu știe să spună anecdote. A încercat o dată – fiasco total. Nu știe să fie cinic. Asta-i bărbat?"

Eu mă amuzam copios la tot ce ne povestea, râdeam cu mare poftă și asta-i plăcea. Mi-a dat un exemplar din volumul de Teatru, pe care mi-a semnat un autograf. Cum bine se vede, n-a scris complet data. Mi-a spus conspirativ, cu zâmbetul lui șmecheresc: "Nu contează exact anul, cartea va rămâne pentru tot deceniul și încă și mai mult.."

Acuma, uitându-mă peste textele lui publicate la începutul anilor 70, mi se par foarte curajoase. Mi-am luat cu mine în Canada nu numai piesele lui, dar și volumele de proză scurtă, tot atât de pline de umor și sarcasm: "Inmormântare pe teren accidentat" și "Tubiri contemporane", tipărite la Editura Eminescu, plus superbul lui volum de poezii "Cântece de Alchimist", ilustrat de Ileana Bratu, tipărit la "Cartea Românească". Toate au apărut cam în aceeași perioadă.

Pe 11 august, ar fi împlinit 83 de ani. A murit prea devreme, băutura nu l-a iertat, cum nu i-a iertat nici pe Florin Pucă și nici pe alți câțiva artiști care erau atunci la Mogoșoaia și cărora le duc și acuma dorul.

VERONICA PAVEL LERNER
Toronto

AMNISTIE FĂRĂ SFÂRȘIT

și eu mă gândeam la tine dragă
Victorie
mă întrebam ce mai faci
de ce n-ai mai sunat
de ce n-ai Mai scris
azi-noapte chiar te-am visat cum
veneai spre Mine
ca o preoteasă neprihănită spre altar
aveai aripi din cartea aceea
pe care-am scris-o cu sânge știi Tu
ca într-o radiografie
îți vedeam coloana vertebrală perfectă
prin cămașa de noapte roșie ca
Drapelul înfrânților
lacul ardea într-un asfințit nuclear
iar ziua ta era tot pe 11
într-o lună nebună
pășeai printre ghimpi
și coapsa-ți era sfâșiată de Ultimii
zori
când ai aruncat zâmbind umbra Mea
la pubelă

ca și cum n-ar fi fost și ea umbra
acolo o urmă de om
instanța supremă
am vrut să nu Te sărut
căci nu purtai condurii roșii de pluș
pe care-am cheltuit o mie de zile în
magazinul
de pe Lipscani
dar viața ta omenească e un tirbușon
Contra naturii
pătruns adânc în oasele Mele
și nu pot face recurs

CÂND HEM SE ÎNTOARCE ÎN MINE

literele mici și negre pe care le citești
ca să-mi afli gândurile
sunt scrise cu sinusuri și Meninge
cu tendoane și mușchi
cu epididim

criticii literari vor greși încă o dată
dibuind sensuri la care nu m-am
gândit
vor spune că Versul e incandescent că
stilul revoluționează Arta migrației
că scrierea mea fără punctuație arde
dar tu află că țesuturile absolut
umane cu care scriu eu Nu iau foc
deși mi-aș dori să se vadă flăcări și
artificii pocnind
în toilul poemelor mele ignifugate cu
Lacrimi
pentru că nimeni nu mai stă să asculte
povești triste de Viață
mici drame cu moartea câinelui drag
cu destrămări de iubiri Planetare

cu plata impozitelor sau pierderea
trenului
nimeni nu mai ascultă pe nimeni
pentru că Toate astea
se întâmplă oricui Oricât de bine
s-ar feri să citească
poeme scrise cu țesuturi umane

dar trebuie să știi totuși că
odată cândva l-am cunoscut pe
hemingway
la sloppy joe's un Bar din america
Hemingway scriitorul acela
tocmai venea de la pescuit cu o
Doradă în spate
purta o cămașă foarte murdară și
ne-am apucat
să bem rom cubanez de
contrabandă cu multă Fervoare
era bucuros să cunoască pe Cineva
din nordul balcanic
și mi-a permis să-i spun hem

voi vânați pe-Acolo prin românia
m-a ntrebat Reporterul de Război
hemingway
eu am plecat rușinat privirea
nu prea Doar câțiva se adună o
dată pe an și împușcă mistreți
Restul se sinucid
și tu val
eu vânez doar Cuvinte hem doar
simple cuvinte Le pândesc alerg
după ele
și când le prind le țintuiesc pe
Hârtie cu țesuturi din mine

asta e a hohotit el scrisul e un
sport al naibii de Sângeros
dar vânătorii nu se sinucid
niciodată
spre Deosebire de cei ce țintuiesc
cuvinte
pe hârtie cu țesuturi umane

mi-a umplut paharul Apoi s-a lăsat
înconjurat
de câteva personaje exotice și s-au
pus cu toții pe cântat
dos passos abia de se auzea
îngânând la Refren
despre componenta umană
și despre gustul de Libertate al
romului cubanez de contrabandă

când a venit timpul ca Noaptea
aceea să se sfârșească
eu m-am întors în românia mea
Dragă cu gândul la Revoluție
hem a plecat în spania auzind
pentru cine bat Clopotele

apoi O vreme a vânat submarine
nemțești în caraibe

când s-a săturat de hăituit
eternitatea și zădărnicia
s-a sinucis

niciodată n-am stat cu el la același
etaj într-un hotel din madrid
și nici n-am iubit amândoi aceeași
evreică blondă Nespus de
frumoasă
dar aș scrie despre tristețea
vânătorului Hem
când s-a sinucis
dacă m-ar asculta Cineva

MECI DE PRIMA LIGĂ

aaa aud ultrasii cum Mă strigă de
pe margine
fluturându-și Băștile colorate
poți reuși hai driblează nu te lăsa
am pariat pe Tine
nu abandona acum
bestie glumeață
când ești atât de Aproape de
ultimul punct

aaa Hai încă un pic maestre al
Fentelor cinice
știm că poți degaja Hohotul pe
gazon
contăm pe șutul tău imparabil
histrionule
centrează
pasează
chiar dacă gleznele ți-s tocite
de scena comediei umane
chiar dacă doare cramponul din
Jugulară

aaa Mai poți înainta
cât mai ai gură și ochi și frunte
înainte Campionule
du-te pe cont propriu
pune la vinclu balonul rotund al
trecutului
Și ferește-ne cu golul final

(din volumul în curs de apariție
„Efectul placebo”)

VAL MĂNESCU

Ancheta „Vatra veche”

Casa memorială „Panait Istrati”

din Grădina publică a Brăilei

Numele scriitorului Panait Istrati (1884-1935) este atât de legat de orașul Brăila și împrejurimile sale, încât nu se putea ca brăilenii să nu-i organizeze un muzeu memorial. A fost o problemă dificilă alegerea casei. De ce? Pentru că Panait Istrati și familia sa au locuit cu chirie în mai multe case din Brăila.

Scriitorul Panait Istrati s-a născut la Brăila, la 10 august 1884, ca fiu nelegitim al Joitei Istrate, spălătoreasă. Tatăl său nelegitim, un negustor grec care se ocupa cu contrabanda, s-a întors în Grecia la zece ani după ce a cunoscut-o pe Joița, unde curând se pare că a murit.

Viitorul scriitor și-a petrecut copilăria la unchiul său dinspre mamă, Dumitru și Anghel, în satul Baldovinești, nu departe de Brăila. Acolo, Istrati a cunoscut mirajul copilăriei. În multe opere pomenește cu dragoste acele locuri. Exemplificăm cu un scurt fragment din volumul *Pentru a fi iubit pământul*: „Îmi place să cred că în clipa când am venit pe lume, primul meu gest a fost de-a săruta pământul. Acolo în cătunul Baldovineștilor, la îmbucătura Siretului, pământul, imaginea Brăilei s-a vârat desigur în mine, cu violența dragostei. Pământul întreg și toate frumusețile sale!” Școala primară o urmează în Brăila. Imaginea Brăilei, la sfârșit de secol, prezentată de Istrati în volumul *Neranțula*: „este un evantai aproape în întregime desfășurat. De la cazarmă, care-i formează centrul, opt străzi și două bulevarde formează tot atâtea brațe, traversându-le exact ca legăturile unui evantai.”

La treisprezece ani, din cauza lipsurilor materiale, Panait Istrati părăsește studiile. Practică diferite slujbe, pentru a se descurca în viață: băiat de prăvălie, vânzător într-o băcănie, ucenic în docuri, comisionar, zugrav, fotograf etc. „Începe odiseea unei vieți de vagabondaj, care durează 28 de ani, și pe care o putem urmări, aproape pas cu pas, în cele 16 volume publicate până azi, căci opera lui Panait Istrati e în mare parte autobiografică.” Va călători mult, în multe țări, pretutindeni cu

numeroase peripeții. Astfel, între anii 1905-1906, efectuează prima călătorie în Egipt. Urmează Grecia, din nou Egipt, Siria, Italia, Franța, Elveția. În 1907, debutează publicistic, în ziarul *România muncitoare*, cu articolul *Hotel Regina*, semnat „P. Istrati, Brăila.”

Un rol deosebit de important, pentru activitatea de scriitor a lui Panait Istrati, l-a avut scriitorul francez Romain Rolland. Panait Istrati i-a citit întâi cărțile și a mărturisit: „Opera lui Romain Rolland a fost pentru mine o revenire la viață, când eram mai deznădăjduit.” Între cei doi scriitori a existat o bogată corespondență, începută chiar înainte de a se cunoaște. Probabil faptul că Panait Istrati și-a scris majoritatea operei în limba franceză se datorează și prieteniei sale cu Romain Rolland, care i-a citit primul cea mai mare parte a operei și care l-a stimulat permanent. Argumentarea acestei afirmații o constituie scrisoarea lui Romain Rolland, în care face o amplă caracterizare a volumului *Ciulinii Bărăganului* (1928), din care spiculim: „Am citit *Ciulinii Bărăganului*. Este magnific. De la un capăt la altul. (...) Iată, în sfârșit, o carte. Aproape tot restul literaturii din prezent mă dezgustă. Și câteodată eu mă întreb: pierdut-am eu apetitul? Nu. Eu nu l-am pierdut. Eu am devorat ciulinii dumitale ca un asin. Se află acolo toată seva și focul pământului. ... ceilalți nu-mi dau să mănânc decât hârtie...”

Aprecierile scriitorului francez sunt numeroase în scrisorile adresate lui Panait Istrati, la fel și îndemnurile de a povesti scene din viață „fără să te afunzi în politică.” Majoritatea operelor sunt inspirate din realitățile românești, din viața Brăilei și a împrejurimilor: *Chira Chiralina* (1924), *Moș Anghel* (1925), *Trecut și prezent* (1925), *Codin* (1925),

Domnița din Snagov (1926), *Neranțula* (1927), *Ciulinii Bărăganului* (1928), *Pentru a fi iubit pământul* (1930), *Țața Minca* (1931), *Mihail* (1927), *Casa Thuringer* (1933), *Biroul de plasare* (1933).

Atâtea opere despre și în legătură cu Brăila, scrise de un scriitor născut în Brăila! Cum să nu-i amenajeze brăilenii un muzeu memorial lui Panait Istrati? Ei au ales drept muzeu o clădire, datând de la sfârșitul sec. al XIX-lea, situată în Grădina publică a orașului, zona preferată de autorul *Chirei Chiralina*, care a hoinărit adeseori în decursul anilor prin cunoscutul parc brăilean.

Muzeul memorial „Panait Istrati” a fost deschis în ziua de 10 august 1984, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea scriitorului și a fost reamenajat, cu restaurarea edificiului, în 2011. Muzeul se află în imediata apropiere a *Casei Thuringer*, cu o frumoasă perspectivă asupra Dunării și asupra lanțului munților Măcin.

Muzeul cuprinde o sală fotodocumentară și două camere reprezentând camera de lucru cu biblioteca și sufrageria. Vizitatorul interesat de activitatea scriitorului Panait Istrati poate cerceta numeroase fotografii cu Panait Istrati, unele executate de scriitorul însuși. Astfel poate fi văzut și panoul său publicitar de la Nisa, pe când era fotograf ambulant. Pot fi văzute numeroase ediții din opera scriitorului (unele cu autograf), începând cu cele tipărite de Editura Rieder din Paris, în franceză, apoi edițiile în limba română și în alte peste 17 limbi, muzeul fiind deosebit de bogat în ceea ce privește edițiile cărților scrise de Panait Istrati. De o mare valoare sunt paginile manuscrise aflate în arhiva muzeului: scrisorile publicate în *Pagini de corespondență* (1993), o parte a manuscrisului *Moș Anghel*, apoi manuscrisul volumului *Biroul de plasare*, în traducerea lui Cristobald și cu adnotările lui Panait Istrati. Nu se poate ca vizitatorul să nu admire ultimele apariții din opera scriitorului născut la Brăila, edițiile tipărite, începând din 1993, de *Casa memorială „Panait Istrati”*, prin Editura Muzeului Brăila, cum ar fi *Pagini de corespondență* (1993), *Chira Chiralina* (1994) – ediție→

LUMINIȚA CORNEA

bilingvă franceză-română, cu respectarea întocmai a textelor originale, la fel *Moș Anghel* (1995), *Codin* (1996), la care adăugăm cele două volume din *Panaït Istrati – omul care nu aderă la nimic* (documente din Rusia Sovietică, 1996).

Atmosfera specifică muzeului memorial este întregită de obiecte personale: pipa și ustensilele de curățat pipa, ochelarii, o trusă de birou, câteva agende, un samovar, adus de Panaït Istrati din Rusia Sovietică, alte exponate interesante, toate originale. Obiectele personale (provenind de la Margareta Istrati, soția scriitorului), fotografiile, documentele sunt însoțite de citate din opera lui Panaït Istrati, constituind un reper biografic care reliefează totodată crezul românesc al scriitorului. Este emoționant următorul: „*Eu sunt și țin să fiu autor român. Țin la aceasta, nu din cauză că mi s-a contestat acest drept, (el mi s-a contestat de oameni care nu au nicio cădere!), ci fiindcă simțirea mea, realizată azi în franțuzește printr-un extraordinar hazard, izvorește din origini românești.*”

Înainte de a fi „*prozator francez contemporan*”, așa cum menționează pe coperta colecției lui Reider, „*eu am fost prozator român înăscut. Și dacă e adevărat că n-am realizat pe vremuri nimic, care să-mi dea dreptul de-a fi trecut în rândul prozatorilor români, cauza trebuie căutată aiurea decât în lipsa mea de voință ori de mijloace.* (...) Făcut-am rău că nu m-am agățat de pulpana redingotei niciunui potențat al literelor noastre și că nu am voit să mă înham la căruța literaro-politică a nimănui?

Las pe oamenii de bună-credință să judece. Acestor oameni, singurii cărora mă adresez în tot ce scriu, le voi spune că majoritatea eroilor mei sunt români ori din România, ceea ce pentru mine e același lucru; că acești eroi au gândit și au grăit - în sufletul meu, timp de ani îndelungați - în românește, oricât de universală ar părea simțirea lor redată în artă. Iată câteva din motivele care adăugate la cutezanța mea de a scrie în românește, precum și la numărul cititorilor mei din România, îmi dau dreptul de-a fi scriitor român.”

Cu toate că au fost destui cei care i-au stat împotriva, totuși au fost mai mulți cei care i-au recunoscut

valoarea. Printre aceștia se numără celălalt mare brăilean, istoricul și criticul literar Perpessicius: „*Literatura lui Panaït Istrati este a unui suflet, a unei inimi mai curând, a unei sensibilități profund umanitare. (...) Mai mult decât celelalte sentimente, ceea ce a ținut Panaït Istrati să consemneze, în paginile cărților lui (...) sunt bătăile inimii, omenia, bunătatea, spiritul samaritean. Inima e în centrul acestui personal sistem al operei lui.*”

Mihail Sadoveanu afirma categoric: „*Eu totuși îl voi revendica pe Panaït Istrati ca pe un frate al meu și un fiu al acestui pământ. Nu mă înșel: Istrati e fecior al acestui pământ.*”

Vizitând muzeul memorial organizat cu atâta osârdie de către brăileni, te întrebi cu ce sentimente, oare, a părăsit Panaït Istrati, în 1933, Brăila, stabilindu-se la București. Era bolnav, de mai multe ori internat în spitale și case de sănătate. Însă, peste tot unde se afla, scria. Așa se explică existența bogatei opere într-o viață zbuciumată de numai cincizeci de ani. Chiar bolnav, își scria opera și adresa scrisori prietenilor. Așa de exemplu, bolnav fiind la Mănăstirea Neamț, în toamna anului 1932, îi scrie prietenului său, scriitorului Romulus Ciofleac (1882-1955). Scrisoarea ne amintește de sfaturile lui Romain Rolland adresate lui Istrati. Exemplificăm: „*Am primit și am citit pe loc cele două nuvele. Nu ți le înapoiez, fiindcă m-au impresionat peste măsură și aș vrea să le recitesc, o dată, de două ori, peste 15 zile sau o lună, când tot sper și eu că am să fiu mai bine și cu treaba sfârșită, ca*

Visele doamnei Pachet 33 despre întoarceri 2011

Rinul
ascuns în papirus în turlele Domului
de sute de ani
stânca moscheii pleacă privirea
credincioșii între patimi
roată în jurul cetății
se vor face ei cerc cu fierul în oase
se vor face ei umbra rostirii din cer
călăreți pierduți în praful cetății
strecurați printre umbre de ger

Rinul
spală durerea și frica de regii
care par a nu descăleca pentru noi
rămân să se țină pe cai de granit
pentru vremuri de ceară și
istoria-n zenit

Rinul
apără pașii ce ard
peste inimi trecând fără milă
am visat în umbra marelui Dom
nu vom fi singuri când vor cădea
tronuri
va veni El

Rinul
să ne treacă podul
proptindu-ne-n lume în mijloc de vad

ANNI LOREI MAINKA

să pot să traduc una din ele: Divorțul. Această bucată e o mică capodoperă. (...)Nu te pripi. Cum poți tu să te grăbești, când ai în tine o așa de mare bucată de veșnicie?”

Părăsind Muzeul memorial „Panaït Istrati” din Grădina publică brăileană, te gândești la cugetările scriitorului brăilean: „*Cine mi-a umplut capul cu visuri și inima de dorințe, dacă nu Dragostea? Vai de cel care o ia drept un mit; viața va fi un martiru, pe lângă care cel îndurat de Hristos nu-i decât o pișcătură de țânțar!”*

Cobori scările muzeului spre spațiul înverzit al parcului din apropierea Dunării și te gândești la felul cum Panaït Istrati a definit libertatea: „*Este singurul bun pământesc, căruia trebuie să-i sacrifici totul: bani, glorie, sănătate, viață. Și chiar propria ta libertate.*”

Poem în ritmuri imperfecte

Desprinde-mi de pe creștet vâlul
toamnei
Și mai sărută-mi gura c-un poem,
Mai dezvelește-mi umerii, iubite,
Când te presimt aproape și te chem.

Șoptește-mi un descântec la ureche
Și strânge-mă la piept într-un haiku,
Întinerește-mi visul, catifelează-mi
coapsa,
Adu-mi aminte, iar, că eu sunt... tu!

Atinge-mi glezna în crochiu de seară,
Peste genunchi, fii-mi faldul de
ninsoare,
Cu flori de măr dezmiardă-mă pe
frunte,
Și arcuiește-mi șoldul, vioară ce
tresare...

Citește-mi podul palmei ca pe-o carte,
Să te ascult, până departe-n zori,
Cu o poveste blândă trezește-mă din
moarte,
Mai primenește-mi zarea cu neștiuți
fiori.

Hai să pictăm amurguri pe hârtie,
Să prindem stele-n plasele de fluturi,
Din roua dimineții să încropim o
mare,
Din tandre curcubeie să țesem
așternuturi.

Poem pe o margine de peron

Mi-e sete de tine, iubite,
De tine mi-e sete, mi-e foame și
sogn.
Pentru tine port culorile toamnei
solare,
Preablândul meu domn.
Am fost, în amiază, iar, la gară,
Te-am așteptat până ieri, până
mâine...
Păsări călătoare, trenuri, anotimpuri,
Au venit, șuierând, au plecat...

Se făcea că m-am întors, fără-
ntristare, acasă
Ca și cum
Nimic nu s-ar fi întâmplat.
Mi-am văzut de treburi, cântând,
surâzând,
– dincolo de perdeaua de fum –
Am spălat vase, am frământat pâine,
Am pregătit clătite cu dulceață, am
măturat.

Mi-am căutat inima pe sub pat, pe sub
masă,
Prin bibliotecă, prin dulap, prin
cămară,
În lumina luceafărului de ziua,
În lumina luceafărului de seară...
Într-un târziu, m-am dumirit că
– de bună voie și nesilită de nimeni –
Inima mea a rămas, iubite, fără mine,
La marginea peronului pustiu.

Inima – când umbră, când lumină,
Când chip de floare neștiută, străină,
Un fel de stâncă, un fel de izvor,
Un fel de frunză în zbor dinspre
asfințit
Înspre soare-răsare,
Inima – iarbă colilie, inima-colind
Așteaptă să te întâmpine undeva,
cândva,
Cu toate roadele bune ale toamnei
Pe frumoasă tipsie de-argint.

Poemul cuvintelor iubitoare ca pruncii

Iubite, îmi las cuvintele să vină la
tine!
Le-am tot prigonit, le-am tot zăvorât,
Am încercat să le țin de urât,
Ba în pivniță, ba în peșteră, ba într-o
colivie aurie,
Într-un iatac drapat cu mătase și
catifea.
Le-am dojenit adesea,
Până în ziua când, nestingherit,
A privit soarele înapoi, dinspre
asfințit.
Cuvintele
N-au încetat să răsară, să crească
rotund,
În corolă de floare nemaivăzută,
În tril de pasăre nemaiauzită,
În poveste nemaipovestită...
N-au încetat să fie,
Mărgăritare în căuș de scoică sedefie.

Sunt cuvinte nestăvilite – iubitoare ca
pruncii
Și, aidoma lor, lipsite de griji,
Neștiutoare, inocente, neastâmpărate,
Cu sufletul, mai întâi, scrutătoare.

Uneori râd, cristalin, alintate,
Alteori plâng, scâncesc în somn
De-o durere nelămurită, străină.
Uneori visează în locul meu, al tău, al
cuiva...

Desenează pe caldarâm, pe pereți, pe
unde-apucă,

Tot felul de doruri, în formă de cuib
de rândunică sau
În formă de cerc de lumină închis
– pierdut de un înger-copil aplecat să
bea apă
de la vreun izvor din paradis –
Dor în formă de miez dulce și de
coajă amară de nucă.

Se joacă – de-a prinselea, de-a v-ați
ascunselea –
În cele patru zări ale inimii mele,
Prea strâmte zări și prea cu zăbrele...

Am ieșit azi afară, în pridvor, iubite,
Și-mi las cuvintele să vină la tine!

Rânduiește-le, ocrotește-le tu cumva,
Adăpostește-le într-un potir de safir,
Sau într-un anotimp alb, încăpător,

...Până la cea de-a doua venire a ta.

Poemul întâlnirii mâinilor

Iubite, sunt în lumea asta două lumi:
Una cu trenuri care vin și pleacă,
O lume grăbită, pățimașă, buimacă
Și alta, -n care se petrec minuni.

Neîncetat simt strângerea de mână
De pe-un peron de pământean fiord,
În gara zgomotoasă, murdară, străină,
Banchiză stearpă, din înnoptatul
Nord.

Lumina mâinii tale – cum ploaia-n
miez de vară –
Și setea mâinii mele – frunză de-arin
pe ram,
În lumea nevăzută, fragil
crepusculară,
Pe care nu o merit. De care... parte
am.

MIHAELA MALEA STROIE

Starea prozei **BORDERLINE**

Vomat dintr-un pat al spitalului peste un fân de trestii, orașul gri și ademenitor cu spatele rupt în noaptea fumegoasă și goală te văzu pe tine copil ferit de semnificate și semnificanți într-un iglu de plăpumi, acea lume refugiu care cu lapte te nutri și victimă te cresc.

Astfel soarta luă formă ca perlă în cochilie, în cuibul tău creștea fără griji, recitând rugăciuni, jucându-te cu păpuși și mașinuțe, trăgând pisicile de coadă.

Balta secunda fantezia ta de a naviga ca Sinbad și acea zână mută dincolo de gard pentru capre o dimineată de mai.

Deja prezență anonimă printre cei care în jur împărțeau zilele tale preziceai excluderea, privirea pierdută din geamurile unei aule suspinând casă și firele de iarbă ale unei grădini moi fragrante de mușețel.

Abia atunci Pandora deschise cutia ei și ochiră nenorocitul, hădul, umărul ideal al fiecărui umorist, tu printre alții dușman și diferit, supus și bănuitor, trăsăturile slute ale primei transformări adolescente, simulai tăieri la vine și primele doliuri te afectau.

Pe un zid „Blocco Studentesco” și profilul lui Mercury, umbra ramurilor spinoase ale păducelului..

Iubirea platonice, recompensă potrivită de o viziune dismorfofobică, îți dăruie un Ghetsimani născocit acolo unde o grădină îți strângea lacrimile singure în tenebrele unei veri încă premature.

Cărei entități îi imputai utopia unei perfecțiuni transcendente care te detașa de orice realitate?

Trăiai ascuns, tu ce căutai o răscumpărare de către un microfon inventat în fața unei mulțimi abstracte, imateriale ca secunda vocea ta, identitate disociată, dar unica care percepea uzura ta lăuntrică, acea boală vicleană și suferință care purta chiar și mâinile tale să-ți fie inamice, ca și cum n-ar fi ale tale.

Îngropat de viu, a ruga pe un egumen cu trăsături de înger ca să sune atacul cu lovituri de toacă, acum – lumea pe-afară – condamnat la o singurătate pământescă, în rezervația construită de tine însuși precum apărare împotriva umilirii,

autocondamnat la exil, dar în ce țară, te-ai hotărât în sfârșit?

Aia din primul sărut sau din prima oară?

Unii te observă cu expresia de analiză sau poate de perplexitate, compătimire.. cu ce te poate ajuta asta?

N-au importanță ochii iepurelui înfricoșat, îmbibați de sânge, învinețiți din rumegare excesivă, pupilele dilatate din aburii promazinei, capul o mină gata să explodeze, în împrejurimi tot este un solitar, omul de pe stradă sau femeie de moravuri ușoare dispuși să te asculte fiindcă peste linia de hotar nu întâlnești rude sau prieteni, în pradă terorii doar atinse ale celui care susține pretenția unui zâmbet, cel pe care tu, neputând, nu știi să-l dai.

Ochi de cameleon, chip asexuat, care sugi oxigenul unui ros ticălos uituc pe un ram bătut de către o umoare morocănoasă și inconstantă, inima ta, mintea, chiar dacă molipsite, nu s-au schimbat în limbul unui Bărăgan-Rjazan' unde Nebunis îți pune la gât un khanjar.

Fascicule de energie nedistinsă, torente livide, nebuloasa evenimentelor, rute sufocate de oidium, redshift și stele pitice, blazar și pulsari, asta-i granița printre Yin și Yang?

Nu există nici o logică în tine, nu există un fir conducător, ești amețea interzisă și îți păzești spatele când umbli, întrucât ești cel ciudat, cel negativ, potențial criminal în serie în ochii unora, pentru tine, ai multora normali cu probleme și boli dovedite, dar nu ca a ta, a ta nu-i recunoscută, se poate spune neîntemeiată, parcă ești tu cauza bolii tale, semn de fragilitate și inadecvare, copil care se supără pentru nimic, nu salută și apoi își cere scuze, plânge și încearcă să remedieze.

Și aveai un cult pentru ea, invocai ascultarea ei ca să te dezbraci

de hainele acelea pe care nu le iubeai, costumul ăla șanjant și multiform, țesut brut, de cărpe, care evocă un deranj demodat dar un histriion are doar un costum de scenă și ajunge la fundul sticlei, nu se privește dincolo de costumul ăla, de evitat ca și cum ar fi infectat și astfel tu de asemenea eviți.

Nu se exceptează din mască; condamnat la erezie, umil străin, potrivit la masa care te înconjoară, privirea ta sperie și afazia te face mut, incapabil să exprimi fiecare gând, idee, să simți, să comunici, astfel obiect de batjocură ești ceară pe care foc n-o modelează, puț pe care apă nu-l umple.

O mână te alină și în leșin două trupuri împletite precum coarde iederii, părul ei proaspăt, fragrant de tussah, cum să-l meriți?

În cumpănă pe un tas al balanței cum să te însoțești cu un alt suflet și nu-l rănești?..

Inima ta este coadă scorpionului, viziune aiurea, ramă inedită contextului, un pământ de mijloc plăsmuit de către un pudic vlăstar, soare în umbra limfei sale vitale..

Ambivalența nu-ți îngăduie să lămurești, să schimbi nici nu-ți permite de a rupe lanțul, de a aduna plasele, departe-s serile infantile ale iernii la lumina lumânărilor..

De-a lungul aleii duzilor ceasul, ecran rupt, fixează ora 16.15 și un copil mândru sare peste o băltoacă; adolescenta, machiaj negru decis îi destăinuie prietenei că vrea să se refacă, a excedat cu rimel, fratele celeilalte are douăzeci și opt de ani, dar în opinia ei pare chiar mai tânăr; metroul aleargă, reptila tunelului, o stație, universitara urcă și le zâmbește cu tandrețe la două confidente, poate păstrând amintirea unei faze deja încheiate ale tinereții.

Luna se sparge și a dimineții topește ultima briză; Conciliazione, voluntari de Cruce Roșie, miniu, nu, sânge, materie cerebrală, feciorul își întrebă mama ce-i ăla, un antebraț strivit smuls din umăr, fragmente de viață, bătrâna se simte rău, sirene, difuzoare, funcționarul înjură, va întârzia la birou și în timp ce preotul recită solemn litania sfinților, pe furis printre rămășițele abia mascate ale tămâii, tu ne saluți, fără resentimente.

LUCA CIPOLLA

Retragerea-n dava lacustră, dintr-un „stat reformat“

În buzunarul drept de strâmb al
Primăriei de Păpuși,
intră banii luați de la mine prin șapte
sute șaptezeci
și șapte de impozite: pentru umbra
blocului meu de beton,
pentru umbra ploii ce-i cade – da, din
joi în Paști –
pe acoperișul smolit, pentru
amprente autoturismului
în sens giratoriu... În buzunarul stâng
de drept al Poștei
de Păpușoi, intră banii mei drept taxă
telefonică,
ori de timbre de pus pe celuloza
imaculată a tornadelor,
pe plicurile portocalii dintre buldogi
și furtuni...
În buzunarul de la genunchi al Eon-
Gazului de Păpușele,
intră banii mei drept plată pentru
gătitul la aragaz,
pentru-ncălzitul apei, pentru
invizibilitatea poluării...
În buzunarul de la pieptul Enelului
Albastrelor Fulgere,
intră banii mei pentru electricitatea
din văzul de noapte,
pentru scurtcircuitele radio-
televizate,
pentru toate cele de dincolo de
curcubeu, de zariște...
Banii rămași din salariul tăiat, din
pensia ciuntită,
intră și ei foarte iute-n celălalt infinit
de buzunare:
buzunarul-balaur, buzunarul-hienă,
buzunarul-vultur,
buzunarul-capră, buzunarul-găină-
cu-ou-și-fără,
buzunarul-Mercur, Buzunarul-
Venus, buzunarul-Pământ,
buzunarul-Marte și tot așa, la
plusinfinit, la minusinfinit,
până la intrarea tuturor mișcătoarelor
din priveliștea
cea de toate zilele și cea de toate
noptile,
în buzunarul-cancer, numit și
cosmică gaură neagră,
încât vă pot declara cu cea mai mare
sinceritate
că astăzi, de ziua mea oficială ca
poet al națiunii valahe,
evident, pe stil vechi, renunț –
tocmai spre-a face
cât-de-cât economii – și la cercul tot
mai strâmtorat
al invitațiilor, și la cel mai larg, cu
putința respirării

de-ozon, din mijlocul sferei de
flacăără, și la cupa
de șampanie prezidențială, regală,
imperială,
din miezul albei sfere, și la înfrățirea
cu bradul,
și la nunta cu nașii mei cosmici,
Soarele și Luna,
și la livada mea de meri din Rai, și la
palatele mele
de aramă, de argint, de aur și de
diamant, din Infern,
și la nemurire, și la moarte, lăsând
guvernanților iubitei
mele Dacii, conducătorilor ei din
anul 106 încoace,
toate comorile, îndeosebi, ultima din
această serie,
alături de nemurirea-n roata de
foc...!
Lubito, mai toarnă-mi o cupă de-
argint cu-acel zaibăr
infinit, de putere, că altfel, îți mușc
toate elementele
fătătoare de lumi și-ți incendiez
universurile,
retrăgându-mă din acest „stat
reformat de lături“
și trăgând, apoi, zăvoarele, pentru
cinci milenii,
fără frontiere, la mine-acasă, la mine-
n lacustra davă,
ca unchiul, în casa sufletului, amin...!

Aproape sigur, plop în opoziție...

„– Plop-albule, plopule cu frunză-n
puf, cu albă coajă,
de ce-ai crescut oblic, la patruzeci și
cinci de grade,
ca o diagonală-ntr-un pătrat al
Soarelui-Moș...?!“
„– Poate, de vină-s tornadele,
oglinzirile fals-dinamice
din malul acestui râu al meu, poate,
și din cauza razelor

piezișe din răsăriturile ultimelor
vremi, ce se-nchipuie
a fi normale, poate, și datorită
matinalelor înclinări
ale vecinilor mei, poate, și pentru că
umbrele celor de trec
pe trotuar se-avântă-n bigudiuri și-n
spirale nebune...!“

„– De-o vârstă cu mine ești, plop-
frate-geamăn,
dar nu știu de ce mă lași să cresc
vertical,
de ce nu-mi spui că-i bine oblic să
fii, îngăduind râului
a-ți târi umbra, de vârf la vale, dând
prilej trecătorilor
să te creadă, aproape sigur, plop în
opoziție...?!“
„– Pentru că n-ai vrut s-ascuți
învățătura-mi răsăriteană,
**de-a te mișca întotdeauna în auria
direcție,
din care vine lovitura de grație...!“**

Iar să-mi caligrafiez sufletul...

Arborii gemeni care-mi cresc din
rinichi,
arborii gemeni – al venelor și al
arterelor –
care mi se-ntomnează din becul cu
wolfram al inimii,
arborii cu-adânci rădăcini-brațe,
strângând
paralelipede de granit, de câteva
tone,
ale templelor mele de pe
subcarpatice dealuri
și de pe îngerești culmi de Cogaion,
arborii-stalagmite, arborii-stalactite,
în mângâierea aburariului din peștera
mea –
de mai bine de-o jumătate de secol –,
arborii
în care intră viorile în fiecare seară
și dintr-ale căror inimi ies tot mai
luminoase
viorile dimineților mele dinspre
solstiții,
toți, absolut toți acești arbori
din peștera mea parchetată cu eden-
teluric
și luminată dumnezeiește cu galaxii
aurii,
mi-aștern pe masă zăpada hârtiei,
mă-ndeamnă
și mă susțin apoi, în mereuire,
cu fidelitatea galeriei foșnitoare de
urias stadion,
iar să-mi caligrafiez sufletul
cu diamantul peniței-cometă...“

ION PACHIA-TATOMIRESCU

Jurnal VIETNAM (X)

Am renunțat să las cheia, mi-am pus-o în buzunar și aproape tiptil, am ieșit pe stradă. Liniștită, luminată ici și colo de reclamele modeste ale restaurantelor, strada se întindea cât vedeai cu ochii, străjuită din loc în loc de palmieri. În jurul trunchiurilor u-nora erau înfășurate ghirlande de becuri colorate care sclipeau vesel și-mi aduceau aminte de Crăciun. Din când în când, motorete silențioase rupeau liniștea imaginii. M-am plimbat cam vreo 200 de metri dar mi s-a părut anost. Voiam să mănânc ceva, dar nu orice..., ceva bun, pește, creveți, scoici... ceva asociat cu marea. M-am apropiat de un mic restaurant care avea clienți. Cele pe care le văzusem în scurta mea plimbare de recunoaștere, erau pustii. Doar cineva, oaspătarul sau proprietarul dormitând pe un scaun. În fața restaurantului pe care îl alesesem, într-o formă de lut ardeau niște cărbuni.

„Aha zic, grătar... am șanse.”

– Good evening, sir!

Un bătrân știrb, zâmbind cu toată gura, făcea plecăciuni întinzându-mi un meniu. Intru. Pe intervalul dintre mese, doi câini minioni, unul complet alb, celălalt roșcat, zăceau întinși, gâfâind pe dalele de piatră. Mă așez la o masă. Apare un tip cu carnet și creion în mână.

– Bună seara. Ce doriți să mâncați?

Într-o englezească bunicică. Surprins plăcut că puteam să și discut nu numai să dau din mâini, îl întreb:

– Shrimps?... adică creveți.

– Da, zice, și-mi întoarce meniul la o pagină unde n-am văzut decât „shrimps” de sus până jos.

M-am relaxat total. Acum venea partea cea mai frumoasă: ce să aleg... Mă uit la el:

– ...Aveți bere? Aș dori o bere vietnameză...

– Imediat, sir, zice și dispare.

Mă cufund în lectură. Ce căutam, erau creveții pane, crocanți, pe care-i înmuiai într-un sos la alegere, și pe care ținându-i cu mâna de coadă îi devorai... ca anul trecut în Filipine... Mă uit. Tot felul de creveți... cu roșii... cu legume... cu de toate, numai pane nicăieri!

– Berea, sir!

Sticla aburea pe masă. Broboa-

nele de apă care alunecau pe ea, te făceau să înghiți în sec.

– Tiger beer sir, vietnameză... zice tipul și toarnă-n pahar.

– V-ați decis la mâncare?

Cu paharul la gură fac semn că nu. Tipul dispare. Obișnuindu-mă cu atmosfera, mi s-a părut că aud ceva cunoscut. La masa din față, o pereche căreia tocmai le fuseseră aduse farfuriile din care atârnav tot felul de verdețuri, începuse să prindă grai... El, slăbuț, cu bărbuță și mustață mică, blondă, tricou roșu fără mâneci, se ridică în picioare cu o mică cameră video în mână și începe să filmeze farfuriile comentând în surdină. Când ajunge la farfuria ei, ridică obiectivul și o trage pe ea în poză.

– Serghei... șto tí delaș... zice ea afectată, și-și aranjează cochet părul.

– No Marticicu... nicevo...

Când aud... să-mi scape paharul din mână.

„Ruși... iară ruși?”

La masa vecină, un grup de tineri, o fătucă blondă și doi cavaleri cu șepci de golf în cap, izbucnesc în râs. Pe masă, trei pahare înalte cu cocteil de Campari. Cei trei își dădeau coate uitându-se la rusul care filma în continuare. Câinii leșinați de căldură au tresărit la cascada de râs, au prins viață și-au început să sară unul pe celălalt. Rusul cu camera pe ei. Cei trei tineri, văzând câinii care încercau să se împerecheze, dă-i și râzi. M-am uitat mai atent. Privirea șmecheroasă a unuia din ei mi-a atras atenția, mi s-a părut cunoscută... Fără chef, m-am cufundat iar în lectura meniului.

„...Rușii ăștia”...

Un hohot de râs m-a făcut să ridic privirea. Tinerii păreau că se

simt bine. Pe masa lor apăruse o sticlă de whisky scoasă dintr-un mic rucsac de sub masă de tânărul cu priviri șirete care se uita în jur să vadă dacă l-a observat cineva. Pentru o clipă m-a privit și pe mine. Ochii îi deveniseră sticloși. A turnat whisky în paharele cu Campari de parcă era apă.

– Na zdravie!

– Cin-cin, a ciripit tânăra ciocnind paharele celor doi.

„Doamne, am venit la capătul lumii ca să dau de ruși?”

Așa am început să-i văd, tot mai mulți, peste tot în Vietnam. Zil-urile lor tip jeep, folosite de Armata Roșie în paralel cu jeepurile abandonate de americani când au părăsit Vietnamul, se șteau peste tot, dovada unui război în care beligeranții nu s-au mai ferit de ce avea să zică lumea. Acum... foștii aliați ai Vietnamului de nord veneau aici ca la ei acasă. De-abia a doua zi am văzut peste tot reclame în limba rusă, meniuri, orare de autobuz sau tren, case de schimb, tarife pentru masaj în ruble... în paralel cu cele în limba engleză. M-am consolată că mai auzeam și franțuzește. Din când în când.

*

Sătul de căutat în meniu, am comandat niște „sarmale vegetale” rulate în hârtie de orez. M-am trezit cu 12 bucăți în față.

– Păi sunt prea multe, m-am văitat.

– Sir, porția e pentru 2 persoane.

– Eu sunt singur!

– Da, sir, dar nu e rentabil pentru bucatărie să facă mai puține...

– Mda...

Le-am înghițit încet pe toate în mijlocul chicotelilor și a marii veselii ce se declanșase la mesele rușilor care se mutaseră la un loc și ciocneau din ce în ce mai des.

Am plecat cu stomacul plin, nemulțumit. Mă simțeam greu. Mă obișnuisem cu supele ușoare și hrănitoare. Am ajuns „acasă” pe la 2. Ventilatoarele mergeau într-o veselie, paznicul dormea în continuare. Mă uit la ceas: la noi 8. Pus în încurcătură de faptul că aici trebuia să mă culc, pe când la noi trebuia să mă trezesc, am ales cea mai bună alternativă: m-am aruncat în piscină. Apa caldută m-a înviorat. Am încercat să înot puțin ca să stimulez digestia, dar m-am lăsat repede păgubaș. Mi-era prea lene, iar plescăitul ar fi stricat liniștea.

ALEXANDER BIBAC

Biblioteca Babel

Patricia Tenorio

(Brazilia)

Este poetă, romancieră, autoare a șapte cărți. Deține numeroase premii atât pe plan național cât și internațional, dintre care amintim: Premiul Academiei Internaționale-Il Convivio, Italia, pentru romanul *Les coccinelles ne mentent pas* (2008) și Premiul Vania Souto Carvalho-APL-PE, 2011 pentru *Comme s'Icare parlait* (ficțiune).

Deține blogul literar www.patriciatenorio.com.br, unde dialoghează cu scriitorii și artiștii din toată lumea.

Contact: patriciatenorio@uol.com.br

Colaj

Suntem doar fragmente din noi înșine
Căutând partea în care ne putem
întâlni

Și odihni departe de esențe.

Întind mâinile

Pentru a te ajuta la baie

Cu apa cea goală, vie, purificatoare.

Tu nu mă observi

Pentru că mâinile mele

Mâinile mele atât de dureroase...

Tu te debarasezi mereu

Și nu există nimic din ce aș putea face eu.

Octombrie 2006

O stea

Nu mă găsi, nu mă găsi,

Lasă-mă așa ascunsă doar în vis,

Prinde această stea depărtată,

Strânge-o la piept

Și mândrește-te că într-o zi ai
cunoscut-o.

Octombrie 2006

O fotografie

O fotografie pierzându-se

Pe drumuri animate, verzi

Linii căutând conturul unui obraz

Galbenă-fiind, galbenă-fiind,

Descoperind că nici ea nu mai știe

nimic

Octombrie 2006

Id*

...el m-a sustras dintr-un vis, calm,
călduț, profund

M-a purtat în brațele sale puternice,
reci, halucinante

Până într-un un loc arid, fierbinte,
neliniștitor

Și-a lăsat urmele pe pământul prost
luminat, parfumat, eliberat

M-a învelit într-un cearceaf fin, curat,
edificator

N-am încercat să mă eliberez, am
rămas, ascultătoare și

Fără să mă deranjez am revenit la
primul meu vis, fratern, la un alt

spațiu

Mi-am simțit corpul străin, lejer, fără
limite

Picioarele, brațele, degetele anevoios
urcau

Am pierdut drumul, cel atât de
întortocheat, purificator,

Caut aerul, provocatoare lumina,

Am căutat un sens, nu l-am găsit

Mi-au tremurat frunzele, micuțele, au
zburat în voia vântului

Către un alt spațiu, suave,

alunecătoare

Și florile se deschideau, fructele,
semințele noi

Și-n jurul meu totul era mărunț,
umilitor

Am încercat să-l revăd, un savant
înalt, în vârstă,

Pe atunci scânteiere, foc, claritate
înaripată,

Cel ce a adus tămâia, bruma,
dragonul călărit de către un

Cavaler, un om, atât de asemănător
lui,

Cu ochii închiși, oblici, aproape uitați
Dintr-un timp vechi, un prieten,

înălțarea

Și alți zei, alte temple, zorile pline de
rouă...

Noiembrie 2006

*Id – identitate

Wanli

Ce păstrați dumneavoastră

Nu știu

Himere

Alte parfumuri

Visse furate

Rugi uitate

Poate obiceiuri

Rochii de bal

Lumânări arse

Rămășițe de tocure înalte

Păreți deschis

Dar secretul tău

Este bine ascuns

Rămâi la mine

Rămâi în dulapul meu

E tot aceeași poveste

Noiembrie 2006

Un nume

Vroiam să iau numele tău

Și să-l ascund în adâncul cel mai
adânc al ființei mele

Unde pot să-ți caut rostul și să
descopăr

De ce nu-mi ieși din gânduri

Să găsesc un loc liniștit

Unde să-l las în anonim

Eu întreb și tu nu răspunzi

Pentru că tu știi, oh, dragostea mea,

Tu știi că nu există adevăr.

Decembrie 2006

Chakrele

Timpul aleargă deasupra capului meu

Fața lui mă luminează

Simt cum o mângâiere dulce

Mă pătrunde și continuă în vid

Absența mă umple imediat

Închid acest sentiment între degetele

mele subțiri

Îl strâng cu putere până la

insuportabil

Durerea îmi incendiază carnea albă

Sângele sare din vaduri, venele

pulsează

Inima mea se oprește

La marginea ferestrei

Depart, departe acum și totuși mă

arde

Simt adevărul pătrunzându-mi

chakrele.

Decembrie 2006

Prezentare și traducere de

FLAVIA COSMA

Biblioteca Babel Reinaldo Arenas

Reinaldo Arenas (16 iulie 1943-7 decembrie 1990) a fost poet, romancier și dramaturg cubanez, cu simpatii de tinerețe față de Fidel Castro și Revoluție, dar care a manifestat în timp puternice atitudini critice față de guvernul cubanez.

Opera și stilul de viață gay l-a adus în 1967 în conflict deschis cu regimul comunist. După 6 ani de activitate ca jurnalist și editor al revistei literare *Gazeta de Cuba* a fost acuzat pentru convingeri și deviații ideologice și pentru publicarea peste hotare, fără acordul autorităților cubaneze și a fost închis.

După ce a evadat din închisoare, Arenas a încercat să părăsească țara, dar fost prins și reîncarcerat în celebrul *Castel El Morro*, alături de criminali și violatori, deci nu împreună cu deținuții politici, precum Armando Valladares, ci cu cei de drept comun, unde a supraviețuit, ajutând deținuții să scrie scrisori de dragoste soțiilor și iubitelor. Deși a fost amenințat cu moartea, a fost eliberat în 1980 și a emigrat în Statele Unite.

Cele 19 volume apărute în timpul vieții sale conțin în mod explicit legătura dintre experiențele personale, identitatea și destinul personajelor sale.

La fel ca majoritatea scriitorilor din lumea latino-americană, opera sa e profund implicată politic, iar romanul autobiografic *Antes que anochezca, Înainte de căderea nopții*, a fost una din zece cele mai vândute cărți în Statele Unite în 1993, iar în 2000 a fost ecranizat, avându-l pe Johnny Depp în rolul principal.

Diagnosticat cu SIDA în 1987, luptă cu boala, dar capitulează în 1990, luând o supradoză de medicamente și alcool. În scrisoarea de adio, Arenas scrie:

Din cauza stării delicate de sănătate și a depresiei profunde, nu sunt capabil să continui scrisul și lupta pentru eliberarea Cubei, astfel că voi pune capăt vieții mele... Vreau să încurajez poporul cubanez din țară și din exil să continue lupta pentru eliberare. Cuba va fi liberă. Eu sunt deja.

Poemele sale transfigurează acut zbaterile sale sufletești profunde, trauma de a nu aparține, de fapt, nimănui. Stigmatizat ca persoană cu vederi

antiguvernamentale, dar și cu orientarea sexuală ce contravenea flagrant principiilor și cauzelor Revoluției cubaneze, lirica sa transcende timpul cu motive constante precum moartea, timpul și singurătatea.

Introducere în simbolul credinței

Eu știu că dincolo de moarte stă moartea

știu că dincoace de viață este o înșelătorie.

Știu că nu există consolare, că nu e aievea

tărâmul râvnit în visele mele, nici iluzia distrusă despre eroii noștri.

Însă, te urmă, căutând, patrie, printre trădările noilor veniți

și minciunile primului cronicar.

Știu că nu există refugiul îmbrățișării Iar Dumnezeu este un sunet de staniu.

Însă, te urmă, căutând, patrie, printre amenințările noului impostor

și palmele ce crapă sub șenile.

Știu că nu există o viziune despre ceea ce mereu apare între chemări

că nu există un tărâm presimțit.

Însă, te urmă, căutând, tărâmul, în frământarea neîncetată a apelor,

în zdrobirea fructelor de mango,

în claviatura stațiilor

și în confuzia tuturor strigătelor.

Știu că nu există un loc de odihnă unde lipsește materia primă a viselor

că nu există uși în miezul terorii.

Însă te urmă, ușă,

printre coastele uzurpate de proiectile, în caligrafia delincvenților,

în delirul imaterial al unei tobe de conga.

Știu

Că există un torent uriaș de insulte chiar protejate

Și arsenalul de arme strategice,

Că sunt cuvinte blestemate, că există presiuni

Și că în niciun loc nu se găsește arborele ce nu există.

Însă, te urmă, căutând, arbore

în zori, stând la coadă la pâine

și noaptea stând la coadă la vise.

Te urmă, căutând, visule,

În contradicțiile istoriei,

În fluierăturile urmăritorilor

Și în pereții înțesați de blasfemii.

Știu că nu vom găsi timp

Și nici n-avem timp să strigăm

că ne lipsește memoria,

că uităm poemul, că amețiți

răspundem ultimului apel

(Apa, capătul trabucului).

Însă, te urmă, căutând, timpule,

asistând la întrunirile noastre obligatorii,

la înmormântări și triumfuri oficiale, în nesfârșitele jurnale de front.

Te urmă, căutând, cuvântule,

Pe deasupra strigătelor unui Kakadou și a celui ce-și vinde glasul pentru o traversare

pe deasupra lașului ce-și asumă plânsul, dar are familie și timp de odihnă.

Te urmă, lucrând, poemule,

peste isteria mulțimilor

și sloganurile difuzoarelor,

dincolo de splendoarea ficțiunii și a promisiunilor.

Ce ridicol e să invoc fericirea

care nu există, pământul atât de dorit

ce nu va da odihnă furiilor noastre.

Știu toate acestea.

Însă te urmă, căutându-te, fericire

în amintirile unei mărețe lovituri de bici și prin înțepătura ultimei lovituri.

Te urmă, căutând, pământule,

în gestul obosit al părinților noștri,

în alergarea obligatorie a picioarelor noastre

te urmă, căutând, calmi

în infinitul ce gravitează în jurul furiilor noastre,

în setea ce străbate oasele noastre,

în muștele ce-și impart trupurile noastre,

în ceea ce ne bântuie visele și trotuarele,

în urlul mării,

în mirosul ce-l pierd cei ce îngheață,

în parfumul de valet al nopții,

în idea convertită în interjecție sufocată,

în noptile de abținere,

în poftele primare,

în foamea de ieri, pe care o condamnă flămânzii,

în umilirile prin care am trecut și pe care azi le

denunțăm cu umilință.

În cenzura pe care azi o semnalăm cu amorțeală

în ziua care explodează,

în sinuciderile epice,

în teama colectivă,

în șantajul internațional,

în aplauzele copilărești ale mulțimii,

în zdrobirea trupurilor de ziduri,

în diminețile ucise,

în infamia perenă,

în gesturile de nepublicat ale adolescenților,

în lăcomia noastră amânată,

în elementele insolente ale primăverii,

în absența unui dumnezeu,

în singurătatea perpetuă,

și în disperarea cert e roade până la moarte

te urmă, căutând

te urmă

te urmă.

Prezentare și traducere de

ALICE VALERIA MICU

Biblioteca Babel

AUGUST STRINDBERG

NOPTI DE SOMNAMBUL ÎN VREMURI DE VEGHE

Sătul de zgomot și civilizație,
afișe, minciuni și interdicții,
acolo unde toată viața este o imitație
și talentul înlocuiește pe Dumnezeu
el caută cea mai apropiată pădure
să respire pentru o clipă în libera
natură –
vechea prietenă care mereu i-a fost
credincioasă –
și să se bucure de viață ca un fericit
animal.

Așa stă el lângă poarta de la *Bois*
și mai întâi citește regulamentul lung;
mulți au trebuit să plătească, cei care
nu au știut,
că aici nu-i doar de luat;
natura a costat mulți bani
și nu este deschisă pentru cameriste și
slujitori;
trebuie să fii decent îmbrăcat
dacă nu vrei să fii condus afară din
parc.

Dacă va fi un prinos de respect
pentru cel mai frumos templu al
Creatorului,
atunci sigur forma este ceva gol,
și lucrul se izbește puțințel de ambalaj.
Dar la fel de bine, el se ridică
și simte iarăși cum merg pulsurile;
fiindcă poate cu privirea-i să cuprindă
spațiul nesfârșit,
și cu pieptu-i să respire din adâncul
plămânilor –
dar asta e tot, pentru că natura s-a
sfârșit,
iar pădurea-i doar o imagine de cocotă:
vecinii să-i privești cu toate podoabele
lor,
dar podoabele sunt făcute numai din
carcasă.
Doar bucăți de piese și culise
făcute după schițele meșterului
grădinar;
copaci tunși cu foarfeca englezească,
stânci turnate ca din ceară;

cascade prăbușindu-se de la o
conductă de apă
ce abia ajunge pentru a boteza un
păgân;
lacurile la fel, de la aceeași sursă;
și poduri făcute după modelul naturii;
și peșteri, ruine în parură de iederă,
pe care le poți comanda turnătorului de
ghips.
Totul este un mare teatru,
unde pot să arate frumoasele fașoane
călare, în trăsurile, pe velocipede;
unde oamenii care altfel nu ar putea fi
din lumea bună, își amestecă acum
hainele
cu elegante infracțiuni și sofisticate
vicii,
arată că și ei înțeleg obiceiurile
deși ei sunt, distonanți, mai cinstiți.

O pădure, pădure! de resentimente
se-nroșesc frunzele sau de toamnă?
Și păsările și-au pierdut vocea
de veșnică, eterna orașului larmă?
Poate că, la fel, și voi sunteți făcuți
la vreun industriaș X Y și Fiul –
dar ce să câștigi aici despre lucru
vorbind,
doar devii considerat un caraghios!
Nu departe, foarte departe de aici,
unde totul este fals ca și cumpăratul
râs,
unde arbori și arbuști și pământ și apă,
animale și oameni ce respiră aici,
acestea sunt numai articole de la Paris;
de-acolo și până la norii mărșăluitori
pe cer,
pe care fiecare dimineată îi
reînnoiește,
și-aceștia sunt făcuți din fumul de pe
horn
și-și au originea în bucătăria orașului.
El a fugit pe-o cărare pustie
care nu făcea parte din promenadă,
unde a putut să fie, o clipă, pentru el
înșuși
netulburat nici măcar de cavalcadă.

Aici era atâta liniște, că puteai auzi

vântul
cum șuiera de-a lungul obrazului,
căderea frunzelor de pe ramură
și-a picăturii de rouă pe piatra umedă.
Fagii roșii cu frunze de aur,
nucii cu lustruitele trunchiuri;
păduceii cu boabele roșii ca sângele
printre-ale castanilor impunătoare
rânduri;
ulmi frumoși și stejari subțiri,
salcâmi arătând cu mândrie spre cer;
totul este aerisit și frumos, în ton,
dar lui îi lipsește adevărata credință;
se simte rece, străin și gol
și-atât de puțin cu sentimentul potrivit;
merge și mai departe încă, în tușișuri,
visând despre primăvara ce va veni –
simte brusc lângă urechea sa
o crenguță spinoasă atingându-i
obrazul,
simte un parfum răspândindu-se dintr-
o dată
ca o notă dintr-un cântec bine
cunoscut;
se uită în sus și vede printre scheletele
nobililor copaci care-au căzut,
un brad stufoș, verde închis, pe care
omul l-a pus,
fiu mic al gigantului nordic.

El a sfidat furtuni și îngheț,
el a trăit pe-o dietă săracă;
și când vântul foșnește printre ace
atunci amintirile se trezesc,
imagini de vară în grupuri înșorite:
pajiști verzi, unde marea vuiește,
valuri albastre, pescăruși și rațe,
flori de stuf pe plaje liniștite,
mesteceni albi în pădurici de
lăcrămioare,
locuri cu frăguțe și bibani în ape mici.
El vede iarăși sala cea caldă,
flăcările focului din șemineu atât de
frumoase,
pomul de Crăciun strălucește, în
lumină și verde,
în mijlocul celor tineri care dau balul;
bătrânii devin din nou juni,
bucătăreasa este condusă de la
bucătărie,
servitoarea-i trasă din dezordinea
interioară,
funcționarii au schimbat cu domnii.
Jubilare și acorduri, așa se cheamă
ziua,
sluga stă în scaunul proprietarului,
servitoarea se bucură un moment
să troneze pe canapea, în fusta de
sărbătoare;
Jubilare și acorduri, așa se cheamă
ziua,
Crăciun și lumină, armonie și liniște:
evanghelia, dar nu legea,
nu cerceta, ci doar crede. →

Traducere de

DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN

Îndoiala te-apucă, mai târziu, de guler,
fugi atunci îndată în cuibul tău.
Lasă-ți afară pantofii murdari,
până când ușa încuiată ai deschis.

Așa visător, căzut în gânduri de
Crăciun,
el pășește liniștit printre copaci,
și este trezit de strigătul unui ofițer de
poliție,
care într-un fel, destul de concis,
mai puțin politicos și mai mult furios
îi declară deschis: Nu se calcă pe
iarbă.

Și alungat afară din paradisu
în care lipsesc șerpilor, dar nu Evele,
și din natură abia dacă mai sunt
supraviețuitori,
care aici totuși au luat premiul cel
mare;
el ajunge la un gard nou,
care ascunde o necunoscută minunăție.

Este o grădină cu un nume prea lung:
Jardin Zoologique d'Acclimatation.
O, ai Creației domni, eu trebuie să fac
plecăciune!
Oricum niciodată nu am mai visat
că omul ar putea să convingă astfel
natura,
chiar dacă a făcut-o cu forța așa
tandru.
Este o companie de îmbunătățire-a
naturii,
care vrea să îndrepte ceea ce nu este în
ordine,
și că a reușit, o cred parizienii,
pentru că fiecare obiect de aici are
medalie
și diplomă de onoare au porcii;
vacile au mențiune pentru seu;
curcanii poartă panglică roșie,
și rațele sunt *hors concours*,
fazanii sunt împărăția în țara întreagă
și porumbei sunt mâncați chiar la
Véfour.

Aici a văzut el omul în toată puterea,
care pe natură și-au pus mâna;
aici a văzut el natura violată,
și premiată dominarea peste animale,
da, și peste plante ba chiar mai mult;
cele la care el vrea acum să se refere
scurt.

El a văzut frasinii altoiți pe un trapez
și merii, răsuciți în spirale;
mândrii peri, așa de joși ca iarba,
se târăsc pe pământ aliniați
și-ai pădurii giganti, brazii înalți,
în mici panașe formați de omul de bun
gust,
și cimișiru-l tund în formă de moșnegi,
și vița de vie o taie din butuci;
Da, tot ce-a fost drept au făcut strâmb,
și tot ce era într-o culoare-a devenit
pestriț,

marele mic și micul mare,
și când omul a obținut ceva cu
adevărat nebun
atunci a dat și omul tot ce-a avut mai
bun.
Și a văzut rațe care-n trecut puteau
zbura,
abia rulându-se acum cu burțile pe sol;
și a văzut cum găinile, cu presa
hidraulică îngrășate,
erau așa de puternice ca găștele în
noiembrie.
Și-n timp ce ele stăteau în cuștile lor
în întuneric și aglomerație, cu lanțuri și
încuietori
în aceeași încăpere se putea vedea
cum ouăle erau incubate într-o ladă
mecanică.
Așa s-ar putea spune că doctrina
clarifică
sau mai degrabă să-nveți găina să facă
pui din ou.
În același loc – dar liber și nelegat –
omul a văzut un *homunculus* într-un
incubator –
un om micuț care-a venit pe lume prea
devreme,
un schimb pe care omul l-a făcut cu
moartea –
astfel încât acum copiii pot fi făcuți de
mașină,
și asta este culmea industriei.
El lasă animalele, trece de maimuțe,
și de rudenie e oarecum jenat.
Acum a intrat la apă teoria lui
și către casă el își îndreaptă pașii.

Bois – Parcul Bois de Boulogne, Paris
Véfour – Le Grand Véfour, primul
mare restaurant din Paris deschis în
1784 de Antoine Aubertot

(August Strindberg, Dikter på vers och
prosa, Sömnängar nätter på vakna
dagar och strödda tidiga dikter; Editura
Norstedts, 1995)

Mozaic

Si Mohand

Wallah

O să compun un poem
Doamne te rog să fie frumos
Peste tot să ajungă.

Cine-l va auzi îl va scrie,
Nu și-l va face parte
Iar înțelepții îl vor înțelege:

Domnul să le dea duhul milei
Numai el ne poate ține
Femeile să ne ierte nu mai avem
bani.

Chinua Achebe

Raid aerian

Vine prea repede
pasărea morții
din pădurile diavolești ale
tehnologiei sovietice
Un bărbat traversând strada
pentru a saluta un prieten
este prea încet.
Prietenul său tăiat în bucăți
are alte griji acum
decât o prietenească strângere de
mână
la prânz.

Agostinho Neto

Simfonii

O melodie pocnind palmierii
linge mânia unui ars

Culoare
răgușală
angoasă

Și muzica oamenilor
linge focul bătăliilor fără glorie

Surâsuri
dor
angoasă

Și lupta glorioasă a poporului

Muzica
simțită de sufletul meu

Versiuni de
GEORGE ANCA

Biblioteca Babel

William Congreve

Așa-i lumea

Cel mai înzestrat dramaturg al Restaurației engleze, William Congreve, dă măsura talentului său în *Așa-i lumea*, comedie apărută în 1700 și care nu a fost prea mult apreciată de contemporani. Faptul este, poate, explicabil tocmai pentru că însușindu-și toate locurile comune comediei Restaurației engleze textul lui Congreve le depășește prin meditația de mare subtilitate asupra acestor efemeride care sunt sentimentele omenești.

Deși, din punct de vedere strict cronologic, opera lui William Congreve nu aparține perioadei Restaurației politice (1660-1688), prima sa comedie *The Old Bachelor* (*Bătrânul burlac*) datând din 1693, ecourile acestei epoci a galanteriei, spiritului și a cultivării cu ostentație a plăcerii neînfrânate nu se stinseseră deloc în perioada când a scris Congreve. Considerat un veritabil continuator al lui Terențiu sau Menandru, William Congreve își poate revendica predecesori și din tradiția engleză prin Shakespeare și Ben Jonson, și se poate mărturisi apropiat de duhul sprinten al contemporanului său George Etherege. Este interesant că William Congreve, în spiritul epocii, a dorit să-și valorizeze mai degrabă trăirea nemijlocită, conformă cu cerințele și canoanele vremii, decât creația literară. Istoria literară a înregistrat și o fermecătoare anecdotă în acest sens.

Vizitat de marele Voltaire, Congreve și-ar fi dezamăgit ilustrul oaspete spunând că dorește să fie considerat nu un autor, ci un gentleman. Marele exilat nu s-a lăsat mai prejos și i-a oferit o replică usturătoare: „Dacă ați fi fost doar un gentleman, nu v-aș fi vizitat, domnule Congreve”.

Restaurația engleză este o epocă barocă prin tipul de trăire pe care-l promovează. Se cultivă trăirea contorsionată și complicată de jocul aparențelor și de nevoia păstrării conveniențelor, strălucirea jocului de cuvinte, paradoxul. Limbajul e una dintre modalitățile preferate de reliefare a ambiguității umane. Pasiunea epocii pentru ludic este evidentă și în cultivarea măștii, posibilitate de eliberare a impulsurilor profunde, semnificativ ales cu grijă pentru semnificatul situat în adâncurile eului nostru. Teatralitatea e o caracteristică a vieții. Pentru Congreve și timpul său, regulile jocului existențial sunt mult mai importante decât sentimentele. Existența se desfășoară sub semnul aparent jovial al clipei, însă trăirea de fond e tragică, căci nimeni nu cunoștea mai bine vremelnicia decât aristocrații lui Carol al II-lea, martori ai unor cumplite răsturnări ale istoriei.

Reflectând viața de plăceri a aristocrației engleze revenită la putere după Interregnumul puritan, căutarea obsedantă a unei forme cât mai sofisticate de trăire în care galanteria devine un scop în sine, William Congreve a fost comparat cu Watteau pentru grația și eleganța artei sale. Ii desparte însă melancholia, care este lirică la Watteau și temperată de maliție la Congreve.

Într-o epocă a raționalismului excesiv, experimentul și cunoașterea sexualității devin mult mai importante decât sentimentul în sine. În consecință, eroii comediei Restaurație au multe legături amoroase dar întâlnesc rar sau niciodată dragostea. Câmpul de bătălie al aristocratului galant e budoarul. Convențiile militare ale Evului Mediu se mențin minimalizate și într-o formă domesticită. Căsătoria, dacă se încheie până la urmă, este o alianță care se menține așa cum se mențin și alianțele regale ale epocii.

Deși oglindind un grup social limitat, comedie Restaurației stârnește și interesul contemporan, căci ea este unul dintre momentele culminante

din istoria farsei. Se depășește modelul plautian și, dacă pe alocuri se mai împrumută situații molierești, conversația e un subtil marivaudage à l'anglaise. În momentele ei cele mai valoroase, cum este și lucrarea lui Congreve *Așa-i lumea*, comedia Restaurației se ridică deasupra jocului scânteietor de replici și devine tristețe. Este tristețea care presimte apropiatul sfârșit al unei epoci, singurătatea tragică a omului în fața istoriei implacabile, jocul neliniștit al spiritului care caută mângâierea clipei.

Așa-i lumea este considerată una dintre cele mai rafinate comedii englezești de moravuri, deși intriga, o adevărată acrobație de combinații versatile, revărsare de spirit și replici spumoase, este destul de stufoasă pentru grăbitul spectator sau cititor al secolului al XXI-lea. Ironia, verva insolentă a spiritului caracterizează un text de mare rafinament al expresiei verbale. Piesa se salvează de la prețiozitate printr-un conflict construit laborios, prin momente de vioiciune comică sau prin discreția cu care sentimentul, lirismul delicat al eroilor principali, Mirabell și Millament, sunt tănuite în dosul replicilor scilicite. Cei doi îndrăgostiți din *Așa-i lumea* au un farmec care te face să uiți impertinența lor cinică de suprafață. Faimoasa scenă a stabilirii clauzelor contractului marital dintre cei doi îndrăgostiți, pe care am ales-o pentru traducere, este una dintre scenele antologice ale comediei engleze. Jocul spiritual, sentimentul, afirmarea unui nou tip de relație maritală întemeiată pe libertate și pe afirmarea lipsită de complexe a datoriei de a căuta plăcerea sunt liniile de forță ale celebrei confruntări.

Din punct de vedere istoric și cultural, *Așa-i lumea* ilustrează perfect spiritul Restaurației – o Utopie a galanteriei perfecte ale cărei moravuri sunt deplina libertate, după inspirata expresie a lui Charles Lamb în esul său *On the Artificial Comedy of the Last Century* (*Despre artificiala comedie din secolul trecut*). Dar comedia lui William Congreve are și o interesantă relevanță contemporană românească și este de mirare că piesa aceasta nu a trezit încă interesul nici unui traducător de pe la noi. Pentru →

Prezentarea și traducerea

MIHAELA MUDURE

cititorul român de până în 1990, apt să o citească în original, comedia aceea despre plăceri și tristețea funestă care le urmează avea un ascuns mesaj subversiv. În lumea aceea în care statul ajunsese să se vâre până și între așternuturile cetățenilor forțați să-și îndeplinească chiar și acolo o datorie patriotică, căutarea plăcerii erotice în sine era formă de frondă existențială. După 1990, deschiderea socială s-a transformat, se transformă adesea în libertinism. Căutarea deșănțată a plăcerii cu orice preț ne apropie de marile tristeți ale personajelor lui Congreve.

*

Actul IV scena 5

Mirabell: Frumoasă și deșteaptă ca Daphne însăși! Te-ascunzi de mine ca să mă faci să te caut și mai abitir? Sau e vreun șiretlic anume ticluit ce va să însemne că aici vânătoarea trebuie să înceteze pentru că tu nu mai poți zbura?

Millamant: Prostii? Din contră, eu voi zburda și voi fi râvnită până în ultimul moment. Deși sunt în pragul căsniciei, mă aștept să mă dorești tot așa de mult ca și cum aș șovăi la porțile mănăstirii, cu un picior deja peste prag. Voi fi dorită până în ultima clipă, ba chiar și după aceea.

Mirabell: Și după ultima clipă?

Millamant: Oh, aș crede că sunt vrednică de plâns și că nu mai am nimic de acordat dacă aș fi constrânsă la o tihnă lipsită de glorie și eliberată de plăcuta osteneală de a fi solicitată.

Mirabell: Dar nu știi că atunci când favorurile sunt acordate după insistente și plictisitoare solicitări, ele își diminuează valoarea? Partea care dă, își pierde din farmec, iar partea care primește, își diminuează plăcerea.

Millamant: Acest lucru poate să fie adevărat pentru lucrurile obișnuite, dar nu-i defel sigur în dragoste. Oh, urâsc îndrăgostitul care îndrăznește să creadă că poate respira, măcar o clipă, fără îngăduința doamnei lui. Nu există ceva mai neobrăzat în firea lucrurilor decât privirea nerușinată a unui bărbat sigur de sine, încrezător în succesul lui. Aroganța pedantă a unui soț autentic nu pare atât de sigură de sine. N-o să mă mărit niciodată dacă nu mă voi asigura mai întâi că îmi pot satisface voința și plăcerea.

Mirabell: De ce amândouă înainte de căsătorie? Sau o să te

mulțumești cu prima acuma și să aștepți cu cealaltă până după căsătorie?

Millamant: Ah! nu fi impertinent! Draga mea libertate, să te părăsesc? Singurătatea mea credincioasă, visarea mea dragă, trebuie să vă spun *adieu*?¹ Da, *adieu* – gânduri de dimineață, plăcută deșteptare, somn liniștit, voi toate *douceurs*?², voi *sommeils du matin*?³, *adieu*? – Nu pot s-o fac, e mai mult decât imposibil – e sigur, Mirabell, o să stau dimineața în pat cât am chef.

Mirabell: Atunci eu mă voi trezi dimineața cât mai devreme poftesc.

Millamant: Ah! creatură trândavă, scoală-te când vrei – și, auzi, n-o să-mi pui porecle după ce ne căsătorim, e clar, n-o să accept să-mi pui porecle.

Mirabell: Porecle?!

Millamant: Da, cum ar fi nevestă, consoartă, draga mea, bucurie, giuvaer, iubire, iubito, și tot restul aceluși jargon dezgustător, cu care bărbații și nevestele lor sunt atât de scârboși de familiarizați – nu voi suporta asta niciodată. Bunule Mirabell, să nu fim familiari sau dragăstoși în public, să nu ne sărutăm în fața oamenilor, ca Lady Fidler sau Sir Francisc; să nu mergem împreună în Hyde Park cu rădvanul cel nou în prima duminică să provocăm ocheade și șușoteli, iar apoi să nu mai fim niciodată văzuți acolo împreună, ca și cum am fi mândri unul de celălalt în prima săptămână și rușinați unul de celălalt, tot timpul după aceea. Să nu facem vizite împreună; să nu mergem la teatru împreună; dar să fim rezervați și bine crescuți. Să fim rezervați ca și cum ne-am fi căsătorit

de mult timp și bine crescuți ca și cum nu ne-am fi căsătorit defel.

Mirabell: Mai ai și alte condiții de solicitat? Până aici cererile tale au fost destul de rezonabile.

Millamant: Fleacuri! Cum ar fi libertatea de a face și de a primi vizite la cine și de la cine poftesc, să scriu și să primesc scrisori fără întrebări sau priviri chiorâș din partea ta; să port ce rochii poftesc; să aleg subiectul de conversație numai după gustul meu; să nu am nicio obligație de a face conversație cu niscaiva tipi plini de spirit, pe care nu-i cunosc, deoarece sunt cunoștințele tale; sau să fiu drăguță cu niște proști pentru că, întâmplător, sunt rudele tale. Să cobor la cină când am chef; să cinez la mine când sunt indispusă, fără vreun alt motiv precis. Apartamentul meu să fie inviolabil; doar eu să servesc la ceai, unde nu trebuie să apari ca să te poți așeza, fără a-mi cere permisiunea. Și, în sfârșit, oriunde aș fi, vei bate întotdeauna la ușă înainte de a intra. Odată acceptate aceste articole, dacă voi continua să te mai suport încă puțin, s-ar putea ca, încetul cu încetul, să ajung să decad până într-atât încât să-ți devin nevestă.

Mirabell: Nota de plată este, într-un fel, avansată prin această ultimă clauză. Dar, am mână liberă să ofer condiții – atunci când tu vei decade până la a fi nevestă, eu nu voi peste măsură de slobozit ca soț.

Millamant: Ai permisiunea mea, spune-ți ultimul cuvânt, vorbește și nu cruța nimic.

Mirabell: Îți mulțumesc. *Imprimis*⁴ deci, mă învoiesc ca relațiile tale să fie generale, să nu admiti niciun confident juruit sau vreo amicică intimă, nicio prietenă care să-și tănuiască aventurile cu ajutorul tău și să te ispitească să încerci o tănuire reciprocă. Niciun rățoi, momeală ca să te amăgească să alergi mascată la teatru după filfizoni. Iar apoi să te aducă acasă – vezi Doamne! – înspăimântată, când ți s-a părut c-ai fost descoperită. Și după aceea să mă ocărăști că n-ai văzut piesa și că ți-ai stricat cheful ca să mă iei și pe mine acolo și să-mi încerci credința.

Millamant: Detestabil *imprimis*! Eu să merg la teatru mascată?!

Mirabell: *Punctul următor*, mă leg că voi continua să-ți îndrăgesc chipul atât timp cât îl vei îndrăgi și tu. Și atât timp cât chipul tău e valabil →

Al poeziei son...
Sandei Cristescu

Că hoinăresc prin lume fără preț,
Nu mi-e necaz, că scot din zăcământ
Rara floare din fiecă cuvânt
Și-l fac să urce, mai presus, semeț...

Eu sunt purtată parcă de un vânt
Și port sandala simplă de drumet
Când hoinăresc prin lume fără preț
Nu mi-e necaz, că scot din zăcământ

Al poeziei son mai îndrăzneț,
Silaba ce se-nalță cu avânt
De parc-aș fi mereu sub un descânt
Și-aș trece culmi înalte pe-un podeț

Când hoinăresc prin lume fără preț...

Mai stau s-aștept...
Letiției Ionescu-Cartas

În fiecare zi eu scad în cruce
Spre dincolo, în tainica lumină;
Dar până voi ajunge rădăcină,

Mai stau s-aștept pe cineva-n
răscruce...

Ce pe-un liman de liniște m-ar duce
Să m-odihnesc sub umbra de glicină...
În fiecare zi eu scad în cruce
Spre dincolo, în tainica lumină...

Și văd cum moartea mușcă din
coltuce
Și-mi lasă mie gustul de rugină
Și-un drum cotit s-ajung la o colină
De unde numai Ea mă va conduce

Spre fiecare zi să scad în cruce...

Cât ochiul mamei-n pace mă-nlumină...

Se surpă azi în ieri într-o surdină
Și orele pe praguri sunt înscrise
Și mama coase flori pe etamină
Cu tot parfumul albelor narcise...

Ea coase-ncet cu mâna mai străină

Parcă-ncrustând cuvintele nezise
Ce surpă azi în ieri ca-ntr-o surdină
Și orele ce-n praguri sunt înscrise...

Mai stau o vreme-n pacea din grădină
Și parcă sunt în stranii paradise;
Cât ochiul mamei-n pace mă-nlumină
Eu mai visez și toate-mi sunt permise

Dar surpă azi în ieri într-o surdină...

CLAUDIA VOICULESCU
Aprilie 2013

WILLIAM CONGREVE

→pentru mine, să nu încerci să-i dai înfățișare nouă. În care scop, deopotrivă cu toate cosmeticele de zi, interzic toate măștile de noapte făcute din creme uleioase sau nu știu ce oase de porc, fiere de iepure, ud de porc și măduvă de pisică prăjită. Pe scurt, interzic orice legătură cu doamnele *de la ceea ce se numește curtea*. *Punctul următor*, ușa mea e închisă pentru toate codoașele cu panere și scumpeturi de muslin, porțelan, evantaie și atlasuri etc. – *Punctul următor*, când vei fi grea...

Millamant: Ah! nu pomeni de așa ceva.

Mirabell: Stare presupusă a fi o binecuvântare a străduințelor noastre!

Millamant: Dezgustătoare străduințe!

Mirabell: Denunț orice corset cu șireturile legate strâns ca să-ți păstrezi forma până când vei face capul fiului meu ca o franzelă și în loc de fecior, mă vei face tatăl unui ciot strâmb. În sfârșit, mă înduplec în ceea ce privește insistențele tale cu privire la ceai. Cu precizarea că nu vei depăși măsura și te vei mărgini la băuturi simple și obișnuite, cum ar fi ceaiul, ciocolata și cafeaua. La fel, în ceea ce privește conversația, ea va fi cea

tipică, obișnuită la ceai – ca de exemplu, ultima modă, forfecarea reputațiilor, bârfirea prietenelor care nu sunt prezente și așa mai departe. În niciun caz nu vei uzurpa prerogativele bărbaților și nu-ți vei lua libertatea de a închina și de a bea în sănătatea cui-

va. În acest scop, proscriu toate forțele străine, toate auxiliarele de la ceai, cum ar fi lichiorul de portocale, lichiorurile de anason, scortșoară, chitră sau Barbados, ca și crușonul sau cel mai curat lichior Clary. Dar vinul de ciuboșica cucului, apa de

mac și toate somniferele le îngădui. Odată aceste clauze acceptate, în toate celelalte privințe, s-ar putea să mă dovedesc a fi un soț ușor de condus și supus.

Millamant: Oribile clauze! Licori murdare și tari! Eu să beau?! Bărbați netrebnici! Urâsc ale voastre clauze îngrozitoare!

Mirabell: Atunci ne-am înțeles! Să-ți sărut mâna la încheierea contractului? Dar, uite, vine cineva să ne fie martor la pecetluirea actului.

1. adio
2. blândeți
3. picoteli matinale
4. în primul rând

Referințe

Congreve, William. *Incognita and the Way of the World*. Ed. A. Norman Jeffares. Columbia: University of South Carolina Press, 1970.

Johnson, Samuel. *Lives of the English Poets: A Selection*. Ed. J.P. Hardy. Oxford: Clarendon Press, 1971.

Lamb, Charles. *Selected Essays*. Ed. John R. Nabholz. New York: Appleton-Century-Crofts, 1967

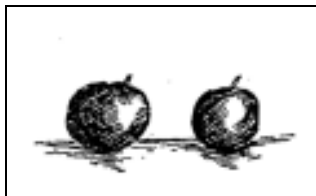
Călătorie cu zeppelinul spre America

(XII)

Plantele exotice, ca palmieri, ficuși, etc., sunt așezate alături de zidurile caselor, restul grădinilor până la stradă este alcătuit dintr-un covor de iarbă, cu flori multe, nespus de multe, de toate felurile și culorile: crini, garoafe, clematite, gardenii și tot soiul de trandafiri. Unele se agață de case, altele se odihnesc pe covoarele de iarbă, unele mai frumoase ca altele, îmbălsămând aerul cu parfumul lor suav.

Ca și la Salt Lake City, casele sunt despărțite numai de pajiști verzi, te crezi într-o grădină nesfârșită, întretăiată de o singură mare alee "strada" și de altele foarte înguste, "trotuarele". Un colț de rai pământesc. Îți lași o parte din suflet la el.

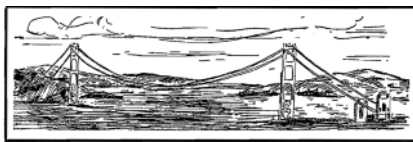
Ne găseam în orașul filmului. Ne-am dus seara la cinema. Se juca "Romeo și Julieta", cu Norma Shearer. Ultimul film regizat de soțul ei înainte de a părăsi această lume. Sală mare, însă mai mică și mai frumoasă ca cea de la Rockefeller Center din New York.

San Francisco

A doua zi, plecăm spre San Francisco, rivala lui Los Angeles. Făgăduisem doamnei Dr. Layman, în Zeppelin, s-o vizităm și ne țineam de cuvânt. Zburam peste norii ondulați și albi ca vata; deasupra noastră, albastrul imensității cerești. Marea de nori ne separa cu totul de lume, pluteam în universul care ne aparținea.

După două ore, sosim la San Francisco, oraș creat de spanioli. La hotel, în cameră, am găsit o cutie cu trei foarte mari și frumoase gardenii. Un obicei american este de a oferi flori așezate pe vată umedă în cutii, legate cu panglici. Doamna Dr. Layman ținuse să un mă simt străină și îmi trimisese aceste flori cu un bilețel

Podul peste „Golden Gate”

de "Bun sosit", anunțându-ne că vine cu automobilul să ne ia de la hotel. Am fost mișcată de atenția prietenească. Hotelul "St. Francisc" este situat pe Union Square, în mijlocul căruia se înalță statuia Amiralului George Dewey (1837 – 1917), amiralul care a distrus în 1898 flota spaniolă la Cavite, aproape de Manila.

San Francisco, ca și Los Angeles, se găsește în California, al doilea stat ca mărime, din Statele Unite. Cucerirea Californiei a fost făcută de Frémont, în 1846, iar de la 1850, face parte și ea din Uniune.

Paralel cu Pacificul sunt Munții Coast Range. Între Sierra Nevada și Coast Range se ridică singuratic cel mai frumos masiv din America, Shasta (4400 m), cu un vast crater și ghețar între munți. Munții Coast Range posedă colosale bogății de minereuri: aur, argint, și a fost una dintre cele dintâi regiuni exploatare în industria minieră. S-a găsit aur și în nisipul fluviilor. În California, pentru prima oară, aurul a fost descoperit în 1948, lângă Sacramento, pe proprietățile căpitanului Sutter (fost ofițer în garda elvețiană a regilor francezi). Coasta Pacificului este stâncoasă, singurul golf mare este San Francisco. În jurul golfului sunt localitățile Berkeley, Alameda, Oakland etc. San Francisco are cea mai frumoasă așezare la intrarea golfului, ce se îngustează spre ocean. Golful strâns aproape între cele două maluri apare ca o poartă. La asfințit, partea aceasta se colorează cu nuanțe tari de roșu aprins și galben strălucitor ca aurul. De unde și numele de "Golden Gate" (Poarta de aur). Prin această poartă intră în golf vapoarele venite de la mari depărtări.

În 1936, se construia peste "Golden gate" cel mai mare pod suspendat din lume. În același oraș, se construia și marele pod de peste 13 km, ce va uni San Francisco cu Oakland, situat pe partea cealaltă a golfului. Astăzi, podurile sunt gata.

Tot în golf, pe insula "Alcatraz Island", este închisoarea "Federal Prison".

Împreună cu doamna Layman, am făcut cunoștința orașului. Am fost la

"Memorial Tower", situat pe Telegraph Hill. De acolo, îmbrățișezi cu privirea orașul, până la ocean. Aproape toate casele din San Francisco sunt noi, orașul fiind reclădit în întregime după cutremurul catastrofal din 1906. Majoritatea caselor sunt din lemn, afară de cele foarte mari.

Dispoziția străzilor în San Francisco este identică cu cea din aproape toate orașele Americii, străzile sunt perpendiculare una pe alta. Nu s-a luat în considerare faptul că orașul, fiind așezat pe coline, diferența de nivel e foarte mare. Când cobori cu automobilul aceste străzi cu pante repezi, ai senzația că te vei prăvăli, iar la urcuș ai teamă că motorul nu va trage și va da înapoi. Nu există nicio stradă croită în serpentine. Tramvaiele care urcă și coboară străzile acelea cu pante pieptiș au roțile zimțate. E caracteristica orașului. Trebuie să fii dibaci "șofer" pentru ca să îndrăznești să circuli pe astfel de străzi.

Prânzul l-am luat într-un restaurant din port, unde am mâncat diferiți pești și moluște din Pacific. Unele moluște, numite Abalone, au carnea foarte gustoasă, iar scoica lor servește pentru fabricarea diferitelor bibelouri.

După prânz, ne-am dus să vedem pădurea de eucalipti și marele Golden Gate Park. Am vizitat și aquarium din Park, extrem de interesant și instructiv; conține o mare varietate de pești, moluște și stele de mare, specii rare, unele mai frumoase decât altele. Tot în Park, este o grădină în stil japonez, cu arbori și flori exotice, un pod în formă de arc, amintește de Japonia; până și poarta de la intrare este în același stil. În localul din grădină, ceaiul ne-a fost servit de japoneze, în ceainice și cești minuscule, prăjiturile fiind și ele tot specialități japoneze. Uităi de America, te credeai în Japonia.

În Park, am văzut statuia Jeannei d'Arc. La mirarea mea, mi s-a spus că în San Francisco mulți americani sunt de origine franceză.

În urmă, ne-am dus la Pacific. Plaja e lungă, de nu-i vezi sfârșitul, iar pe bulevardul de la marginea ei staționau automobilele unele lângă altele, ca un roi. Multă lume făcea baie.

ELENA BRAN

(Ediție îngrijită de M. N. Rusu)

Vatra veche dialog

Lidia Kulikovski „Lectura este munca și stilul meu de viață”

S-a născut la 10 martie (în buletinul de identitate 8 martie) 1951, în satul Nicoreni, raionul Drochia, în familia lui Leonid și Ana Ataman. După absolvirea cu mențiune a școlii medii din satul natal, își continuă studiile la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Filologie, specialitatea biblioteconomie și bibliografie. În 1973, termină cu mențiune studiile superioare, privilegiu care-i oferă posibilitatea să-și aleagă locul de muncă, optând pentru funcția de bibliotecar la Biblioteca Municipală (fostă biblioteca orașenească „A. Jdanov”) din Chișinău. După căsătoria cu inginerul Victor Kulikovski, se transferă cu munca și traiul în Cahul, unde aveau să se nască cele două fiice, Dumitrița și Victoria. Aici lucrează la biblioteca raională, mai întâi în calitate de șef al secției de achiziții, iar apoi director. În 1983, revine la Chișinău din nou la Biblioteca Municipală. Lucrează metodist, pe urmă șef al subdiviziunii pentru achizițiile de carte. Din martie 1990, este aleasă în funcția de director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, pe care o deține până în prezent. Din start, se angajează în reorganizarea sistemului municipal de bibliotecă, alcătuit din 30 de instituții de profil, pledând pentru standardele europene. În colaborare cu bibliotecă și consilii județene din România, inaugurează primele bibliotecă de carte românească – „Transilvania”, „Onisifor Ghibu”, „Ovidius”, „Târgoviște” Târgu-Mureș ș.a. În prezent, sunt nouă astfel de instituții. O altă direcție de activitate ține de deschiderea unor bibliotecă pentru reprezentanții etniilor conlocuitoare:

rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză, polonă, bielorusă ș.a.

În sistemul de filiale au fost deschise sau reorganizate o serie de bibliotecă specializate: Biblioteca de Arte „Tudor Arghezi”, Biblioteca de Drept, Centrul Internațional Academic „Mihai Eminescu”, Centrul de carte germană, precum și mai multe subdiviziuni (săli specializate) de literatură pentru copii și adolescenți, de carte religioasă, didactică etc.

În 2002, L. Kulikovski fondează publicația trimestrială de biblioteconomie și științe ale informării „BiblioPolis”, care a evoluat de la o simplă broșură la o revistă cu peste 150 de pagini.

În 2003, susține teza de doctor în științe pedagogice, intitulată „Evoluția serviciilor de bibliotecă pentru persoanele dezavantajate: Istorie. Prezent. Tendințe”, avându-l conducător pe reputatul bibliolog și scriitor, fost director și manager al Bibliotecii Centrale Universitare din București, dr. Ion Stoica.

Este autoarea a unor importante proiecte de cercetare bibliografică, coordonator național al proiectelor europene PULMAN, C@LIMERA, Public Library Development Project ș.a., precum și a peste 300 de studii, bibliografii, articole, eseuri etc., inclusiv 7 volume de autor.

Alături de munca de cercetare științifică, desfășoară o fructuoasă activitate didactică, în calitate de conferențiar universitar la Universitatea de Stat din Moldova, Facultatea de Jurnalism și Științe ale Comunicării, Catedra de biblioteconomie și asistență informațională. Este deținătoarea unor prestigioase distincții și premii: „Lucrător Emerit al Culturii”, Medalia „Meritul Civic”, Ordinul „Gloria Muncii”, Premiul European „Managerul secolului XXI”, Premiul „Petre Andrei” al Universității cu același nume din Iași, Premiul Mare al Salonului

Internațional de Carte pentru Copii „Ion Creangă” și al Asociației Bibliotecarilor din Republica Moldova ș.a.

În aprecierea cercetătorului Iurie Colesnic, „Lidia Kulikovski este un manager înăscut și un bibliotecar de vocație. Împacă aceste două profesii datorită unor calități pe care le poți întâlni numai la oamenii cu adevărat ai cărții. Dincolo de inteligență, are dânsa a apreciabilă deschidere spre om, spre acel consumator de informații care intră în bibliotecă în speranța de a găsi răspunsuri la zecile lui de întrebări...”

Noi am încercat să aflăm răspunsul doar la șaisprezece.

R.R.: Dna Lidia Kulikovski, de-a lungul anilor, ați susținut numeroase conferințe, comunicări, prelegeri, discursuri, în fața unui public divers cu prilejul multiplelor ocazii, acestea parcă curgând dintr-un izvor bine îngrijit, care lectură se cheamă. Câte tone de cărți, căci de kg nici nu poate fi vorba, ați citit cu ochii minții?

L.K.: Foarte multe..., cred că o întregă bibliotecă. Țin să precizez că bibliotecarul are mai multe feluri de lecturi: lecturi profesionale pentru a cunoaște autorii, cărțile acestora, în vederea recomandării lor grupurilor de cititori; lecturi pentru suflet – preferințe de autori, opere, domenii – pentru a fi *a la page* – cu ce se întâmplă în literatura și cultura universală; lecturi pentru dezvoltare personală; lecturi ale literaturii de specialitate etc. Un bibliotecar care nu cunoaște cărțile (oricare ar fi tipul de lectură prin care le cunoaște) este aidoma omului care trăiește într-o casă plină de străini și care nu comunică, într-un labirint necunoscut...

Iată de ce lectura este munca și stilul meu de viață.

R.R.: Nu asta, de fapt, vroiam să vă întreb la început. Mi-am amintit de mama dvs., de un episod povestit despre ea și felul în care a primit nu un car, dar un autocar întreg de oaspeți neașteptați... Ce a făcut mama Nina, care avea puțin timp să se pregătească? A chemat de urgență câteva rude și vecine și a început „porăiala”: sarmale, plăcinte, tocăniță... nu știu să le înșir pe toate, că n-am fost de față, atâta știu că musafirii și-au lins degetele, de gustoase ce erau bucatele, servite în→

RAIA ROGAC

casa mare. Cine ar mai fi în stare să facă asemenea gesturi în plină economie de piață? Deci, despre părinți să vorbim, căci lor le datorăm principalul – viața, despre atmosfera din casa părintească...

L.K.: Mama mi-a transmis prin gene multe calități de-ale ei: atitudinea responsabilă față de muncă, generozitatea... Acum, că nu mai e, le protejiez ca și cum ar fi niște lucruri lăsa-te moștenire pe care trebuie să le îndreptățesc.

R.R.: *Și ce calități ați moștenit de la tata?*

L.K.: Bunătatea și dragostea pentru lucrul făcut. Despre vizita la baștina mea, mai bine zis la casa părintească, ce să vă spun? Am fost la Cernăuți cu un autocar plin cu personalități din Transilvania, veniți la Zilele Bibliotecii noastre Transilvania, le-am organizat o excursie. La întoarcere, ca să nu căutăm un loc pentru prânz, am rugat-o pe mama să se gândească ce le poate oferi colegilor mei din România. Ea m-a întrebat: *Da' garantat veniți?*, i-am zis: *Sută la sută, cum să nu venim?* Atâta a fost dialogul. Când am intrat glorios, cântând, în satul meu de baștină Nicoreni (oaspeții noștri nu știau nimic) la poartă erau mulți oameni adunați... toată mahalaua. În fața casei, ca niciodată, foarte frumos înflorise busuiocul, care te pironia în loc cu mirosul lui puternic, iar mama, cu stebile în mână cânta: *Busuioace, busuioace, de te-oi rupe, nu te-i coace; Da de ce să nu mă coc? dacă-s floare de noroc...* Am fost invitați în casa mare – mesele doldora de bunătați, femei trebăluind... din cuptor se aduceau sarmale, plachie, babă albă, babă neagră, o cratiță de două căldări de zeamă, răcitură... S-a mâncat și s-a cântat ca în tinerețe la hramuri, cum ziceau părinții mei. Și acum colegii din România își amintesc cu drag, cu admirație și uimire de acea întâlnire cu busuioc.

R.R.: *La alegerea profesiei eu am avut mai multe opțiuni: să mă fac judecător, apoi artist dramatic, dar în primul rând să însușesc jurnalistică... De ar fi s-o i-au de la capăt, aș începe cu aceeași greșeală. Când ați decis să vă faceți bibliotecar, această profesie, în ciuda rolului important de formator, nu se bucura de prestigiul pe care îl merita...*

L.K.: În îndepărtatul an 1969, profesia de bibliotecar era la fel ca

alte profesii pedagogice, era chiar și concurs – 9 elevi pe un loc la Facultatea de Filologie, că la Filologie se făcea biblioteconomia. Eu nu am greșit că am făcut biblioteconomie. Cu anii, m-am convins că am făcut ceea ce s-a pretat unei ocupații de suflet. Și, niciodată, nu m-am simțit profesional sub nivelul altei profesii...

R.R.: *Ce modele ați avut în viață?*

L.K.: Foarte multe modele, pentru că la fiecare etapă a vieții ele se schimbă în funcție de ocupații, pe ci-

cine ai în preajmă, ce citești etc. Pot spune că am avut modele din diverse epoci, prin lecturi – de la spadasi la conducători de oști, regi, profesori, scriitori, pictori, filosofi; din viață – țărani simpli din satul natal, din satul soțului... Modelele nu pot fi urmate, pot servi doar ca exemple de comportament în diferite situații. Modelele nu pot forma omul. Părinții (pentru mine cel puțin) sunt și modele, și formatori în faza incipientă umană. S-a descoperit de curând, în Marea Britanie (cercetări făcute asupra a 4000 de conducători) gena cu denumirea Rs4950, care se moștenește din tată în fiu, este gena oamenilor care își asumă responsabilități, care iau decizii rapide și sigure. Oamenii cu această genă se descurcă foarte bine în calitate de conducători.

R.R.: *Credeți că asemenea cercetări trebuie efectuate și asupra politicianilor-conducători de la noi?*

L.K.: N-ar fi rău, dar de unde să luăm cercetători?

R.R.: *În glumă, dar mai mult în serios, se spune că Lidia Kulikovski e mama bibliotecarilor din Chișinău, sau mai concret: când spui Biblioteca Municipală subînțelegi Lidia Kulikovsk și invers...*

L.K.: Dacă ar fi fost altcineva director, la fel s-ar fi spus și despre el. Când lucrezi cu pasiune te identificei cu instituția, ești parte, fiind parte lași amprente (realizări) în activitate, iar oamenii le recunosc.

R.R.: *Dacă generațiile de ieri-alaltăieri, benevol, nesilite de nimeni, „pierdeau” timpul în biblioteci în căutarea înțelepciunii, astăzi instituțiile de profil au numeroase proiecte, programe, activități culturale, menite să-i atragă pe cititorii – mai nou numiți utilizatori, dar care se lasă „trași de mâneacă”. Știu că realizați tot felul de sondaje, prezentați-ne câteva din cele mai interesante exemple.*

L.K.: Înainte erau prea puține tentațiile asupra timpului personal al omului și biblioteca era singura instituție de cunoaștere și informare. Globalizarea și tehnologia implică omul de la distanță în evenimente, lucruri mai atractive, deși fără substanță, fără importanță, făcându-i părtași la ele. Multora le place și devin dependenți de zapping-uri, talk-show-uri, telenovele, deși înțeleg că pierd timp, dar le place implicarea fără efort. Biblioteca cere implicare intelectuală – căutare, lectură, studiu. Se spune că înainte cititorii căutau biblioteca, acum biblioteca este în căutarea cititorului. Mă refer la bibliotecile care-și asumă responsabilitatea de formare și dezvoltare a omului. Da, omul găsește, după părerea lui, ce-i trebuie în Internet, omul grăbit, care se mulțumește cu date superficiale, de proastă calitate. Dar încă nu s-au terminat oamenii studioși, oamenii care, cu orice preț vor să facă carte, să se dezvolte, să răzbată – ei au nevoie de biblioteci. Lumea virtuală astăzi atrăgătoare, mâine va ajunge plicticoasă. Biblioteca își caută, alături de funcțiile sale tradiționale, nișa noilor preocupări, servicii, orientări. Sunt sigură că va izbuti să devină utilă și în continuare.

R.R.: *Care sunt acele proiecte cu valoare adăugată?*

L.K.: Tocmai cele care oferă diversitate. Omul are nevoie să fie ascultat, are nevoie să împărtășească →

altora ceea ce știe cel mai bine a face, să-și facă cunoscute operele, preocupările, să-și exprime liber punctul de vedere pe diferite aspecte. Aici biblioteca vine cu proiecte de socializare, oferă spații de expunere, implică oamenii în dezbateri, ateliere unde învață ceva – ceramica, desenul, broderia, scrisul, comunicarea publică, psihologia, limbi moderne și multe altele, activități orientate pe interese individuale de dezvoltare, care au rol transformator.

R.R.: Ce ați fi vrut, dar n-ați reușit să faceți? De ce oare, acea clădire în care mai pălpâie istoria de odinioară și se mai aud șoptit vocile și pașii lui George Enescu, Ion Minulescu, Maria Cebotari, Constantin Stere etc. etc., nu s-a dorit a fi păstrată și reparată adecvat, ca o bijuterie arhitectonică monumentală? Mă refer la spațiul Bibliotecii Municipale, din care au rămas doar o parte din birouri și sala de lectură.

L.K.: Ați sugerat și răspunsul : mi-am dorit din anii '70 ai secolului trecut să aibă Chișinăul o Bibliotecă, pentru că o merită! Dar decidenții au alte viziuni asupra orașului – să fie fără gunoi, cu troleibuze bielorusse, cu șapte brazi la Anul Nou, cu Circ, cu Valea Morilor... sunt toate pentru chișinăuieni, recunosc, dar nu și pentru cultura lor...

R.R.: O întrebare, mai mult tradițională decât provocatoare: de ce vă temeți, dna Lidia Kulikovski?

L.K.: Ar fi poate prea patetic să spun că mă tem de viitorul țării și banal - că mă tem de sănătatea familiei mele, dar așa este. Am ajuns la o vârstă când îți dai seama că viitorul e mult mai mic decât trecutul și deci, sunt prea puține lucrurile de care să-ți fie teamă. Cele mai importante s-au produs, cele care vor veni nu le cunosc ca să mă tem de ele.

R.R.: Autorul dvs. preferat este Borges, motivația o știu, el și-a închipuit Biblioteca precum un paradis, l-ați coborât de pe pedestal, aveți un alt idol literar?

L.K.: Unul din preferați... Se zice că bibliotecarul nu poate avea dreptul să aibă scriitori preferați, pentru că se supără ceilalți... și să știți că chiar e așa.

Eu nu consider nicio carte proastă. Amintesc aici câteva din principiile biblioteconomiei: fiecare carte are cititorul său; fiecare cititor are cartea sa. Cititorul bibliotecii este

pestrit, ca și lumea, divers ca intelect, interese și preocupări. Nu întotdeauna el alege, sau acceptă să citească o carte bună din punctul de vedere al criticilor, o carte premiată la diverse saloane literare. El alege în funcție de nivelul său intelectual, alege cu inima și din necesitate. Bibliotecarul nu face excepție. Acum autorii mei preferați sunt cei din domeniul managementului – nu scap niciun autor și niciun titlu de management. În rest, recitesc din Jorge Luis Borges, Gabriel Garcia Marquez, Jorge Amado, Dan Puric, Haralambie Moraru, Iulian Filip, Vasile Romanciuc, Mario Vargas Llosa, Mihai Eminescu (doar din ultimele recitiri).

R.R.: Știu că una din marile pasiuni vă sunt florile, nu numai le admirați, dar le și cultivați, la îngrijiți, le creșteți... dar cele mai dragi, vorba cântecului popular, vă sunt cele două fete, cărora le purtați dorul, căci sunt departe...

L.K.: Am crescut fete și mă mândresc cu ele, am crescut fete să-mi văd continuitatea. Am reușit, dar am și pierdut.

Fetele au făcut școli în străinătate, au rămas să muncească acolo, sunt departe, le duc dorul, chiar dacă ne vedem zilnic prin skype; chiar dacă recent ne-a vizitat Victoria, cea mică, și la puțin timp distanță și cea mai mare fiică, Dumitrița, cu nepoțica Maria.

Acasă am rămas cu florile din grădină... cu ele vorbesc, le îngrijesc și ele îmi răspund, înflorind mai abundent și mai frumos ca la alții.

R.R.: În cazul cuplurilor reușite de familie, deseori se spune, a avut noroc de... avându-se în vedere soțul sau soața. În familia Kulikovski, cine a fost cu norocul în frunte?

L.K.: Nu m-am gândit... astăzi pot spune, comparând cu experiența altor femei, că am avut noroc de soț, de copii. În genere, am avut noroc întotdeauna de oamenii din jurul meu. Succesul meu profesional s-a clădit nu doar pe abilitățile, cunoștințele sau ambițiile mele, dar mai întâi de toate pe susținerea multor, multor oameni.

R.R.: Iată-ne ajunse pe ultima sută de... litere, cu ce frază de încheiere doriți să încununăm acest dialog?

L.K.: Pentru tot ce faci în viață trebuie să depui suflet și dăruire, și atunci rezultatele nu se lasă așteptate, vă asigur!

O MARE DE FÂNTÂNI

E-un hohot toată primăvara albă
Venind din amintiri de vis
Mai zămislim și ploii și cântec
În zborul florii de cais.

Prin sânge vine umăr de sămânță
Bătând puternic în lumină
Când veștile din cerul nost' albastru
Atinse sunt de frunte carpatină.

Se-nviorază fața în culoarea pâinii
Tăcând, ne-nzăpezim prin vârste
De parcă ora lină a așteptării
Nici nu există în glasul de lăcuste.

Cu toții ne trezim în imne
Pământul negru dezmiardându-l
De-l știm încercuit în flori
Îl tot arăm cu vorba, însămânțându-l.

E o mare de fântâni arteziene
Pe care sub iubitul Soare
O ridicăm statuie, clopot, faptă
Și fiecare flutur vrea ca s-o măsoare.

Țâșnim în fiecare primăvară,
Uitând de timpul înflorit în noi,
Prin respirația din fluviul de afară
Trăim muncind, ca trunchiul, prin altoi.

12 februarie 2013

MARIAN BARBU

Din vol. **Icoane pe sticlă sau facturi lirico-epice neonorate la timp**, în pregătire editorială

Portrete

Dimitrie Poptămaș

- „Sufletul” și „Îngerul păzitor”
al Bibliotecii „Târgu-Mureș” din
Chișinău (IV)

În cadrul Salonului Internațional de Carte pentru Copii și Tineret din Chișinău (aprilie 2004), a fost lansată cartea lui Dimitrie Poptămaș **Philobiblon mureșean**, care a fost apreciată de cercetători în biblioteconomie, îndeosebi pentru viziunea abordată și modernitatea ideilor. La fel, acest volum de excepție a fost elogios recenzat în revista BM „B.P. Hasdeu” *BiblioPolis* de către publicistul Vlad Pohlă.

Cu mult drag, Dimitrie Poptămaș a oferit cartea vieții sale bibliotecii noastre, cu dedicația: *Cititorilor Bibliotecii „Târgu-Mureș” și distinsei sale animatoare Claudia Șatravca, această carte inspirată și din prezența mea la Chișinău, la biblioteca „Târgu-Mureș”, în semn de plăcută amintire și prețuire pentru acei oameni care gândesc și grăiesc ca și noi, din partea autorului pe care să-l considerați „al dumneavoastră”.* Dimitrie Poptămaș, Târgu-Mureș.

Un eveniment important al bibliotecii a fost manifestarea culturală *M-a strigat cineva?*, dedicată aniversării a 75-a de la nașterea lui Grigore Vieru, organizată la 16 februarie 2010, în cadrul *Săptămânii Grigore Vieru*, la care au participat personalități notorii din Târgu-Mureș și Chișinău. La această activitate, prietenul nostru Dimitrie Poptămaș a vorbit din suflet și cu multă căldură despre marele poet: *Pe Grigore Vieru l-am cunoscut personal prima dată la Târgu-Mureș, în librăria „Romulus Guga”, în anul 1991. I-am auzit vocea sensibilă, caldă, pătrunzătoare, în acel templu al spiritului de care el era legat prin creația sa. Niciodată nu am crezut că ne vom despărți așa de repede de*

Grigore Vieru, cu toate că îi știam suferințele. Chiar dacă aș fi știut, nu puteam accepta că nu ne vom mai întâlni în această lume a controverselor; în căutarea frumosului, a faptelor bune, a dragostei frățești și a adevărului, trăsături atât de încercate în zilele noastre. Cu adevărat putem rosti, acum, că poetul a trecut în nemurire, pentru că, ce este altceva poezia sa cântată ori rostită cu atâta căldură în sufletele noastre.

Cu mândrie și cu mari emoții, Valentin Marica a lansat cartea documentar-literară **Alb de duminică: Grigore Vieru în evocările scriitorilor din Târgu-Mureș**, apărută în 2009 la editura „Cezara Codruța Marica”, unde e publicat și articolul lui Dimitrie Poptămaș *Non omnis moriar*.

Dimitrie Poptămaș și prietenii săi, venind la Chișinău cu diverse ocazii: *Zilele Bibliotecii „Târgu-Mureș”, Hramul Chișinăului, Ziua Poeziei, Anul bibliologic, Saloanele Internaționale de Carte*, se întâlneau cu poetul iubit Grigore Vieru și petreceau împreună momente plăcute.

Ultima mea întrevvedere cu Dimitrie Poptămaș a avut loc în octombrie 2011, în cadrul *Săptămânii Ușilor Deschise*, o activitate complexă de promovare a imaginii instituției în comunitate și de revedere cu prietenii săi, când biblioteca „Târgu-Mureș” și-a sărbătorit 15 ani de existență. La această frumoasă aniversare, alături de noi, ca de obicei, au fost și devotații prieteni din Târgu-Mureș: Monica Avram, directoarea Bibliotecii Județene Mureș, Nicolae Băciuț, directorul Direcției pentru Cultură, Culte și Patrimoniu Național Mureș, Eugen Crișan, ex-primar al municipiului Târgu-Mureș și scriitorul Ilie Șandru.

Cu această ocazie, biblioteca a elaborat cartea aniversară **Verticalitate spre cunoaștere și comunicare: Biblioteca „Târgu-Mureș” – 15 ani de activitate** (cuprinde: omagii, amintiri, prețuiri și impresiile oaspeților de onoare și ale utilizatorilor bibliotecii) și bibliografiile **Cărți cu dedicații și Biblioteca „Târgu-Mureș” în presa anilor 1996-2011** (în format electronic).

Dimitrie Poptămaș, în discursul său aniversar, a menționat: *Dacă aș fi să sintetizez ce au însemnat cei 15 ani de activitate ai Bibliotecii „Târgu-Mureș”, în mod sumar, îmi rămân frumoase amintiri de dragoste și*

iubire pentru oameni și carte... Sunt bucuros să constat că și după retragerea mea din activitate, succesorii mei, la conducerea Bibliotecii Județene Mureș, Liliana Moldovan, director interimar, iar apoi Monica Avram, apreciază gestul de reală cultură în spațiile românești...

Pe parcursul anilor, Ministerul Culturii din Republica Moldova și Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” i-a decernat lui Dimitrie Poptămaș Diplome de onoare și Diplome de excelență *pentru merite deosebite în promovarea cărții, a valorilor culturale și contribuții considerabile în crearea imaginii Bibliotecii „Târgu-Mureș”.*

Visul nobil al lui Dimitrie Poptămaș de a vedea **Biblioteca Sa – „Târgu-Mureș”** un adevărat centru cultural și informațional din Chișinău, un templu al cărții în care fiecare să se simtă ca la el acasă, s-a realizat. În cartea *Philobiblon mureșean*, Dimitrie Poptămaș numea instituția noastră: *„O bibliotecă de forță a Chișinăului, unde cartea e ocrotită și promovată printre cititorii mari și mici.”*

În prezent, Biblioteca „Târgu-Mureș” este o instituție prestigioasă, care și-a creat o imagine bună în comunitatea chișinăuiană și târgumureșeană. Prioritatea bibliotecii este furnizarea noilor servicii și atragerea noilor utilizatori pentru ca orice cetățean al urbei să obțină prompt și rapid informația necesară în orice moment și în orice loc. Noile servicii virtuale oferite de bibliotecă demonstrează capacitatea ei de adaptare la noile tehnologii.

Cele peste 60 Diplome de merit, Diplome de onoare, Diplome de excelență oferite bibliotecii și cele 300 articole despre bibliotecă, publicate până în prezent în presa chișinăuiană și târgumureșeană, sunt o mărturie credibilă care demonstrează rolul instituției în serviciul comunității. Emisiunile TV și Radio din Moldova și România, de asemenea, au contribuit considerabil la crearea imaginii pozitive a Bibliotecii „Târgu-Mureș”.

Dimitrie Poptămaș, ex-directorul Bibliotecii Județene Mureș, a fost principalul promotor al imaginii Bibliotecii „Târgu-Mureș” în România, publicând în presa periodică și în cărți 22 articole, numeroase referințe la activitatea →

CLAUDIA ȘATRAVCA

Îți scriu

îți scriu cu pana înmuiată-n crin
și-ți mirui fruntea cu polen de maci
mă oglindesc în ochiul tău senin
tu plângi și râzi și mă rănești când
taci

îți scriu acum cel mai frumos poem
pe frunze ruginite de castani
mereu te caut și mereu te chem
într-un tărâm mirific din balcani.

Îmi place

îmi place bucuria să ți-o fur
îmi place începutul ne-nceput
îmi place tot ce-i verde împrejur
îmi place să te vindec c-un sărut

îmi place să te-ascult ca pe-un izvor
îmi place-n ochiul tău s-admir o stea
îmi place-n poezie să cobor
îmi place să m-ascund în poala ta

îmi place să-ți întorc somnul pe dos
îmi place să fiu bun, când alții-s răi

îmi place să-ți fiu câine credincios
îmi place să mă joc cu sânii tăi.

Credincios soldat

tot mai puține zile mi-au rămas
s-alerg printre poeme răzvrătit
să te sărut cu gust de ananas
să te iubesc cum nu te-am mai iubit

tot mai puține zile dar și nopți
se scurg încet spre un deșert visat
când sânii tăi miros a struguri copti
îți sunt același credincios soldat

Iubire sfântă

într-un anotimp de pace botezat
dumnezeiesc
îmbrăcată în narcise m-ai făcut să te
iubesc

mă-mpușcai cu libelule pe-un imaș cu
fân cosit
eu îți recitam poeme din amurg la
răsărit

ne juram iubire sfântă pentru o sută
de ani
și-admiram luna pe bolta sprijinită de
castani

Pe un peron de gară demodată

gânditor ca o ramură de tei legănată
de vânt
te-aștept pe un peron de gară
demodată
în ochiul meu e un amurg răsfrânt
și-n ceruri bate toaca deodată

nerăbdarea fierbe ascunsă-n buzunar
se răzvrătesc săruturi pe gura mea
flămândă
un anotimp bezmetic mă ceartă iar
când ploaia după dealuri stă la pândă

sosește trenul pufăind pe nări
și călătorii se-nțeleg prin șoapte
iar tu ca o iluzie cobori încet pe scări
mirosind a pere și a cireșe coapte...

IOAN VASIU

→bibliotecii noastre, contribuind astfel la o bună imagine a acesteia în comunitatea târgumureșeană.

Contribuții importante la promovarea imaginii Bibliotecii „Târgu-Mureș” au avut și oamenii de cultură din Târgu-Mureș: drd. Nicolae Băciuț – 19 articole, dr. Valentin Marica – 6 articole, Lazăr Lădariu – 5 articole și Ilie Șandru (din Toplița, jud. Harghita) – 9 articole.

Un argument în plus în acest sens este filmul neobositului om de cultură Nicolae Băciuț, intitulat *Biblioteca „Târgu-Mureș” – 7 ani de acasă*, care a fost realizat în 2003 și prezentat în premieră națională la TVR 1. Pelicula cuprinde episoade din activitatea bibliotecii noastre și a fost apreciată pe ambele maluri ale Prutului.

Succesul bibliotecii noastre se datorează nemijlocit lui Dimitrie Poptâmaș, prietenul nostru cu suflet mare, sincer, respectuos, de o rară cumsecădenie, care pe parcursul a 17 ani ne-a fost „înger păzitor”.

În prezent, domnul Dimitrie Poptâmaș conduce Fundația Culturală „Vasile Netea”, care se înscrie în viața culturală locală și națională cu un frumos palmares – cărți apărute în prețioasa sa colecție *Caiete mureșene*. Mereu este în acțiune alături de colegii săi de la Biblioteca Județeană

Mureș și de prieteni, oameni de cultură târgumureșeni, participând activ la viața culturală a urbei.

Prin intermediul *Vetrei vechi*, al prestigiosului cotidian *Cuvântul liber* transmitem mesajul nostru basarabean de felicitare, cu ocazia aniversării a 75-a bunului coleg și îndrumător, Dimitrie Poptâmaș.

Dragul nostru Dimitrie Poptâmaș, Cu ocazia frumoasei aniversări venim cu cele mai sincere felicitări și urări de bine. Vă dorim să rămâneți același Om de mare omenie, spiritual, creator, care trăiește și activează în limita eternelor valori spirituale – Credință, Speranță și Iubire.

Acum, când strălucește soarele de primăvară, Vă dorim să păstrați, în

La Biblioteca “Târgu-Mureș” din Chișinău, întâlnire literară

deplină armonie cu natura, aceeași puritate sufletească, aceeași seninătate în cuget și acel farmec personal, intelectual cu care atrageți respectul și admirația celor din jur.

Fie ca Dumnezeu să Vă călăuzească în continuare destinul, să Vă dea sănătate, putere de muncă și succese în activitatea Dumneavoastră preferată. Grijă și dragostea pe care o dăruieți tuturor; să Vă fie răsplătită din plin și cu multă dăruire sufletească.

Să Vă bucure nespuse de mult realizările familiei Dumneavoastră, iar zâmbetul nepoțelului Andrei să Vă facă mai tânăr; mai puternic și să Vă dea o colosală poftă de viață.

La mulți ani!

**Cu profund respect,
colectivul bibliotecii
Târgu-Mureș”, Chișinău**

Dimitrie Poptâmaș la Chișinău, alături de Claudia Șatravca, Raia Rogac, Nicolae Băciuț...

Asterisc

Școndrul

(comentariu nesportiv cu sticla în mână)

Locul: Faleza din Sulina

Timpul: 15 august, Sfânta Maria, sfânta zi a marinei, câteva minute, cât rezistă vestitul comentator

Împrejurări: Ai mai mari din oraș s-au gândit să organizeze vestite concursuri sportive; și iată cea mai vestită întrecere, Școndrul, un trunchi de copac, nu foarte gros dar nici prea subțire, uns cu dărnice cu vaselină, în capul căruia așteaptă vestitul steguleț care înseamnă că fericitul care îl apucă și nu-i dă drumul a pus mâna pe vestitul purceluș, ascuns în vestitul sac pe care îl păzește cu stoinicie vestitul primar ca să-l înmâneze vestitului câștigător...

Comentator: nea Pavel Roșuleț, vestit pescar și amator de jumătăți tari, călărind o bintă, mai la o parte de locul vestitelor jocuri, de unde are o priveliște perfectă asupra vestitului spectacol în care câțiva nesăbuiți, care n-au avut altceva mai bun de făcut, au hotărât să devină vestiți făcându-se de răs...

Spectatori: Gură-cască din oraș, cu pisici, cu căței, cu bunici, cu nepoți, cu tot ce-au reușit să aducă și ei din gospodărie

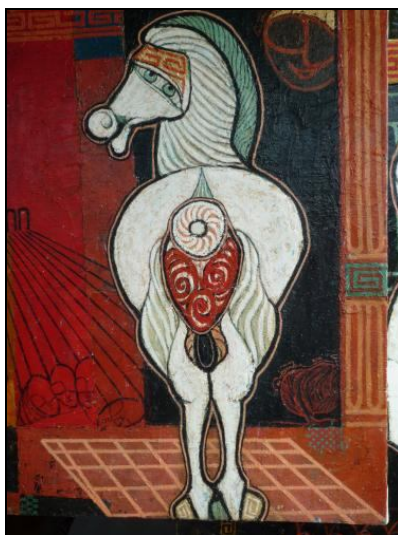
Tonul: Băscălie totală, fără limite de batjocură și veselie

Preludiul 1: Băăă, care vă uitați... că ne adunarăm să sărbătorim... hai noroc și sănătate... care bea cu mine?... să trăiască pescarii cei pescari... vai de mama lor... ia uite ce școndru lucios... și vorbește dom' primar... Guiț-Guiț... Bravos!... mare premiu... mare...

Preludiul 2: Hee! Hee! Care-ndrăznești să mergi pe școndru... da' să mergi așa... ca săgeata, m-auzi?... șuuu... iute-iute... poc stegulețu'... purceluș gras de Crăciun... mânca-l ar mama!... Ia... care-ndrăznește... care mai pofteste?... n-ai curaj?... stai acasă... hai noroc și sănătate!

Constatare: Pe sticla mea că-s mulți, ferească Dumnezeu!... O!... are microfon dom' crainic!... Bravos!... Ia! Șșșșt!... S-auzim și noi!... Liniște!...

Paranteza 1: Hai noroc, nea Mitică! E!... Uite la școndru!... Mare

panaramă! Să-i vezi cum cad!... Ca muștele! Pe sticla mea!...

Concurentul nr. 1: Șter-flea Mar-an... voinic, săracu'... bă, ai mâncat dinamită?... O!o!... o ia încet... bă, nu așa!... iute ca fulgeru'... că vasilina!... fuuu! alunecă rău... Pleosc!... Ha! Ha!... Te-ai făcut de răs, bă!... nici doi pași și băldăbăc... aplauze, vă rog, aplauze... ești varză!... altu' la rând!...

Concurentul nr. 3 (la nr.2, nea Pavel a tras din sticlă): Bulică Costel... vai de el... bă, nu ți-au dat alde tac-tu să mânânci... e mic să-l scapi printre dește... nu te duce... vai... e școndru' mai gros ca el... piele... piele... Oooo!... Ia uite la el!... Iute al dracu'!... Spirt!... Vaaaai!... L-a ratat... Mic și-al dracu!... Pleosc!... aplauze, vă rog, aplauze... le merită... altu' la rând!...

Paranteza 2: (nea Pavel a plecat un moment, concursul continuă, fără rezultate prea mari, că, de', vaselina e din belșug, cad săracii pe capete; din zece bravi concurenți, niciunul nu reușește să ia stegulețul, așa că se reia șirul; hai că vine nea Pavel și are și sticla plină) Așa... Eeeee!... Așa mai merge... cu sticla goală parcă eram pe uscat...

Concurentul nr. 3: Iar asta micu'?... Bă! cum a fost?... N-a luat niciunu'?... Slab! Slab... pe vremea mea... din prima, mă, din prima... Pleosc!... aplauze, vă rog, aplauze... altu' că ne-am plictisit...

Concurentul nr. 6: (la nr. 4 și 5, nea Pavel l-a salutat pe Gicu Sârbu, căpitan pe Feldioara) Hai cu spectacolu'!... bă, da' nu le mai zice numele?... Aa! Cum îi spune lu'

ăsta?... Bâșcu Dorel... Hai Dorele!

Mâncate-ar mama!... Nu, bă, nu în apă... hai, luați purcelu' că mai are și lumea treabă p-acasă... Of! Of!... Împiedicaților!... aplauze, vă rog, aplauze... Slab! Slab!... Altu' la rând!...

Concurentul nr. 7: Bă! Stați așa... Bă!... nu vă mișcați... Bă, ăsta goleşte Dunărea de apă... Grasule!... curge șunca pe tine... sfârâie... sfârrr! sfâââr!... nu sări, grasule... nu vrem să facem baie azi... am făcut ieri... Vaaaai!

Ești un gras cât geamandura
Nu te-ncape nici Musura...

...fugiiiți!... cade grasu'... bombaaa!... plească... ți s-a-nroșit grăsimia!... nu aplaudați!... ăsta a mâncat purcelu' și pe frasu' și pe ta-su... hai noroc!...

Concurentul nr. 10: (la nr. 8 și 9 nea Pavel a făcut o pauză, că s-a dezechilibrat și era cât pe ce să cadă în Dunăre; au sărit doi băieți vânjoși, l-au prins de guler și l-au îndreptat pe bintă; capul i se clatină rău și toate i se învârt în jur; concursul a continuat fără comentator – nimic notabil, lumea protestează nemulțumită; slab concurs, trebuie să-i dau dreptate lu' nea Pavel; hai că și-a revenit comentatorul nostru de ocazie; se cam clatină, da' se ține încă)

Și-așa-mi vine câteodată...

ce-ați făcut, mă, n-ați luat purcelu'?... bă, și-mi vâjâie tot capu'... bă, și eu făceam mai bine ca voi... ia stați așa... eee... au învățat băieții... s-a dus vasilina... cine-i ăsta, bă, băieți?... Doru Sighinaș?... o, ăstai șmecher... și vine el... și aleargă el... iute... așa, frate... hai... și... și... nu cazi... ia-l!... ia-l, bă!... hop...

Braaavoooo!... Gooooooooooooooooooooooooooooo! A luat stegulețu'!... A luat purcelu'... Guiț! Guiț!... Applauzzzee!... A... pla...uuuu... zzzeee...

Deznodământ: nea Pavel a căzut în cele din urmă în apă; a făcut așa ca o figură necunoscută de nimeni, părea că se uită după ceva; băieții cei doi de mai 'nainte nu au crezut că chiar o să cadă, dar a căzut, comentatorul nostru, ca o cârpă, a sărit apa în jurul lui roată; au sărit vreo trei de l-au tras la mal; ce credeți că a făcut nea Pavel pe mal? A dormit! Da! A dormit dus! Hai, noapte bună!

LIVIU CHIFANE

S-au copt fructele...

În luna august, zis gustar,
Gustați, îți zice-o precupeață,
Dar poți avea un gust amar,
Văzând ce prețuri sunt în piață.

Vara la mare

Cu lume-i litoralul plin,
Organizarea-i la-nălțime,
Și-atât de multe fete vin,
Căci pești în jur sunt o mulțime.

Subsemnatul la vârsta a III-a

Sedus de marile iubiri,
Am cheltuit o avuție
Dar azi, trăind din amintiri,
Mai fac și eu economie.

Necazul unui poet

Muza lui de-o vreme-ncoace,
Pare-mi-se că e „grea”,
Ar lăsa-o el în pace,
Dacă l-ar lăsa și ea.

Venit și plecat

S-afirm direct e nimerit,
Doar se observă foarte bine,
Că sportu-i sursă de venit
Și de plecat... prin țări străine.

Unui polisportiv

Privesc atent spre-un fotbalist,
Trăgând concluzia spinoasă:
El este și voleibalist,
Că prea dă mingea peste plasă.

Eminesciană și sport

Pe meleaguri carpatine
Este-un of de prin bătrâni:
Sporturi multe-s, dar puține
Au ca performeri români!

„Scopul scuză mijloacele”

Românul, rar așa-ntâmplare,
În Spațiul Schengen stând un pic,
S-a-ntors cu „coada-ntre picioare”,
Dar și cu euro în plic.

Unei nestatornice

De mulți bărbați era iubită,
Dormea la Mircea, Petru, Nelu,
Trecându-i anii toți prin sită,
Pe veci s-a stabilit la... „Bellu”.

Nedreptate

S-ar întrerupe și ecoul,
De-ar observa aceste fapte:
Că vaca trage-n jug cu boul,
Iar seara numai ea dă lapte!

Locatarul cinstit

Dintre toți vecinii mei,
Mă certasem doar cu trei.
Iartă-mă, de mă ascuți:
Zău că nu aveam mai mulți!

Bilanț

Sunt de-acum, nimic de spus,
„Mulțumit”. (În ghilimele)
Văd și eu un preț redus:
Cel al străduinței mele!

MEDICINA NATURISTĂ (sonet)

Teren câștigă de o vreme-ncoace
Mai toate plantele medicinale –
Și mă refer la cele uzuale, –
Dar și la cele afrodisiace.

Iar unele din ele sunt vitale,
Vindecătoare ceaiuri se pot face,
Fiindcă sunt extrem de eficiente
În bolile acute sau banale.

Spre-a fi știute-s zilnic prezentate
Pe raft acelea ce-s otrăvitoare,
Și într-o încăpere spațioasă,

Pe cele care-s foarte indicate,
Iar lângă ele, vede orișicare,
Că-i *Vatra veche* pusă pe o masă.

OAMENI ȘI LOCURI (sonet)

În drum spre Europa ies în cale:
Păduri, livezi, coline și pâraie,

Ținuturi largi și munții de gunoaie
Postați pe câte-o-nmiresmată vale.

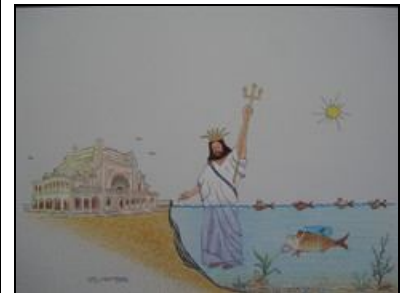
Iar *Spațiul Schengen* e un foc de paie,
N-or să mai fie semnele zonale,
Ce-s niște linii artificiale,
Greu dobândite după lungi războaie.

Egali sunt toți, născuți în pielea goală,
Au moștenit: cuvântul, roata, focul,
Apoi, trecând și prin a vieții școală

S-au separat, dar cred c-o să dispară
Dorința de-a pleca din țară-n țară,
Căci omul, unde e, sfințește locul!

VASILE LARCO

Colțul lui Ștef

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Dragă Nicolae Băciut,

Cu mare întârziere, mulțumind pentru promptitudinea cu care îmi sosește *Vatra veche*, mulțumesc și pentru cele două cărți pe care mi le-ai dăruit la Brăila și pe care între timp le-am citit cu plăcere și invidie. Atât *Poemul Phoenix*, cât și *Poezii verzi pe pereți* mi-au dat bucuria lecturii (ca cititor) și invidia că poți să scrii atât de mult pe lângă lenea mea (ca scriitor). Te felicit atât pentru volume cât și pentru revistă, și mai ales pentru entuziasmul inepuizabil din care se nasc toate.

Am citit și cartea (pe care cu atâta altruism ai scos-o) a Cristinei Terente, care este într-adevăr talentată, și mi-am adus aminte ca am promis că voi scrie despre ea pentru *Vatra veche*. Nu e prea târziu? Am fost atât de ocupat în ultimul timp încât pur și simplu mi s-a șters din minte. Dă-mi un semn. Cu prietenie,

Ana Blandiana

Mult stimată Maestre,

Revista *Vatra veche* pe care o conduceți cu multă măiestrie m-a cucerit și, în viitor, așa cum am mai spus, voi rămâne un cititor fidel. Conținutul bogat, bine ales și frumos amplasat este ispititor de atractiv. Din investigațiile mele, am înțeles că revista se și tipărește și circulă, ca atare. Pentru abonament, aș dori să știu condițiile și prețul cu care revista poate ajunge și la destinatarul român Ion C. Gociu din Târgu-Jiu.

A două chestiune care vreau să va întreb: dacă va trimite în pdf „Cirese amare”, își găsește loc în numerele viitoare ale publicației dumneavoastră de cultură?

Vă mulțumesc,

Ion C. Gociu
Târgu-Jiu

Domnule redactor-șef Nicolae Băciut, Vă mărturisesc că sunt de profesie militar, care timp de peste 40 de ani a slujit Patria sub Drapel. Sunt pensionar și am intrat în cel de al optzecilea an al existenței noastre efemere pe acest Pământ. Toată viața am fost un cititor de literatură și nimic mai mult. Acum cinci ani, printr-o întâmplare fericită, am fost „descoperit” de un profesor filolog, pe nume George Manoni, dacă numele vă spune ceva, care zeci de ani a fost redactor de ziar, și insistent m-a determinat să public niște amintiri, care s-au transformat într-un Bildungsroman, lansat în anul 2010.

Anul acesta, am lansat cea de-a patra carte, vol. II *Maia*, Editura Societatea Scriitorilor Militari București, al cărui membru sunt din 28 septembrie 2012.

Domnul Mircea M. Pop, ca prozator, m-a cunoscut printr-un prieten de-al Domniei Sale, care i-a oferit romanul *Maia*, vol.I, despre care a scris o cronică în revista *Ramuri* din Craiova. Din respect, eu i-am trimis din ce-am mai scris. Anul acesta, ne-am cunoscut direct în Târgu-Jiu și, discutând, prin idei care coincideau, ne-am apropiat sufletește, devenind prieteni.

Am citit în revista ce cu Onoare o conduceți și fragmente din romane publicate de diverși autori, care dau culoare și conținut plăcut publicației pe care, spre rușinea mea, așa cum

v-am mai spus, până acum n-am știut de existența ei.

În mod respectuos, Vă adresez rugămintea - dacă nu cer prea mult - de a publica ceva și din scriitura mea.

Fac precizarea că nu am pretenții pecuniare, iar materialul publicabil vi-l trimit online în attach la e-mail. În cazul că numărul de caractere și spații este prea mare, redacția poate să-l fracționeze.

Dacă acceptați, am pregătit să vă trimit nvela IDILE din volumul CIREȘE AMARE.

Despre romanul *Maia*, vol.I, vă anexez în pdf coperta cărții și mai jos cronică scrisă de poetul Nicolae Dragoș.

Vă mulțumesc,

Ion C. Gociu

Stimate domnule Nicolae Băciut!

Vă mulțumesc și pentru ultimul număr 7 al revistei Dv., foarte reușit, pentru care vă felicit. M-a uns la suflet acest imn închinat țaranului nostru, „Ioan”, al Magdei Isanos, din deschiderea revistei. Interviu cu Mircea Martin este antologic. Întrebarea lui Gabriel Dragnea dacă în această suprașerie a gustului epocii noastre pentru trivial, kitsch, comercial nu-l face pe distinsul interlocutor într-un personaj desuet, mi se pare formidabilă, iar Mircea Martin răspunde: „*Fără îndoială că da*”. Eu cred că ar trebui să pornim o contraofensivă, care să poarte titlul „Noi, desueții...”, contra acestui gust ce continuă, iată, și la zece ani de la interviu. De altfel, perspectiva acestui pustiitor gust este descrisă și de Ștefan Goanță într-un text publicat în nr. 6 al revistei *Vatra veche* (p. 12), și anume că se evită creația unor opere care să vizeze eternitatea și “se recomandă lucruri ușoare, rapid digerabile, pe cât posibil de unică folosință”.

Referitor la afirmația că Eminescu n-ar fi fost un “naționalist disperat” (articulul lui Stelian Gomboș), eu văd altfel sensul textului eminescian “*naționalismul e semn rău la un popor...*”, și anume că nu naționalismul, ca iubire de națiune, e rău, ci e semn rău că este deja nevoie să-ți afirmi cu tărie naționalismul, când simți că viața națională îți este periclitată. De aici disperarea lui Eminescu și a noastră astăzi. Firește că - așa cum precizează și Stelian Gomboș - nu detestarea altor neamuri este substratul problemei, ci răutatea și pornirea unora, inclusiv conaționali români, de a ne tăia rădăcinile, de a ne anihila identitatea, tradițiile, limba, demnitatea. (La p. 7 sunt și două cacofonii: *remarca că* și *Biserica*,

contestându-i-se. Cacofonie și la p. 22: *Astfel de scâpări, ca cele semnalate*).

Marin Iancu repetă aprecierea: “*fără divagații și digresiuni stânjenitoare*” (p. 23).

Cred că nu era necesară prea vădită violență de limbaj a pr. Ioan Zoica (de la p.50): “*Exactitatea și maniera cu care a identificat, a decriptat și demantelat <implementarea> la noi a uniației, cu toate mânăruile, manipulările și contrafacerile de rigoare, arată caducitatea, gonflarea și disimularea, din rațiuni meschine, a unei cauze false și a unui dictat (mai mult sau mai puțin voalat)*”.

Doamna Luminița Cornea scrie - după ce pomenește de asasinii lui Iorga - că, în Casa Memorială “Nicolae Iorga” de la Botoșani, “*Cu emoție și indignare, vizitatorul privește, în aceeași vitrină, certificatul de deces - extras din registrul Stării Civile pentru morții, din anul 1940, eliberat, la constatarea morții lui Nicolae Iorga, de Primăria municipiului București...*”. Deformația mea de cercetător al documentelor: mă așteptam ca acest act să conțină motivul indignării, bănuiam chiar o eventuală falsificare a lui pentru a se ascunde adevărul crimei (p. 55).

În nr. 6 al revistei *Vatra veche* aș fi preferat ca Traian D. Lazăr să fi actualizat denumirile de localități, preluate în forma găsită în cartea de la 1913: *Râpa inferioară - Mureș, Șard - Târnava Mică, Larga - Solnoc Dobâca, Rodna veche - Bistrița-Năsăud, Sângeorgiu - Bistrița-Năsăud* etc.

În nr. 5 al revistei (p. 54-55), Daniel Tache se balansează cu multă grație peste realități istorice grave, punând într-o balanță perfectă politica de maghiarizare a Imperiului Austro-Ungar cu politica de “omogenizare” a populației dusă de statul român comunist, apoi vorbește de discursul politicianist antinomoritar, dar nu și de discursul antiromânesc. Sunt însă de acord cu Daniel Tache în privința necesității unui dialog autentic, dar cine boicotează sistematic *această* formă de dialog, sub pretextul temerii de asimilare?

Mă bucur de atâta poezie multă și bună, de proză interesantă, majoritatea...tinere. Mă bucur de echilibrul pe care-l mențineți prin valoare și prin teme majore care să ne ajute să ne regăsim pe noi înșine. Și numai în frumos ne regăsim întotdeauna. Când poporul nostru zicea: “*Vai, ce fain îi!*”, era semn că se regăsea în acel frumos pe care-l admira.

Cu deosebit respect,

Vasile Lechințan

Revista oferă, de fiecare dată, iar asta ține cumva de domeniul miracolului, clipe de fericită lectură pentru toți acei care vor să afle, să cunoască, să se bucure de magia cuvântului bine și cu suflet așternut în pagină. Foarte interesante restituirile istorice. Toate acestea datorate cu generozitate, eforturile nici nu vreau să le amintesc, de un colectiv minunat, nouă cititorilor, cei cu adevărat mai bogați de la număr la număr. Cu admirație și respect,

M.B.B.

Stimate domnule Băciut,

Am primit revista și vă mulțumesc din toată inima pentru osteneala și priceperea cu care o realizați și o răspândiți, spre beneficiul colaboratorilor și cititorilor ei. Gest nobil pe care, azi, nu-l putem întâlni decât la cei care au „chemare” pentru astfel de fapte culturale. Felicitări, sănătate și împliniri!

Cu aleasă considerație,

George L. NIMIGEANU

→

Stimate domnule Băciuş,
Mulţumesc pentru nr. 7/2013 al revistei.
Tematică variată şi impresionantă oferă
cititorilor un spectru larg de lectură. Felicitări şi
succes în viitor.

Hans Dama

Şi acest număr al revistei "Vatra veche" este la
fel de interesant. Cu recunoştinţă, vă doresc
sănătate, o vară frumoasă şi bogată, spre
bucuria cititorilor care aşteaptă revista, dar şi
cărţile autorului Nicolae Băciuş. Statornică
admiraţie pentru colectivul redacţional.

Veronica Oşorheian

M-am tot mirat, ca ardeleanul, de ce, pentru
numărul trecut, îmi revenea mesajul că adresa
nu e bună. Acum am sesizat - n-o trăcut anul! -
că îţi-ai schimbat-o. Sper ca emailul să ajungă
cu bine.

Mulţumesc pentru revistă. Aceleaşi aprecieri,
de excepţie, pentru conţinut, pentru distinsese
semnături din cuprinsul ei. M-am bucurat
foarte mult să mă *reîntîlesc*, în rândurile ei, cu
Mircea Martin. Avem o relaţie specială,
deoarece am fost coleg de facultate cu un văr
de-al său, unul Ştefan Martin.

Încă o dată mulţumiri pentru revistă, vă
îmbrăţişez cu afecţiune pe toţi,

Titus

Mulţumiri si sincere felicitări!

Ion Cristofor

E vremea să mulţumesc din nou pentru
posibilitatea de a citi o revistă foarte
interesantă, cu un aspect grafic plăcut, în care,
din când în când, am ocazia să public şi eu.

Ioan Gheorghişor

Domnule Nicolae Băciuş,
Confirm primirea revistei **Vatra veche**
nr.7/2013, vă mulţumesc, este o revistă bună,
realizată cu inima, literatura înviorează vara
aceasta cu aerul ei înalt! Vă apreciez pentru
aria de selecţie a textelor şi autorilor, plecând de
la valoarea acestora, şi, mai ales, de la mesaj.
Multă fericire şi bucurie!
Aşaşez şi un text la o carte de Adrian Botez.
Sper să fie util revistei.

C. Stancu

www.costyconsult.wordpress.com

Mulţumesc frumos, mă bucur că nu mă uitaţi!

Iulia Paţiu

Mulţumim că vă gândiţi la noi!

L. Ghinea

Mulţumesc mult, am citit deja şi vă mulţumesc
şi pentru texte.

Aţi văzut *Dicţionarul* apărut la doamna
Cătunescu din Ploieşti? Aveţi un text foarte,
foarte frumos. Felicitări! Azi am primit
volumul.

O zi bună şi revin curând.

Melania

Stimate domnule Băciuş,
Am primit revista, mulţumesc. Felicitări pentru
un număr foarte interesant.

Cu drag,

Flavia Cosma

Stimate domnule Nicolae Băciuş,
Chiar dacă a venit mai târziu, ştiam că e
imposibil să nu apară şi acest număr al revistei.
Am citit-o de la prima până la ultima pagină şi
am trimis-o şi amicilor.

Aţi creat în sud-estul ţării un climat cultural
pentru care vă invidiază mulţi. Şi totul cu efort
şi pricepere. Am citit şi despre Festivalul "Ana
Blandiana" care este, într-adevăr, o realizare
extraordinară.

O rugăminte: dacă aveţi revista pe suport de
hârtie, doresc numerele 1 - 6 din 2013, cu plata
ramburs. Citeşc mai uşor decât pe calculator.
Întreaga mea consideraţie,

Irina Goanţă

Fundaţia Ateneul Cultural "Ştefan Goanţă"

Bună ziua, domnule Băciuş! Va răpesc câteva
minute din preţiosul dumneavoastră timp, cu
rugăminte de-a vă arunca o privire peste acest
grupaj de poezii. Acest grupaj a rămas în
calculator la Eugen.. apucase doar să le
citească şi să-l intituleze... *Amprente pe
infinit...*

Emilia Rusu

Bună ziua,
Mă numesc Ioan VasIU, din Orăştie, jud.
Hunedoara, autorul a cinci volume de versuri.
Vă trimit alăturat un grupaj de poeme cu
speranţa că vor răspunde exigenţelor
dumneavoastră redacţionale. Vă doresc multă
sănătate pentru a putea duce mai departe
minunata revistă ("Vatra veche") pe care o
editaţi.

Cu respect deosebit,

Ioan VasIU

Stimate maestre Nicolae Băciuş, vă mulţumesc,
am primit revista lunii iulie, fiind, deja, cu
gândul la luna august şi la cititori, aşadar:

Că-i luna august, zis gustar,
Gustaţi ce-i bun, fără de preche,
Iar să n-aveţi un gust amar,
Citiţi, vă rog, şi *Vatra veche!*

VASILE LARCO

Domnule Nicolae Băciuş,
Vă mulţumesc pentru susţinere şi pentru tot.
V-am citit cartea. M-a surprins plăcut
simplitatea lor, uşurinţa cu care pare că le-aţi
scris ca şi cum aţi respira, dar de profunzime.
Revista este cea mai bună pe care am citit-o
până acum. Este diversificată: poezie, proză,
recenzii, religie, evenimente, apariţii editoriale,
scrisori ale cititorilor, un mozaic de cuvinte.
Când mă gândesc câtă trudă este până ca ea să
poate fi tipărită...D-zeu să vă răsplătească tot
efortul, să aveţi mulţumiri şi satisfacţii
sufleteşti la tot pasul.

Şăptămână uşoară! Să auzim de bine.

Respectele mele.

Mihaela

Bună ziua, stimate domnule Băciuş, am primit
prin mail link-ul la ultima revistă publicată şi -
evident - m-am bucurat răsfodind-o. Sper că nu
sunteţi mai puţin satisfăcut decât mine. Şi,
totodată, ţin să vă mulţumesc pentru adăugarea
în ultima secundă a poemului scris de Hatikva
Pascal (aka Nadina Pascariu) care-i o extrem
de talentată fiinţă, pictoriţă, poetesă şi...în plus
extrem de modestă, retrasă, deşi foarte tânără.
Dacă vă va mai trimite materiale create de ea
sau despre ea, aş fi extrem de bucuros şi
mândru pe deasupra că am reuşit să promovez
o persoană atât de talentată şi agreabilă (pe care
încă nu am întâlnit-o personal...).

Cât priveşte revista, în august de la 4 la 18,
voi face o săritură la Bucureşti (la locuinţa
noastră, care a rămas în grijă fetei soţiei mele)
şi, dacă nu vă va fi prea greu/costisitor, mi-ar
face o şi mai mare plăcere să-mi expediaţi prin
Poştă revista pe hârtie (poate chiar 2-3
exemplare, să mă "laud" şi eu p-aici la Paris
unde rezid).. Mulţumesc. Sper să rămânem în
contact.

Devis Grebu

Vă mulţumesc mult pentru că mi-aţi inclus
poezii în ultimul număr al revistei. Este o
onoare pentru mine să mă regăsesc alături de
nume mari ale literaturii contemporane.

Îndrăznesc să cred că şi eu contribuie la
întregirea acesteia.

Cu prietenie şi respect,

Anişoara Vleju

Stimate şi dragă domnule Nicolae Băciuş,
Vă mulţumesc mult, cu adâncă reverenţă, atât
pentru trimiterea numărului, pe iulie, al
excelenţei domniei voastre reviste, "VATRA
VECHE" - cât şi publicarea grupajului
poemelor mele - ...cât şi (fireşte!) pentru
promptitudinea publicării materialului cu
pricină şi pentru excelenţa lui postare!

...Multă sănătate şi, pururi, să aveţi
binecuvântare, de la Bunul Dumnezeu!!!

Doamne,-ajută!

Cu, mereu, aceeaşi admirativă preţuire şi caldă
prietenie,

Adrian Botez

P.S.: Va trimit, în attach, un nou grupaj de
poeme, inedite!

Stimate domnule Băciuş,
Ana-Maria SIRGHI, autoarea interviului
despre Gabriela MOGA LAZĂR, a fost de
acord cu publicarea lui în revista dvs., ba chiar
mi-a trimis interviul un pic corectat, ca să vi-l
transmit eu-însămi dvs. - vedeţi fisierul
alăturat.

Mă bucur că-l publicaţi în revista "Vatra
veche"; în felul acesta va putea fi citit de
familia şi consătenii din Vişinel, Târgu-Mureş
etc. Vă mulţumesc mult.

Între timp, mi-am găsit aparatul de fotografiat,
deci vă pot trimite şi fotografiile de la expoziţie.
Am pus câteva în fisierul
„foto_expos_ICR_GML.zip”. Pentru a
transmite ambianţa de la vernisaj, am
privilegiat fotografiile de grup; şi nu
fotografiile de tapiserie.

Totuşi că să ştiţi :

- fisierul IMG_0846 prezintă tapiseriile
portrete ale mamei şi tatălui arteistei (respectiv
bunica şi bunicul meu).

- fisierul IMG_0861 prezintă tapiseriile
portrete ale lui Balzac, Victor Hugo, al soţului
arteistei (deci tatăl meu) şi al arteistei când era
tânără (deci autoportretul ei).

Dacă aveţi nevoie, vă mai trimit şi alte
fotografii şi cu rezoluţie mai bună.

Nu am reuşit încă să mai trec pe la ICR
(Ambasadă) şi să vorbesc cu domnul Dobrescu,
dar voi trece săptămâna viitoare.

Încă o dată vă mulţumesc pentru publicarea
articulului şi vă mulţumesc şi pentru frumoasa
dvs. revistă (pe care am primit-o) şi vă urez
multe succese.

Cu stimă,

Simina Lazăr

Mulţumesc mult pentru trimiterea revistei, este
f. f. interesantă

Cu stimă pentru munca pe care o faceţi,

Vasile Mesaroş

Mulţumesc mult, domnule Nicolae
Băciuş, pentru nr. 7 al revistei *Vatra veche*. Are
ţinută impunătoare, îndemnându-te s-o citeşti
fără a tărgăna. Vă sunt datoare cu mare
recunoştinţă pentru publicarea micii mele
recenzii la cartea *Urme*, de Părintele Alexandru
Stănculescu-Bârda. Un timp oarecare nu m-am
folosit de Internet şi aceasta m-a pus într-o
situaţie de încurcătură. Acum totul a revenit la
normal. Autorul cărţii a reuşit deja să ne
exprime mulţumiri pentru aprecierile ce i le-am
făcut.

Vă doresc noi realizări, multă sănătate. Cu
profund respect,

Ana Sofroni→

Stimate Domnule Băciuț,
Înainte de toate, doresc să vă mulțumesc pentru revistă. Dar și să vă felicit pentru designul online, precum și pentru strădania ca revista să apară și tipărită. Performanță notabilă!
Cu deosebită stimă,

Eugen D. Popin

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc din suflet pentru recenzie domnului Corneliu Vasile la ultima mea carte, despre "Valori arhitecturale din județul Teleorman", din ultimul număr din "Vatra veche", și vă rămân extrem de îndatorat.
Felicitări pentru acest ultim număr al excelenței dumneavoastre reviste. Vă doresc să aveți parte în continuare de împliniri în tot ce faceți. Vă admir și vă prețuiesc.
Cu sinceritate,

Stan V. Cristea

Și ediția a șaptea din acest an a "VV" cuprinde 88 de pagini interesante, dense, variate de literatură valoroasă, de ieri și de azi, de aici și de pretutindeni, pentru care vă mulțumesc și vă felicit.

Nicolae Rotaru

Stimate domnule Nicolae Băciuț
Am primit nr. 7 al revistei. Mulțumesc. Am observat că la p. 51 ați publicat recenzie cărții unor istorici prahoveni, căreia i-am scris prefața. Asta îmi dă curajul de a vă propune publicarea textului atașat.
Cu respect,

prof. Lazăr

Stimate Domnule Redactor-șef Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru numerele primite ale revistei "Vatra veche". Deosebite felicitări pentru conținutul bogat și divers, pentru eleganta și ingenioasa iconografie.
Fără a interpreta greșit cele pomenite mai jos, vreau să vă întreb dacă a ajuns la Dvs. cartea mea "Ademenirea Timpului" cu dedicație (2 februarie 2013) ? V-am trimis-o prin colegii mureșeni. Eram întruniți, la acea, dată la Bilbor, cu prilejul "Zilelor Octavian Codru Tâslăuanu". Aici s-a pomenit și despre "Tezaur de etnografie și folclor în județele Covasna și Harghita", autori Nicolae Bucur Constantin Catrina. Programul n-a cuprins o lansare, ci doar un semnal. Am donat exemplare instituțiilor culturale gazdă - școală și bibliotecă. L-am onorat cu un exemplar pe Domnul Valentin Marica, care a și făcut recenzie la Emisiunea de Radio Tg-Mureș. Sincer să fiu mă așteptam și la o "semnalare" în revista "Vatra veche". Probabil nu intră în sfera de interesele sau a profilului publicației. În 28 mai, ne-am despărțit definitiv de colegul, prietenul, co-autorul volumului, distinsul cărturar, Constantin Catrina.
Mai recent (24-30 iunie), cu prilejul Zilelor Adrei Șaguna, ediția a XXI-a de la Sf. Gheorghe, s-a făcut pomenire de cei plecați dintre noi: Gheorghe Buzatu, Iași, Constantin Catrina, Brașov, Constantin Mustață, Cluj-Napoca. Subsemnatul a vorbit despre Constantin Catrina. Vă atașez materialul... În toamnă i se publică cartea "Profesiionistii noștri. Constantin Catrina - la 80 de ani." Va fi lansată, din păcate, în memoriam. Vă rog să-mi scuzați aceste vorbe, care s-au lungit.
Cu deosebită stimă,

Nicolae Bucur

Un număr complex și interesant. Mi-a plăcut, cu deosebire, traducerea din August Strindberg care reușește să reconstituie o atmosferă, un aer, un spirit al locului și al poeziei.

Irina Iorga

Vin cu rugămintea de a publica în paginile revistei d-voastră și recenzie realizată de prof. dr. Elena Trifan. Multe mulțumiri.
Cu prețuire,

Valentina Becart

Mulțumesc pentru revistă.
Cu respect,

Simona Florea.

Distins confrate,
D-le Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ,
De fiecare dată când primesc Revista "VATRA VECHÉ" las "ispita de la trebi" și mă aflu în "poiana minunată" a cuvintelor miresmate și aducătoare de elixir nebănuit pentru suflet însetat de frumos și adevăr, ceea ce mă îndeamnă a vă scrie un eseu "Carte sfințită, becuvătat poetul" la volumul de poezii al poetului filosof prof.dr. George Baciu - "CU GÂNDU-N BUZUNAR" alături de cele mai sincere mulțumiri și un NOROC BUN! în viață. Cu onoare,

Scriitor-compozitor **Marin Voican-Ghioroiu**
Vă mulțumesc. Domnul Atotputernic să vă înmulțească HARUL si DARUL.

R. Botiș

www.radubotis.ro

Mulțumesc. Am scris deja despre acest număr, în *Răsunetul*. Felicitări și succes!

Aurel Podaru

Scriitori bistrițeni, în „Vatra veche”

"Vatra lui Băciuț" a ajuns la numărul 55 (al 7-lea pe anul în curs). Un număr consistent și echilibrat, așa cum ne-a obișnuit "Jupânul" încă de la primele apariții ale revistei, reușind totodată să "racoleze" colaboratori de prestigiu, din lumea largă, dar și din județul Bistrița-Năsăud, fără de care, îți vine să zici, nu se mai poate! În acest număr sunt vreo nouă bistrițeni (care scriu și despre care se scrie, să fiu bine înțeles!) dacă îi socotim și pe cei doi din Târgu-Mureș: Nicolae Băciuț, care semnează o cronică la cartea "Anotimpul îngerilor" de Lucreția Bogdan-Înța și Valentin Marica - "Nesupunerea lui Octavian Goga" și "Cronici în vitralii" (însemnări, recenzii, eseuri, note, interviuri) de Maria Stoica, plus Veronica Oșorheian (care trăiește în Alba Iulia), autoarea volumului de proză scurtă "Traista în pătrățele", despre care scrie Monica Grosu. Toți trei sunt originari din județul nostru. Și e firesc să-i considerăm "de-ai noștri". Ei sunt urmați de bistrițenii: Melania Cuc, cu trei poeme, Meniu Maximilian care recenzează "Cartea colocviilor" (ediție alcătuită și îngrijită de Aurel Podaru, prefațată de Andrei Moldovan), apărută recent la Editura Eikon Cluj-Napoca), o recenzie bine făcută și intitulată "Colocviile de la Beclean, în antologie" și, în fine, Valentin Falub, care își dă și el cu părerea (și o face bine!) despre "Noduri în haos" de Meniu Maximilian, o carte despre care s-a scris mult, mult și bine, stârnind, probabil, și multe invidii. Una peste alta, bistrițenii sunt, și în acest număr al revistei, o prezență meritorie, iar "Vatra veche" dovedește încă o dată, dacă mai era nevoie, că deși apare în provincie, nu e deloc provincială.

(Răsunetul, 28 iunie 2028)

Aurel Podaru

Așteptăm semnalări despre apariții și lansări de cărți, texte apărute în reviste, reuniuni scriitoricești importante, publicații literare etc. "Viața literară" este un "digest", adică un sumar de informații și nu publică literatură.

Alexandra Dina Sava,
producător "Imago Promotion"

Mulțumim pentru mesaj; confirmăm primirea. VESTE DE MEHADIA, revistă de atitudine civică și culturală tradițională, periodic lunar editat de primăria și consiliul local al comunei Mehădia (Caraș-Severin) <http://vestea.wordpress.com>.

Vă mulțumesc mult, stimat și nespun de amabil domn!

R.M. Niculescu

Mulțumesc din suflet, stimat domnule Băciuț!
Puiu Răducanu

Cu deosebit respect, Va mulțumesc!
Ion C.Gociu

Târgu-Jiu

Bună ziua,

Legăturile revistei de la scoala-online.eu: <http://scoala-online.eu/vatra-veche/>
<http://articole.scoala-online.eu/reclama-nonprofit/vatra-veche/vatra-veche/>
<http://basm.scoala-online.eu/vatra-veche/vatra-veche/>

Pentru o mai bună vizibilitate este afișat și ultimul număr al revistei pe trei pagini, trei site-uri... Mulțumim foarte mult.

Corina și Bogdan Simeanu

Sunteți prezent din clipa aceasta și în Calendarul românilor de la scoala-online.eu

<http://scoala-online.eu/calendare/calendarul-romanilor/> sau

<http://articole.scoala-online.eu/>

sau <http://basm.scoala-online.eu/calendare/calendarul-romanilor/>

V-am anexat un PrintScreen cu imaginea...

Îmi cer scuze că nu am făcut acest lucru mai din timp. Poate dacă aveți timp să răsfoiți calendarul o să-mi recomandați și alte personalități care și-ar găsi oricând locul acolo. Oricum îți trebuie mai multe vieți pentru a-i prezenta pe toți. Vă mulțumim,

Corina și Bogdan Simeanu

Vatra veche se poate citi și pe adresa <http://citordeproza.ning.com/forum/topics/revista-vatra-veche-nr-7-2013>

chiar acum vă răsfoiam revista

Felicitări ! e de toată lauda , ca de obicei.

Excelentă revista „Vatra veche”, d-nule Băciuț! Găsești aici tot ce vrei legat de cultură, de adevărata cultură română cu valorile ei de necontestat! De la versuri, proză, critică literară, recenzii, pictură, epigrame,...etc. Da, mă delectați de fiecare dată, cu fiecare număr pe care-l citesc cu plăcere. Vă mulțumesc mult, vă doresc pe mai departe putere de muncă, gânduri bune să reușiți de fiecare dată să scoateți un număr excepțional din revista „Vatra veche”.

Nicolette Orghidan!

Mii de mulțumiri ! Voi citi cu toată atenția,

Corneliu Ostahie

Mulțumesc. Mă bucură interviul celui care este prin naștere reșitean, Mircă Martin!

Cu stimă,

Erwin Josef Tigla

Am primit mulțumesc... săptămâna viitoare abia o pot citi... Sper că ți-e bine, când răsfoiesc FB-ul dau de tine ba aici, ba dincolo... dar mereu în contrast. Să îți fie bine și să ai sănătate.

Anni

Merci, merci, merci - frumos număr !

G.M.

"Vatra veche" la... Araci!

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc din suflet pentru faptul că ați adus „Vatra veche” cu dumneavoastră la Araci, la Casa memorială „Romulus Ciofleac”.

Evenimentul nostru cultural „La umbra nukului bătrân” ar fi fost... umbrit fără prezența dvs. Ne bucurăm că ați participat, în atmosfera specifică unui muzeu memorial de scriitori și la umbra bătrânului nuc, la întâlnirea cu scriitori din Brașov, Covasna, Miercurea-Ciuc, care și-au lansat și și-au prezentat ultimele cărți. Revista „Vatra veche” în forma tipărită a avut deosebit succes. Cred că s-au epuizat toate exemplarele aduse de dvs. Este un lucru

formidabil. Dovadă că totuși cultura se „simte” în România, nu-i așa? Mă bucur și pentru tinerii care și-au lansat cărțile – poeta Mihaela Aionesei, poetul Vasile Tămaș Delavâlcele, cercetătorul Alexandru Surdu – nici cei aflați la a doua tinerețe nu se lasă mai prejos – eseistul preot Ioan Tămaș Delavâlcele. Profesoara Maria Stoica cu volumul său a realizat oarecum o trecere spre scriitorii cu bogate state

de serviciu: prozatorul Ion Topolog, poeta Anthonia Amatti, poetul Ionel Simota. Dacă ar fi să mă opresc la mulțumiri, ar trebui să încep cu publicul numeros și participativ la evenimentul desfășurat la Casa memorială „Romulus Ciofleac”.

Mulțumiri tuturor! Poate succesul manifestării se datorează și implicării dvs. deosebite care ați răspălit participanții printr-un regal de recitări din poezia românească.

Mulțumiri și să ne ajute Dumnezeu să ne mai întâlnim la manifestări culturale organizate la Araci ori ... în paginile revistei „Vatra veche”.

Cu cele mai alese sentimente și doriri de bine,

LUMINIȚA CORNEA

Scrisoare deschisă Domnule Băciuț,

Înainte de a vă trimite fotografiile, trebuie să vă mai spun că am fost încântată să particip la acest eveniment („Zilele Andrei Șaguna”, „La umbra nukului bătrân”, Araci, jud. Covasna, n.n.). Am auzit și citit atâtea lucruri frumoase despre d-voastră și revista *Vatra veche*, dar nu m-am gândit că, întâlnindu-vă, voi simți miros de pâine caldă aburindă. Am simțit atâtea disponibilitate sufletească, atâtea dăruire, atâtea dorință de a ajuta fără să vă gândiți în a vă promova mai întâi pe d-voastră, încât nu pot spune decât – tot respectul, dle Băciuț!

Faptul că, pe lângă a promova cultura din județ, vă interesează cu adevărat și soarta românilor de aici,

este o binecuvântare. Simt că am găsit omul la care mă pot duce atunci când îmi vine să strig, pentru că dacă ne-am obișnuit să tăcem și să înghițim, nu înseamnă că nu avem nimic pe suflet. Sunt multe probleme în zonă de care unii știu alții nu, cel mai deranjant este că, în curând, nu vom avea secție română la liceu, singura secție rămasă fiind pe cale de dispariție și ea, motiv pentru care am fost sfătuiți să facem cerere la minister pentru aprobarea clasei și nu pot să nu mă întreb de ce trebuie să cer să mi se dea un drept care mi se cuvine în mod legal, acela de a studia în limba în care m-am născut, indiferent unde aș fi localizată pe teritoriul României? Suntem nevoiți să ne dăm copiii la studii în județele din vecinătate, fapt care în următorii ani va duce la o migrație în masă a multor români, căci, pe lângă acest

aspect al școlii, sunt și alte probleme, unul major este cel al locurilor de muncă. Sunt lucruri de care nu sunteți străin, sunt convinsă, dar odată spuse mă simt mai ușurată.

Vă mulțumesc pentru răbdare și vă doresc multă sănătate pentru a duce la bun sfârșit apostolatul la care v-ați înhamat cu atâtea smerenie.

Cu prețuire,

MIHAELA AIONESEI

LECȚIILE VERII

(Urmare din p. 88)

De unde știi despre ei?

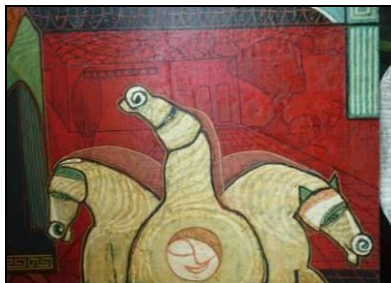
De pe net...facebook...și prieteni.

Nu vorbești cu ei?

O să-i caut, când o să pun pe picioare aceste afaceri...la capacitate maximă. O să mă ierte când o să le rotunjesc conturile...nu crezi? zice și zâmbește, încrezător în ceea ce spune. Al treilea, cadru universitar.

La a doua căsnicie... în destrămare. Cu prima soție...niciun copil. Cu o relație pasageră...o fată. Cu soția de-acum...un băiat.

De ce vrei să pleci din această fami-

lie?

Pentru că, de când a apărut ăsta mic... doar el contează. Eu sunt șofer și finanțator... și bun la toate, de trimis cu lista-n mână.

Cu mama fetei de ce n-ai stat?

Fiindcă era mereu nemulțumită....Era o nimfomană!

Am stat într-o seară, pe terasă, sub cerul înstelat, cu un pahar de lapte cald (cu miere), în palme, gândindu-mă la toți acești oameni... bărbați, femei, copii... mici și mari. Ce destine!

E scris în stele... fredonează cineva, la radio. Chiar așa? Cum pot fi scrise în stelele astea frumoase și liniștite așa povești de viață?

Îmi sună telefonul, în noapte... prelung. E L., de la Oradea. Nu știu ce vrea, dar mi-e destul că mă caută.

Închid pleoapele, cu lecțiile verii sub ele.

Aștept Toamna, cu înțelepciunea ei!

Petițiile lui I.L. Caragiale

Oferind date din biografia lui Caragiale, articolul *Caragiale și Alexandrina Burelly* semnat de Mihai Știrbu și publicat în *Vatra veche*, nr. 7, 2013, se concentrează asupra unui episod deosebit din viața scriitorului, detaliu ce ar putea inspira o carte de succes.

La polul opus spectaculosului biografic, câteva documente cu numere de înregistrare din lunile aprilie, mai, iunie și august 1882, păstrate la Serviciul Județean Vâlcea al Arhivelor Naționale, îl amestecă pe Caragiale, prestigiosul autor de literatură, printre autorii anodini ai unor „petițiuni” adresate *Domniei Sale, Domnului Prefect de Vâlcea*.

Sunt patru cereri prin care I.L. Caragiale, revizor școlar, solicită achitarea diurnei convenite pentru inspectarea „școalelor rurale”:

REGISTRATURA PREFECTUREI
JUDEȚULUI VÂLCEA
ANUL 1882 LUNA April. 14
№ 4478

Domnule Prefect,

Diurna prevăzută în bugetul Județului pentru revizorul școlar vă rog binevoiți a dispune să mi se libereze în un mandat pe două luni aprilie și maiu, fiind gata a porni în inspecțiunea școalelor rurale.

Binevoiți, vă rog, Domnule Prefect, a primi asigurarea prea osebitei mele considerațiuni.

I.L. Caragiale,

Revizor școlar al Circumscripției Argeș Vâlcea

D-Sale

D-lui Prefect al Jud. Vâlcea

În partea centrală a paginii, dedesubtul semnăturii, sunt câteva rânduri datate:

1882 April. 14

Până la 25 [...] neputându-se emite nici-un mandat de lefă sau diurnă precum acum încă până nu va presenta quitanța de plata Contului Diurnelor [...] la Dosar.

REGISTRATURA PREFECTUREI
JUDEȚULUI VÂLCEA
ANUL 1882 LUNA Mai 28
№ 6396

Domnule Prefect,

Alătur pe lângă aceasta două state de prezență și achitare a diurnei prevăzute în bugetul onor Consiliu județean pentru revizorul școlar, și vă rog cu onoare a binevoi să faceți a mi se li[be]ra cuvenitul mandat de plată.

Primiți, vă rog, Domnule Prefect, asigurarea distinsei considerațiuni ce vă păstrez.

I.L. Caragiale

Revizor Școlar

D-Sale

D-lui Prefect de Vâlcea

REGISTRATURA PREFECTUREI
JUDEȚULUI VÂLCEA
ANUL 1882 LUNA Iunie 25
№ 7711

Domnule Prefect,

Alătur pe lângă aceasta, două state de prezență ca revizor școlar și vă rog a face să mi se libereze diurna, acordată mie prin bugetul onor Consiliului județean, pe luna cuvenită, Iunie.

Primiți, vă rog, Domnule Prefect, asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Revizor Școlar,

I.L. Caragiale

D-Sale

D-lui Prefect de Vâlcea

REGISTRATURA PREFECTUREI
JUDEȚULUI VÂLCEA

ANUL 1882 LUNA Aug. 4
№ 9220

Domnule Prefect,

Alăturăm pe lângă aceasta două state

de prezență și achitarea diurnii mele dela județ pe luna iulie trecut, vă rog să binevoiți să mi se libereze cuvenitul mandat.

Binevoiți, vă rog, Domnule Prefect, a primi asigurarea distinsei mele considerațiuni.

I.L. Caragiale

Revizor Școlar

D-Sale

D-lui Prefect de Vâlcea

Cele patru texte ale cererilor semnate de revizorul școlar, reluând monoton și monocrom aceeași temă, par a fi încă un argument în favoarea clișeei verbale de sorginte livrescă, de tipul: „Caragiale, contemporanul nostru”. Nu este nicio consolare că însuși I.L. Caragiale s-a aflat într-o situație similară cu orice muritor contemporan, lipsit de calitățile demagogului de școală nouă, silit să redacteze cereri peste cereri, anexând dovezi la dosar, sedimentând astfel, în arhivele locale, straturi de așteptări, iritări, tergiversări înecate în colbul nesperanței.

Totuși, trebuie să decupăm partea pozitivă a efervescentei scrierii funcționale, a birocrăției și a demagogiei ajunse, în zilele noastre, la apogeu. Poate că, peste secole, istoricii literari vor descoperi în arhivele inspectoratelor județene cereri semnate de viitoare personalități ale culturii universale, care astăzi solicită o suplinire, un transfer, o gradație de merit, o diurnă sau o detașare de nocturna plină de scilpici pe care se înalță pedestalul de moloz al „școalelor” românești în plin proces de glorioasă reformă...

CARMEN SIMA

Grafică de ADELAIDA MATEESCU

FIDELITATE CU ORICE PREȚ

Interesantă ideea de a face o adaptare liberă, ancorată în modernitate, a romanului *Princesse de Clèves*, scris de Madame de La Fayette. Regizorul Andrezej Zulawski concepe în anul 2000 filmul *Fidelitate*, avându-i în distribuție pe Sophie Marceau, Pascal Gregory și Guillaume Canet.

Clélia e o tânără care se afirmă în arta fotografiei. Editorul Clève se căsătorește cu ea. Totul pare ideal până

REPORTAJ

C.F.R. sau Călătorie într-un vagon de-a doua cu bilet de clasa întâi!...

Am mai fost la București prin '90, când urmele de fum și de gloanțe de pe clădirile centrale nu fuseseră încă înlăturate. Mă gândeam că acum voi trece pe-o anume stradă, unde în curtea plină de pomi văzusem casa aceea incendiată în timpul Revoluției și despre care nimeni nu știa mai mult decât că fusese incendiată (?) *atunci*...

Cu vreo două săptămâni înaintea plecării am tot dat târcoale gării (la doi pași de blocul în care...) spre a culege informații. „Vezi să nu-ți dea bilet pentru un vagon fără compartimente, sau un loc pe boghiuri!... Dacă tot ții să dai niște bani în plus...” comentă ironic vărul S. Știam așadar ce să nu accept și era important pentru o călătorie de peste zece ore... M-am considerat norocos ca în prețuia mării călătorii s-o găsesc la casa de bilete pe doamna cea mai amabilă, cea mai informată... Speranțele mi s-au spulberat însă dimineața, când m-am trezit într-un vagon vast cât un cămin cultural, cu scaune care nu te îmbiau la ședere și culmea! – spurcată limbă avuse vărul – scaunul meu – *Oh, și aveți locul lângă geam!* – sălta la fiecare mișcare a roților... În față se găsea o „măsuță” de-o palmă, din tablă vopsită în galben și pătată cu toate resturile mâncărilor, mâinilor etc. ce s-au petrecut peste palida ei suprafață. Sub, se afla un coș pentru resturi; tablă veritabilă nevopsită, cu care trebuia să umbli atent, altfel se deschidea brusc și total încât te trezeai cu conținutul pe podea! Câteva stații mai încolo, a urcat cu un geamantan mare cât ea o doamnă ca la patruzeci și ceva de ani. Am cedat bucuros locul și-am trecut peste drum (spațiul care servea de trecere celor mai

la apariția fotografului Nemo, care devine o obsesie periculoasă pentru Clélia. În romanul citat mai sus, pericolul adulterului vine de la prințul de Nemours. Dacă în secolul doamnei La Fayette fidelitatea sună bine, în filmul lui Zulawski ea aduce note disonante, neverosimile, anacronice. Pe de altă parte, deranjează registrul eterogen, violența cu orice preț, suspensul contrafăcut. Sigur că soțul dă dovadă de o înțelegere bonomă, iar scenele de amor debordează de senzualitate. Un aer *policiers* se instaurează insidios și stăruitor. Apoi

puțin fraieri care plățiseră un bilet la clasa a doua...). Aici rândul era de câte două locuri, iar masa pentru patru. Altă viață, nu? Din Cluj am avut chiar satisfacția de-a circula cu spatele spre capitală (chestie de curent și sensibilități), iar doamna cu fața (chestie de perspectivă), până a fost poftită de controlor să părăsească locul pentru o clasă în plus... Doamna greșise cu siguranță văzând spațiul care de fapt corespundea cu prețul plătit pentru bilet. Apoi a urmat lungul șir al gărilor... Peisajul nu era cald cum s-ar fi convenit în acest început de iunie, ci rece, ploios, dar ce m-a bucurat a fost faptul că terenurile agricole (câte-am putut vedea) erau lucrate: „Am văzut că și-n alte regiuni ale țării oamenii se ntorc la pământ...” comentă vecinul din față, om mai umblat. „E un semn bun!” conchise. Dar gările... Gările erau de-o tristețe... Clădiri vechi ce nu mai văzuseră varul de-un secol. Puținii călători preferau să stea afară la aer curat pândind o rază de soare și de... speranță! „Parcă-s după război!” comentă același vecin – ecou (ne)sperat al gândurilor mele. „Ce-au aștia de gând?” Pe o remiză de pe care fardul vremurilor noi căzuse, se zărea: „Trăiasă... P.C.R. în ...nte cu secr...”. Și vecinii strâmbară din nas vizavi de condiții, dar fiind o zi de luni când nici iarba nici reclamațiile...

În Gara de Nord, puțină agitație. Seară. După 12 ore (întârzierile incluse) nu mă mai gândeam decât la o baie caldă și la somn. Bucuria de-a-mi revedea nepoata după ceva ani, era cât o cafea tare!

(.....)

Ce puțină lume la ora 6 în Gara de Nord! Peronul, trenul, vagonul. Stupefacție! Același vagon, același loc – și după cum aveam să constat ceva mai târziu același wc puternic mirositor!... O lună curată. Stau de vorbă cu Anca preț de-o țigară, înaintea intrării în vagonul unde mai stăteau

apare și mama ei, cu alte probleme, boli, frustări, enigme.

Curios cum Clélia devine atât de cuminte, mai ales că, înainte de căsătorie, putea face amor chiar în vestiarul sportivilor, pe care îi pozase goi. Poate că fidelitatea afișată trebuia să aibă ceva rațiuni mai pregnante, chiar freudiene.

Scriind despre *Fidelitate*, încerc să afirm că resorturile intime ale operei de artă nu țin de un melanj nejustificat, că simplitatea aduce o coerență durabilă, dacă vizează artisticul, nu comercialul.

ALEXANDRU JURCAN

stingheri vreo trei călători. Peste vreo oră s-a prezentat controlorul. O doamnă care mergea până la Brașov s-a plâns insistent de condițiile de călătorie. N-am ratat ocazia de-a interveni. „Când am mai călătorit anul trecut cu acest tren de Satu-Mare ni s-a restituit diferența de clasă. Uitați-vă și dumneavoastră, astea-s scaune, ușa nu se închide”... Parcă el, slujbașul C.F.R., nu știa...

„O să verific ușa, doamnă!” și făcu doi pași spre ieșire. Butonă ceva, mișcă ușa, insistă... „Las-o-n pace, omule!... zâmbi colegul său apărut între timp. Privirile noastre insistente opriră alte comentarii. Atmosfera s-a mai animat peste un timp prin apariția unui grup de tineri spanioli care mergeau la Si(n)ghisoara (după cum silabisea cel mai brunet și cu dinții cei mai albi dintre ei). La cât erau de zdraveni și la câte bagaje aveau cu ei, au blocat o jumătate de vagon. Revăd cu nostalgie Sinaia, Bușteni, cu munții din care ceața nu se ridicase încă, apoi peisajul devine mai molcom. Bucuros că mă apropiu de casă, eram gata să-i iert pe toți cei ce-au jefuit cefereul, pe controlorul care ne-a ironizat reclamațiile, când în spațiul de care fac vorbire a intrat un grup de eleve (era ora 14,30):

„Fii serioasă, fată, io nu stau aici! La a doua e muuult mai bine! răsă una. Toată bunătatea și toleranța mea dispărură ca prin farmec. *L'homme révolté* hotărî: „Eu, care-am vrut să voiagez ca domni și am făcut sacrificii pentru asta... Gata! Nu-i iert! Am să scriu despre!”

În Gherla, doamna de la casa de bilete mă întrebă la fel de amabilă, despre călătorie. Dar ce vină avea doamna?...

IULIAN DĂMĂCUȘ,

(posesorul Biletului
BSTT1952/03-06-2013, RE 4093)

Vatra veche dialog

Ioana Pioaru

O incursiune în lumea lui Doktor Schnabel

Aparținând uneia dintre primele generații a căror mentalitate nu a fost influențată de ideologia comunistă, Ioana Pioaru este o tânără artistă care, pe parcursul ultimilor ani, a început să se bucure de recunoaștere națională și europeană. Absolventă a Facultății de Arte Plastice din cadrul Universității Naționale de Arte din București (2008 – licență, 2010 – master), Ioana Pioaru s-a impus rapid în atenția publicului de artă prin lucrări care, provocând reacții extrem de variate, reușesc să nu lase pe nimeni indiferent. Aflată zilele acestea la Veneția, unde participă la Bienală, fosta elevă care, în mod aproape exasperant, pune totul sub semnul întrebării a răspuns de această dată întrebărilor mele.

„Lumea nu prea se împărțea în bine și rău...”

D.T.: Mircea Eliade spune că, pentru fiecare dintre noi, locul nașterii și al primei copilării capătă, în timp, o aură mitică. Ne apare nechemat în amintiri și vise, este locul în care simțim nevoia să ne întoarcem indiferent unde ne-am afla. Te-ai născut și ai copilărit la Pucioasa, un oraș frumos, dar cu un nume căruia mentalul colectiv îi atribuie conotații negative. Îți amintești vreo întâmplare din prima copilărie în care te-ai întâlnit cu binele și/sau una în care te-ai întâlnit cu răul?

I.P.: Pentru mine, numele orașului și-a pierdut (sau – mai degrabă – nu a avut niciodată) acea conotație negativă, ca un cuvânt care își pierde sensul când îl repeți de prea multe ori; eu îl percep pur fonetic. Într-adevăr, mă întorc mereu acolo, dar nu datorită legăturii cu locul în sine, ci pentru că acolo trăiesc părinții mei. În jurul lor a fost, de fapt,

acea aură mitică; nu cred că au căpătat-o cu timpul, ci au avut-o dintotdeauna; de când erau giganții frumoși care mă purtau după ei peste tot, pe care cel mai adesea îi vedeam „în perspectivă”, de jos, de la nivelul meu de gândac, dar care se purtau cu mine ca și cum am fi fost de aceeași vârstă și îmi răspundeau la toate întrebările naturale și cu încredere, nu ca unui copil tâmp, ci ca și cum aș fi fost un fel de extraterestru care vrea să se pună la punct cu realitățile planetei. Lumea nu prea se împărțea în bine și rău; sau, oricum, nu în binele și răul prescriptive, care ți se servesc în mod normal și care ar trebui să țină loc și de gândire și de intuiție și de discernământ. O întâmplare în care m-am întâlnit cu binele și/sau cu răul? Mmm... îmi amintesc când eram la grădiniță - am urât grădinița din tot sufletul, ca pe o retrogradare nemeritată, ca pe o condamnare la conviețuirea cu niște ființe cu care nu aveam (și nici nu voiam să am) nicio treabă, după ce abia reușisem să mă împrietenesc cu familia - era serbarea de Crăciun și a venit momentul când trebuia să mergem la Moșu' să ne dea daruri (prima dată când vedeam Moșu' în carne și oase, zice-se). Și când mă apropii de el, ce-mi văd ochii? Pe sub barba albă, Moșu' mai avea o barbă – neagră. Un impostor, vasăzică. Așa că, oripilată, le-am zis colegilor să nu cumva să mănânce din dulciurile primite, CĂ SUNT OTRĂVITE! Că ăla nu e Moș Crăciun cel adevărat!!!

D.T.: Dacă în urmă cu zece ani ai fi fost întrebată cum crezi că va arăta viața ta zece ani mai târziu, ce ai fi răspuns? În ce măsură acea proiecție corespunde vieții tale actuale?

I. P.: E greu de răspuns, pentru că acum zece ani eram cam în ceață. Cred că, atunci când a trebuit să aleg un profil pentru liceu, nu m-am întrebat ce aș vrea să fac după ce îl termin, sau ce aș vrea să fac pentru tot restul vieții (!), ci, mai degrabă, ce am chef să aflu sau să învăț în următorii 4 ani. Și apoi, la liceu mi-a plăcut tot ce am făcut, dar refuzam să îmi imaginez viitorul. Un fel de frică struțescă, cred. Adică făcusem, de bine, de rău, o alegere care ar fi trebuit să mă plaseze pe orbită, când am hotărât să merg la o clasă de filologie, deci presupun că undeva în mintea mea îmi imaginam un viitor legat de asta, dar nu eram prea convinsă.

Poate mai interesant este că atunci când am împlinit 10 ani mi-am scris o scrisoare în care spuneam cum cred eu că o să fiu la 30 de ani, iar pe plic am scris SĂ NU CUMVA SĂ O DESCHID ÎNAINTE SĂ ÎMPLINESC

30 DE ANI! Nu îmi amintesc absolut nimic din ce am scris acolo, dar am o presimțire că nu are nicio legătură cu realitatea sau cu vreo realitate posibilă de-acum încolo. Dacă vreți, pot să vă spun ce aflu, când o deschid peste câțiva ani.

D.T.: La început de drum, că ne place sau nu să recunoaștem, avem nevoie de modele/ de măști. Care dintre profesorii tăi de la Universitatea Națională de Arte ți-a servit drept model? Există vreun artist în atelierul căruia ți-ar fi plăcut să-ți faci ucenicia?

I.P.: Altă întrebare grea. De la toți am avut multe de învățat, dar „ucenicie” e un cuvânt care îmi repugnă, pentru că implică ierarhie și obediență și eu nu prea mă împac cu niciuna dintre ele. Mi-a plăcut să învăț de la fiecare ce am crezut eu că îmi trebuie, dar să merg măcar și pentru o zi pe drumul lor, în loc să merg pe al meu, mi s-ar părea o mare pierdere de timp. Chiar dacă drumul meu n-o fi cine știe ce... Mi-a plăcut de Nicolae Alexi, că a avut încredere în mine și m-a susținut la examenul de admitere la masterat, când spuneam în cuvinte întortocheate că habar n-am ce vreau să fac în următorii doi ani (și făceam din asta o virtute), și apoi, după ce am fost admisă, m-a lăsat de capul meu, dar fără să îmi dea impresia că nu îi pasă ce fac.

Am avut privilegiul de a-i avea îndrumători pe Dan și pe Lia Perjovschi, timp de trei săptămâni, la o școală de vară. Am învățat că e bine să scapi de automatisme și să te mai abați de la ceea ce crezi că e drumul tău, ca să îl vezi din altă perspectivă, dar nu prea cred că am reușit SĂ. Însă a fost o experiență frumoasă.

„Critica trebuie să vină întotdeauna din afară...”

D.T.: În primele tale lucrări de grafică, mie, cel puțin, mi se pare că lumea, privită din colțul ochiului, este prizoniera unei relații paradoxale între bine și rău: măști ale omenescului, interdependente, răul și binele ajung să se confunde. Mă gândesc, de exemplu, la *Mefisto și lecția de zbor*⁴⁴, unde personajul nu poate zbura decât legat de zmeu, reprezentare sugestivă a unui dăruire paradoxale pe care le implică problema libertății: nevoia de libertate ne privează de libertate. Lumea pe care o institui prin lucrările tale se află →

DANIEL TACHE

44. vezi la <http://ioanapioaru.webs.com/oldies.htm>

dincolo de bine și de rău (Nietzsche) sau dincolo de bine și dincoace de rău, așa cum își subintitula Mircea Horia Simionescu *Toxicologia*? În ce măsură această lume este lumea noastră?

I.P.: Nu m-am mai gândit de mult la „*Mefisto...*”, acum (evident) văd lucrurile diferit. Atunci încercam să pun în scenă un sistem care, într-adevar, interoga ideea de libertate, rolurile erau distribuite simplu, aproape naiv: subiectul (individul care vrea să zboare), operatorul (Mefisto), operația (lecția de zbor bine dirijată) și – ceea ce transforma povestea într-un sistem – criticul (personajul feminin). Mi s-a părut mie, la momentul respectiv, că nu e suficient să descriu situația și să las privitorul să judece dacă merită aprobare sau dezaprobare; mi s-a părut important să-mi declar poziția vizavi de probleme legate de educație, manipulare etc. Acum aș interoga cu totul altceva: nu operația și condițiile în care se desfășoară, ci rolurile în sine. Mai exact – cine sau ce anume legitimează puterea? Cine sau ce anume atribuie rolurile și autoritatea și ce face ca această distribuție să aibă succes? Cum „se întâmplă” ierarhiile? Cred că puterea operatorului este la fel de importantă ca puterea criticului, dar nu în măsura în care cele două centre se echilibrează antagonic, ci mai ales în măsura în care, în ciuda aparențelor, se susțin reciproc. Un sistem care (își) conține propriul aparat critic poate foarte ușor să simuleze buna funcționare, să pară sănătos; critica alternativă este descurajată prietenos, pentru că pare inutilă atâta timp cât există deja un aparat critic în acțiune. Când respectivul aparat este investit tocmai de sistemul pe care se presupune că ar trebui să îl critice, atunci se naște corupția. Critica trebuie să vină întotdeauna din afară. Asta – dacă suntem optimiști și credem că mai există un „afară”.

„Cred că oamenii se simt mai relaxați când nu îi pui «în cutia cu artă»...”

D.T.: Cum se împacă o asemenea perspectivă asupra lumii cu ilustrarea cârților de povești⁴⁵ ?

I. P.: E ca un fel de adormire. Sau întoarcere la copilărie, nu știu sigur. Încă nu mă pot hotărî dacă îmi place sau nu să ilustrez povești, cred că aș vrea să nu trebuiască să o fac, să am timp pentru proiecte mai importante...

45. vezi la <http://ioanapioaru.webs.com/publishedworks.htm>

Dar dacă-i musai, deh, o fac cu seriozitate și cred că datorită seriozității reușesc cumva să mă transpun în lumea aceea și în personaje, chiar dacă numai pentru câteva ore, cât lucrez la desenele respective.

D. T.: Astăzi, ești o tânără artistă de succes. În ultimii ani ți-ai expus lucrările la București, la *AnnArt* și în cadrul expozițiilor *Contempora*, iar anul trecut ai avut o expoziție la Londra, în Brixton Village. Cum au fost primite lucrările tale la Londra, comparativ cu primirea de care au avut parte la București? Cum este publicul londonez de artă, comparativ cu cel bucureștean?

I.P.: În București, evenimentele au fost destul de convenționale: galerie, lucrări pe pereți, vernisaj, invitați.

Publicul de obicei pare amuzat sau intrigat de lucrările mele și de fiecare dată m-am bucurat să constat că nu trec neobservate (fiind vorba de expoziții de grup, exista întotdeauna riscul ca proiectul meu să se piardă printre celelalte). Nu-mi dau seama cât și ce anume din ceea ce voiam eu să exprim a ajuns la public, la capitolul ăsta e mult de lucru... Oricum, mai importantă decât receptarea mesajului era pentru mine răspândirea (virală) a imaginii lui Dr. Schnabel. Contextul în Londra a fost diferit: expoziția a fost organizată într-o „cafenea artistică” unde arta era oarecum secundară... Am încercat să profit tocmai de această situație și să văd ce răspuns poate primi Dr. Schnabel de la publicul întâmplător (venit acolo mai degrabă pentru cafea decât pentru artă). Nu știu în ce măsură a fost un experiment de succes, acolo publicul e cumva mai obișnuit cu ciudățeniile, nu știu dacă l-au perceput pe Doktor altfel decât ca pe o mascotă din acelea care se plimbă prin fața restaurantelor sau magazinelor, promovându-le: omul-sendviș, omul-

banană, doctor ciumă etc. Publicul londonez de artă nu e foarte diferit de cel bucureștean, numai că eu nu am avut de-a face cu publicul „de artă”. Cred că oamenii se simt mai relaxați când nu îi pui „în cutia cu artă”; probabil că aceiași oameni, duși să vadă același proiect într-o galerie, ar fi fost ceva mai timizi, cu siguranță mai puțin comunicativi. Și invers, mulți dintre cei care stau cuminți în fața artei din galerii și muzee, privind-o cu un amestec de teamă, respect și perplexitate, ar trece pe lângă aceeași artă expusă în spații neconvenționale fără să o observe sau fără să îi acorde atenție. E mult snobism în lumea artei, sunt multe prejudecăți. Și multă lipsă de curaj și de discernământ. Ca peste tot.

„Daltaron e un fel de amalgam de nuclee narative simultane”

D.T.: Din punctul de vedere al greului antic, labirintul materializa arhitectonic și încifra în semn realitatea de care lua cunoștință fără să o înțeleagă pe deplin, implicit faptul că a cunoaște nu echivala în mod necesar cu a înțelege. În *Urban Maze. Potentially Permutable46*, lucrare ce face parte din proiectul *Dr. Schnabel*, explorezi simbolistica labirintului. Care sunt semnificațiile pe care i le-ai atribuit tu acestuia?

I. P.: Lucrarea este doar potențial permutabilă, pentru că, odată ce am înrămat-o pentru a fi expusă, a încetat să mai fie practic permutabilă, dar ideea inițială era ca pozițiile celor două module mari să fie schimbate periodic. De fapt, ideea inițială a fost ca toate modulele să poată fi repositionate, dar am renunțat în cele din urmă, pentru că era prea complicat de pus în practică. Labirintul, aici, nu e o structură arhitectonică fixă, ci este reprezentat (sau ar fi trebuit să fie reprezentat) de infinitatea de configurații posibile în care este greu de identificat un punct fix, un reper, mai ales că modulele par a fi identice. Cam așa percep eu marile centre urbane – nu mă interesează atât structura lor de bază (rețeaua stradală, clădirile importante, unde nu poate fi vorba de lipsă de repere), cât „elementul mic”, ca să zic așa: chioșcul cu de toate, stâlpul cu afișe, anunțul cu „săpăm puțuri de mică și mare adâncime”, bancomatul, părculețul și mai ales oamenii. Nu sunt niciodată aceiași, dar (după un timp) par mereu la fel, pentru că nu mai contează cine →

46. vezi la <http://www.annartgallery.ro/generatia-taa2011/74-ioana-pioaru.html>

sunt, ar putea fi oricine altcineva, orice altceva, „de același fel”, pentru că toți avem o colecție limitată de locuri, obiecte și fețe care contează. Celelalte sunt o masă indeterminată care se mișcă în jurul nostru. La un alt nivel de interpretare, ar fi vorba despre încifrarea și dispersia individului „urban” într-o multitudine de avataruri / identități / măști, pe care le schimbă periodic, oferindu-se lumii doar *în parte*, fragmentat sau fracturat, ca funcție specifică ori ca număr de cont, număr de telefon, număr de ordine, CNP, adresă de e-mail, poză de profil etc. În majoritatea experiențelor sale cotidiene, individul ca totalitate devine irelevant.

D.T.: Imaginarul european l-a încadrat pe Doktor Schnabel von Rom în galerie, extrem de bogată, de altfel, a figurilor contradictorii care i-au marcat istoria. În proiectul⁴⁷ pe care l-ai început în 2008, recuperezi figura doctorului și îi atribuie noi semnificații. Cine a fost Dr. Schnabel și care sunt măștile sub care se ascunde astăzi?

I.P.: Dr. Schnabel von Rom înseamnă, în traducere din germană, Doctorul Cioc din Roma; Dr. Schnabel nu e un individ anume, ci mai degrabă numele costumului purtat de doctori în perioada ciumei. L-am văzut prima dată acum mulți ani, într-o reproducere a unei gravuri germane despre ciurma din secolul al XIV-lea și de atunci mi s-a lipit de creier. Mi s-a părut nedrept ca o figură atât de interesantă să aibă o istorie atât de seacă. Nu se spune mai nimic despre el, nicăieri, așa că m-am hotărât să îl readuc la viață, să îi dau șansa să își scrie o istorie nouă, să văd dacă și cum se poate integra în lumea secolului al XXI-lea. În paralel, am întreprins o investigație personală (mai mult intuitivă și jucăușă decât riguroasă) a ideii de alteritate, bazată pe reacțiile și răspunsurile diverselor persoane care au interacționat cu Dr. Schnabel.

D.T.: Nostradamus se numără printre cei care au îndeplinit rolul de *medico della peste*. Ai inclus în proiectul *Dr. Schnabel*, alături de *Daltaleron*, hartă a lumii doctorului, un set de cărți de joc. Cartomanția este una dintre practicile străvechi cu ajutorul cărora omul a încercat să-și iscodească viitorul. Sursă a tragicului în literatura antică, destinul este un concept în a cărui redefinire, printre altele, s-a reflectat evoluția

mentalităților. Care este sensul pe care tu îl atribuie termenului?

I. P.: Cărțile de joc fac parte din proiectul meu de „schnabelizare” a lumii, de înlocuire a fețelor și figurilor comune cu o singură figură, care să le facă și mai comune decât sunt deja, prin repetare obsesivă. Sinceră să fiu, nu există un substrat, o intenție legată de vreun fel de fascinație pentru ocultism sau iscodirea viitorului.

Cât despre hartă, care pare a fi o acumulare foarte intensă de întâmplări (imitând întru câtva imagistica hărților și manuscriselor medievale), este o hartă spontană, o hartă mentală în care am reunit fel și fel de persoane, personaje și personalități care îmi populează creierul și pe care le-am organizat sau, pur și simplu, le-am aruncat în configurații întâmplătoare și aiuristice fără intenția de-a le umple cu sens sau însemnătate. Sinceră să fiu, singurul lucru care m-a interesat la această hartă a fost să îmi facă plăcere să lucrez la ea. Îmi plac hărțile în general, pentru că oferă posibilitatea de a fi parcurse din și în orice direcție, în funcție de interes sau intenție, păstrându-și integritatea, spre deosebire de o poveste (convențională) unde firul narativ și intenția autorului dictează modul în care va fi receptată. Daltaleron e un fel de amalgam de nuclee narative simultane.

„...lumea artei pare a fi în pragul unei căderi nervoase”

D.T.: Artistul este cel care intuiește, cu o generație sau mai multe înainte, direcția către care se îndreaptă lumea și deține adesea un rol important în accelerarea procesului. Ai participat, anul trecut, la Milano, la expoziția *Scenarii ale Postautonomiei*. Cum se vede, de la Milano, viitorul?

I.P.: Proiectul la care am participat în Milano a fost lansat acum câțiva ani de artistul britanic David Goldenberg, în jurul conceptului de postautonomie. Sună ciudat în română. Pe de o parte, proiectul propune o analiză a lumii artei, care să meargă mai departe sau mai în profunzime decât majoritatea studiilor recente, iar pe de altă parte oferă instrumentele necesare depășirii sau transformării structurilor existente, înlocuirii lor cu unele mai adecvate. Metodologiile precum critica instituțională analizează și prezintă Bienalele și alte evenimente de artă majore (*Documenta*, *Manifesta*) ca reprezentări clare ale tradiției artistice eurocentrice, simboluri ale neoliberalismului, colonialismului și

globalizării, dar au dat greș, în repetate rânduri, în a pune întrebările relevante și a pătrunde în inima problemei. În viziunea lui David Goldenberg, aceste imense mașinării (ce reglează și dictează fluxul artei la nivel global) oglindesc limitele gândirii noastre despre artă. Aceste limite nu pot fi depășite prin replicarea la nesfârșit a acelorași forme, prin reciclarea acelorași idei (de tradiție vest-europeană) și nici prin adoptarea viziunii fataliste a sfârșitului istoriei; este evident că întreaga lume este în criză, dar acest moment de colaps trebuie privit ca un nou început, ca o șansă de a regândi întregul edificiu al artei și de a ieși din „buclă”. Așadar, proiectul nostru, *The Scenarios of Post Autonomy*, încearcă să găsească sau să imagineze condițiile în care această nouă istorie a artei se poate naște.

D.T.: Zilele acestea, participi la Veneția la cea de 55-a ediție a Bienalei (1 iunie - 24 noiembrie), ediție a cărei temă este *Il Palazzo Enciclopedico*. Care este interpretarea pe care postautonomia o dă acestei arhitecturi a diversității? Care au fost primele reacții pe care proiectul cu care participați le-a provocat?

I.P.: Reacțiile pe care proiectul nostru, *The Transformation of Art*, le-a avut până acum au fost, în mod neașteptat, pozitive (de obicei sunt negative). Toată lumea remarcă (abia azi) curajul ideilor lui David, dar acum zece ani, când spunea aproape aceleași lucruri, când observa impasul către care se îndrepta lumea artei, nimeni nu îl lua în serios. Un fel de sindrom de „hainele noi ale împăratului”. Ar fi amuzant, dacă n-ar fi atât de trist...

E ciudat ce se întâmplă anul acesta la Veneția. Ciudat și interesant: lumea artei pare a fi în pragul unei căderi nervoase. Ca și cum ar conștientiza iminența unui sfârșit și se întoarce, se răsucește către sau în sine, ca să găsească un sens, să se pună în ordine, dar singura soluție pe care a reușit să o găsească este reînvierea conceptului iluminist de enciclopedie. Atitudinea mi se pare aproape fatalistă, atmosfera e de sfârșit de lume. Palatul enciclopedic e o expoziție de expoziții, de sisteme de organizare, de moduri și metode de categorizare, colecții și arhive, totul frumos, seducător, perfect aranjat, dar nimic nou și nimic curajos, doar metodă, rigoare compulsivă și frică.

D.T.: Având convingerea că proiectul vostru se va bucura în continuare de atenția publicului, îți mulțumesc că ți-ai făcut timp să-mi răspunzi la întrebări!

47. vezi la <http://daltaleron.wordpress.com/>

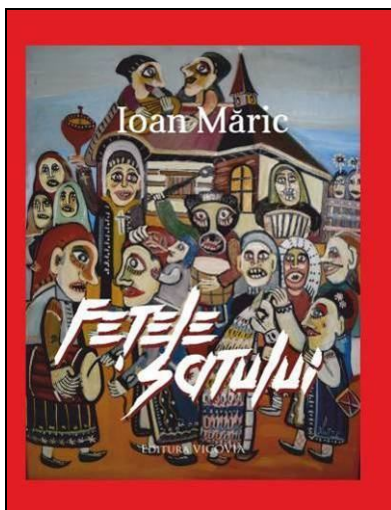
Fetele satului

Incontestabil, Ioan Măric este unul dintre cei mai importanți pictori naivi ai acestui prezent controversat, – poate și pentru că, spre deosebire de alții, egotiști preocupați mai mult de promovarea esteticelor lor reacții la „Clipa cea repede”, el nu ezită să abordeze... „clipa ce ni s-a dat”, direct, cu bonomă ironie, dezvăluindu-i, printre irezistibile hohote de râs resorturile meschine și motivațiile ei ridicole. Astfel Ioan Măric reușește să-și picteze, reiterez: „...cu tenacitate propriul sat; satul lui special, cu o diversitate a personajelor halucinantă (...) guvernat de legi speciale care au drept fundament umorul exersat cu blândețe, cu nesfârșită înțelegere și dragoste față de locuitorii săi bizari, – atitudine care divulgă compasiunea creatorului, din care aceștia s-au născut. Este o mare aventură să intri în satul «expus» de pictor!” (IOAN MĂRIC, Ed. Vicovia, Bacău – 2008, p. 8).

„Suntem și vom fi totdeauna neam de țărani”, spunea Lucian Blaga. Și mai spunea el că „de aceea, destinul nostru ca neam, ca putere culturală, atârnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țaranului – creatorul și păstrătorul culturii populare, centru generator, binecuvântat și rodnic”, iar Ioan Măric, artist plastic inspirat, a intuit perfect că aglomerarea de locuințe rustice, adică **satul** în care țaranul își petrece⁴⁸ viața „este locul prin care istoria se revarsă în mi”. Cu mult curaj și cu har din destul Ioan Măric și-a impus propriile sale legende înrămate drept ipostaze plastice în cheie comică ale vieții comunității rurale. De altfel, enorma diversitate a situațiilor în care îi descoperim personajele – locuitori dezinhibați ai satului său –, ilustrează chiar bogăția fetelor (ipostazelor, fațetelor) acestuia⁴⁹.

⁴⁸ „petrece”: trece, trăiește, străbate prin, însoțește (oaspeții), se desfătă, chefuliește, conduce apropiații (pe ultimul drum), se stinge, moare etc.

⁴⁹ „față, fețe”: înfățișare, față exterioră, învelitoare, aspect, pagină (avers și revers), obraz, dar și: figuri, chipuri, mutre și expresii.

Există un perfect feedback comic între creația lui Ioan Măric și cotidianul existențial sătesc din al cărui bagaj lingvistic pictorul îl transportă în propriul atelier, cu uimitoare rezultate artistice, consecințele caraghioase – unele dintre acestea duse pictural, în hazliu, până la paiatarlâc! –, ale unor sintagme uzuale ce jalonează de veacuri viața văzută și nevăzută a satului românesc. Inventarierea câtorva sintagme specifice vieții acestuia este nu numai instructivă, dar devine și argument convingător în susținerea afirmației că pictura lui Ioan Măric este o excelentă și surprinzătoare extrapolare, în registru ilar, a existenței comunităților sătești:

Fără prea mare efort,

-în expresiile: „în vatra satului”, „în capul satului”, „la marginea satului”, „obiceiul satului” putem identifica timpul, dar și locurile în care pictorul își plasează „întâmplările” din tablouri: *Capra popii* (50), *Ulița lui Măric* (46), *Fântâna satului* (61), *Ce-am fost și ce-am ajuns* (40), *Paștele mățelor* (83), *De Sfântul Vasile* (89),

-în locuțiunile: „am hrănit tot satul”, „a fost de față tot satul”, „l-a judecat satul”, „s-a supărat ca văcarul pe sat”, „prostul satului”, „l-a ales satul” descoperim matricea inspiratoare a **evenimentelor** din care pictorul își decupează „întâmplările”: *Zghihuita* (36), *Leul* (44), *Fudulu’ satului* (47), *Intelctuala* (49), *Potcovitul găștei* (51), *La frizerie* (52), *Nunta calicilor* (68),

-iar în expresiile: „gura satului”, „ce știe satul nu știe bărbatul”, „satul sterp”, „satul lui Cremene”, „coada satului”, care semnaleză situațiile în

care fiecare se expune și face ce vrea, descoperim alte insolite extrapolări picturale, în cheie comică, ale cotidianului sătesc: *Amorezul* (37), *Pianista* (39), *După nuntă* (56), *Aniversarea bouului* (62), *Sugativa* (75), *Spovedania* (82) etc., dar și *Încornorații* (80), *Șpanchii* (81) sau *Cu urșii la urlat* (88).

Iată, deci, că **satul lui Ioan Măric** nu este numai cunoscuta entitate strict administrativă, ci și populația cu obiceiurile, cu credințele, cu superstițiile și cu viciile specifice spațiului rustic în care oamenii locului se cunosc bine, se înrudesc între ei și participă împreună la toate sărbătorile creștine sau la parangheliile laice, merg la botezuri, la nunți și la înmormântări, se bucură, se ceartă, se răzbună sau se răsplătesc unul pe altul după posibilități... Comentând cu veselă ostentație evenimentele satului, prin pictura sa Măric sancționează ridicolul din spatele anumitor situații, comportamentul caraghios deviant al celor ce le dau naștere și stabilește cu frustă, dar sănătoasă ironie sentințe din perspectiva nativului său bun simț. Din toate aceste motive, arta pe care o practică are un indiscutabil caracter moral.

A intra sub pensula necruțătoare a lui Ioan Măric este ca și cum, spre nenorocul tău, ai intra în... „gura satului”.

Trăind sentimentul acut că tablourile lui Ioan Măric, imortalizându-i clipele, „opresc Timpul” în loc, fiind de fapt... inspirate decupaje dintr-o uriașă frescă bruegeliană, – Pieter Bruegel cel Bătrân, sec. XVI, cunoscut și sub numele de Breugel al Țăranilor –, nu pot încheia acest „cuvânt-înainte” altfel de cum am mai spus: „Refuzând instinctiv granițe temporale, demersul său artistic, autentic prin exercițiul și exprimarea lui miraculoase, **se află concomitent** în vremea „Țiganiadei” lui Ion Budai Deleanu, în vremea scrierilor «Dănilă Prepeleac» și «Soacra cu trei nurori», ale lui Ion Creangă, în vremea lui «Cănuță om sucit» și a lui «Kir Ianulea» ale lui Caragiale; **se află**, bineînțeles, așezat solid în cvasicomical nostru prezent și, ca orice creație esopică de bună factură, **va fi** și mâine! – Privindu-i tablourile, am sentimentul că putem deveni mai buni.

VIOREL SAVIN

Galerii

GABRIELA MOGA LAZĂR LA PARIS

Dialog cu Simina Lazăr

Soarele, spicele de grâu, frunza de stejar, frumusețea țaranilor români, dar și expresivitatea unor mari scriitori ai lumii se transformă, la războiul de țesut, sub mâinile Gabrielei Moga Lazăr în tapiserii impresionante. Deși artista născută în 1926, într-un sat din Transilvania, nu mai este astăzi printre noi, lucrările sale onorează în continuare mari galerii ale lumii.

Luna trecută, Institutul Cultural Român din Paris a găzduit o expoziție de tapiserii românești realizate de Gabriela Moga Lazăr. Astăzi, călătorim în atelierul său de creație împreună cu Simina Lazăr, fiica artistei.

- *Ce reprezintă lucrarea pe care ați ales-o pentru afișul expoziției?*

Simina Lazăr: Tapiseria se numește "Monument pentru Cucuteni", pentru că mamei mele îi plăceau motivele neolitice care s-au găsit la Cucuteni și a considerat că această civilizație a generat arta populară de mai târziu. Și a încercat să facă un monument pornind de la motivele găsite pe ceramică. E un omagiu adus acestei culturi străvechi.

- *De ce credeți că trebuie să vedem această expoziție?*

SL: Cei care intră în expoziție sunt fermecați pur și simplu. E ca o oază de liniște și pace sufletească în cotidianul nostru grăbit și tulburat. Lucrările se completează una pe cealaltă, se face un fel de horă a culorilor, o simfonie!

- *Ce fragmente ați selecta pentru a ne contura vizual lumea vrăjită a Gabrielei Moga Lazăr?*

SL: Artista Gabriela Moga Lazăr a lucrat în două registre: un registru simbolic care integrează în creații moderne motive din arta populară și arta neolitică și un registru figurativ care conține în special portrete. Este de remarcat că portretele ei sunt extrem de expresive, au detalii pe care nici penelul unui pictor n-ar fi capabil să le redea. Portretul este atât de viu încât ai impresia că iese din pânză, din țesătură. A fost admirată de țesătorii din Aubusson (Franța) pentru că acolo se lucrează cu război orizontal și nu ai o viziune amplă ca să realizezi un portret. Mama lucra

portretele pe război vertical pentru a avea mai multă vizibilitate.

Sunt unii care apreciază registrul simbolic, alții care îl apreciază mai mult pe cel figurativ. De exemplu, la o expoziție pe care a avut-o într-o galerie de lângă Centrul Pompidou, un restaurator de la Muzeul Luvru a scris în caietul de impresii că lucrările din registrul simbolic sunt poezie, iar cele din registrul figurativ (portretele) sunt povestiri, file de istorie.

- *Portrete de scriitori, portrete de familie...*

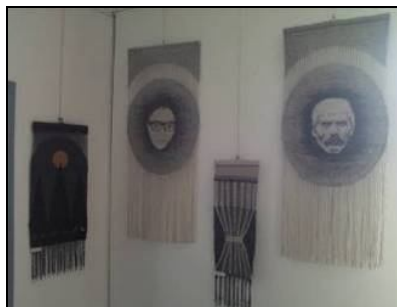
SL: Da, diverse personalități. Eminescu în primul rând, pur și simplu o capodoperă, toată lumea rămâne înmărmurită în fața lui. Apoi, Balzac, Victor Hugo, Alexandru Ioan Cuza, părinții, copiii, familia.

- *Vorbind despre mama dvs., aduceți mereu în discuție poezia, literatura. Ce relație avea Gabriela Moga Lazăr cu celelalte arte?*

SL: Îi plăcea Eminescu pe care îl citea de multe ori, mai ales poeziile despre natură. În portretul pe care i l-a realizat, regăsim viziunea Luceafărului, însă părul pare făcut din frunze, amintind de poeziile lui Eminescu despre natură. Așadar, este o simbioză. Altfel, admira cărțile lui Balzac, Victor Hugo.

- *Ce înseamnă numele Gabriela Moga Lazăr pe scena Franței?*

SL: E cunoscută în câteva asociații de artiști, a fost inclusă în cărți de artă. Va apărea în curând o carte, "Memoria artiștilor independenți", în care vor fi prezentați artiștii care s-au manifestat în ultimii 10 ani. Și, într-adevăr a apărut în mai multe cărți despre portret și natură: "Nature Art Today", "Portrait Art Today", "La Bible de l'Art Singulier", "Contre-annuaire" "Gazette des Arts" și, de asemenea, în cataloagele expozițiilor la care a participat: "Salon d'automne", "Salon des Artistes Indépendants", "Triennale de

Părinții artistei

Paris", ș.a.

- *Cum se desfășura o zi în atelier?*

SL: Pentru ea nimic nu era complicat. Își făcea singura un război de țesut, dacă nu avea unul la îndemână. La un moment dat a făcut unul dintr-un cuier. Era suficient să aibă un cadru pe care punea un fel de tije de care agăța firele și imediat făcea un război cu care se descurca indiferent unde era. Avea și un fel de furculiță cu care bătea firele.

- *Torcea singură lâna?*

SL: Nu întotdeauna. Dar, aproape întotdeauna vopsea lâna, pentru că nu găsea în comerț culori potrivite. Ea lucra cu un număr infinit de nuanțe, foarte frumoase, pastelate, fără stridențe. Apoi, portretele erau făcute cu lână groasă de țol. Pe aceasta o torcea pentru că era naturală, nu fusese nici vopsită, nici prelucrată.

- *Ca profesoară, mama dvs. a pus bazele unui nou curent în arta și tapiseria românească - tranziție între arta tradițională și cea modernă. Cum ați caracteriza dvs. acest limbaj artistic?*

SL: Este o tranziție între arta populară și arta cultă. Are rădăcini profunde în etnografie, în arta veche, nu este un experiment, nu este o provocare. În lumea de azi sunt atâția artiști care provoacă, care creează ceva doar pentru că este la modă. Eu nu sunt contra urâteniei în artă, și eu pictez, dar sunt contra provocărilor gratuite, care nu vin din suflet, ci numai așa ca să imiți pe cineva, pentru că un oarecare curent este la modă. Mama mea avea în sânge de la părinții ei, de la mama ei anumite noțiuni de frumos. Colaborarea cu doamna Emilia Pavel de la Muzeul Etnografic din Iași a făcut-o să cristalizeze aceste noțiuni și să integreze în lucrările sale motive care vin din străfundurile istoriei noastre.

**Interviu realizat de
ANA-MARIA SÎRGI, pentru Radio România
Internațional**

Legendina - artistă de legendă...

Legendina di Paolo. Nume exotic, rarissim, dacă nu unic. Culmea, dat de familia sa, Hurdugaciu, de loc din zona Reghinului. Transilvania. Romania cum scriu despre ea elvețienii cu care e concetățean din vremea comunismului atotbiruitor de care a scăpat la vreme.

Tatăl sculptor. Deci are în genă arta. Studentă, apoi colegă de atelier a maestrului Corneliu Baba. A muncit multă vreme să se personalizeze și să fie neapărat pe drumul său. Stilul/stilurile sale și le autodefinește a fi suprarealist, simbolist, metafizic. Cu influențe cromatice și de fond din pictura pompeeană, mediteraneană, egipteană, greacă, mesopotamiană. Nu-i lipsesc nici elementele bizantine: lucrează cu foiță de aur.

Are contururi ferme, nimic din tehnica sfumatto sau clar-obscur. Totul e luminos, clar chiar dacă albul nu e mereu prezent, dar când e produce evenimente... Tablourile ei au un fond de epocă. De epoci. Antichitatea e prezentă prin coloanele corintice sau dorice și liniile de fugă ce se termină în arcade, elemente de arhitectură antică, a templelor grecești; zei egipteni întruchipați în animale, lire arcuite cu corzile ca linii de fugă. Apoi elementul uman: femei cu ochi, cu chipuri brâncușiene.

Legendina stăpânește bine perspectiva și o valorifică. Personajele sale, pe un fundal antic, medieval sau pe o arhitectură anume sunt, pe lângă chourile brâncușiene, cai albi, tauri, gemenii Romulus și Remus alăptându-se de la maica lupoaică, femei în poziții cucernice sau maternale. Vestimente multicolore bizantine care l-au inspirat uneori și pe Klimt în ucenicia sa sinăiană...

Chiar dacă e o admiratoare a unor monștri precum Caravaggio, Piero dela Francesca sau a artei picturale pompeene, școala suprarealistă a maestrului Baba se străvede. Are elemente comune cu alt „babist”, alt pictor metafizic, uitat prin străinătăți, Semproniu Iclozan, adept însă al unei cromatice brilante.

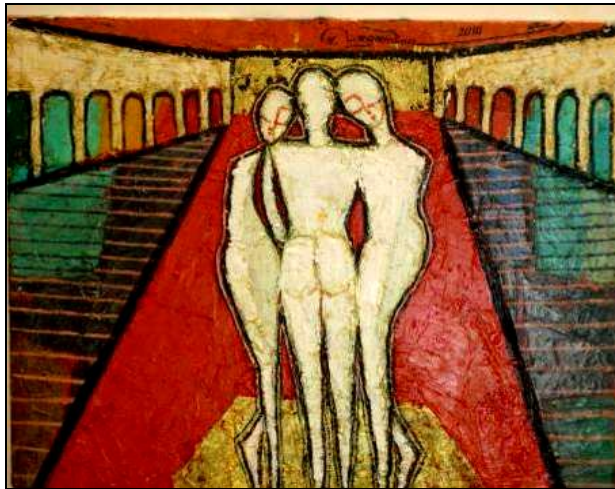
Roșul pompeian cum își definește pictorița culoarea este, pare-se, o obsesie puternică. Ea domină cel puțin ultima expoziție de la sala „Dialog” din București, vara lui 2013. Și care confirmă, atestă propensiunea și pasiunea pro-pompeiană a artistei.

...Legendina, încă un mare artist român rătăcit prin lume și revenit – niciodată nu e târziu – acasă.

GEORGE STANCA

OCHIUL CICLOPULUI

Ilustrație de Legendina di Paolo

Lecțiile verii

E ultima zi din august. Încă o vacanță își risipește farmecul și durerea. Viața, a mea cel puțin, e mereu marcată de mici bucurii și mari dureri. Nu știu de ce. Am învățat însă să le fac față...deocamdată.

Imediat după bacalaureatul din vară, am plecat la Oradea, la bunul meu prieten L., pentru câteva zile. Trebuia să luăm *decizii importante*, privind viața noastră, și am decis că, deși ținem mult unul la celălalt, să ne despărțim (datorită diferenței de vârstă, care pe noi nu ne deranja... dar pe cei din jur... uneori, dar mai ales datorită faptului că avem idealuri total diferite).

Deși eu am insistat pentru această decizie, am suferit mai mult decât credeam. Cum un cui se scoate... tot cu un cui... am continuat căutările mele... pe net.

Așa am cunoscut, ca în povești, trei *zmei*. I-am ales, de această dată, mai mari decât mine, ca vârstă, în speranța de-a găsi, măcar alături de unul dintre ei... înțelepciunea și liniștea.

Primul, un domn fără vârstă, distinct și cochet, din zona Aradului, fusese căsătorit... de trei ori. Pe prima soție o abandonase, cu fata-sugar, fiindcă nu-și dădu acordul și banii personali pentru... un covor verde, în camera bebelușului. Pe a doua, fiindcă nu spăla și nu făcea mâncare la ei acasă, ci doar la mama ei, aducând noul bebeluș (un băiat), printre sacoșele cu haine curate și cratițe.

Păstrezi legătura cu copiii tăi?, am întrebat.

De ce? Ca să-mi ceară bani? Fiiică-mea, cea mare, doar atunci mă căuta... când avea nevoie de bani. Tata-bani o poreclise cea de-a treia nevastă, o femeie aprigă.

Dar ție nu ți-e dor de ei?, am insistat.

Ție ți-e dor de niște oameni pentru care nu ești?, mi-o reteză scurt.

Acum se despărțise de a treia... începea partajul. Cu ea nu mai făcuse copii... că avea ea trei... și direcționa marea parte a veniturilor... spre fete și spre nepoți.

Al doilea, un domn din Satu Mare, care m-a invitat și m-a primit... ca pe o regină... își abandonase, cu ani în urmă, soția și cei trei copii... pentru o angajată, mult mai tânără, cu care a dispărut într-o zi... cu tot cu banii firmei. Au tocat tot... până când, de Crăciun, au ajuns să cumpere, împreună, un langoș... de prânz... și să-l împartă. După acele Sărbători, ea a plecat în Italia, la muncă... și el... a renăscut (în afaceri locale).

Ce mai fac fetele și băiatul tău? am îndrăznit să mormăi.

Fetele sunt bine, realizate. Cea mare s-a căsătorit în stăinătate... sunt bunic deja. Cea mică e singură încă. Doar băiatul e cam oscilant... în a-și găsi un loc de muncă.

CORINA-LUCIA COSTEA

(Continuare în pagina 79)

Directori de onoare

MIHAI SIN

ADAM PUSLOJIC

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, **Eugen Axinte**, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Vasile Larco, Lazăr Lădăriu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra

Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț Maximilian, Miruna Ioana Miron, Marcel Naste, Cristian Stamatoiu, Gabriel Stan, Gheorghe Șincan, Gabriela Vasiliu

Corespondenți: Raluca Andreea Chiper (Spania), Claudia Ștravca (Chișinău), Flavia Cosma (Canada), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fiscof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Ionela van Rees-Zota (Germania), Dwight Luchian-Patton (SUA), Raia Rogac (Chișinău), M.N. Rusu (New York), Adriana Yamane (Japonia)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSTINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright©Nicolae Băciuț 2013 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

